

Arbo in bedrijf 2006

**Een onderzoek naar de naleving van arbo-verplichtingen,
blootstelling aan arbeidsrisico's en genomen
maatregelen in 2006**

Oktober 2007

Maarten Bos
Farouk Saleh
Özcan Erdem
John Samadhan

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING

1	INLEIDING	1
2	HET ONDERZOEK	3
2.1	Achtergrond	3
2.2	Gegevensverzameling	3
2.3	Steekproeftrekking en herweging	5
3	WETTELIJKE VERPLICHTINGEN	9
3.1	Inleiding	9
3.2	Risico-inventarisatie- en -evaluatie (RI&E) en plan van aanpak	10
3.2.1	Aanwezigheid (getoetste) RI&E	10
3.2.2	Oordeel van de inspecteur over RI&E en housekeeping	14
3.2.3	Plan van aanpak	17
3.3	Arbeidsongevallen	20
3.3.1	Arbeidsongevallenregistratie	20
3.3.2	Aantal arbeidsongevallen	22
3.3.3	Maatregelen n.a.v. arbeidsongevallen	24
3.4	Arbodienstverlening	25
3.4.1	Contract met arbodienst of andere arbodienstverlener(s)	25
3.4.2	Opname verplichte diensten in contract	28
3.4.3	Inkoop van diensten	30
3.5	Ziekteverzuimbeleid	32
3.6	Bedrijfshulpverlening (BHV) en ontruimingsplan	34
3.7	Preventiemedewerker	39
4	SPECIFIEKE ARBEIDSRISICO'S	43
4.1	Inleiding	43
4.2	Tillen of dragen	44
4.3	Belasting van arm, nek en schouders (RSI-risico)	50
4.4	Psychosociale arbeidsbelasting	57
4.5	Schadelijk geluid	64
4.6	Gevaarlijke stoffen	68
4.7	Werken op hoogte	76
4.9	Trillingen	81
4.10	Biologische agentia	86
4.11	Niet-ioniserende straling	91
4.12	Besloten ruimten	94
5	JONGERE WERKNEMERS	99

LITERATUURLIJST		107
BIJLAGEN		109
BIJLAGE I	Onderzoeksresultaten uitgesplitst naar sector en grootteklasse	111
	Tabel I-1 Risico inventarisatie en –evaluatie (RI&E)	111
	Tabel I-2 Plan van aanpak	112
	Tabel I-3 Ongevallenregistratie	113
	Tabel I-4 Contract met arbodienstverlener	114
	Tabel I-5 Inkoop sociaal-medische diensten	115
	Tabel I-6 Ziekteverzuimbeleid	116
	Tabel I-7 Bedrijfshulpverlening	117
	Tabel I-8 Ontruimingsplan	118
	Tabel I-9 Preventiemedewerker	119
	Tabel I-10 Tillen of dragen	120
	Tabel I-11 Belasting van arm, nek en schouders (RSI-risico)	121
	Tabel I-12 Psychosociale arbeidsbelasting	122
	Tabel I-13 Schadelijk geluid	123
	Tabel I-14 Gevaarlijke stoffen	124
	Tabel I-15 Werken op hoogte	125
	Tabel I-16 Trillingen	126
	Tabel I-17 Biologische agentia	127
	Tabel I-18 Niet-ioniserende straling (NIS)	128
	Tabel I-19 Besloten ruimten	129
	Tabel I-20 Arbeid door jongeren	130
	Tabel I-21 Housekeeping	131
BIJLAGE II	Ontwikkelingen door de tijd	133
BIJLAGE III	Vragenlijst ‘Arbo in bedrijf’ 2006	139

SAMENVATTING

Inleiding

Deze samenvatting behandelt kort de belangrijkste resultaten van het onderzoek 'Arbo in bedrijf' 2006 van de Arbeidsinspectie. Dit onderzoek geeft een representatief beeld van de stand van zaken op het gebied van arbeidsomstandigheden, de blootstelling aan een aantal arbeidsrisico's en genomen maatregelen in de Nederlandse bedrijven en instellingen in 2006.

Wettelijke verplichtingen

Op het peilmoment 1 juli 2006 beschikt 50% van de bedrijven over een risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E)¹. In 2005 had 47% van de bedrijven een RI&E^{2,3}.

Bij de totstandkoming van de RI&E maakt 25% van de bedrijven gebruik van een branche-RI&E. Dit is een toename ten opzichte van 2005 (22%).

Onder de bedrijven met een al dan niet getoetste RI&E is het percentage dat maatregelen neemt ter voorkoming of beperking van arbeidsrisico's over het algemeen hoger dan onder de bedrijven zonder RI&E. Het is echter niet zo dat bedrijven zonder RI&E in het geheel geen maatregelen nemen. Uit de resultaten blijkt dat de meerderheid van de bedrijven, die wat betreft de RI&E in gebreke blijven, toch maatregelen neemt.

Van de bedrijven met een al dan niet getoetste RI&E beschikt 79% over een plan van aanpak. Afgezet tegen alle bedrijven heeft 43% een plan van aanpak behorende bij een (al dan niet getoetste) RI&E. In 2005 had 42% van alle bedrijven een plan van aanpak⁴.

In 6% van de bedrijven heeft zich volgens de werkgever in de afgelopen vijf jaar één of meerdere arbeidsongevallen voorgedaan die hebben geleid tot ziekteverzuim, of een dodelijke afloop hadden. Deze bedrijven voldeden nagenoeg allemaal (92%) aan de wettelijke verplichting tot registratie van de arbeidsongevallen⁵. Gepercentageerd op alle bedrijven is dit 6%.

In 2006 heeft 86% van de bedrijven een contract met een arbodienst of andere arbodeskundige. In 2005 was dit percentage 87%⁶.

In 2006 heeft 79% van de bedrijven een ziekteverzuimbeleid. In 31% van de bedrijven is dit volledig schriftelijk vastgelegd, in 11% deels schriftelijk en in 37% van de bedrijven zijn hierover mondelinge afspraken gemaakt. In 2005 had 76% van de bedrijven een ziekteverzuimbeleid⁷.

---

¹ Waarvan 36% een getoetste RI&E en 14% een niet getoetste RI&E.

² Waarvan 36% een getoetste RI&E en 11% een niet getoetste RI&E.

³ Op 1 juli 2004 had 51% van de bedrijven een RI&E (37% getoetst en 13% niet getoetst).

⁴ In 2004 had 44% van de bedrijven een plan van aanpak.

⁵ Vanaf het moment dat zich in het bedrijf een arbeidsongeval voordoet is de werkgever wettelijk verplicht tot het bijhouden van een ongevallenregistratie.

⁶ In 2004 had 90% van de bedrijven een contract met een arbodienst.

⁷ In 2004 had 79% van de bedrijven een ziekteverzuimbeleid (schriftelijk of mondeling).

In 2006 heeft 65% van de bedrijven gekwalificeerde bedrijfshulpverleners aangesteld. In 2005 was dit percentage 63%. In 2006 is in 27% van de bedrijven een ontruimingsplan aanwezig. In 2005 was in 26% van de bedrijven een ontruimingsplan aanwezig⁸.

In 2006 heeft 53% van de bedrijven een preventiemedewerker aangesteld. In 19% van de bedrijven wordt deze rol vervuld door één of meerdere werknemers, in 30% van de bedrijven door de werkgever zelf, en in 5% van de bedrijven zijn de preventietaken niet op de vestiging zelf maar elders neergelegd (b.v. op de hoofdvestiging)⁹. In 2005 had slechts 30% van de bedrijven een preventiemedewerker. De stijging is te verklaren uit het feit dat per 1-7-2005 het aanstellen van de preventiemedewerker wettelijk verplicht werd.

Tabel I: Samenvattend overzicht van de wettelijke verplichtingen in 2005 en 2006¹⁰

Wettelijke verplichting	als % van alle bedrijven	
	2005 (n=2046)	2006 (n=1997)
RI&E	47%	50%
• getoetste RI&E	36%	36%
• niet-getoetste RI&E	11%	14%
plan van aanpak	42%	43%
arbeidsongevallenregistratie*	67%	92%
contract met een arbodienst of andere arbodeskundige	87%	86%
schriftelijk of mondeling ziekteverzuimbeleid	76%	79%
bedrijfshulpverlening	63%	65%
ontruimingsplan	26%	27%
preventiemedewerker	30%	53%

*Als percentage van bedrijven waar zich in de voorafgaande 5 jaar een arbeidsongeval heeft voorgedaan. De stijging in het percentage bedrijven met een ongevallenregistratie in 2006 is het gevolg van een wijziging in de vraagstelling (trendbreuk). Voor een nadere toelichting zie paragraaf 3.3.2.

Arbeidsrisico's

In 46% van de bedrijven behoort tillen of dragen tot de reguliere werkzaamheden van één of meer werknemers. In 10% van de bedrijven betreft het lasten van 25 kg of meer. In 27% van de bedrijven gaat het om lasten van 10 tot 25 kg. In 16% van de bedrijven betreft het lasten van minder dan 10 kg¹¹. Ten opzichte van 2005 is het percentage bedrijven waar werknemers regelmatig lasten tillen of dragen licht gestegen (was 44%). Het percentage bedrijven waar werknemers regelmatig lasten van 25 kg of meer tillen of dragen is ten opzichte van 2005 niet toegenomen (was 11%).

⁸ In 2004 had 66% van de bedrijven een BHV-organisatie en 26% een ontruimingsplan.

⁹ Door afrondingen komt het totaal van deze percentages hoger uit dan 53%.

¹⁰ Voor cijfers over voorgaande jaren wordt verwezen naar bijlage II.

¹¹ Het totaal van deze percentages is meer dan 46%. Voor een toelichting, zie par. 4.2.

In 60% van de bedrijven verrichten werknemers regelmatig werkzaamheden die RSI tot gevolg kunnen hebben. Er is daarbij uitgegaan van beeldschermwerk, overig repeterend werk (anders dan beeldschermwerk) en overig werk in een statische lichaamshouding (anders dan beeldschermwerk) als mogelijke oorzaken van RSI. In 39% van de bedrijven werken werknemers regelmatig meer dan 2 uur per dag met een beeldscherm. In 11% van de bedrijven verrichten werknemers regelmatig werk in een statische lichaamshouding. In 7% van de bedrijven voeren werknemers regelmatig repeterend werk uit.

Het percentage bedrijven waar werknemers blootstaan aan RSI-gevoelige werkzaamheden ligt aanmerkelijk hoger dan in 2005 (47%). Waarschijnlijk is er geen sprake van een stijging, maar is het arbeidsrisico in 2006 beter waargenomen als gevolg van een wijziging in de vraagstelling¹².

In 15% van de bedrijven onderkent de werkgever dat werknemers te maken te hebben met een vorm van psychosociale arbeidsbelasting (PSA). In de Arbowet ligt de nadruk op werkdruk¹³, seksuele intimidatie, agressie en geweld en pesten als oorzaken van PSA. In 7% van de bedrijven ervaren werknemers volgens de werkgever op regelmatige basis PSA door werkdruk, in 6% door agressie en geweld, in 1% door seksuele intimidatie en 1% door pesten. Ten opzichte van 2005 is het percentage bedrijven waar PSA volgens de werkgever een arbeidsrisico is ongewijzigd gebleven.

In 23% van de bedrijven zijn er werknemers die regelmatig blootstaan aan schadelijk geluid (>80 dB). Het percentage bedrijven waar werknemers blootstaan aan schadelijk geluid is ten opzichte van 2005 (22%) en 2004 (21%) licht toegenomen.

In 32% van de bedrijven zijn er werknemers die regelmatig blootstaan aan één of meerdere gevaarlijke stoffen. In 27% van de bedrijven betreft de blootstelling *op termijn* gevaarlijke stoffen, in 13% van de bedrijven kankerverwekkende stoffen en in 10% van de bedrijven direct gevaarlijke stoffen (met name brandgevaarlijke stoffen)¹⁴. Het percentage bedrijven waar werknemers blootstaan aan gevaarlijke stoffen is licht gestegen ten opzichte van 2005 (30%), echter er is geen toename geconstateerd ten opzichte van 2004 (33%).

In 14% van de bedrijven vinden regelmatig werkzaamheden plaats op hoogte. In 12% van de bedrijven vinden regelmatig werkzaamheden plaats op 2,5 meter of meer boven het vloeroppervlak. Het percentage bedrijven waar werknemers regelmatig op meer dan 2,5 meter hoogte werken ligt op hetzelfde niveau als in 2005 (13%) en 2004 (12%)¹⁵. De meerderheid van de bedrijven waar werkzaamheden op hoogte plaatsvinden maakt daarbij onder meer gebruik van ladders en/of trappen.

---

¹² Voor een nadere toelichting, zie par. 4.3.

¹³ Het begrip 'werkdruk' is in 'Arbo in bedrijf' 2006 gedefinieerd als "kwantitatieve en kwalitatieve taakeisen (hoog werktempo, grote hoeveelheid werk)".

¹⁴ Het totaal van deze percentages is meer dan 30%. Voor een nadere toelichting, zie par. 4.6.

¹⁵ In 2006 wordt voor het eerst onderscheid gemaakt tussen werken op hoogte *ongeacht de hoogte* en werken *op meer dan 2,5 meter* boven het vloeroppervlak.

In 13% van de bedrijven staan werknemers regelmatig bloot aan trillingen. In 10% van alle bedrijven hebben werknemers te maken met hand- en/of armtrillingen en in 6% van alle bedrijven met lichaamstrillingen. In 2% van alle bedrijven komen beide vormen van trillingen voor¹⁶. Het percentage bedrijven waar werknemers regelmatig blootstaan aan trillingen is ten opzichte van de vorige meting in 2004 (10%) gestegen. Deze toename betreft de blootstelling aan beide vormen van trillingen.

In 12% van alle bedrijven staan werknemers regelmatig bloot aan (bronnen van) biologische agentia. Deze blootstelling wordt voornamelijk veroorzaakt door werken met bloed en/of gebruikte injectienaalden (5%), besmettelijke personen (4%), dieren of producten van dierlijke herkomst (3%), afvalstoffen (2%) en mogelijke bronnen van legionella (1%)¹⁷. Ten opzichte van de vorige meting in 2004 is het blootstellingsrisico aan biologische agentia niet gewijzigd.

In 8% van alle bedrijven staan werknemers volgens de werkgever regelmatig bloot aan niet-ioniserende straling (NIS). Ten opzichte van de laatste meting in 2004 is het blootstellingsrisico aan NIS niet gewijzigd.

In 3% van alle bedrijven moeten werknemers op regelmatige basis besloten ruimten betreden.

Jongere werknemers

In 11% van de bedrijven zijn jongere werknemers in de leeftijdscategorie 13 tot en met 17 jaar werkzaam. Het gaat om jongeren die naast en/of in het kader van hun opleiding werkzaamheden verrichten (waaronder bijbanen, stages en vakantiewerk). Meestal betreft dit werknemers van 16 of 17 jaar (10% van de bedrijven). De leeftijdscategorie 15 jaar is in 2% van de bedrijven en de leeftijdscategorie 13 en/of 14 jaar in minder dan 1% van de bedrijven aangetroffen.

37% van de bedrijven met jongere werknemers heeft géén RI&E. Van de bedrijven met jongere werknemers die wel over een RI&E beschikken, heeft 37% deze groep expliciet in de RI&E genoemd. Over alle bedrijven met jongere werknemers in dienst gezien (ongeacht aanwezigheid RI&E) voldoet 77% niet aan de wettelijke eis om in de RI&E aandacht aan deze groep te besteden.

---

¹⁶ Door afrondingsverschillen komt het totaal van de percentages voor hand- en armtrillingen (10%) en lichaamstrillingen (6%) minus beide type trillingen (2%) uit op 13%.

¹⁷ Het totaal van deze percentages is meer dan 12%. Voor een toelichting, zie par. 4.10.

TabelII: Samenvattend overzicht van het voorkomen van arbeidsrisico’s in 2005 en 2006¹⁸

Arbeidsrisico	als % van alle bedrijven	
	2005 (n=2046)	2006 (n=1997)
Tillen of dragen	44%	46%
• 25 kg of meer	11%	10%
Belasting van arm, nek en schouders (RSI-risico)	47% *	60%
• > 2 uur per dag beeldschermwerk	35% *	39%
• statische lichaamshouding	9% *	11%
• repeterend werk	6% *	7%
Psychosociale arbeidsbelasting	15%	15%
• werkdruk	7%	7%
• ongewenste omgangsvormen**	8%	8%
• agressie en geweld	-	6%
• seksuele intimidatie	-	1%
• pesten	-	1%
Schadelijk geluid (meer dan 80 dB)	22%	23%
Gevaarlijke stoffen	30%	32%
• op termijn gevaarlijke stoffen	26%	27%
• kankerverwekkende stoffen	11%	13%
• direct gevaarlijke stoffen	7%	10%
Werken op hoogte***	-	14%
• op >2,5m boven vloeroppervlak	13%	12%
Trillingen	10% ****	13%
• hand- en/of armtrillingen	8% ****	10%
• lichaamstrillingen	5% ****	6%
Biologische agentia	12% ****	12%
Niet-ioniserende straling	8% ****	8%
Besloten ruimten (voor het eerst opgenomen in 2006)	-	3%

* Door een wijziging in de vraagstelling in 2006 is vergelijking met 2005 niet mogelijk. Zie ook par. 4.3.

** In 2006 is de categorie ‘ongewenste omgangsvormen’ nader gespecificeerd in de elementen agressie en geweld, seksuele intimidatie en pesten.

*** In 2006 wordt voor het eerst onderscheid gemaakt tussen werken op hoogte *ongeacht de hoogte* en werken hoogte *op meer dan 2,5 meter* boven het vloeroppervlak.

**** De cijfers over trillingen, biologische agentia en NIS hebben betrekking op ‘Arbo in bedrijf’ 2004 (n=1821). Deze modules zijn in 2005 niet in het onderzoek opgenomen.

¹⁸ Voor cijfers over voorgaande jaren wordt verwezen naar bijlage II.

1 INLEIDING

In dit rapport worden de resultaten beschreven van het monitoronderzoek 'Arbo in bedrijf' 2006. Het rapport beoogt een representatief beeld te schetsen van de stand van zaken op het gebied van arbeidsomstandigheden, de blootstelling aan een aantal arbeidsrisico's, en genomen maatregelen in de in Nederland gevestigde bedrijven en instellingen in het bedrijfsleven inclusief de overheid¹⁹ in 2006.

De opbouw van het rapport is als volgt: hoofdstuk 2 gaat in op de achtergronden, de inhoud en de methodiek van het onderzoek. Hoofdstuk 3 gaat in op de mate waarin bedrijven voldoen aan wettelijke verplichtingen die zijn vastgelegd in de Arbowet (waaronder de aanwezigheid van een RI&E en een plan van aanpak). Hoofdstuk 4 gaat in op de aanwezigheid van een aantal specifieke arbeidsrisico's: fysieke arbeidsbelasting (tillen en dragen, belasting van arm, nek en schouders (RSI)), psychosociale arbeidsbelasting, schadelijk geluid, gevaarlijke stoffen, werken op hoogte, trillingen, biologische agentia, niet-ioniserende straling en besloten ruimten.

Hoofdstuk 5 gaat in op aanwezigheid van jongere werknemers in bedrijven en de aandacht van de werkgever voor deze kwetsbare groep.

In het rapport worden de resultaten waar nodig gespecificeerd naar de grootteklasse of de sector van het bedrijf (zie ook paragraaf 2.3).

---

¹⁹ In het vervolg van dit rapport wordt kortweg gesproken van 'bedrijven'.

2 HET ONDERZOEK

2.1 Achtergrond

De doelstelling van de monitor 'Arbo in bedrijf' is het in kaart brengen van de ontwikkelingen op het gebied van arbeidsomstandigheden in bedrijven in Nederland. Deze doelstelling valt uiteen in drie deelonderwerpen. Ten eerste beoogt het onderzoek inzicht te geven in de mate waarin bedrijven zich conformeren aan de verplichtingen die voortvloeien uit de Arbowet. Een tweede doelstelling is het verkrijgen van informatie over de blootstelling van werknemers aan een aantal (oorzaken van) belangrijke arbeidsrisico's. De derde doelstelling is het inventariseren van de door bedrijven genomen maatregelen ter voorkoming en/of beperking van arbeidsrisico's²⁰.

De opdrachtgever voor 'Arbo in bedrijf' is de beleidsdirectie Arbeidsomstandigheden van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. De onderwerpen in 'Arbo in bedrijf' 2006 zijn door de Arbeidsinspectie in overleg met de opdrachtgever vastgesteld. Bij de keuze van de onderwerpen is zo veel mogelijk aangesloten bij 'Arbo in bedrijf' 2004 en 2005. Hiermee is gewaarborgd dat ontwikkelingen in kaart kunnen worden gebracht.

Het onderzoek 'Arbo in bedrijf' is voortgekomen uit de Arbomonitor, die van 1998 tot en met 2003 jaarlijks door de Arbeidsinspectie werd uitgevoerd. Bij de start van 'Arbo in bedrijf' in 2004 is de onderzoeksopzet gewijzigd, waarbij onder andere de samenloop tussen monitoren en handhaven is losgelaten en de steekproefsystematiek is verfijnd²¹. Ondanks deze wijzigingen zijn voor een aantal onderwerpen vergelijkbare resultaten uit beide onderzoeken beschikbaar. Zie hiervoor Bijlage II.

2.2 Gegevensverzameling

De onderzoekseenheid is de vestiging van in Nederland gevestigde bedrijven en instellingen. Voor het onderzoek 'Arbo in bedrijf' 2006 zijn 1.997 bedrijven (vestigingen) bezocht. De geselecteerde bedrijven in het onderzoek zijn bezocht door een inspecteur van de Arbeidsinspectie. De bedrijfsbezoeken hebben plaatsgevonden in de periode tussen 3 juli en 30 november 2006.

---

²⁰ Bij het beoordelen van de maatregelen zijn de inspecteurs voornamelijk afgegaan op de mondelinge informatie die zij van de werkgever hebben verkregen tijdens het monitoronderzoek en de eigen waarneming voor zover dat mogelijk was tijdens de rondgang door het bedrijf.

²¹ Voor nadere informatie over de verbeteringen in de onderzoeksopzet die in 2004 bij de start van 'Arbo in bedrijf' zijn doorgevoerd wordt verwezen naar de rapportage 'Arbo in bedrijf' 2005 (waarin opgenomen de resultaten van 2004).

De bedrijfsbezoeken voor 'Arbo in bedrijf' 2006 zijn vooraf schriftelijk aangekondigd. Over het algemeen vinden bedrijfsbezoeken van de Arbeidsinspectie onaangekondigd plaats, maar voor monitorprojecten wordt daarop een uitzondering gemaakt. In de aankondiging is de werkgever gevraagd om specifieke documenten gereed te houden, zoals contracten met arbodienstverleners, de RI&E, het plan van aanpak en de ongevallenregistratie.

De gesprekspartner bij het bedrijfsbezoek is de werkgever of een ander persoon die als verantwoordelijke fungeert op het gebied van arbeidsomstandigheden. In de aankondigingsbrief is de werkgever gewezen op het vergezelschaprecht van het medezeggenschapsorgaan. Een lid van de ondernemingsraad of de personeelsvertegenwoordiging wordt daarmee de mogelijkheid geboden om bij het gesprek aanwezig te zijn.

Gedurende het bedrijfsbezoek wordt de vragenlijst mondeling door de inspecteur afgenomen. Hoewel de inspecteurs voorafgaand aan het afnemen van de monitor een rondgang door het bedrijf maken, wordt geen echte inspectie uitgevoerd. Als de antwoorden van de werkgever zouden wijzen op het niet naleven van de regelgeving, dan leidt dit niet tot het inzetten van een handhavingstraject²². Echter, in het geval bij de rondgang door het bedrijf een misstand wordt aangetroffen met acute ernstige risico's voor de veiligheid of gezondheid van de werknemers is wel handhavend opgetreden²³.

De gegevens die met deze vragenlijst worden verzameld zijn onder te verdelen in drie categorieën: antwoorden van de werkgever, gegevens op basis van documenten, en het oordeel van de inspecteur. Een groot deel van de vragenlijst bestaat uit vragen, waarbij het perspectief van de werkgever als uitgangspunt wordt genomen. Doordat de afname van de vragenlijst in principe gecombineerd wordt met een rondgang door het bedrijf, heeft de inspecteur de mogelijkheid de antwoorden van de werkgever te verifiëren en zonodig aan te vullen met zijn of haar eigen bevindingen²⁴.

Daarnaast zijn er vragen die betrekking hebben op papieren documenten, zoals contracten met arbodienstverleners, de risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E), het plan van aanpak en de ongevallenregistratie. Bij deze vragen kan de inspecteur, mede op basis van zijn kennis van de inhoud van deze documenten, zelf vaststellen wat daarin is opgenomen. Op deze manier kan de inspecteur de antwoorden van de werkgever verifiëren.

Tot slot zijn er vragen waarin expliciet gevraagd wordt naar het oordeel van de inspecteur. Bij het beoordelen zijn de inspecteurs voornamelijk afgegaan op de mondelinge informatie die zij van de werkgever hebben verkregen tijdens het monitoronderzoek, de documenten die zij ingezien hebben en de eigen waarneming voor zover dat mogelijk was tijdens de rondgang door het bedrijf.

---

²² Er wordt daarom ook niet gehandhaafd als de betreffende werkgever niet beschikt over de wettelijk verplichte RI&E.

²³ Het is aan de inspecteur om te beoordelen of afname van de monitor dan nog mogelijk en zinvol is.

²⁴ Er zijn situaties waarbij een (volledige) rondgang niet mogelijk is. Dit is bijvoorbeeld het geval bij een (bouw)aannemer waar de feitelijke werkzaamheden op een andere locatie plaatsvinden.

2.3 Steekproeftrekking en herweging

Voor 'Arbo in bedrijf' 2006 is een steekproef getrokken uit de vestigingen van in Nederland gevestigde bedrijven en instellingen²⁵. De gehele populatie van in Nederland gevestigde bedrijven met ten minste één werknemer bestaat uit 333 duizend bedrijven²⁶. In Nederland zijn in totaal 7 miljoen werknemers werkzaam²⁷. Voor het onderzoek zijn 1.997 vestigingen van Nederlandse bedrijven bezocht op basis van een gestratificeerde, aselekt getrokken steekproef. Op basis van deze steekproef is het mogelijk om de resultaten van 'Arbo in bedrijf' na herweging te generaliseren naar het gehele Nederlandse bedrijfsleven. Voor het trekken van de steekproef is gebruik gemaakt van een door de Arbeidsinspectie bewerkt bestand van de Kamer van Koophandel (KvK-bestand)²⁸.

In de steekproefopzet is rekening gehouden met de kleine trekkingskans van weinig voorkomende bedrijfstypen (b.v. zeer grote bedrijven). Om te waarborgen dat ook deze bedrijven in voldoende mate in de steekproef worden opgenomen, is gebruik gemaakt van de methode van gestratificeerde steekproeftrekking. Bij de steekproeftrekking is de populatie van vestigingen van Nederlandse bedrijven en instellingen onderverdeeld in 231 strata. Deze strata zijn gevormd op basis van 33 onderscheiden economische sectoren en zeven grootteklassen. In elk van de 231 strata is aselekt een aantal bedrijven getrokken. Het resultaat is een matrix met in elk van de 231 strata een aantal bedrijven, die gezamenlijk de steekproef vormen.

Als gevolg van de beschreven methode zijn bedrijven in een aantal strata overrespectievelijk ondervertegenwoordigd. Dit wordt ook wel aangeduid met de term 'scheefheid van de steekproef'. Deze scheefheid is voornamelijk zichtbaar bij de verdeling naar bedrijfsomvang; hier blijkt dat het aantal kleine bedrijven in de steekproef ondervertegenwoordigd is. Het gevolg hiervan is dat de steekproefresultaten in eerste instantie geen representatieve weergave zijn van de populatie. Om wél representatieve cijfers te verkrijgen dient met zogenaamde wegingsfactoren een correctie te worden uitgevoerd op de steekproefresultaten. De verdeling van de bedrijven in de steekproef naar sector en grootteklasse vóór en na herweging is weergegeven in tabel 2.1.

---

²⁵ Een vestiging is een gebouw of complex van gebouwen waar duurzaam bedrijfssoefening van de onderneming plaatsvindt. Eén bedrijf kan meerdere vestigingsplaatsen hebben (b.v. supermarkketens). In dat geval worden de afzonderlijke vestigingen als aparte bedrijven beschouwd. Als een bedrijf op één locatie activiteiten uitoefent worden de vestigingen tezamen als bedrijf beschouwd.

²⁶ CBS, 'bedrijven in Nederland per 1-1-2006'. Het weergegeven aantal is afgerond op duizendtallen.

²⁷ CBS, 'banen van werknemers per 31-12-2005'. Het weergegeven aantal is afgerond op 100 duizendtallen.

²⁸ Het KvK-bestand is opgenomen in het Geïntegreerde Informatiesysteem van de Arbeidsinspectie (GISAI).

Tabel 2.1 Aantal bedrijven in de steekproef en de verdeling voor en na herweging, naar sector en grootteklasse

Indeling naar:	Aantal bedrijven		Verdeling van bedrijven	
	<i>in steekproef</i>	<i>na herweging*</i>	<i>in steekproef</i>	<i>na herweging</i>
Economische sector	<i>(x 1.000)</i>		<i>in %</i>	<i>in %</i>
Landbouw, visserij en delfstoffenwinning	103	21	5,2	6,2
Industrie en nutsbedrijven	379	27	19,0	8,1
Bouwnijverheid	133	28	6,7	8,5
Reparatie en handel	377	87	18,9	26,1
Horeca	116	27	5,8	8,0
Vervoer, opslag en communicatie	131	14	6,6	4,1
Financiële instellingen	66	8	3,3	2,3
Zakelijke dienstverlening	272	52	13,6	15,7
Openbaar bestuur	55	1	2,8	0,2
Onderwijs	87	5	4,4	1,6
Gezondheidszorg	127	27	6,4	8,2
Overige dienstverlening	151	37	7,6	11,0
Grootteklasse				
1 – 4 werknemers	583	230	29,2	69,1
5 – 9 werknemers	355	43	17,8	12,9
10 – 19 werknemers	262	28	13,1	8,5
20 – 49 werknemers	258	18	12,9	5,6
50 – 99 werknemers	212	6	10,6	1,9
100 – 199 werknemers	172	3	8,6	1,0
200 of meer werknemers	155	3	7,8	1,0
Totaal	1.997	333	100,0	100,0

* Door afrondingsverschillen kan het totaal hoger of lager uitkomen dan 333 duizend.

De herweging van de steekproefresultaten gaat als volgt in zijn werk. Ieder bedrijf krijgt een wegingsfactor die gelijk is aan de reciproque van de trekkingskans. Alle bedrijven binnen één van de 231 onderscheiden strata hebben dezelfde trekkingskans, en krijgen derhalve dezelfde wegingsfactor. De herweging is gebaseerd op de CBS-statistiek²⁹ over het aantal bedrijven in Nederland.

Door herweging naar sector en bedrijfsomvang zijn de resultaten representatief voor de bedrijven in Nederland. Dat wil zeggen dat de uitkomsten gebaseerd op de bedrijven in de steekproef gelden voor alle Nederlandse bedrijven. Hierbij wordt als kanttekening geplaatst dat uitkomsten op basis van een steekproef - binnen bepaalde marges - kunnen afwijken van de uitkomst die zou zijn verkregen op basis van de totale populatie. De marges waarbinnen de resultaten kunnen afwijken worden ook wel aangeduid met de term ‘onnauwkeurigheidsmarges’. Bij de interpretatie van de uitkomsten moeten deze onnauwkeurigheidsmarges in acht worden genomen.

²⁹ CBS, ‘bedrijven in Nederland per 1-1-2006’.

Op grond van de waarschijnlijkheidsleer kunnen de onnauwkeurigheidsmarges van de percentuele uitkomsten worden berekend. De omvang van deze marges is afhankelijk van het aantal waarnemingen en het gevonden percentage. Voor resultaten die betrekking hebben op de totale steekproef is het effect van deze onnauwkeurigheidsmarges (vrijwel) te verwaarlozen. Echter, voor resultaten op basis van een kleiner aantal bedrijven kan de invloed aanzienlijk zijn. Met name bij de specificatie van percentuele uitkomsten naar sector dient men met grote(re) onnauwkeurigheidsmarges rekening te houden. Deze kunnen in het meest ongunstige geval ruim 10 procentpunt bedragen.

In het rapport is bij de tabellen en figuren steeds het aantal bedrijven in de steekproef weergegeven waarop de getoonde percentages betrekking hebben. In een aantal tabellen worden de percentages verder gespecificeerd naar sector of grootteklasse. De specificatie naar sector is identiek aan de indeling zoals deze is weergegeven in tabel 2.1 en 2.2. Voor de meeste sectoren zal de omschrijving volstaan om een duidelijk beeld te geven van de bedrijven die daartoe worden gerekend. Echter voor twee sectoren wordt een nadere toelichting wenselijk geacht. De sector 'openbaar bestuur' omvat bestuursorganen (waaronder ministeries, provincies en gemeenten), overheidsdiensten (waaronder defensie, politie, justitie, en brandweer) en de verplichte sociale verzekeringen. In de sector 'onderwijs' vinden we naast primair, secundair en tertiair onderwijs onder meer bedrijfsopleidingen en –trainingen, en auto- en motorrij scholen.

Voor de specificatie naar grootteklasse worden drie categorieën onderscheiden, te weten kleine bedrijven (1 tot en met 9 werknemers), middelgrote bedrijven (10 tot en met 99 werknemers) en grote bedrijven (meer dan 100 werknemers). De resultaten van de kleine bedrijven zijn nader gespecificeerd naar bedrijven met 1 tot en met 4 werknemers en bedrijven met 5 tot en met 9 werknemers. Om misverstanden te voorkomen wordt er op gewezen dat de percentages in de tabellen en figuren zijn gebaseerd op de aantallen na herweging (de gewogen aantallen).

Bij de bedrijven in de steekproef zijn ook gegevens verzameld over de werknemers die binnen deze bedrijven werkzaam zijn. In de bedrijven in de steekproef zijn in totaal 143.872 werknemers werkzaam. Daarvan zijn 128.006 in vaste loondienst van de vestiging en 15.866 overige werknemers niet loondienst, waaronder oproep- en vakantiekrachten, stagiaires, meewerkende gezinsleden en WIA/WAO'ers zonder loon.

Als gevolg van de ondervertegenwoordiging van de kleine bedrijven in de steekproef komt het aandeel werknemers in de steekproef niet overeen met het aandeel werknemers in de populatie. Ook voor deze scheefheid wordt door middel van herweging gecorrigeerd. Deze herweging vindt plaats op basis van de beschikbare gegevens over de werkelijke verdeling van de werknemers³⁰ naar sector en grootteklasse. De verdeling van de werknemers in de steekproef naar sector en grootteklasse vóór en na herweging is weergegeven in tabel 2.2.

---

³⁰ CBS, 'banen van werknemers per 31-12-2005'

Tabel 2.2 Aantal werknemers in de steekproef en de verdeling voor en na herweging, naar sector en grootteklasse

Indeling naar:	Aantal werknemers		Verdeling van werknemers	
	<i>in steekproef</i>	<i>na herweging</i>	<i>in steekproef</i>	<i>na herweging</i>
Economische sector	<i>(x 1.000)</i>	<i>(x 1.000)</i>	<i>in %</i>	<i>in %</i>
Landbouw, visserij en delfstoffenwinning	3	105	2,3	3,1
Industrie en nutsbedrijven	34	860	23,8	14,1
Bouwnijverheid	6	372	3,9	8,0
Reparatie en handel	13	1.152	8,9	16,1
Horeca	9	256	6,2	6,5
Vervoer, opslag en communicatie	11	424	7,5	5,4
Financiële instellingen	8	258	5,5	2,7
Zakelijke dienstverlening	19	1.186	12,9	16,3
Openbaar bestuur	19	500	13,2	5,3
Onderwijs	8	469	5,5	6,1
Gezondheidszorg	9	1.116	6,1	10,8
Overige dienstverlening	6	277	4,1	5,6
Grootteklasse				
1 – 4 werknemers	2	718	1,5	16,0
5 – 9 werknemers	3	373	2,0	7,2
10 – 19 werknemers	4	510	2,9	9,0
20 – 49 werknemers	10	675	6,9	14,5
50 – 99 werknemers	16	527	11,1	9,2
100 – 199 werknemers	26	534	18,3	9,4
200 of meer werknemers	82	3.639	57,2	34,8
Totaal	144	6.974	100,0	100,0

3 WETTELIJKE VERPLICHTINGEN

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd die betrekking hebben op de wettelijke verplichtingen uit de Arbowet 1999³¹ en op de wijzigingen van de Arbowet op 1 juli 2005. Per 1 januari 2007 is de Arbowet gewijzigd. Dit onderzoek heeft geen betrekking op deze wetswijziging omdat het veldonderzoek in 2006 heeft plaatsgevonden.

In dit hoofdstuk komen onderstaande onderwerpen aan de orde:

- aanwezigheid van een risico-inventarisatie en –evaluatie (RI&E) en plan van aanpak;
- arbeidsongevallenregistratie;
- arbodienstverlening;
- ziekteverzuimbeleid;
- bedrijfshulpverleningen (BHV) en ontruimingsplan;
- preventiemedewerker.

Waar sprake is van relevante verschillen, worden de resultaten uitgesplitst naar de grootteklasse van het bedrijf. Een enkele keer worden de resultaten tevens naar sector weergegeven. Voor meer gedetailleerde informatie per sector en grootteklasse wordt verwezen naar bijlage I. Een vergelijking met de cijfers afkomstig uit vorige metingen is opgenomen in bijlage II.

---

³¹ Zie ook: Ministerie van SZW, *Arbeidsomstandighedenwet, wet van 18 maart 1999, houdende bepalingen ter verbetering van de arbeidsomstandigheden (Arbeidsomstandighedenwet 1998)*, Staatsblad 1999, 184. Per 1-1-2007 geldt de nieuwe Arbowet, de resultaten van 'Arbo in bedrijf' 2006 hebben echter nog betrekking op de oude wetgeving.

3.2 Risico-inventarisatie en –evaluatie en plan van aanpak

3.2.1 Aanwezigheid (getoetste) RI&E

De Risico – Inventarisatie en Evaluatie (RI&E) is van groot belang voor bedrijven. Het biedt bedrijven een overzichtelijk beeld van de risico’s in het bedrijf, op basis waarvan zij systematisch aan goede arbeidsomstandigheden kunnen werken. De wettelijke verplichte RI&E is opgenomen in artikel 5 van de Arbowet. Volgens dit artikel dient de werkgever over een schriftelijke beschrijving te beschikken waarin staat welke arbeidsrisico’s zich in het bedrijf kunnen voordoen. Het doel van artikel 5 is om de in het bedrijf voorkomende arbeidsrisico’s te voorkomen dan wel te beperken. De maatregelen die in dit kader worden genomen, worden neergelegd in een plan van aanpak, dat onderdeel uitmaakt van de RI&E.

Tot 1 juli 2005 waren alle bedrijven wettelijk verplicht om een RI&E te laten toetsen door een gecertificeerde interne of externe arbodienst. Per 1 juli 2005 is de Arbowet op dit punt gewijzigd. Door de wetwijziging mag de werkgever het toetsen van de RI&E ook uitbesteden aan een gecertificeerde arbodeskundige buiten de arbodienst om als daar een cao-afspraken over is of overeenstemming met ondernemingsraad of personeelsvereniging. In 2006 zijn bedrijven met maximaal 10 werknemers niet meer verplicht om de RI&E te laten toetsen, mits zij gebruik maken van een goedgekeurd branche-specifiek, door een deskundige getoetst, en in de cao opgenomen RI&E-instrument³².

In tabel 3.1 is het percentage bedrijven dat over een RI&E beschikt tussen 2004 en 2006 weergegeven. Op peilmoment 1 juli 2006 beschikt de helft van de bedrijven (50%) over een RI&E waarvan 36% van de bedrijven een getoetste RI&E heeft en 14% een niet getoetste RI&E³³. Over de periode 2004 - 2006 bezien is het percentage bedrijven met een getoetste RI&E nauwelijks veranderd. Het percentage bedrijven met een niet getoetste RI&E daarentegen schommelt tussen 11% en 14%.

Tabel 3.1 Percentage bedrijven met een (getoetste) RI&E op peilmoment 1 juli van de jaren 2004 t/m 2006

RI&E aanwezig	als % van alle bedrijven		
	2004 (n=1821)	2005 (n=2046)	2006 (n=1997)
Ja, en getoetst	37%	36%	36%
Ja, maar (nog) niet getoetst	13%	11%	14%
Nee	49%	53%	50%
Totaal	100%	100%	100%

³² In de nieuwe Arbowet van 1-1-2007 is dit verruimd naar maximaal 25 werknemers.

³³ Het percentage bedrijven dat over een RI&E beschikt op het moment van bedrijfsbezoek is hoger dan het peilmoment waarschijnlijk omdat een aantal bedrijven na de aankondigingsbrief van de Arbeidsinspectie nog snel iets heeft geregeld. Op het moment van bedrijfsbezoek heeft 56% van de bedrijven een RI&E. In 38% van bedrijven is er een getoetste RI&E en in 19% een niet getoetste RI&E.

In tabel 3.2 is het percentage bedrijven met een RI&E tussen 2004 en 2006 naar grootteklasse van het bedrijf weergegeven. In 2006 heeft 91% van de grote bedrijven, 68% van de middelgrote bedrijven en 28% van de kleine bedrijven (met minder dan 10 werknemers) een getoetste RI&E. In bedrijven met 1 t/m 4 werknemers heeft 27% een getoetste RI&E en in bedrijven met 5 t/m 9 werknemers 39%.

Uit tabel 3.2 blijkt verder dat in 2006 6% van de grote bedrijven, 13% van de middelgrote bedrijven en 15% van de kleine bedrijven (met minder dan 10 werknemers) een niet getoetste RI&E heeft. In bedrijven met 1 t/m 4 werknemers heeft 15% een niet getoetste RI&E en in bedrijven met 5 t/m 9 werknemers 14%.

Tabel 3.2 Percentage bedrijven met een RI&E op peilmoment 1 juli van de jaren 2004 t/m 2006 onderscheiden naar grootteklasse

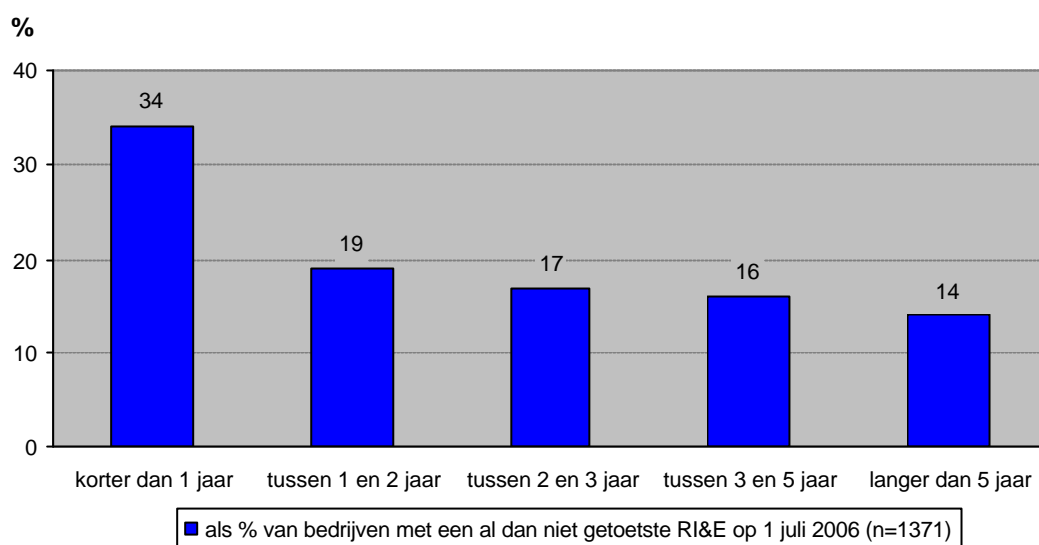
Grootteklasse	als % van alle bedrijven								
	2004 (n=1821)			2005 (n=2046)			2006 (n=1997)		
	getoetst	niet getoetst	totaal*	getoetst	niet getoetst	totaal*	getoetst	niet getoetst	totaal*
<10 wns. w.v:	29%	14%	43%	28%	11%	39%	28%	15%	43%
1 t/m 4 wns.	26%	14%	40%	25%	10%	35%	27%	15%	42%
5 t/m 9 wns.	47%	12%	59%	46%	16%	61%	39%	14%	53%
10 t/m 99 wns.	68%	11%	79%	71%	11%	82%	68%	13%	81%
100 of meer wns.	89%	6%	95%	94%	3%	98%	91%	6%	97%
totaal	37%	13%	50%	36%	11%	47%	36%	14%	50%

* Door afrondingsverschillen kan het totaalpercentage afwijken van som van de percentages bedrijven met een getoetste en niet-getoetste RI&E.

De resultaten in tabel 3.2 laten zien dat het niveau van naleving bij de kleine bedrijven lager is dan bij de grotere bedrijven. We veronderstellen dat kleine bedrijven meer moeite hebben om de wettelijke verplichtingen na te leven dan grote bedrijven. In de periode 2004-2006 is het beeld nauwelijks veranderd met uitzondering voor bedrijven met 5 t/m 9 werknemers. Het percentage bedrijven met een getoetste RI&E is in de categorie 5 t/m 9 werknemers gedaald van 46% in 2005 naar 39% in 2006. Een mogelijke verklaring voor deze daling is de wetwijziging in de RI&E in 2005, waardoor kleine bedrijven niet meer verplicht zijn de RI&E te laten toetsen.

In figuur 3.1 is het percentage bedrijven dat de RI&E voor het laatst heeft geactualiseerd naar termijn weergegeven. Ongeveer één derde van de bedrijven (34%) heeft in 2006 hun al dan niet getoetste RI&E korter dan een jaar geleden geactualiseerd. 14% van de bedrijven beschikte over een al dan niet getoetste RI&E die langer dan 5 jaar voor het laatst is geactualiseerd.

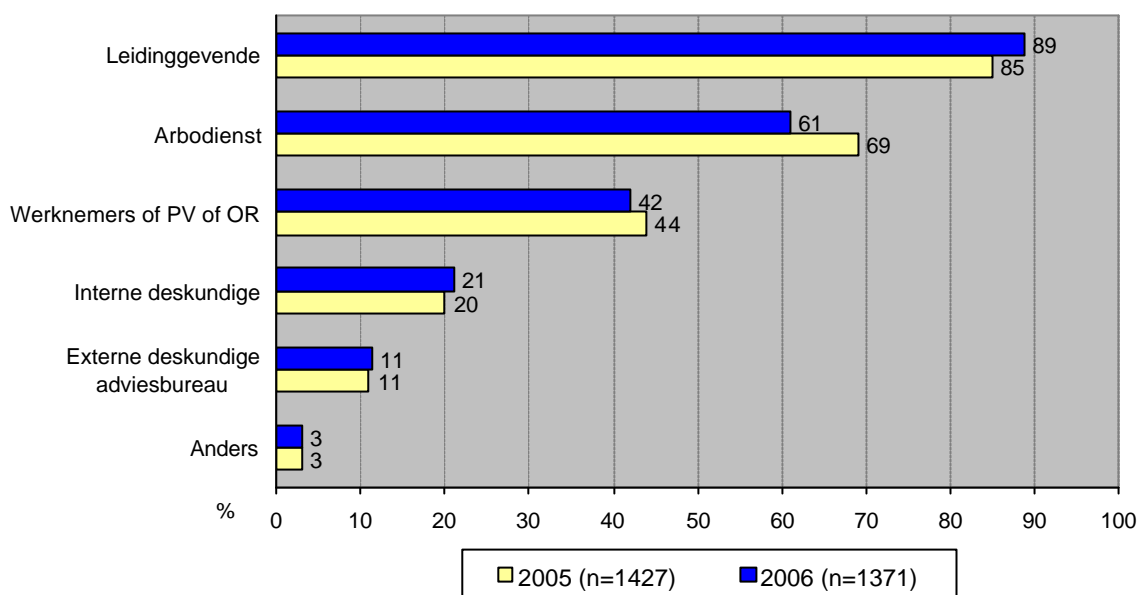
Figuur 3.1 Percentage bedrijven dat RI&E voor het laatste heeft geactualiseerd naar termijn

Voor de bedrijven met een (al dan niet getoetste) RI&E is nagegaan door wie de risico's in het bedrijf worden geïnventariseerd. Figuur 3.2 geeft de resultaten hiervan weer: in 89% van de bedrijven is dit de werkgever/ leidinggevende, in 61% van de bedrijven werkt de arbodienstverlener (al dan niet met andere partijen) mee aan de totstandkoming van de RI&E, in 42% van de bedrijven is de OR of personeelsvertegenwoordiging daarbij betrokken, 21% van de bedrijven maakt gebruik van interne deskundigen, 11% maakt gebruik van externe deskundigen (bijvoorbeeld een adviesbureau) en in 3% van de bedrijven zijn (daarnaast) anderen betrokken bij de inventarisatie van de risico's, waaronder een deskundige uit de brancheorganisatie, een bedrijfsarts en een facilitaire dienstverlener. Dit beeld verschilt weinig ten opzichte van 2005, met uitzondering van het volgende: het percentage bedrijven waar de arbodienst betrokken is bij het inventariseren van de risico's ligt in 2006 lager dan in 2005.

Wanneer naar bedrijfsgrootte wordt gekeken (zie tabel 3.3) blijkt dat de leidinggevenden in de bedrijven even vaak betrokken zijn bij de inventarisatie van de risico's ongeacht de omvang van een bedrijf. Dit gaat niet op voor de betrokkenheid van de arbodiensten, werknemers en interne deskundigen. In de grote bedrijven zijn de arbodiensten, werknemers en interne deskundigen vaker betrokken bij het inventariseren van de risico's dan in middelgrote en kleine bedrijven.

Figuur 3.2 Wie is betrokken bij het inventariseren van de risico's in het bedrijf? Als percentage van bedrijven met een al dan niet getoetste RI&E op 1 juli van 2005 en 2006*

* Meerdere antwoorden mogelijk.

Tabel 3.3 Wie is betrokken bij het inventariseren van de risico's in het bedrijf?*

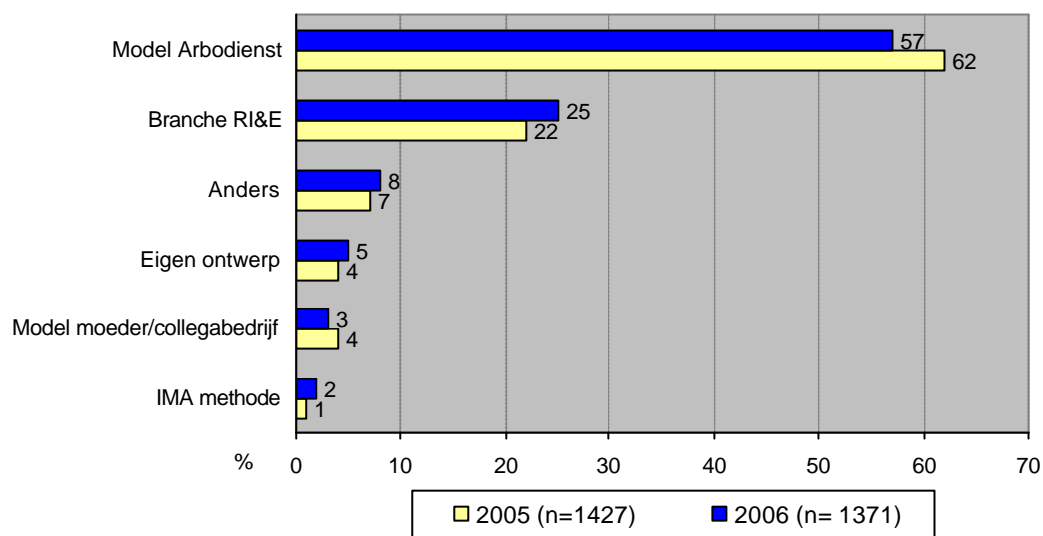
grootteklasse	als % van bedrijven met een al dan niet getoetste RI&E op 1 juli 2006 (n=1371)					
	leidinggevende	arbodienst	werknemers of PV of OR	interne deskundige	externe deskundige/ advies bureau	anders
<10 wns. w.v:	89%	56%	35%	13%	10%	4%
1 t/m 4 wns.	88%	54%	32%	13%	10%	4%
5 t/m 9 wns.	92%	64%	45%	12%	12%	1%
10 t/m 99 wns.	87%	72%	53%	36%	14%	1%
100 of meer wns.	88%	88%	85%	70%	12%	4%
totaal	89%	61%	42%	21%	11%	3%

* Meerdere antwoorden mogelijk.

Figuur 3.3 geeft aan hoe de RI&E bij de bedrijven tot stand is gekomen. Bij de totstandkoming van een risico-inventarisatie en -evaluatie maakt 57% van de bedrijven gebruik van het model RI&E van de arbodienst (een afname van 5 procentpunten ten opzichte van 2005), een kwart van de bedrijven (25%) heeft een branche-RI&E toegepast, waarvan 18% van een branche-RI&E die niet in een cao is opgenomen en 7% van een branche-RI&E die wel in een cao is opgenomen. In 2005 had 22% van de bedrijven een branche-RI&E toegepast.

Bij 8% van de bedrijven is de RI&E op een andere wijze tot stand gekomen (7% in 2005), bijvoorbeeld met behulp van een model van een extern adviesbureau, een model van het MKB, via de ABRIE-methode of via de checklist gezondheidsrisico's van het ministerie van SZW. Verder heeft 5% van bedrijven zelf een RI&E ontworpen en 3% van de bedrijven heeft gebruik gemaakt van het model van moeder/ collegabedrijf.

Figuur 3.3 Hoe is de RI&E tot stand gekomen bij de bedrijven? Als percentage van bedrijven met een al dan niet getoetste RI&E op 1 juli van 2005 en 2006*

* Meerdere antwoorden mogelijk

3.2.2 Oordeel van de inspecteur over de RI&E en housekeeping

Uit de resultaten van 'Arbo in bedrijf 2006' blijkt dat bedrijven die beschikken over een RI&E niet altijd alle aanwezige arbeidsrisico's in de RI&E onderkennen (zie de resultaten van de specifieke arbeidsrisico's in hoofdstuk 4 en 5). Dit betekent dat de RI&E in de praktijk soms ontoereikend is voor de actuele situatie. De vraag is nu bij hoeveel bedrijven de RI&E tekort schiet wanneer alle arbeidsrisico's van het bedrijf in ogenschouw worden genomen. Om deze vraag te beantwoorden hebben de inspecteurs beoordeeld of de inhoud van de RI&E toereikend is in het licht van de aangetroffen arbeidsrisico's.

Op 1 juli 2006 beschikt de helft van de bedrijven (50%) over een al dan niet getoetste RI&E. In 77% van deze bedrijven zijn de inspecteurs van mening dat alle belangrijke risico's waaraan de werknemers van de vestiging blootstaan, in de RI&E zijn onderkend. In 22% van de bedrijven is een deel van alle belangrijke risico's in de RI&E onderkend. Bij 1% van de bedrijven vinden de inspecteurs dat geen van de belangrijke risico's waaraan de werknemers van de vestiging blootstaan, in de RI&E zijn onderkend³⁴.

Figuur 3.4 Zijn alle belangrijke risico's in de RI&E onderkend? * Als percentage van bedrijven met een al dan niet getoetste RI&E op 1 juli 2006 (n = 1371)

* Naar het oordeel van de inspecteur.

In tabel 3.4 staat het percentage bedrijven waarin alle belangrijke risico's, naar de mening van de inspecteur, in de RI&E zijn onderkend, weergegeven naar grootteklasse van het bedrijf. Hieruit blijkt dat tussen kleine, middelgrote en grote bedrijven nauwelijks verschillen zijn in het onderkennen van (alle belangrijke dan wel een deel van alle belangrijke) risico's in de RI&E.

Tabel 3.4 Percentage bedrijven waarin alle belangrijke risico's in de al dan niet getoetste RI&E zijn onderkend*, naar grootteklasse

Grootteklasse	als % van bedrijven met al dan niet getoetste RI&E op 1 juli 2006 (n=1371)		
	Ja, alle risico's	Nee, alleen een deel van de risico's	Nee, geen van de risico's
<10 wns. waarvan	77%	22%	1%
1 t/m 4 wns.	78%	22%	1%
5 t/m 9 wns	76%	24%	1%
10 t/m 99 wns.	75%	23%	2%
100 of meer wns.	77%	23%	<1%
Totaal	77%	22%	1%

* Naar het oordeel van de inspecteur.

³⁴ Deze percentages (oordeel van de inspecteurs) kunnen niet met 2005 vergeleken worden omdat zowel de vraag als de antwoordcategorieën anders zijn geformuleerd. In 2005 is er gevraagd of inspecteurs van mening zijn dat de inhoud van de RI&E toegesneden is op de situatie in het bedrijf.

In 58% van de bedrijven waar volgens de inspecteurs een deel van alle risico’s dan wel geen van de risico’s in de RI&E zijn onderkend, is het toegepaste model van RI&E wel toereikend om alle risico’s in de RI&E te onderkennen, maar volgens de inspecteur heeft de werkgever niet alle risico’s in het bedrijf geïnventariseerd.

Naar de mening van de inspecteur is in 7% van de gevallen de model-RI&E van de branche voor het betreffende bedrijf ontoereikend om alle risico’s in de RI&E te onderkennen. Een andere reden dat niet alle risico’s zijn onderkend volgens de inspecteur is dat 4% van de bedrijven een model-RI&E van een andere branche/cao heeft toegepast.

Onder de noemer ‘anders’ (resterende 32% van de bedrijven) heeft de inspecteur naar verschillende redenen verwezen. Een van de genoemde redenen waarom niet alle risico’s in de RI&E zijn onderkend is dat de RI&E erg summier of niet meer actueel is, bijvoorbeeld door een uitbreiding van het bedrijf of het installeren van nieuwe machines. Het ontbreken van voldoende kennis op dit punt zowel bij het bedrijf als bij de arbodienstverlener is ook een reden.

De inspecteurs hebben ook hun oordeel over de housekeeping op de werkvloer gegeven. De resultaten zijn weergegeven in tabel 3.5. Een positief oordeel van de inspecteur over de housekeeping betekent dat de arbeidsplaats als schoon, geordend en veilig overkomt³⁵. In 53% van de beoordeelde bedrijven is de housekeeping op de werkvloer door de inspecteurs als voldoende beschouwd. In 36% van de bedrijven is de housekeeping op de werkvloer als goed beoordeeld. In 10% van de bedrijven is de housekeeping als matig en in 1% van de bedrijven als slecht gekwalificeerd.

Tabel 3.5 Percentage bedrijven met een (on)voldoende housekeeping op werkvloer naar het oordeel van inspecteurs in 2005 en 2006

	als % van alle bedrijven	
	2005 (n=1912)	2006 (n=1929)
Goed	43%	36%
Voldoende	46%	53%
Matig	10%	10%
Slecht	1%	1%
Totaal	100%	100%

De beoordelingen van de inspecteurs laten een (zwakke) positieve samenhang zien tussen de kwaliteit van de RI&E en de housekeeping op de werkvloer³⁶. Bedrijven die alle risico’s waaraan de werknemers van de vestiging blootstaan in de RI&E onderkennen, zijn in bijna alle gevallen (97%) over de housekeeping voldoende tot goed beoordeeld. Bedrijven die een deel van de risico’s in de RI&E onderkennen, zijn in de meeste gevallen (85%) voldoende tot goed beoordeeld. Opvallend is dat bedrijven die helemaal geen RI&E hebben, eveneens in de meeste gevallen (83%) als voldoende tot goed zijn beoordeeld.

³⁵ In 5% van de bedrijven heeft de inspecteur over de housekeeping geen mening gegeven, omdat hij/zij bijvoorbeeld niet in de gelegenheid was om een werkplekinspectie uit te voeren.

³⁶ Correlatiecoëfficiënt $R = 0,24$; $p < 0,01$.

Tabel 3.6 Percentage bedrijven dat naar het oordeel van inspecteurs alle belangrijke risico’s in de RI&E heeft onderkend, naar oordeel over housekeeping op de werkvloer in 2006

Zijn alle belangrijke risico’s naar oordeel van de inspecteur in de RI&E onderkend?	als % van alle bedrijven (n=1929)				
	Goede house-keeping	Voldoende house-keeping	Matige house-keeping	Slechte house-keeping	Totaal*
Ja, alle risico’s	49%	48%	4%	<1%	100%
Nee, alleen een deel van de risico’s	18%	67%	13%	2%	100%
Nee, er is geen RI&E	29%	54%	14%	2%	100%
Totaal	36%	53%	10%	1%	100%

* Door afrondingsverschillen is de som van de afzonderlijke percentages niet altijd gelijk is aan 100%.

3.2.3 Plan van aanpak

Uitgedrukt als percentage van alle bedrijven heeft 43% een op schrift gesteld plan van aanpak. Er bestaat nauwelijks een verschil in het percentage bedrijven met een plan van aanpak tussen 2004 en 2006. In 2004 en 2005 was het percentage bedrijven met een plan van aanpak respectievelijk 44% en 42%.

Van de bedrijven die op 1 juli 2006 over een al dan niet getoetste RI&E beschikten heeft 79% een plan van aanpak. In de vorige metingen 2005 en 2004 waren deze percentages respectievelijk 82% en 80%.

Van de bedrijven die op 1 juli 2006 over een getoetste RI&E beschikten heeft 84% een plan van aanpak: 71% heeft een plan van aanpak voor alle in de RI&E onderkende risico’s en 13% heeft voor een deel van in de RI&E onderkende risico’s een plan van aanpak.

In de 43% van alle bedrijven met een plan van aanpak worden ook de bedrijven meegeteld met een *onvolledig* plan van aanpak. In 7% van de bedrijven is het plan van aanpak niet volledig, omdat voor een deel van de in de RI&E onderkende risico’s geen plan van aanpak aanwezig is. In de overige 36% van de bedrijven is het plan van aanpak wel volledig. In 29% van de bedrijven is in 2006 een plan van aanpak aangetroffen dat is voorzien van een advies van een gecertificeerde arbodienstverlener. Dit percentage is bijna ongewijzigd gebleven ten opzichte van vorig jaar (28% in 2005).

Het beschikken van een plan van aanpak betekent niet dat bedrijven deze in de praktijk ook uitvoeren. In 2006 zegt 91% van alle bedrijven met een al dan niet volledig plan van aanpak dat het plan van aanpak in de praktijk ook wordt uitgevoerd. Dit betekent dat ongeveer één op de tien bedrijven met een plan van aanpak (9%) onderkent dat het document alleen een papieren werkelijkheid is en niet wordt uitgevoerd. In vergelijking met 2005 is dit percentage weinig veranderd (11%).

De bedrijven verschillen in het periodiek evalueren en bijstellen van het plan van aanpak. 67% van alle bedrijven met een al dan niet volledig plan van aanpak geeft aan dat ze het plan van aanpak periodiek evalueren en bijstellen, hetgeen betekent dat 33% van de bedrijven dit achterwege laat.

Wordt gekeken naar de aanleidingen van evaluatie en bijstelling van het plan van aanpak, dan blijkt dat 26% van de bedrijven het plan van aanpak naar aanleiding van nieuwe risico's evalueren en bijstellen, 23% van de bedrijven naar aanleiding van genomen maatregelen en 51% van de bedrijven naar aanleiding van zowel nieuwe risico's als genomen maatregelen.

Voor een aantal belangrijke arbeidsrisico's is gekeken of deze in de RI&E worden onderkend en of daarvoor maatregelen in het plan van aanpak zijn geformuleerd (zie figuur 3.5). Uitgangspunt voor de figuur zijn bedrijven met een al dan niet getoetste RI&E. In deze bedrijven is van een limitatieve lijst met arbeidsrisico's nagegaan of deze in de RI&E worden onderkend en of hiervoor maatregelen zijn opgenomen in het plan van aanpak.

Uit de gehanteerde lijst met arbeidsrisico's is tillen en dragen (59%) het meest in de RI&E opgenomen risico. Meer dan de helft van de bedrijven (54%) onderkent beeldschermwerk als risicofactor in de al dan niet getoetste RI&E. Gevaarlijke stoffen en geluid scoren ook hoog (respectievelijk 44% en 39%) als risicofactoren. Andere relatief vaak in de RI&E opgenomen arbeidsrisico's zijn: agressie en geweld (35%), brandveiligheid (34%), werkdruk (33%) en basisveiligheid machines (30%). 4% van de bedrijven heeft geen enkele risicofactor uit de gehanteerde lijst in de al dan niet getoetste RI&E onderkend (zie figuur 3.5).

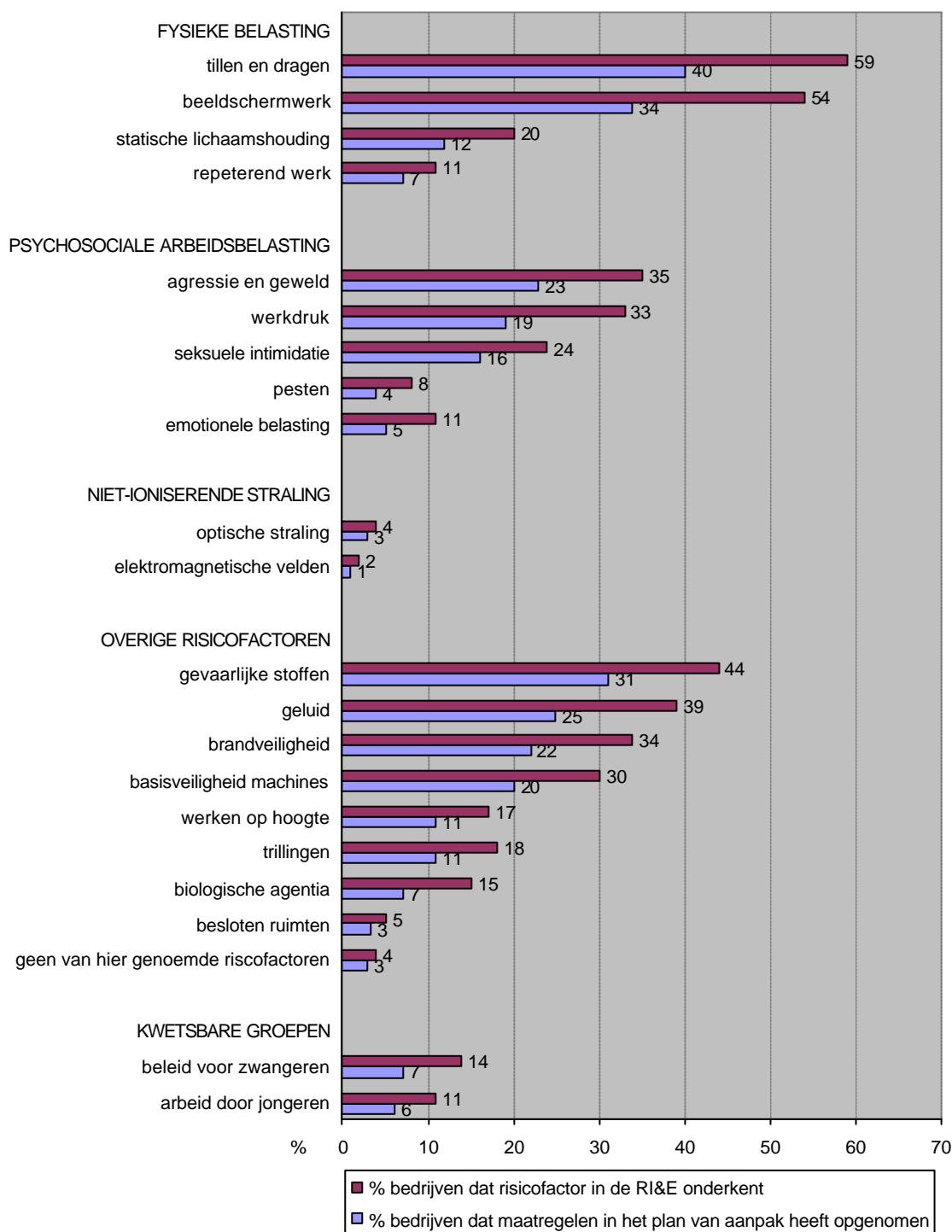
Kijken we vervolgens naar het plan van aanpak, dan blijkt dat 40% van de bedrijven met een al dan niet getoetste RI&E maatregelen voor tillen en dragen heeft opgenomen³⁷. Een derde van de bedrijven (34%) heeft in haar plan van aanpak maatregelen opgenomen voor beeldschermwerk. Andere arbeidsrisico's waarvoor relatief vaak in het plan van aanpak maatregelen zijn opgenomen, zijn gevaarlijke stoffen (31%), geluid (25%), agressie en geweld (23%), brandveiligheid (22%) en basisveiligheid machines (20%). 3% van de bedrijven heeft voor geen van de genoemde arbeidsrisico's in hun plan van aanpak een maatregel opgenomen.

Dat een arbeidsrisico in de RI&E onderkend is, betekent niet altijd dat hiervoor een maatregel is opgenomen in het plan van aanpak. Figuur 3.5 toont duidelijk aan dat er in bedrijven een kloof bestaat tussen het onderkennen van de risicofactoren in de RI&E en het opnemen van maatregelen in het plan van aanpak die betrekking hebben op in de RI&E aangegeven risico's.

---

³⁷ Wanneer we echter zouden kijken naar de groep bedrijven die tillen en dragen als arbeidsrisico in de RI&E hebben onderkend, dan heeft 65% maatregelen voor tillen en dragen in plan van aanpak opgenomen.

Figuur 3.5 Percentage bedrijven dat arbeidsrisico's in de RI&E onderkent, en hiervoor maatregelen heeft opgenomen in het plan van aanpak. Als percentage van bedrijven met een RI&E op 1 juli 2006 (n=1371)

Ten slotte is gekeken of bedrijven in het plan van aanpak de data hebben aangegeven waarop de maatregelen doorgevoerd moeten zijn. 65% van de bedrijven dat over een plan van aanpak beschikt heeft een datum in het plan van aanpak voor alle relevante risico's aangegeven, 15% alleen maar voor een deel van de relevante risico's en 20% heeft in het plan van aanpak geen datum aangegeven.

3.3 Arbeidsongevallen

3.3.1 Arbeidsongevallenregistratie

De werkgever is volgens de Arbowet verplicht om arbeidsongevallen die leiden tot ziekteverzuim of die de dood tot gevolg hebben, te registreren. Het doel van deze registratie is dat bedrijven lering trekken uit deze ongevallen en adequate maatregelen treffen om onveilige situaties op de werkvloer te voorkomen.

In 6% van alle bedrijven hebben zich in de aan 2006 voorafgaande periode van 5 jaar één of meerdere arbeidsongevallen voorgedaan die hebben geleid tot ziekteverzuim of dood. Van de bedrijven waar arbeidsongevallen zich voor hebben gedaan, beschikt 92% over een arbeidsongevallenregistratie³⁸. In 8% van de bedrijven zijn de arbeidsongevallen dus niet schriftelijk bijgehouden. In tabel 3.7 is het percentage bedrijven met een registratie van arbeidsongevallen naar grootteklasse weergegeven. Van de bedrijven waar zich in de afgelopen 5 jaar géén arbeidsongevallen hebben voorgedaan, is niet bekend welk percentage over een registratie beschikt.

Tabel 3.7 Percentage bedrijven met een registratie van arbeidsongevallen naar grootteklasse

Grootteklasse	als % van alle bedrijven (n = 1997)*	als % van bedrijven met ongevallen in laatste 5 jaar (n = 407)
<10 wns. waarvan	2%	87%
1 t/m 4 wns.	2%	96%
5 t/m 9 wns.	3%	70%
10 t/m 99 wns.	19%	93%
100 of meer wns.	52%	99%
Totaal	6%	92%

* De percentages in deze tabel geven een onderschatting van het werkelijke percentage bedrijven met een arbeidsongevallenregistratie. De vraag naar de aanwezigheid van een ongevallenregistratie is uitsluitend voorgelegd aan bedrijven met één of meer arbeidsongevallen in de laatste vijf jaar. Hierdoor worden de bedrijven buiten beschouwing gelaten die wél over een arbeidsongevallenregistratie beschikken, maar in de afgelopen vijf jaar geen arbeidsongevallen hadden.

Uit tabel 3.7 blijkt dat een ongevallenregistratie naar verhouding minder vaak aanwezig is in kleine bedrijven dan in grote bedrijven. Hier zijn verschillende verklaringen voor te geven. Een van de verklaringen is dat kans op een arbeidsongeval *op bedrijfsniveau* in grote bedrijven groter is dan in middelgrote en kleine bedrijven³⁹. De kans op een arbeidsongeval *op werknemersniveau* is in grote bedrijven echter juist kleiner dan in middelgrote bedrijven (zie volgende paragraaf). Een andere mogelijke verklaring is dat grote bedrijven de arbeidsongevallen die zich voordoen beter registreren dan kleine bedrijven. Dit is echter niet onderzocht.

³⁸ Door een andere (meer beperkte) definitie van arbeidsongevallen lijkt het percentage met een arbeidsongevallenregistratie in 2006 ruim hoger dan in 2005 (67%). Dit is echter een artefact (zie par. 3.3.2).

³⁹ Ook het gegeven dat grote bedrijven gemiddeld genomen al langer actief zijn (d.w.z. vaker ten minste 5 jaar actief zijn) dan kleine bedrijven verhoogt de kans op een arbeidsongeval in de laatste vijf jaar.

Volgens de Arbowet (artikel 5) dient de ongevallenregistratie te zijn opgenomen in de RI&E. Uit de onderzoeksresultaten blijkt dat 9% van de bedrijven met een ongevallenregistratie niet de beschikking heeft over een RI&E. Voor deze bedrijven geldt dat niet wordt voldaan aan de verplichting die volgt uit artikel 5 van de Arbowet.

Naast werkelijke arbeidsongevallen doen zich in bedrijven ook *bijna* arbeidsongevallen voor. De registratie en analyse van bijna ongevallen kan een bijdrage leveren aan het voorkomen van werkelijke ongevallen. De registratie van bijna ongevallen is geen wettelijke verplichting.

In 21% van alle bedrijven hebben zich één of meer bijna arbeidsongevallen voorgedaan. 5% heeft dit wel geregistreerd en 16% niet.

Als percentage van alle bedrijven (ook de bedrijven zonder arbeidsongevallen) beschikt 5% van de bedrijven over registratie van *bijna* arbeidsongevallen. In tabel 3.8 is het percentage bedrijven met registratie van *bijna* arbeidsongevallen weergegeven naar grootteklasse.

Tabel 3.8 Percentage bedrijven met registratie van bijna arbeidsongevallen, uitgesplitst naar grootteklasse

Grootteklasse	als % van alle bedrijven (n=1997)			Totaal*
	Ja, wordt geregistreerd	Nee, dit wordt niet geregistreerd	Nvt, geen bijna ongevallen voorgedaan	
<10 wns. waarvan	3%	15%	83%	100%
1 t/m 4 wns.	2%	15%	83%	100%
5 t/m 9 wns.	5%	13%	82%	100%
10 t/m 99 wns.	14%	22%	64%	100%
100 of meer wns.	47%	24%	28%	100%
Totaal	5%	16%	79%	100%

* Door afrondingsverschillen kan het totaal afwijken van 100%.

Tabel 3.8 toont aan dat grote bedrijven vaker over een bijna arbeidsongevallenregistratie beschikken dan middelgrote en kleine bedrijven (met minder dan 10 werknemers), respectievelijk 47% tegen 14% en 3%. Dat het percentage bij kleine bedrijven lager is dan bij grote bedrijven heeft waarschijnlijk te maken met de manier waarop omgegaan wordt met de registratie. Verondersteld wordt dat grote bedrijven de registratie van bijna arbeidsongevallen beter (nauwkeuriger) bijhouden dan kleine bedrijven. Dit is echter niet onderzocht.

3.3.2 Aantal arbeidsongevallen

Zoals in vorige paragraaf is vermeld, hebben zich *de afgelopen vijf jaar* in 6% van alle bedrijven één of meer arbeidsongevallen voorgedaan. In tabel 3.9 is dit percentage uitgesplitst naar grootteklasse. Hieruit blijkt dat in grote bedrijven zich vaker een arbeidsongeval heeft voorgedaan dan in middelgrote en kleine bedrijven, respectievelijk 53% tegen 21% en 2%.

In de aan 2005 voorafgaande periode van 5 jaar hebben zich in 8% van alle bedrijven één of meer arbeidsongevallen voorgedaan⁴⁰. Ook toen deden arbeidsongevallen zich in grote bedrijven vaker voor dan in middelgrote en kleine bedrijven (respectievelijk 61% tegen 22% en 4%).

Een mogelijke verklaring voor de daling van 8% in 2005 naar 6% in 2006 is dat de vraagstelling in 2006 aangescherpt is. In 2005 is gevraagd naar arbeidsongevallen in het bedrijf, terwijl in 2006 meer specifiek naar zwaardere ongevallen (ongevallen met ziekteverzuim of dood tot gevolg) op vestigingsniveau is gevraagd.

Tabel 3.9 Percentage bedrijven met één of meerdere arbeidsongevallen in de aan 2005 en 2006 voorafgaande periode van 5 jaar, naar grootteklasse

Grootteklasse	als % van alle bedrijven	
	2005 (n = 2046)	2006 (n = 1997)
<10 wns. waarvan	4%	2%
1 t/m 4 wns.	3%	2%
5 t/m 9 wns.	7%	5%
10 t/m 99 wns.	22%	21%
100 of meer wns.	61%	53%
Totaal	8%	6%

Bij een onderverdeling naar sector blijkt dat het percentage bedrijven met een arbeidsongeval in de afgelopen vijf jaar in verhouding hoog is in de sectoren ‘openbaar bestuur’ (60%), ‘bouwnijverheid’ en ‘industrie en nutsbedrijven’ (beiden 16%) en ‘vervoer, opslag en communicatie’ (14%)⁴¹. Het hoge percentage in het openbaar bestuur hangt samen met de aard van de instellingen in deze sector, zoals brandweer, politie, justitiële instelling-en, gemeentelijke diensten en waterschappen. Relatief weinig arbeidsongevallen vonden plaats in bedrijven in de sectoren ‘onderwijs’ (7%), ‘landbouw, visserij en delfstoffen winning’ en ‘reparatie en handel’ (beiden 5%), ‘gezondheidszorg’ (4%), ‘horeca’ (2%), ‘zakelijke dienstverlening’ en ‘financiële instellingen’ (beiden 1%). Voor deze percentages geldt dat geen rekening is gehouden met de omvang van de bedrijven (het aantal werknemers per bedrijf) in deze sectoren.

⁴⁰ Deze vraag is in 2004 niet gesteld.

⁴¹ Zie voor meer informatie bijlage I.

In tabel 3.10 is het aantal arbeidsongevallen in 2005 en 2006 weergegeven dat in de registraties, voor zover deze op vestigingsniveau⁴² aanwezig zijn, is aangetroffen. Per 1000 werknemers waren er in 2005 8 arbeidsongevallen en in 2006 7 arbeidsongevallen. In deze cijfers ontbreken de arbeidsongevallen van de vooral kleinere bedrijven zonder registratie, en de arbeidsongevallen die niet op vestigingsniveau beschikbaar zijn.

Tabel 3.10 Aantal bij ongevallen betrokken personen in 2005 en 2006 per 1000 werknemers, naar grootteklasse⁴³

Grootteklasse	2005	2006*
<10 wns**	-	-
10 t/m 99 wns.	11	10
100 of meer wns.	8	7
Totaal	8	7

* Dit is een voorlopig cijfer, omdat de arbeidsongevallen die zich mogelijk na het bedrijfsbezoek in 2006 hebben voorgedaan ontbreken. Het werkelijke aantal arbeidsongevallen in 2006 is vermoedelijk hoger.

** Het aantal waarnemingen in deze grootteklasse is te laag om betrouwbare aantallen te kunnen geven.

Bij de ongevalcijfers over 2005 wordt als kanttekening geplaatst dat het werkelijke aantal arbeidsongevallen, afgezien van de correctie voor onderregistratie, wordt onderschat. Hiervoor zijn de volgende redenen aan te geven:

- het aantal arbeidsongevallen in 2005 is naderhand vastgesteld in 2006. Hierdoor ontbreken de gegevens van bedrijven die in 2006 niet meer actief waren, maar waar zich in 2005 mogelijk wel arbeidsongevallen hebben voorgedaan;
- in de steekproef zijn mogelijk bedrijven opgenomen die in 2006 zijn gestart, en om die reden in 2005 nog geen arbeidsongevallen kunnen hebben gehad. Omdat niet bekend is welke bedrijven dit zijn, tellen ze wel mee voor in het gemiddelde aantal ongevallen;
- de weergegeven aantallen voor 2005 zijn gerelateerd aan het aantal werknemers *in 2006*. Er wordt verondersteld dat het aantal werknemers in 2005 gelijk was aan dat van 2006. In werkelijkheid zal het aantal werknemers in 2005 gemiddeld iets lager zijn geweest dan in 2006.

⁴² In de bedrijven waar een ongevalregistratie aanwezig is, zijn daarin in 90% van de gevallen de ongevallen van de vestiging opgenomen. In 10% van de bedrijven heeft de ongevalregistratie betrekking op een grotere eenheid, b.v. van meerdere vestigingen. De ongevalcijfers van deze bedrijven zijn buiten beschouwing gelaten

⁴³ Het aantal ongevallen is lager ingeschat dan in ‘Arbo in bedrijf’ 2005. De daling wordt verklaard uit een aanscherping van de vraagstelling (in plaats van ‘arbeidsongevallen’ in het algemeen is gevraagd naar ‘arbeidsongevallen die hebben geleid tot ziekteverzuim of de dood tot gevolg hebben gehad’) en een betere specificatie van de ongevalcijfers per vestiging

3.3.3 Maatregelen n.a.v. arbeidsongevallen

Aan de bedrijven is gevraagd of ze naar aanleiding van (bijna) arbeidsongevallen op het gebied van veiligheid maatregelen hebben genomen. Binnen de bedrijven met één of meerdere (bijna) arbeidsongevallen in de afgelopen vijf jaar heeft de meerderheid (58%) naar aanleiding hiervan maatregelen genomen.

Bedrijven met één of meerdere (bijna) arbeidsongevallen in de afgelopen vijf jaar die maatregelen hebben genomen deden dat in 30% van de gevallen alléén op basis van *feitelijke* ongevallen, 29% nam de maatregelen alléén op basis van *bijna* ongevallen en 41% op basis van *zowel* feitelijke als bijna ongevallen.

Tabel 3.11 Percentage bedrijven dat naar aanleiding van een (bijna) arbeidsongeval maatregelen heeft genomen, naar grootteklasse

Grootteklasse	als % van bedrijven waar zich een (bijna) arbeidsongeval heeft voorgedaan (n=527)
<10 wns. waarvan	40%
1 t/m 4 wns.	35%
5 t/m 9 wns.	52%
10 t/m 99 wns.	73%
100 of meer wns.	85%
Totaal	58%

Uit tabel 3.11 blijkt dat grote bedrijven naar aanleiding van (bijna) arbeidsongevallen vaker maatregelen nemen (85%) dan middelgrote (73%) en kleine bedrijven (minder dan 10 werknemers) (40%). De maatregelen die zijn getroffen naar aanleiding van een (bijna) arbeidsongeval zijn weergegeven in tabel 3.12. De bedrijven die maatregel hebben genomen noemen: betere voorlichting of training (65%), technische voorzieningen/organisatorische veranderingen (50%), procesmatige verbeteringen (43%) en verbetering in toezicht of monitoring of inspectie (32%).

Tabel 3.12 Percentage bedrijven dat maatregelen heeft genomen naar aanleiding van een (bijna) arbeidsongeval, naar soort maatregel

Maatregel*	als % van bedrijven die maatregelen hebben genomen n.a.v. (bijna) arbeidsongeval (n=402)
Betere voorlichting/training	65%
Technische voorzieningen/ organisatorische veranderingen	50%
Procesmatige verbeteringen	43%
Verbeteringen in toezicht/monitoring/inspectie	32%
Verbeteringen in het gebruik van arbeidsmiddelen	26%
Uitbreiding gebruik persoonlijke beschermingsmiddelen	25%
Verbeteringen in onderhoud	9%
Anders	6%

* Meerdere antwoorden mogelijk.

3.4 Arbodiensverlening

Volgens artikel 14 van de Arbowet is de werkgever verplicht om deskundige bijstand op het gebied van preventie en bescherming in te schakelen wanneer hij dit zelf niet kan regelen. Concreet is de werkgever verplicht om een aantal diensten uit te besteden aan de arbodienst of een andere gecertificeerde arbodeskundige, te weten (1) de toetsing van de RI&E, (2) de ondersteuning op het gebied van ziekteverzuimbegeleiding, (3) het houden van een arbeidsomstandighedenspreekuur, (4) het laten verrichten van een aanstellingskeuring en (5) het uitvoeren van een periodiek arbeidsgezondheidskundig onderzoek (PAGO)⁴⁴.

Tot 1 juli 2005 mochten de verplichte diensten alléén worden betrokken van een gecertificeerde interne of externe arbodienst. Vanaf 1 juli 2005 heeft de werkgever de mogelijkheid om de wettelijke verplichte arbodienstverlening te regelen in een zogeheten “maatwerkregeling”. Deze houdt in dat de werkgever naast of in plaats van de arbodienst ook andere gecertificeerde arbodeskundigen mag inschakelen, als daar een cao-afspraken over is of overeenstemming over is bereikt met de OR of de PVT. Een gecertificeerde arbodeskundige is een bedrijfsarts, veiligheidsdeskundige, arbeids-hygiënist of arbeidsorganisatiedeskundige.

3.4.1 Contract met arbodienst of andere arbodienstverlener(s)

De meerderheid (86%) van de bedrijven heeft in 2006 een contract met een arbodienst of een andere arbodeskundige. Dit betekent dat 14% geen contract heeft. Van de grote bedrijven heeft minder dan 1% geen contract, van de middelgrote bedrijven 2% en van de kleine bedrijven (met minder dan 10 werknemers) 16%. Van de bedrijven van 1 tot en met 4 werknemers heeft 18% geen contract en van de bedrijven van 5 tot en met 9 werknemers heeft 8% geen contract. Deze percentages verschillen niet veel van de percentages in 2005 zoals in tabel 3.13 is weergegeven. De daling van het percentage bedrijven met een contract in 2006 (en 2005) ten opzichte van 2004 ligt vermoedelijk aan de wetwijziging per 1 juli 2005.

Tabel 3.13 Percentage bedrijven dat contract heeft met een arbodienst of een andere arbodeskundige, naar grootteklasse 2004-2006

Grootteklasse	2004 (n=1821)		2005 (n=2046)		2006 (n= 1997)	
	wel contract	geen contract	wel contract	geen contract	wel contract	geen contract
<10 wns. waarvan	88%	12%	84%	16%	84%	16%
1 t/m 4 wns.	86%	14%	82%	18%	82%	18%
5 t/m 9 wns	97%	3%	95%	5%	92%	8%
10 t/m 99 wns.	99%	1%	98%	2%	98%	2%
100 of meer wns.	100%	0%	99%	1%	100%	<1%
Totaal	90%	10%	87%	13%	86%	14%

⁴⁴ De verplichting tot het afnemen van deze diensten geldt voor het jaar waarop het onderzoek betrekking heeft (2006). In de nieuwe Arbowet van 1-1-2007 zijn ziekteverzuimbegeleiding en arbeidsomstandighedenspreekuur als verplichte diensten komen te vervallen.

In tabel 3.14 worden de percentages van de bedrijven met een contract met een arbodienst of een andere arbodeskundige weergegeven naar grootteklasse. Bedrijven met een contract met een arbodienstverlener hebben deze meestal afgesloten met een gecertificeerde externe arbodienst (82%). 1% van alle bedrijven heeft een contract met een interne arbodienst (6% in grote bedrijven). 1% van alle bedrijven heeft een contract met een niet-gecertificeerde externe arbodienst. 2% van alle bedrijven heeft geen contract met een arbodienst, maar uitsluitend één of meer contracten met andere arbodeskundigen.

Daarnaast zijn er bedrijven die *naast* een reeds bestaand contract met een arbodienst, ook één of meer contracten met andere arbodeskundigen hebben afgesloten. Als deze bedrijven worden meegeteld dan heeft 5% van de bedrijven één of meer contracten met andere arbodeskundigen. Het gaat daarbij met name om de grote bedrijven (17%) en de middelgrote bedrijven (8%). In 2005 had in totaal 1% van de bedrijven een contract met andere arbodeskundigen.

Tabel 3.14 Percentage bedrijven dat een contract heeft met arbodienst of andere arbodeskundige, naar grootteklasse

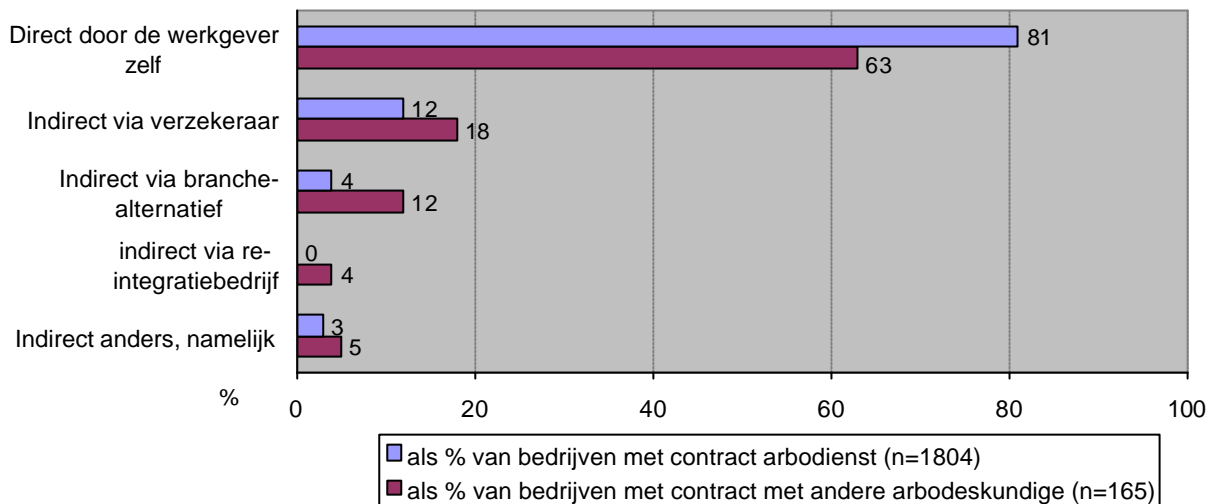
Grootteklasse	als % van alle bedrijven (n=1997)				
	Gecertificeerde externe arbodienst	Interne arbodienst	Niet gecertificeerde externe arbodienst	Andere arbodes - kundige*	Arbodienst en/of andere arbodes - kundige
<10 wns. waarvan	80%	1%	1%	2% (4%)	84%
1 t/m 4 wns.	79%	1%	1%	2% (4%)	82%
5 t/m 9 wns.	87%	1%	3%	1% (4%)	92%
10 t/m 99 wns.	93%	1%	2%	2% (8%)	98%
100 of meer wns.	88%	6%	1%	5% (17%)	100%
Totaal	82%	1%	1%	2% (5%)	86%

* Tussen haakjes is het totale percentage bedrijven dat een contract heeft met een andere arbodeskundige, al dan niet in combinatie met een contract met een arbodienst.

De werkgever kan zelf een contract met een arbodienstverlener afsluiten, maar er kan ook sprake zijn van een indirecte contractering. In Figuur 3.6 is weergegeven hoe de bedrijven hun contracten afsluiten. Voor zover het contracten met de arbodiensten betreft, heeft 81% van de bedrijven deze contracten zelf direct afgesloten. 12% van de bedrijven die één of meer contracten met de arbodienst hebben, hebben deze indirect via *een verzekeraar* en 4% via het *branche-alternatief voor arbodienst* een contract afgesloten. Het komt ook wel voor dat bedrijven via andere wegen (3%), zoals via accountant, bedrijfsadviseurs of via administratiekantoor een contract afsluiten.

Van de bedrijven die een of meer contracten hebben met *andere arbodienstverleners* heeft 63% van de bedrijven zelf direct de contracten afgesloten. 18% van de bedrijven heeft via een verzekeraar, 12% indirect via een branche-alternatief en 4% indirect via een re-integratiebedrijf en 5% van de bedrijven heeft indirect op andere manier (zoals via P-rol bedrijf of bedrijfsmaatschappelijk werk, een bemiddelaar) de contracten afgesloten.

Figuur 3.6 Heeft de werkgever zelf een contract gesloten met de arbodienstverlener of is er indirecte contractering? *

* Meerdere antwoorden mogelijk.

Aan de bedrijven die een of meer contracten hebben met andere arbodienstverleners is gevraagd hoe lang geleden zij deze contracten hebben afgesloten. Voor 34% van deze bedrijven is dat korter dan 1 jaar geleden, echter voor een even groot percentage is dit langer dan 3 jaar geleden. 20% van de bedrijven heeft deze contracten tussen de 1 en 2 jaar en 12% van de bedrijven tussen de 2 en 3 jaar.

3.4.2 Opname van verplichte diensten in het contract

Arbodienst

Tabel 3.15 geeft een overzicht van het percentage bedrijven dat in hun contract met een (al dan niet gecertificeerde) arbodienst, de wettelijk voorgeschreven diensten heeft opgenomen.

Tabel 3.15 Percentage bedrijven dat diensten in het contract met een arbodienst heeft opgenomen, naar soort dienst

Diensten*	als % van bedrijven met contract met een of meer arbodienst(en) (n= 1804)	als % van alle bedrijven (n=1997)
Verzuimbegeleiding	96%	81%
Arbeidsomstandighedensprekuur	62%	53%
Toetsing van de RI&E	28%	24%
Periodiek arbeidsgezondheidskundig onderzoek (PAGO)	22%	18%
Aanstellingskeuringen	4%	3%
Géén van bovenstaande diensten	2%	2%

* Meerdere antwoorden mogelijk.

Uit de resultaten komt naar voren dat bedrijven in hun contract met een of meer arbodienst(en) vooral de *verzuimbegeleiding* (96%), het *arbeidsomstandighedensprekuur* (62%) en de *toetsing van de RI&E* (28%) opnemen.

Aan de bedrijven is gevraagd of het contract met de arbodienst in 2006 is (of wordt) gewijzigd. Uit tabel 3.16 blijkt dat 6% van de bedrijven met een contract met de arbodienst dit contract in 2006 heeft gewijzigd. 2% van de bedrijven zegt dit in 2006 nog te gaan wijzigen. Ten slotte geeft 2% van de bedrijven aan dat het contract in 2006 wordt opgezegd.

Tabel 3.16 Percentage bedrijven dat het contract met de arbodienst wijzigt in 2006, naar grootteklasse

Grootteklasse	als % van bedrijven met contract arbodienst (n=1804)				Totaal*
	Ja, wordt opgezegd in 2006	Ja, contract is gewijzigd in 2006	Ja, contract wordt nog gewijzigd in 2006	Nee	
<10 wns. waarvan	1%	5%	1%	92%	100%
1 t/m 4 wns.	1%	5%	1%	93%	100%
5 t/m 9 wns	1%	6%	3%	90%	100%
10 t/m 99 wns.	3%	10%	4%	83%	100%
100 of meer wns.	3%	12%	5%	80%	100%
Totaal	2%	6%	2%	90%	100%

* Door afrondingsverschillen kan het totaal afwijken van 100%.

Andere arbodienstverleners

Uit tabel 3.17 kan afgelezen worden dat bedrijven die een of meer contracten hebben met andere arbodienstverleners met name *de verzuimbegeleiding* (65%), *de toetsing van de RI&E* (33%) en *het arbeidsomstandighedenspreekuur* (31%) in hun contract hebben opgenomen.

Tabel 3.17 Percentage bedrijven dat diensten in het contract met andere arbodienstverleners heeft opgenomen, naar soort dienst

Diensten*	als % van bedrijven met contract andere arbodienstverleners (n= 165)	als % van alle bedrijven (n=1997)
Verzuimbegeleiding	65%	3%
Arbidsomstandighedenspreekuur	31%	2%
Toetsing van de RI&E	33%	2%
Periodiek arbeidsgezondheidskundig onderzoek (PAGO)	16%	<1%
Aanstellingskeuringen	4%	1%
Géén van bovenstaande diensten	8%	<1%

* Meerdere antwoorden mogelijk.

Uit het onderzoek blijkt verder dat bedrijven, die een of meer contracten hebben met andere arbodienstverleners, in hun contracten verschillende kerndeskundigheden hebben laten opnemen. Zo geeft 3% van de bedrijven aan dat de contracten in een *gecertificeerde bedrijfsarts* voorzien. Andere kerndeskundigheden die genoemd worden zijn: *gecertificeerde arbeidsorganisatiedeskundige* (1%), *gecertificeerde veiligheidsdeskundige* (1%) en *gecertificeerde arbeidshygiënist* (1%). Wat ook enkele keren door de bedrijven is genoemd: *arbeidsdeskundige*, *ergotherapeut*, *psycholoog*, *ceasartherapeut* en *manueel therapeut*.

Totaal: arbodienst en andere arbodienstverleners

Om een totaalbeeld te krijgen over in het contract opgenomen diensten van zowel arbodiensten als arbodienstverleners zijn deze diensten samengevoegd (tabel 3.18). Hieruit blijkt dat bijna alle bedrijven (96%) die een contract hebben met een arbodienst en/of arbodienstverleners de *verzuimbegeleiding* in hun contract hebben opgenomen. Een meerderheid van de bedrijven (62%) heeft het *arbeidsomstandighedenspreekuur* en bijna eenderde van de bedrijven (29%) heeft de *toetsing van de RI&E* in het contract opgenomen.

Tabel 3.18 Percentage bedrijven dat diensten in het contract met een arbodienst en/of met andere arbodienstverleners heeft opgenomen, naar soort dienst

Diensten*	als % van bedrijven met contract met één of meer arbodienstverleners (n= 1848)	als % van alle bedrijven (n=1997)
Verzuimbegeleiding	96%	83%
Arbeidsomstandighedenspreekuur	62%	54%
Toetsing van de RI&E	29%	25%
Periodiek arbeidsgezondheidskundig onderzoek (PAGO)	21%	19%
Aanstellingskeuringen	4%	4%
Géén van bovenstaande diensten	<1%	<1%

* Meerdere antwoorden mogelijk.

3.4.3 Inkoop van diensten

Afname wettelijk voorgeschreven diensten⁴⁵

Hieronder wordt ingegaan op de vraag welke van de wettelijke voorgeschreven diensten (zie 3.4.2) de 12 maanden voorafgaand aan het bedrijfsbezoek door de bedrijven daadwerkelijk zijn afgenomen bij arbodiensten en/of andere arbodeskundigen. Uit de analyses blijkt dat meer dan de helft (55%) van de bedrijven de 12 maanden voorafgaand aan het bezoek geen enkele dienst van de arbodiensten en/of andere arbodienstverleners heeft afgenomen. Uit de analyse blijkt ook dat de meest afgenomen dienst *ziekteverzuimbegeleiding* is: 42% van alle bedrijven heeft in de 12 maanden voorafgaand aan het bezoek van deze dienst gebruik gemaakt. Het *arbeidsomstandighedenspreekuur* wordt relatief gezien vaker afgenomen (15%) dan de *toetsing van RI&E* (9%) en het *periodiek arbeidsgezondheidskundig onderzoek* (5%). Slechts 1% van alle bedrijven heeft *aanstellingskeuringen* afgenomen.

Afname van niet wettelijk voorgeschreven diensten

Er is nagegaan of bedrijven de 12 maanden voorafgaande aan het onderzoek naast de verplichte diensten ook nog andere sociaal-medische diensten van een arbodienst en/of andere arbodienstverleners hebben afgenomen. Van de bedrijven geeft 10% aan naast de verplichte diensten ook nog andere sociaal-medische diensten te hebben ingekocht. Dit is nagenoeg hetzelfde percentage als in de vorige meting (11% in 2005).

Het percentage bedrijven dat deze diensten inkoop hangt samen met de bedrijfsomvang. Van de kleine bedrijven koopt 4% niet verplichte sociaal-medische diensten in, van de middelgrote bedrijven 30% en van de grote bedrijven 72%.

⁴⁵ Deze informatie is voor het eerst in ‘Arbo in bedrijf’ 2006 uitgevraagd..

Voor het totaal van de bedrijven dat niet-verplichte diensten inkoop is geïnventariseerd om welke diensten het gaat. De resultaten zijn opgenomen in tabel 3.19. In de tabel valt op dat het percentage bedrijven dat *begeleiding bij re-integratie* afneemt, van 30% in 2005 gestegen is tot 42% in 2006. Het percentage bedrijven dat diensten van een *sociaal-medisch team* inkoop is gestegen van 9% in 2005 naar 21% in 2006. De afname van de volgende diensten is in 2006 eveneens gestegen: *ondersteuning op ergonomisch vlak* (31%) en *bedrijfsmaatschappelijk werk* (21%). Onder de categorie *anders* valt een diversiteit van diensten, waaronder een tevredenheidsonderzoek, de inzet van een arbeidstherapeut en een gezondheidstest.

Tabel 3.19 Inkoop niet-verplichte sociaal-medische diensten

Diensten*	als % van bedrijven die niet-verplichte diensten inkopen	
	2005 (n=561)	2006 (n=560)
Psychische hulp (zowel kortdurende als langdurige hulp)	34%	35%
Fysiotherapie (inclusief rugtraining)	33%	27%
Begeleiding bij re-integratie	30%	42%
Ondersteuning op ergonomisch vlak (bijv. werkplekonderzoek)	25%	31%
Voorlichting en training	25%	28%
Hulp bij opzetten arbo- en verzuimbeleid	19%	15%
Bedrijfsmaatschappelijk werk	14%	21%
Conflictbemiddeling	14%	13%
Wachlijstbemiddeling	10%	11%
Inzet sociaal-medisch team	9%	21%
Anders	12%	11%

* Meerdere antwoorden mogelijk.

3.5 Ziekteverzuimbeleid

Een ziekteverzuimbeleid heeft tot doel om het optreden van ziekte van werknemers zoveel mogelijk te voorkomen en te beperken en regelt de begeleiding van werknemers die door ziekte niet in staat zijn om hun werk te verrichten⁴⁶. Een ziekteverzuimbeleid bestaat dus niet alleen uit procedures rondom ziekmelding, maar omvat ook elementen van preventie en re-integratie. De verantwoordelijkheid voor ziekteverzuim verschuift geleidelijk van de overheid naar werkgevers en werknemers, waardoor werkgevers en werknemers steeds meer ruimte krijgen om het ziekteverzuimbeleid vorm te geven. Volgens de wet mag het ziekteverzuimbeleid naar keuze mondeling worden geregeld of schriftelijk worden vastgelegd.

Bijna 4 op de 5 bedrijven (79%) heeft afspraken gemaakt die gekwalificeerd kunnen worden als een ziekteverzuimbeleid. Dit percentage omvat zowel de bedrijven die het ziekteverzuimbeleid mondeling hebben geregeld als de bedrijven die dit schriftelijk hebben vastgelegd. Dit percentage is iets hoger dan in 2005 toen het nog op 76% lag. In 2004 was het ook 79%. Het percentage bedrijven dat ziekteverzuimbeleid mondeling heeft geregeld neemt af van 46% in 2004 naar 41% in 2005, vervolgens naar 37% in 2006. Het percentage bedrijven dat ziekteverzuimbeleid (deels) schriftelijk heeft geregeld neemt toe van 33% in 2004 naar 35% in 2005, vervolgens naar 42% in 2006.

In tabel 3.20 is het percentage bedrijven met een ziekteverzuimbeleid tussen 2004 en 2006 naar grootteklasse weergegeven.

Tabel 3.20 Percentage bedrijven met een ziekteverzuimbeleid in 2004, 2005 en 2006 naar grootteklasse*

Grootteklasse	als % van alle bedrijven											
	ja, volledig schriftelijk			ja, deels schriftelijk**			ja, mondeling			nee		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006	2004	2005	2006	2004	2005	2006
<10 wns. waarvan	24%	26%	23%	-	-	11%	51%	45%	41%	25%	28%	24%
1 t/m 4 wns.	19%	23%	21%	-	-	10%	53%	46%	42%	28%	31%	26%
5 t/m 9 wns.	47%	45%	36%	-	-	16%	40%	42%	34%	12%	13%	14%
10 t/m 99 wns.	70%	70%	64%	-	-	11%	24%	25%	18%	6%	5%	6%
100 of meer wns.	98%	96%	93%	-	-	6%	2%	3%	1%	<1%	<1%	0%
Totaal	33%	35%	31%	-	-	11%	46%	41%	37%	21%	24%	21%

* Steekproefomvang: n=1821 (2004), n=2046 (2005) en n=1997 (2006).

** Deze optie is in 2004 en 2005 niet in het onderzoek opgenomen.

⁴⁶ De verplichting tot het voeren van een ziekteverzuimbeleid maakte tot en met 2006 onderdeel uit van de Arbowet (artikel 4). Met ingang van 1-1-2007 is deze verplichting in de Arbowet komen te vervallen. De verplichtingen van de werkgever ten aanzien van de re-integratie van werknemers zijn opgenomen in de Wet Verbetering Poortwachter.

Tabel 3.20 laat zien dat een zuiver mondeling ziekteverzuimbeleid in 37% van de bedrijven is aangetroffen. Dit komt met name voor in de kleine bedrijven (41%) en de middelgrote bedrijven (18%), maar veel minder in de grote bedrijven (1%). Een schriftelijk vastgelegd ziekteverzuimbeleid is in 2006 in 31% van de bedrijven aangetroffen. Dit was vooral het geval in de grote bedrijven (93%) en de middelgrote bedrijven (64%) en in mindere mate in de kleine bedrijven (23%). Een deels schriftelijk vastgelegd ziekteverzuimbeleid is in 2006 in 11% van de bedrijven aangetroffen en dan vooral in kleine bedrijven (met minder dan 10 werknemers) en middelgrote bedrijven, beiden 11%. In grote bedrijven is dit percentage 6%.

Tabel 3.21 geeft inzicht in de vraag binnen welke periode uiterlijk contact wordt opgenomen met een medewerker in geval van ziekte en na hoeveel weken van verzuim de werkgever een oordeel vraagt aan de bedrijfsarts over het betreffende ziektegeval.

Bij de meeste bedrijven (85%) wordt binnen 1 week contact gezocht met de zieke werknemer. In vergelijking met vorige meting is dit percentage iets afgenomen (88% in 2005), maar het is licht hoger dan in 2004 (83%). Een oordeel over het ziektegeval bij de bedrijfsarts wordt door 35% van de bedrijven binnen 2 weken aangevraagd. In 2005 lag dit percentage op 40% en in 2004 op 44%.

Tabel 3.21 Periode na de 1^e ziektedag waarbinnen het bedrijf contact opneemt met zieke medewerker en oordeel aanvraagt bij de bedrijfsarts

Periode na 1 ^e ziektedag waarbinnen uiterlijk...	als % van bedrijven met ziekteverzuimbeleid		
	2004 (n=1630)	2005 (n=1786)	2006 (n=1769)
<i>contact met de medewerker wordt gezocht</i>			
• binnen 1 week	83%	88%	85%
• binnen 2 weken	2%	1%	2%
• hier bestaan geen richtlijnen voor	14%	11%	13%
• totaal*	100%	100%	100%
<i>het oordeel van de bedrijfsarts wordt aangevraagd</i>			
• binnen 2 weken	44%	40%	35%
• binnen 4 weken	11%	13%	11%
• langere periode	7%	4%	7%
• hier bestaan geen richtlijnen voor	38%	43%	47%
• totaal*	100%	100%	100%

* Door afrondingsverschillen kan de som van de percentages afwijken van 100%.

3.6 Bedrijfshulpverlening (BHV) en ontruimingsplan

Het onderdeel bedrijfshulpverlening (BHV) is geregeld in artikel 15 van de Arbowet. Dit artikel bepaalt dat de werkgever zich op het gebied van de bedrijfshulpverlening moet laten bijstaan door een of meerdere werknemers die de rol van bedrijfshulpverlener (BHV-er) kunnen vervullen. De taken van de aangewezen BHV-er(s) bestaan ten minste uit (1) het verlenen van eerste hulp bij ongevallen, (2) het beperken en bestrijden van brand en het beperken en voorkomen van ongevallen, (3) het in noodsituaties alarmeren en evacueren van alle werknemers en andere personen in het bedrijf of de organisatie en (4) het alarmeren van en het samenwerken met andere hulpverleningsorganisaties.

In het Arbeidsomstandighedenbesluit (artikel 2.21) is opgenomen dat de BHV-ers zodanig moeten zijn opgeleid, dat de bedrijfshulpverlening in voorkomende gevallen gewaarborgd is. In 2006 bevat het Arbeidsomstandighedenbesluit (artikel 2.19) tevens voorschriften ten aanzien van het aantal BHV-ers⁴⁷. In bedrijven met 15 of minder werknemers is het toegestaan dat de werkgever als BHV-er optreedt, onder de voorwaarde dat hij beschikt over voldoende deskundigheid en zorg draagt voor een goede vervangingsregeling. In bedrijven met meer dan 15 werknemers is het aantal BHV-ers afhankelijk van de bedrijfsomvang.

In bedrijven waarin ten hoogste 250 werknemers werkzaam zijn dient er ten minste één BHV-er per 50 of minder werknemers aanwezig te zijn. Bij bedrijven met meer dan 250 werkzame personen bedraagt het minimale aantal BHV-ers vijf. In sommige bedrijfssituaties volstaan deze aantallen niet. Dit is met name het geval in openbare gebouwen, zoals scholen, bioscopen, warenhuizen, musea, of instellingen zoals ziekenhuizen of verzorgingstehuizen, waar patiënten of bewoners zich veelal niet zelf kunnen redden.

In tabel 3.22 is het percentage bedrijven met BHV-ers naar grootteklasse weergegeven. Het blijkt dat 35% van de bedrijven geen BHV-ers heeft en daarmee niet voldoet aan de wettelijke eisen. Kleine bedrijven hebben vaker geen BHV-ers (41%) dan de middelgrote bedrijven (11%) en grote bedrijven (1%). Opmerkelijk is dat bedrijven van 1 tot met 4 werknemers nagenoeg twee keer zo vaak geen BHV-ers (44%) hebben dan de bedrijven met 5 tot met 9 werknemers (24%). Verder heeft 36% van de bedrijven één BHV-er. Dit zijn meestal kleine bedrijven (41%), waar in veel gevallen de werkgever zelf als BHV-er optreedt. 23% van de bedrijven beschikt over 2 tot en met 5 BHV-ers en 5% van de bedrijven heeft 5 of meer BHV-ers.

---

⁴⁷ Per 1-1-2007 is de regelgeving ten aanzien van BHV-ers gewijzigd, waarbij de eisen ten aanzien van het aantal BHV-ers zijn geschrapt. De gepresenteerde resultaten hebben echter betrekking op 2006.

Tabel 3.22 Percentage bedrijven met het aantal BHV-ers in 2006, naar grootteklasse

Grootteklasse	als % van alle bedrijven (n=1997)				Totaal*
	Geen BHV-ers	1 BHV-er	2-5 BHV-ers	Meer dan 5 BHV-ers	
<10 wns. waarvan	41%	41%	17%	1%	100%
1 t/m 4 wns.	44%	41%	15%	1%	100%
5 t/m 9 wns	24%	43%	30%	3%	100%
10 t/m 99 wns.	11%	17%	56%	16%	100%
100 of meer wns.	1%	1%	15%	84%	100%
Totaal	35%	36%	23%	5%	100%

* Door afrondingsverschillen kan het totaal afwijken van 100%.

In deze meting is ook onderzocht of in de bedrijven vervanging is geregeld bij afwezigheid van de BHV-ers (zie tabel 3.23). Ruim de helft van de bedrijven (52%) die over één of meerdere BHV-ers beschikt, heeft geen vervanging geregeld. Eenderde van de bedrijven (33%) heeft voor alle BHV-ers een vervanger geregeld en 7% heeft alleen voor een deel van de BHV-ers een vervanger geregeld. Ten slotte meldt 9% van de bedrijven dat ze per geval bekijken hoe de vervanging geregeld wordt.

Tabel 3.23 Percentage bedrijven waar vervanging voor BHV-ers is geregeld

Vervanging geregeld	als % van bedrijven met BHV-ers (n=1595)
Ja, voor alle BHV-er is er een vervanger	33%
Ja, voor een deel van BHV-ers is er een vervanger	7%
Nee, dat wordt per geval bekeken en geregeld	9%
Nee, er is geen vervanging geregeld	52%
Totaal*	100%

* Door afrondingsverschillen kan de som van de percentages afwijken van 100%.

Tevens is in deze meting gevraagd wie er aangewezen is als BHV-er in de vestiging (zie tabel 3.24). In 65% van alle bedrijven is er minstens één persoon die als BHV-er optreedt. Deze bedrijven zijn onder te verdelen in bedrijven waar de taak van de BHV-er wordt vervuld door één of meer werknemers (38%), bedrijven waar de werkgever in voorkomende gevallen zelf als BHV-er optreedt (24%), bedrijven waar deze taak wordt uitbesteed (2%) en in bedrijven waar één of meer werknemers aangevuld worden met ingehuurd externe BHV-ers (1%).

De cijfers in tabel 3.24 tonen aan dat kleine bedrijven (59%) minder vaak over BHV-ers beschikken dan middelgrote (89%) en grote bedrijven (99%). In middelgrote en grote bedrijven treden in de meeste gevallen de werknemers als BHV-ers op. Voor de kleine bedrijven geldt dit niet: daar is sprake van een gelijke verdeling tussen werknemers en werkgevers als het gaat om het vervullen van de taak van de BHV-er.

Tabel 3.24 Percentage bedrijven met BHV-ers naar grootteklasse

Grootteklasse	als % van alle bedrijven (n=1997)					Totaal*
	Ja, alleen werknemers	Ja, wns aangevuld met ingehuurde BHV-ers	Nee, BHV taken uitbesteed	Nee, werkgever doet het zelf	Nee	
<10 wns. waarvan	28%	1%	2%	28%	41%	100%
1 t/m 4 wns.	23%	1%	3%	30%	44%	100%
5 t/m 9 wns.	54%	1%	1%	20%	24%	100%
10 t/m 99 wns.	81%	2%	2%	4%	11%	100%
100 of meer wns.	93%	6%	-	-	1%	100%
Totaal	38%	1%	2%	24%	35%	100%

* Door afrondingsverschillen kan de som van de percentages afwijken van 100%.

Vanaf 1 januari 2007 zijn bedrijven verplicht om hun BHV-organisatie te baseren op de RI&E. De BHV-organisatie moet vanaf die datum specifiek gericht zijn op de risico's die in de RI&E beschreven staan. In deze meting is hierover een vraag gesteld om te bepalen of dit in 2006 al het geval is. Uit de resultaten blijkt dat 45% van de bedrijven met een al dan niet getoetste RI&E die over één of meer BHV-ers beschikken, in 2006 haar BHV-organisatie op de in de RI&E genoemde risico's heeft gebaseerd.

De noodzakelijke kennis en vaardigheden worden op verschillende manieren verworven en op peil gehouden. In 71% van de bedrijven nemen de BHV-ers deel aan een (herhalings)cursus, in 70% van de bedrijven beschikken BHV-ers over diploma's en/of certificaten en in 18% van de bedrijven hebben de BHV-ers op meer informele wijze instructies ontvangen. In 5% van de bedrijven wordt de kennis en ervaring op een andere wijze opgedaan, bijvoorbeeld doordat men in het bezit is van een EHBO-diploma, een medische opleiding heeft genoten of is aangesloten bij de (vrijwillige) brandweer.

Aan de bedrijven is gevraagd of de BHV-ers ten minste één in de 2 jaar in het gebruik van brandblusapparatuur oefenen (zie tabel 3.25). Het blijkt dat 62% van de bedrijven die over één of meerdere BHV-ers beschikken, deze oefening ten minste één in de 2 jaar uitvoert. De grote bedrijven oefenen vaker dan middelgrote en kleine bedrijven.

Tabel 3.25 Percentage bedrijven waarin BHV'ers dat ten minste één in de 2 jaar in het gebruik van brandblusapparatuur oefenen, naar grootteklasse

Grootteklasse	als % van bedrijven met BHV-ers (n=1595)		Totaal
	Ja	Nee	
<10 wns. waarvan	57%	43%	100%
1 t/m 4 wns.	55%	45%	100%
5 t/m 9 wns.	65%	35%	100%
10 t/m 99 wns.	74%	26%	100%
100 of meer wns.	96%	4%	100%
Totaal	62%	38%	100%

Aan de bedrijven is ook gevraagd of de BHV-ers ten minste ééns in de 2 jaar in het verlenen van levensreddende eerste hulp (LEH) oefenen. Van de bedrijven die over één of meerdere BHV-ers beschikken, oefent 61% ten minste ééns in de 2 jaar hierin. Nagenoeg in alle grote bedrijven (96%) en bijna in driekwart van de middelgrote bedrijven (74%) oefenen de BHV-ers ten minste ééns in de 2 jaar in het verlenen van levensreddende eerste hulp (LEH). Bij de helft van de kleine bedrijven (55%) vindt deze oefening plaats.

Tabel 3.26 Percentage bedrijven waarin BHV’ers ten minste ééns in de 2 jaar in het verlenen van levensreddende eerste hulp oefenen, naar grootteklasse

Grootteklasse	als % van bedrijven met BHV-ers (n=1595)		
	Ja	Nee	Totaal
<10 wns. waarvan	55%	45%	100%
1 t/m 4 wns.	52%	48%	100%
5 t/m 9 wns.	66%	33%	100%
10 t/m 99 wns.	74%	26%	100%
100 of meer wns.	96%	4%	100%
Totaal	61%	39%	100%

Bij bedrijven waar de werkzaamheden verspreid plaatsvinden, kan de tijdspanne variëren waarin de BHV-ers bij een incident aanwezig kunnen zijn. Om hierin inzicht te krijgen is nagegaan binnen hoeveel minuten de BHV-ers operationeel kunnen zijn, met andere woorden bij een incident aanwezig en aan het werk kunnen zijn. Tabel 3.27 geeft een antwoord op deze vraag. In 4 op de 5 bedrijven die over één of meerdere BHV-ers beschikken, kunnen de BHV-ers in minder dan 3 minuten bij een incident aanwezig zijn. In 8% van de bedrijven ligt dit tussen 3 en 5 minuten en in 3% van de bedrijven tussen 5 en 10 minuten. 6% van de bedrijven geeft aan dat ze niet weten wanneer de BHV-ers bij een incident aanwezig kunnen zijn.

Tabel 3.27 Percentage bedrijven naar reactiesnelheid van de BHV-ers (aanwezigheid bij een incident in minuten), naar grootteklasse

Grootteklasse	als % van bedrijven met BHV-ers (n=1595)					Totaal*
	In minder dan 3 minuten	Tussen 3 en 5 minuten	Tussen 5 en 10 minuten	Meer dan 10 minuten	Weet niet	
<10 wns. waarvan	82%	8%	3%	1%	6%	100%
1 t/m 4 wns.	82%	8%	2%	1%	6%	100%
5 t/m 9 wns.	81%	5%	6%	2%	6%	100%
10 t/m 99 wns.	81%	8%	4%	1%	5%	100%
100 of meer wns.	78%	16%	3%	<1%	2%	100%
Totaal	81%	8%	3%	1%	6%	100%

* Door afrondingsverschillen kan de som van de percentages afwijken van 100%.

Er is weinig verschil tussen kleine en middelgrote bedrijven als het gaat om de reactiesnelheid van de BHV-ers. In grote bedrijven zijn de BHV-ers relatief gezien iets minder snel aanwezig bij een incident (16% tussen de 3 en 5 minuten).

Het ontruimingsplan is bedoeld om mensen en eventueel materialen snel in veiligheid te brengen in het geval van een calamiteit. De wet geeft als richtlijn om ten minste één keer per jaar een ontruimingsoefening te houden. Dit is echter geen wettelijke verplichting.

Bij 27% van alle bedrijven is een ontruimingsplan aanwezig. Dit percentage is nagenoeg gelijk aan dat van 2005 en 2004 (beide 26%). Tabel 3.28 laat de verdeling van de percentages bedrijven zien naar de grootteklasse. Hieruit blijkt dat het vooral de middelgrote en grote bedrijven zijn die in het bezit zijn van een ontruimingsplan.

Tabel 3.28 Percentage bedrijven met een ontruimingsplan, onderverdeeld naar grootteklasse tussen 2004 en 2006

Grootteklasse	2004 (n=1821)	2005 (n =2046)	2006 (n =1997)
<10 wns. waarvan	19%	18%	18%
1 t/m 4 wns.	16%	15%	16%
5 t/m 9 wns.	30%	33%	29%
10 t/m 99 wns.	53%	57%	62%
100 of meer wns.	92%	93%	95%
Totaal	26%	26%	27%

Binnen de groep bedrijven met een ontruimingsplan vindt bij 42% wel eens een ontruimingsoefening plaats. Dit percentage is nagenoeg gelijk aan 2005 en 2004 (beide 41%). Tabel 3.29 geeft een overzicht van de regelmaat waarmee dergelijke ontruimingsoefeningen worden gehouden. Van de bedrijven die een ontruimingsoefening verrichten houdt bijna de helft (48%) ongeveer 1 keer per jaar een ontruimingsoefening op de vestiging. 27% van de bedrijven houdt meer dan 1 keer per jaar een ontruimingsoefening, 15% van de bedrijven ongeveer 1 keer per 2 jaar en ten slotte 10% van bedrijven minder dan 1 keer per 2 jaar.

Tabel 3.29 Percentage bedrijven dat ontruimingsoefeningen houdt, naar frequentie

Frequentie	als % van bedrijven waar ontruimingsoefeningen worden gehouden (n=645)
Meer dan 1 keer per jaar	27%
Ongeveer 1 keer per jaar	48%
Ongeveer 1 keer per 2 jaar	15%
Minder dan 1 keer per 2 jaar	10%
Totaal	100%

3.7 Preventiemedewerker

Na de wijziging van de Arbowet per 1 juli 2005 zijn bedrijven verplicht om ten minste één werknemer aan te stellen als preventiemedewerker. Een preventiemedewerker draagt zorg voor de dagelijkse veiligheid en gezondheid op de werkvloer van het bedrijf. Veel bedrijven hadden vóór de wetwijziging al een persoon met deze functie aangesteld, vaak onder de naam ‘arbocoördinator’. De preventiemedewerker moet kennis hebben van de arbeidsrisico’s binnen het bedrijf.

In ruim de helft van alle bedrijven (53%) is een preventiemedewerker aangesteld. Dit percentage is hoger dan in de vorige meting (2005): toen lag dit op 30%. Uit tabel 3.30 blijkt dat in 30% van de bedrijven de werkgever zelf de taken van preventiemedewerker vervult. In 17% van de bedrijven is één medewerker als preventiemedewerker aangewezen terwijl in 2% van de bedrijven meerdere medewerkers zijn aangewezen. In 5% van de bedrijven is er alleen een preventiemedewerker op de hoofdvestiging (of andere vestiging) aanwezig.

In tabel 3.30 wordt verder een onderscheid gemaakt naar de grootteklasse van de bedrijven. Grote bedrijven hebben vaker een preventiemedewerker dan kleine bedrijven. In bedrijven met meer dan 100 werknemers heeft 81% ten minste één preventiemedewerker aangesteld. In middelgrote bedrijven is dit percentage 68% en in kleine bedrijven 45%⁴⁸. In kleine bedrijven is de preventiemedewerker meestal de werkgever zelf, terwijl in de grote bedrijven deze taak door één of meerdere werknemers wordt vervuld⁴⁹.

Tabel 3.30 Percentage bedrijven dat één of meer preventiemedewerkers heeft aangesteld, naar grootteklasse (n=1997)

Grootteklasse	als % van alle bedrijven (n=1997)					Totaal*
	Ja, één medewerker	Ja, meerdere medewerkers	Werkgever zelf	Alleen op andere vestiging / hoofdvestiging	Geen	
<10 wns. waarvan	10%	1%	34%	4%	52%	100%
1 t/m 4 wns.	8%	1%	34%	4%	53%	100%
5 t/m 9 wns.	19%	2%	32%	4%	45%	100%
10 t/m 99 wns.	48%	6%	14%	5%	26%	100%
100 of meer wns.	57%	24%	-	6%	13%	100%
Totaal	17%	2%	30%	5%	47%	100%

* Door afrondingsverschillen kan de som van de percentages afwijken van 100%.

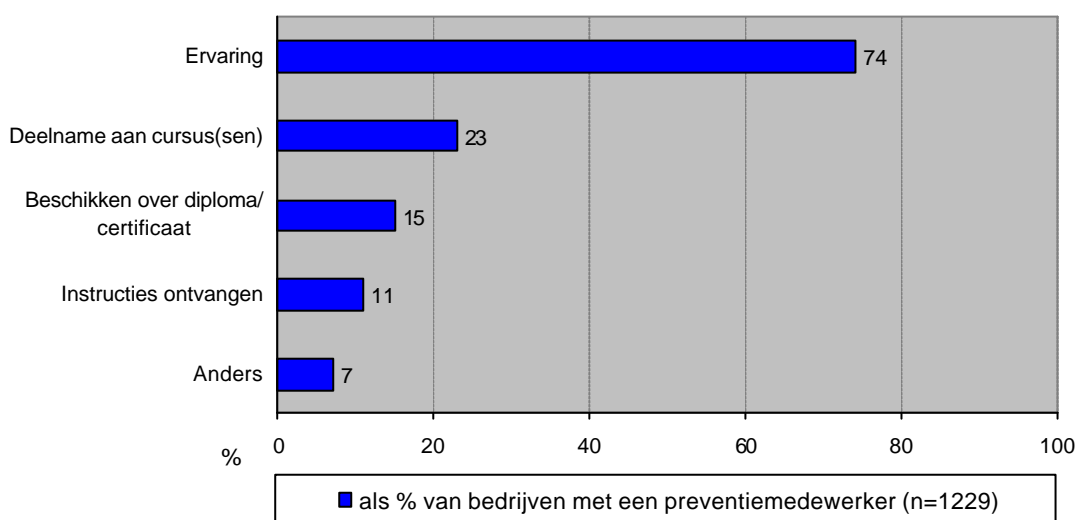
⁴⁸ In deze percentages zijn inbegrepen de bedrijven waar de werkgever de taak van preventiemedewerker vervult.

⁴⁹ In 2006 mag de werkgever zelf de rol van preventiemedewerker vervullen in bedrijven met 15 of minder werknemers, per 1-1-2007 is de grens 25 of minder werknemers.

Om te achterhalen hoe lang het geleden is dat een preventiemedewerker is aangesteld, is in deze meting hierover een vraag gesteld. Tweederde van de bedrijven (66%) met één of meerdere preventiemedewerkers, heeft deze korter dan één jaar geleden aangesteld. Bij één op de vijf bedrijven (18%) met één of meerdere preventiemedewerkers, heeft deze aanstelling tussen 1 en 2 jaar geleden plaatsgevonden en bij 2% tussen 2 en 3 jaar geleden. Ruim één op de tien bedrijven (13%) heeft een preventiemedewerker al meer dan 3 jaar geleden aangesteld.

Figuur 3.7 laat zien op welke wijze de preventiemedewerkers hun deskundigheid dan wel bekwaamheid hebben verworven. In bijna één kwart van de bedrijven (23%) met één of meerdere preventiemedewerkers is de deskundigheid dan wel bekwaamheid verworven door preventiemedewerkers deel te laten nemen aan één of meerdere cursussen. In driekwart van de bedrijven (74%) hebben de preventiemedewerkers hun deskundigheid dan wel bekwaamheid op basis van ervaring verworven.

Figuur 3.7 Op welke wijze hebben preventiemedewerkers deskundigheid/ bekwaamheid verworven?*

* Meerdere antwoorden mogelijk.

In de RI&E moet zijn aangegeven hoeveel preventiemedewerkers nodig zijn en wat ze precies moeten (gaan) doen. Derhalve is in deze meting een de vraag aan de werkgevers gesteld of het aantal en het deskundigheidsniveau van de preventiemedewerkers in de RI&E zijn vastgelegd. Uit de analyses blijkt dat een grote meerderheid (88%) van de bedrijven met één of meerdere preventiemedewerkers, noch het aantal preventiemedewerkers, noch het deskundigheidsniveau in de RI&E heeft vastgelegd (zie tabel 3.31). Daarentegen heeft bijna één op de tien bedrijven (8%) zowel het aantal preventiemedewerkers als het deskundigheidsniveau in de RI&E vastgelegd. 3% van de bedrijven heeft alléén het aantal preventiemedewerkers in de RI&E vastgelegd en 2% alléén het deskundigheidsniveau. Grote bedrijven leggen relatief vaker zowel het aantal als het deskundigheidsniveau van de preventiemedewerkers in hun RI&E vast dan kleine bedrijven (16% tegen 6%).

Tabel 3.31 Percentage bedrijven waar het aantal en deskundigheidsniveau van preventiemedewerkers in de RI&E is vastgelegd, naar grootteklasse

Grootteklasse	als % van bedrijven met preventiemedewerker(s) (n=1229)				Totaal*
	Aantal en deskundigheidsniveau	Alléén het aantal	Alléén het deskundigheidsniveau	Geen van beiden	
<10 wns. waarvan	6%	3%	2%	89%	100%
1 t/m 4 wns.	6%	3%	2%	89%	100%
5 t/m 9 wns.	7%	2%	1%	89%	100%
10 t/m 99 wns.	11%	4%	2%	84%	100%
100 of meer wns.	16%	4%	1%	80%	100%
Totaal	8%	3%	2%	88%	100%

* Door afrondingsverschillen kan de som van de percentages afwijken van 100%.

De 8% bedrijven die zowel het aantal preventiemedewerkers als het deskundigheidsniveau in de RI&E hebben vastgelegd, blijken vaker dan gemiddeld over een actuele RI&E te beschikken. Van deze bedrijven heeft 61% korter dan 1 jaar geleden de RI&E geactualiseerd, en 17% tussen 1 en 2 jaar geleden⁵⁰. Voor alle bedrijven met een RI&E zijn deze percentages respectievelijk 34% en 19%⁵¹.

In 53% van de bedrijven met één of meerdere preventiemedewerkers zijn deze medewerkers gezamenlijk naar het oordeel van de werkgever op alle risicogebieden bekwaam (zie tabel 3.32). In 37% van de bedrijven is de bekwaamheid beperkt tot enkele risicogebieden. In 10% van de bedrijven is de werkgever van mening dat de preventiemedewerkers (nog) niet bekwaam zijn op de in het bedrijf aanwezige risicogebieden.

Tabel 3.32 Percentage bedrijven waar preventiemedewerkers (gezamenlijk) deskundig zijn op alle relevante risicogebieden, naar grootteklasse

Grootteklasse	als % van bedrijven met preventiemedewerker(s) (n=1229)			Totaal*
	Op alle risicogebieden	Op enkele risicogebieden	Nee	
<10 wns. waarvan	52%	38%	10%	100%
1 t/m 4 wns.	52%	38%	10%	100%
5 t/m 9 wns.	51%	37%	11%	100%
10 t/m 99 wns.	58%	34%	9%	100%
100 of meer wns.	58%	34%	8%	100%
Totaal	53%	37%	10%	100%

* Door afrondingsverschillen kan de som van de percentages afwijken van 100%.

⁵⁰ Uitgaande van het bedrijfsbezoek in de periode juli-november 2006.

⁵¹ Zie ook figuur 3.1 (pagina 12).

4 SPECIFIEKE ARBEIDSRISICO'S

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op een aantal regelmatig voorkomende arbeidsrisico's in het bedrijf. In 'Arbo in bedrijf' zijn regelmatig voorkomende arbeidsrisico's gedefinieerd als vaker, (vrijwel) dagelijks, voorkomende risico's die samenhangen met de reguliere taken of werkzaamheden. Indien werknemers incidenteel, niet (vrijwel) dagelijks, met een specifiek risico te maken hebben dan wordt dit niet als een arbeidsrisico aangemerkt. Indien het bedrijf afdoende maatregelen heeft getroffen om het risico te beperken dan wordt dit eveneens niet als een arbeidsrisico aangemerkt.

De in dit hoofdstuk behandelde arbeidsrisico's zijn:

- tillen en dragen;
- belasting van arm, nek en schouders (RSI-risico);
- psychosociale arbeidsbelasting;
- schadelijk geluid;
- gevaarlijke stoffen;
- werken op hoogte;
- trillingen;
- biologische agentia;
- niet-ioniserende straling;
- besloten ruimten.

Voor elk van de bovengenoemde arbeidsrisico's wordt nader ingegaan op de volgende onderwerpen:

- het percentage bedrijven waar het arbeidsrisico aanwezig is;
- het percentage werknemers dat wordt blootgesteld aan het arbeidsrisico;
- de onderkenning van het arbeidsrisico in de RI&E;
- de door bedrijven genomen maatregelen om het arbeidsrisico te voorkomen of te beperken.

4.2 Tillen of dragen

Meer tillen of dragen dan gezondheidskundig verantwoord is, kan leiden tot klachten aan het bewegingsapparaat en daarmee tot ziekteverzuim, medische consumptie en zelfs arbeidsongeschiktheid. Bij de beoordeling van fysieke belasting door tillen of dragen is niet alleen het gewicht van de te tillen last van belang, maar ook de houding die wordt aangenomen bij het verrichten van de tilwerkzaamheden, de frequentie waarmee getild wordt en de mate waarin een voorwerp vastgepakt kan worden.

Om nauwkeurig te bepalen of er sprake is van een verantwoorde tilsituatie maakt de Arbeidsinspectie tijdens inspecties gebruik van de NIOSH-methode, die is ontwikkeld door het National Institute for Occupational Safety and Health in de VS. Deze methode berekent hoeveel gewicht iemand mag tillen zodat gezondheidsschade wordt voorkomen, rekening houdend met het gewicht van de te tillen last, de houding die aangenomen wordt bij het verrichten van de tilwerkzaamheden, de frequentie waarmee getild wordt en hoe een voorwerp vastgepakt wordt.

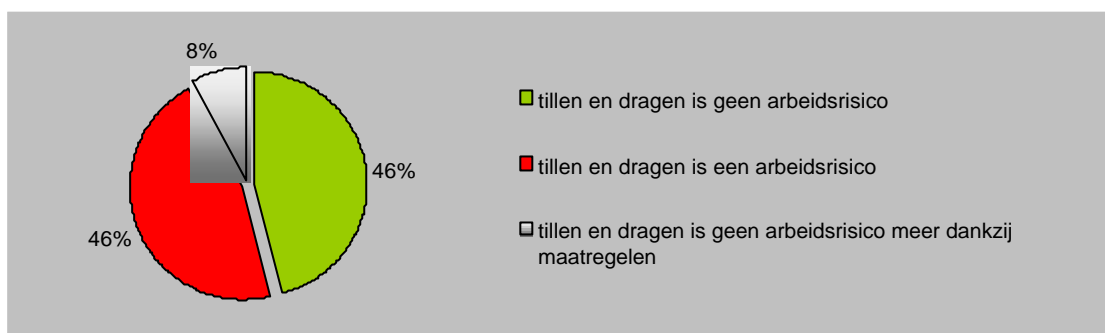
In 'Arbo in bedrijf' zijn deze aspecten om onderzoekstechnische redenen niet meegenomen (er wordt niet uitgebreid geïnspecteerd). De fysieke belasting door tillen of dragen wordt daarom uitsluitend afgemeten aan de gewichten die worden getild of gedragen. De gewichten zijn voor dit doel ingedeeld in drie categorieën: minder dan 10 kg, 10 tot 25 kg en 25 kg of meer. Werknemers worden ingedeeld in de categorie lasten die zij regelmatig tillen of dragen. Indien een werknemer regelmatig gewichten uit meerdere categorieën tilt of draagt, dan wordt hij of zij ingedeeld in de categorie met het hoogste gewicht.

Volgens de NIOSH-methode mag *in de meest optimale situatie* maximaal 23 kg worden getild. Het onderzoek 'Arbo in bedrijf' 2006 houdt om pragmatische redenen (bedrijven moeten een inschatting maken) de ruimere bovengrens van 25 kg aan. Voor de interpretatie van de resultaten betekent dit het volgende: als werknemers lasten van 25 kg of meer tillen of dragen betekent dit in alle gevallen dat er sprake is van overbelasting volgens de NIOSH-methode. Als werknemers lasten van minder dan 25 kg tillen of dragen, dan is echter volgens de NIOSH definitie mogelijk geen sprake van overbelasting. Maar dit betekent zeker niet dat in al deze gevallen overbelasting is uitgesloten. Dit hangt onder meer af van het exacte gewicht, de houding die men aanneemt, de frequentie van tillen of dragen en de hanteerbaarheid van de last.

Bedrijven waar het arbeidsrisico aanwezig is

In 46% van alle bedrijven zijn er werknemers die blootstaan aan het arbeidsrisico van fysieke belasting doordat zij regelmatig lasten tillen of dragen. In 8% van alle bedrijven is volgens opgave van de werkgever het risico niet meer of niet meer regelmatig aanwezig dankzij getroffen maatregelen om het tillen en dragen van lasten te voorkomen of te beperken. In figuur 4.1 zijn de resultaten van deze meting grafisch weergegeven.

Figuur 4.1 Percentage bedrijven waar tillen of dragen een arbeidsrisico is (n=1997)

Ten opzichte van 2005 (44%) is er een lichte maar statistisch significante toename in het percentage bedrijven waar werknemers regelmatig lasten tillen of dragen. Deze toename beperkt zich tot het tillen dragen van gewichten tussen 10 tot 25 kg (zie tabel 4.1).

In tabel 4.1 zijn de bedrijven waar werknemers regelmatig lasten tillen of dragen onderverdeeld naar de gewichtsklasse van deze lasten. Binnen deze bedrijven wordt vooral getild of gedragen in de gewichtsklasse 10-25 kg (57% in 2005 en 60% in 2006). In bijna een kwart van de bedrijven hebben werknemers te maken met gewichten zwaarder dan 25 kg (24% in 2005 en 21% in 2006).

Tabel 4.1 Percentage bedrijven waarin werknemers regelmatig lasten tillen of dragen, naar gewichtsklasse van de last (2005 en 2006)

Gewicht	% van bedrijven waar risico tillen of dragen aanwezig is		% van alle bedrijven	
	2005 (n=1098)	2006 (n=1056)	2005 (n=2046)	2006 (n=1997)
minder dan 10 kg	35%	36%	16%	16%
10-25 kg	57%	60%	25%	27%
25 kg of meer	24%	21%	11%	10%
Totaal*	100%	100%	44%	46%

* De som van de kolompercentages komt hoger uit dan de totaalpercentages, omdat in een bedrijf meerdere categorieën werknemers kunnen voorkomen die in verschillende gewichtsklassen regelmatig tillen of dragen.

Bekijken we de percentages over alle bedrijven dan heeft circa 1 op de tien van de bedrijven (10%) werknemers die regelmatig lasten van 25 kg of meer tillen of dragen (dit was 11% in 2005 en 10% in 2006). Voor gewichten in de categorie 10 tot 25 kg bedraagt dit 25% in 2005 tegen 27% in 2006. Voor alle gewichtsklassen geldt dat het percentage bedrijven waar de werknemers gewichten tillen of dragen nagenoeg gelijk is gebleven.

De mate waarin tillen en dragen in bedrijven voorkomt verschilt per sector (zie tabel 4.2). Het percentage bedrijven met werknemers die regelmatig meer dan 25 kg tillen of dragen is het hoogste in de sector ‘bouwnijverheid’ (32%), gevolgd door de sectoren ‘landbouw, visserij en delfstoffenwinning’ (17%) en ‘industrie en nutsbedrijven’ (15%). In dezelfde sectoren zien we de ook hoogste percentages voor de lasten van 10 tot 25 kg. Daarnaast komt het regelmatig tillen en dragen van lasten van 10 tot 25 kg meer dan gemiddeld voor in de sectoren ‘vervoer, opslag en communicatie’ en ‘openbaar bestuur’. Het regelmatig tillen en dragen van lasten tot 10 kg ten slotte komt relatief het meest voor in de sectoren ‘landbouw, visserij en delfstoffenwinning’, ‘industrie en nutsbedrijven’ en in de horeca.

Tabel 4.2 Percentage bedrijven waarin tillen en dragen een arbeidsrisico is, naar sector

Sector	als % van werknemers in alle bedrijven (n=1997)		
	minder dan 10 kg	10-25 kg	meer dan 25 kg
Landbouw, visserij en delfstoffenwinning	33%	47%	17%
Industrie en nutsbedrijven	26%	46%	15%
Bouwnijverheid	12%	55%	32%
Reparatie en handel	22%	34%	9%
Horeca	26%	13%	3%
Vervoer, opslag en communicatie	10%	32%	8%
Financiële instellingen	1%	10%	1%
Zakelijke dienstverlening	6%	10%	2%
Openbaar bestuur	24%	29%	12%
Onderwijs	11%	7%	1%
Gezondheidszorg	10%	19%	6%
Overige dienstverlening	8%	12%	10%
Totaal	16%	27%	10%

Werknemers blootgesteld aan het arbeidsrisico

Naast gegevens over het aantal bedrijven waar het arbeidsrisico aanwezig is, zijn er gegevens verzameld over het aantal werknemers binnen deze bedrijven die regelmatig lasten tillen of dragen. Als we kijken naar alle werknemers dan heeft 30% in het werk regelmatig te maken met het tillen of dragen van lasten.

In tabel 4.3 worden de percentages werknemers weergegeven die regelmatig lasten tillen of dragen, onderverdeeld naar sector. Deze cijfers nuanceren enigszins het beeld van de prevalentie van het arbeidsrisico in bedrijven in tabel 4.2. Onderverdeeld naar gewichtsklasse gaat het bij 5% van de werknemers om lasten van 25 kg of meer, bij 11% om lasten van 10 tot 25 kg en bij 14% om lasten tot 10 kg. Dus: hoewel er in 2006 in 10% van de bedrijven één of meer werknemers zijn die lasten van 25 kg of meer tillen of dragen, betreft dit ‘slechts’ 5% van alle werknemers.

Tabel 4.3 Percentage werknemers dat regelmatig lasten tilt of draagt, naar sector*

Sector	als % van werknemers in alle bedrijven (n=1997)		
	minder dan 10 kg	10-25 kg	meer dan 25 kg
Landbouw, visserij en delfstoffenwinning	27%	27%	7%
Industrie en nutsbedrijven	16%	14%	3%
Bouwnijverheid	6%	24%	28%
Reparatie en handel	15%	18%	2%
Horeca	31%	6%	1%
Vervoer, opslag en communicatie	6%	20%	2%
Financiële instellingen	<1%	3%	1%
Zakelijke dienstverlening	21%	2%	<1%
Openbaar bestuur	2%	1%	1%
Onderwijs	3%	1%	<1%
Gezondheidszorg	17%	15%	16%
Overige dienstverlening	11%	6%	3%
Totaal	14%	11%	5%

* Werknemers zijn ingedeeld naar de hoogste last die zij tillen of dragen. Dit betekent dat zij ook lasten uit lagere gewichtsklassen kunnen tillen of dragen.

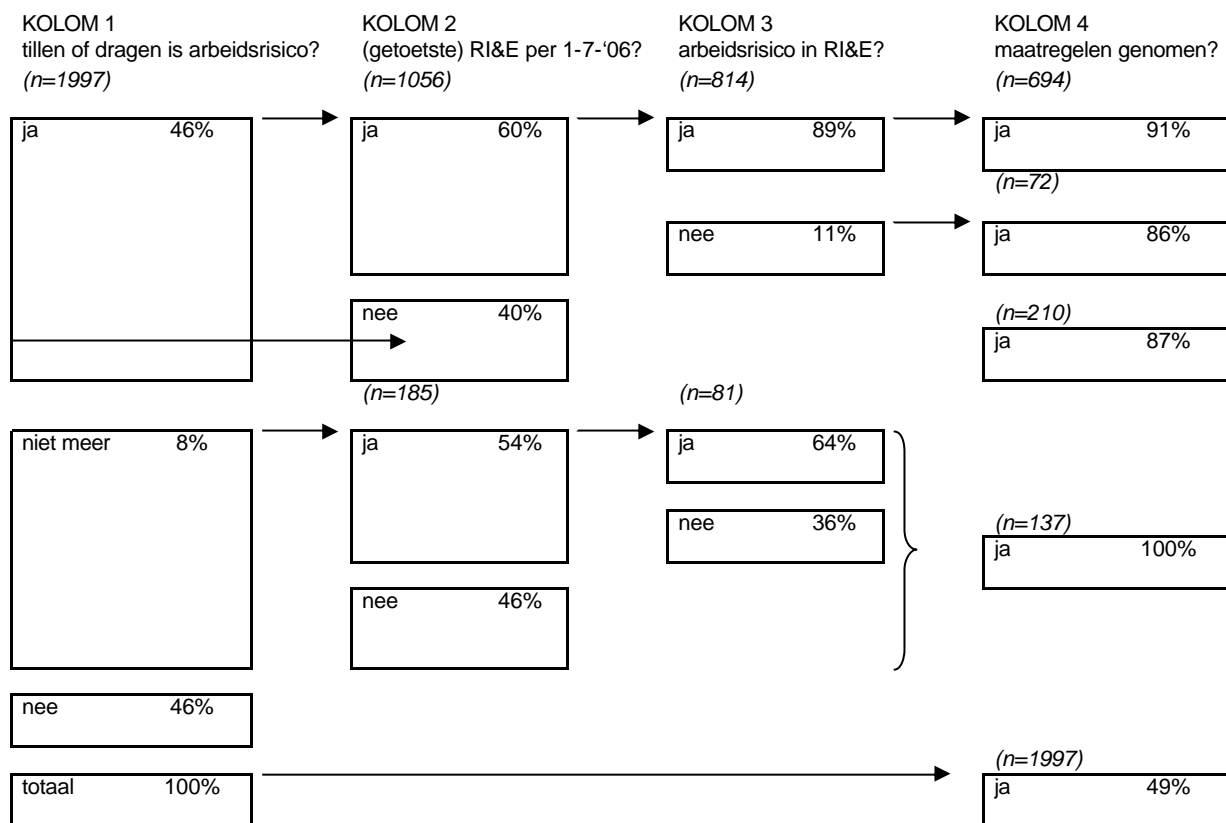
Het aandeel van de werknemers dat lasten van 25 kg of meer tilt of draagt verschilt per sector. Het tillen of dragen van zware lasten komt naar verhouding vaak voor in de sectoren ‘bouwnijverheid’ (28%), ‘gezondheidszorg’ (16%) en ‘landbouw, visserij en delfstoffenwinning’ (7%). Bij de zorgsector merken we op dat het verplaatsten van zware lasten op *bedrijfsniveau* relatief weinig voorkomt, maar het wel relatief veel werknemers betreft. In dezelfde sectoren worden relatief veel werknemers gevonden die lasten tussen de 10 en 25 kg tillen of dragen. Andere sectoren waar relatief veel werknemers lasten tussen de 10 en 25 kg tillen of dragen zijn: ‘vervoer, opslag en communicatie’, ‘reparatie en handel’ en ‘industrie en nutsbedrijven’. Ten slotte vinden we werknemers die lasten tot 10 kg tillen of dragen relatief veel in de sectoren horeca (31%) en ‘landbouw, visserij en delfstoffenwinning’ (27%).

Arbeidsrisico in de RI&E

Figuur 4.2 geeft schematisch de samenhang weer tussen de aanwezigheid van het arbeidsrisico van tillen en dragen, de aanwezigheid van een RI&E per 1-7-2006, de onderkenning van het arbeidsrisico in de RI&E en het nemen van maatregelen ten aanzien van het arbeidsrisico.

In kolom 1 van de figuur staat het percentage bedrijven waar het risico voorkomt en in kolom 2 het percentage bedrijven dat beschikt over een RI&E. Het blijkt dat de risico-bedrijven ten aanzien van tillen of dragen relatief vaker over een al dan niet getoetste RI&E beschikken (60%) dan de bedrijven waar het arbeidsrisico niet minder aanwezig is (54%).

Figuur 4.2 Aanwezigheid arbeidsrisico door tillen en dragen, aanwezigheid RI&E en genomen maatregelen

In kolom 3 is, voor de bedrijven met een RI&E, weergegeven hoeveel procent tillen of dragen als arbeidsrisico in de RI&E heeft opgenomen. Van de risicobedrijven onderkent 89% tillen en dragen als arbeidsrisico in de RI&E. Zoals te verwachten is, is dit percentage lager in de bedrijven waar dit risico niet meer aanwezig is, namelijk 64%.

Kolom 4 ten slotte geeft weer hoeveel procent van de bedrijven maatregelen heeft genomen. Uit deze kolom blijkt dat risicobedrijven relatief gezien vaker maatregelen nemen als er in de RI&E aandacht is voor het arbeidsrisico (91%), dan wanneer dit niet het geval is (86%). Ook bedrijven zonder RI&E doen het goed, want ze nemen relatief gezien ongeveer even vaak maatregelen (87%). De resultaten in kolom 3 en 4 laten zien dat de meeste bedrijven met een onvolledige of ontbrekende RI&E toch maatregelen nemen. Uit het ontbreken van een (volledige) RI&E kan men daarom niet concluderen dat er helemaal geen aandacht is voor de bestrijding van het arbeidsrisico⁵².

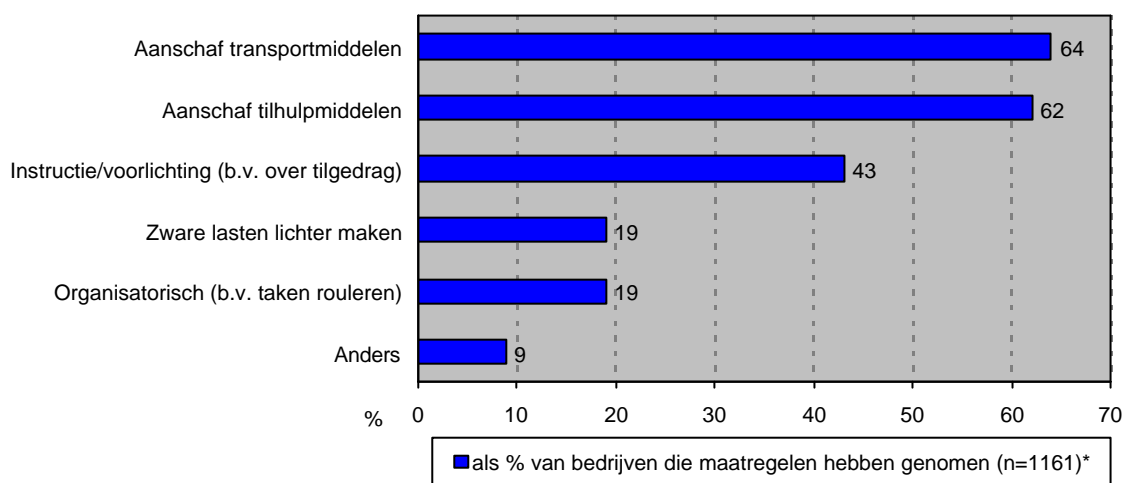
⁵² Er kan wel een verschil zijn in de aard van de getroffen maatregelen. Dit is niet nader onderzocht.

Wanneer we kijken naar alle bedrijven waar tillen of dragen een arbeidsrisico is, ongeacht de status van de RI&E, dan heeft 89% van deze bedrijven maatregelen genomen ter bestrijding van dit risico⁵³. Daarnaast zijn er bedrijven waar het arbeidsrisico niet meer aanwezig is dankzij de genomen maatregelen. Over het totaal van alle bedrijven heeft 49% maatregelen genomen ter beperking van het arbeidsrisico.

Door bedrijven genomen maatregelen

In figuur 4.3 is voor alle bedrijven die maatregelen hebben genomen weergegeven waar deze maatregelen uit bestaan. Van alle maatregelen die zijn genoemd, zijn het *aanschaffen van transportmiddelen* (64%) en *het aanschaffen van tilhulpmiddelen* (62%) de meest voorkomende maatregelen.

Figuur 4.3 Percentage bedrijven dat maatregelen neemt ter bestrijding van het risico van tillen of dragen, naar soort maatregel

* Inbegrepen de bedrijven waar het risico aanwezig is of was totdat maatregelen werden genomen.

Van de bedrijven waar maatregelen zijn genomen om het risico van tillen en dragen te voorkomen of te beperken, zijn deze in bijna alle gevallen (97%) beoordeeld door de inspecteur. In 90% van de beoordeelde bedrijven werden de genomen maatregelen als goed of voldoende gekwalificeerd. Bij 9% van de beoordeelde bedrijven waren de getroffen maatregelen matig. Minder dan 1% van de bedrijven scoorde een onvoldoende.

⁵³ Dit percentage staat niet in figuur 4.2.

4.3 Belasting van arm, nek en schouder (RSI-risico)

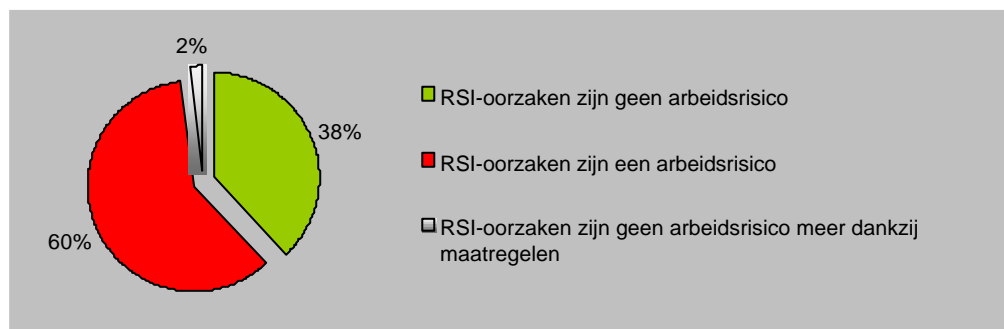
Deze paragraaf gaat in op het risico op RSI (Repetitive Strain Injuries) voor zover dat aanwezig is door uitvoering van beeldschermwerk, repeterend werk (anders dan beeldschermwerk) en werken in een statische lichaamshouding (anders dan beeldschermwerk). RSI is een verzamelnaam voor aandoeningen aan arm-, nek- en schouder die worden veroorzaakt door repeterende handelingen, een statische lichaamshouding, blootstelling aan trillingen en/of krachtoefening⁵⁴. Deze verzameling van aandoeningen wordt tegenwoordig meer algemeen omschreven als klachten aan arm-, nek- en schouders.

Een belangrijke oorzaak van RSI is beeldschermwerk, waarbij zowel sprake is van een statische lichaamshouding als van repeterende handelingen. Van beeldschermwerk in de zin van de Arbowet is sprake *wanneer iemand gewoonlijk per dag twee uur of langer achter een computer werkt*. Onder repeterende handelingen wordt verstaan *het voortdurend herhalen van een vast patroon van bewegingen*. Hoewel de tijdsduur en de frequentie bepalen of sprake is van repeterende bewegingen, is het veelal de combinatie met ongunstige, ongevarieerde werkhoudingen en het gebrek aan herstelmogelijkheden die de gezondheidsschade veroorzaakt.

Bedrijven waar het arbeidsrisico aanwezig is

Volgens opgave van de werkgever zijn er in 60% van de bedrijven werknemers die regelmatig werkzaamheden verrichten die tot RSI-klachten kunnen leiden. In 2% van alle bedrijven is RSI volgens opgave van de werkgever het risico niet meer aanwezig dankzij de getroffen maatregelen om RSI te voorkomen of te beperken. In figuur 4.4 zijn deze resultaten grafisch weergegeven.

Figuur 4.4 Percentage bedrijven waar RSI-oorzaken een arbeidsrisico zijn (n=1997)

Ten opzichte van 2005 is ogenschijnlijk sprake van een toename, het percentage bedroeg toen 47%. De hogere uitkomst in 2006 wordt echter verklaard door een wijziging in de vraagstelling⁵⁵.

⁵⁴ Het risico op RSI door blootstelling aan trillingen en/of krachtoefening is niet geïnventariseerd. Het gevolg hiervan is dat de omvang van het RSI-risico mogelijk wordt onderschat.

⁵⁵ Waar in 2005 in een voorvraag werd vastgesteld of sprake is van een RSI-risico, is dit in 2006 indirect vastgesteld aan de hand van de aanwezigheid van RSI-oorzaken. Wanneer de werkgever aangaf dat werknemers regelmatig te maken hebben met beeldschermwerk, repeterend werk en/of een statische

In tabel 4.4 is per onderscheiden oorzaak van het RSI-risico weergegeven in hoeveel procent van de bedrijven dit een rol speelt. Het blijkt dat beeldschermwerk als oorzaak van RSI-risico het meest door werkgevers wordt genoemd (52%). Voor beeldschermwerk in de zin van de Arbowet (ten minste 2 uur per dag) is dit percentage 39%. Overige werkzaamheden in een statische lichaamshouding (anders dan beeldschermwerk) komen volgens de werkgevers voor in 11% van alle bedrijven en overig repeterend werk (anders dan beeldschermwerk) in 7% van alle bedrijven.

Tabel 4.4 Percentage bedrijven met risico op RSI, naar activiteit

Activiteit	als % van alle bedrijven (n=1997)
Beeldschermwerk*	52% (39%)
(Overig) statische lichaamshouding	11%
(Overig) repeterend werk	7%
Totaal**	60% (50%)

* Met tussen haakjes het percentage bedrijven waarin werknemers werkzaam zijn die regelmatig ten minste 2 uur beeldschermwerk per dag verrichten.

** De som van de percentages is hoger dan het totaalpercentage, omdat er bedrijven zijn waar een combinatie van statisch werk, repeterend werk en/of beeldschermwerk voorkomt. Tussen haakjes het totaalpercentage uitgaande van ten minste 2 uur beeldschermwerk per dag.

In de 60% bedrijven waar werknemers regelmatig werkzaamheden verrichten die een RSI-risico met zich meebrengen, zijn ook bedrijven meegeteld waar werknemers als enige RSI-gevoelige activiteit minder dan 2 uur per dag beeldschermwerk verrichten. Wanneer deze bedrijven buiten beschouwing worden gelaten dan is er in 50% van de bedrijven sprake van een RSI-risico als gevolg van ten minste 2 uur beeldschermwerk, overige werkzaamheden in een statische lichaamshouding en/of overige repeterende werkzaamheden.

Door wijzigingen in de vraagstelling in 2006 kunnen de resultaten over het voorkomen van RSI-oorzaken niet zonder meer met eerdere jaren worden vergeleken. Naast de reeds genoemde wijziging, is ook de vraagstelling ten aanzien van het aantal uren beeldschermwerk gewijzigd in 2006. Hierdoor ontstaat een beter beeld van het percentage bedrijven waarin werknemers ten minste 2 uur per dag achter een beeldscherm werken. Het percentage komt daarmee ook hoger uit⁵⁶. Aangezien dit een direct gevolg is van de verandering in de vragenlijst, kan niet worden geconcludeerd dat sprake is van een toename van RSI-gevoelige activiteiten.

---

lichaamshouding, dan wordt daaruit geconcludeerd dat sprake is van een risico op RSI. De nieuwe vraagstelling geeft een beter beeld van het voorkomen van het RSI-risico door genoemde oorzaken.

⁵⁶ In 2006 is het criterium gehanteerd dat in het bedrijf *ten minste 1 werknemer* ten minste 2 uur per dag beeldschermwerk verricht. In 2005 gold het criterium dat werknemers in het bedrijf *gewoonlijk* ten minste 2 uur per dag beeldschermwerk verrichten. Wanneer het oude criterium zou worden toegepast op de resultaten van 2006 dan komt het percentage bedrijven waarin werknemers gewoonlijk ten minste 2 uur per dag beeldschermwerk verrichten op 32%.

De mate waarin RSI als risico wordt onderkend verschilt per sector (zie tabel 4.5). Het percentage bedrijven waar werknemers blootstaan aan één of meer van de RSI-risico's is het hoogst in de dienstverlenende sectoren ‘openbaar bestuur’ (93%), ‘financiële instellingen’ (92%) en ‘zakelijke dienstverlening’ (88%). Het RSI-risico wordt in deze sectoren met name verklaard door beeldschermwerk. Bedrijven met overige werkzaamheden in een statische lichaamshouding komen met name voor in de sectoren ‘landbouw, visserij en delfstoffenwinning’ (23%), ‘gezondheidszorg’ (19%), ‘vervoer, opslag en communicatie’ en ‘onderwijs’ (beiden 16%). Bedrijven met overige repeterende werkzaamheden zijn vooral te vinden in de ‘landbouw, visserij en delfstoffenwinning’ (28%) en ‘industrie en nutsbedrijven’ (17%).

Tabel 4.5 Percentage bedrijven waar het RSI-risico onderkend wordt, naar sector

Sector	als % van alle bedrijven (n=1997)				totaal
	beeldscherm- werk*	statische lichaamshouding	repeterend werk		
Landbouw, visserij en delfstoffenwinning	12% (9%)	23%	28%		44%
Industrie en nutsbedrijven	62% (50%)	13%	17%		71%
Bouwnijverheid	35% (28%)	5%	10%		42%
Reparatie en handel	46% (31%)	10%	3%		53%
Horeca	11% (5%)	7%	2%		16%
Vervoer, opslag en communicatie	53% (48%)	16%	2%		61%
Financiële instellingen	92% (77%)	1%	<1%		92%
Zakelijke dienstverlening	88% (82%)	2%	1%		88%
Openbaar bestuur	93% (77%)	12%	13%		93%
Onderwijs	69% (46%)	16%	1%		83%
Gezondheidszorg	68% (36%)	19%	3%		68%
Overige dienstverlening	45% (33%)	16%	11%		62%
Totaal	52% (39%)	11%	7%		60%

* Met tussen haakjes het percentage bedrijven waarin werknemers werkzaam zijn die regelmatig ten minste 2 uur beeldschermwerk per dag verrichten.

Binnen de bedrijven waar regelmatig beeldschermwerk wordt verricht, is onderscheid gemaakt naar het aantal uren dat werknemers doorgaans achter het beeldscherm doorbrengen. Wanneer we kijken naar werknemers die doorgaans minder dan 2 uur per dag achter een beeldscherm werken, dan wordt deze groep aangetroffen in 40% van de bedrijven. Voor werknemers die doorgaans 2 tot 4 uur per dag achter een beeldscherm werken is dit percentage 46%, voor 4 tot 6 uur per dag 40% en voor doorgaans meer dan 6 uur gemiddeld per dag 11%⁵⁷.

In bijna één op de vier bedrijven waar beeldschermwerk wordt verricht (22%) gebruiken werknemers ook laptops zonder noodzakelijke hulpmiddelen zoals een los toetsenbord en een laptopsteun (in 11% van alle bedrijven). In 49% van deze bedrijven worden de laptops meer dan 2 uur per dag zonder hulpmiddelen gebruikt (in 6% van alle bedrijven).

⁵⁷ Het totaal van de percentages is meer dan 100%, doordat in een bedrijf meerdere groepen beeldschermwerkers kunnen voorkomen. Het aantal uren beeldschermwerk dat deze groepen werknemers verrichten kan variëren van minder dan 2 uur tot meer dan 6 uur per dag.

Werknemers blootgesteld aan het arbeidsrisico

Naast gegevens over het aantal bedrijven waar zich RSI-risico's voordoen, zijn er gegevens verzameld over het aantal werknemers binnen deze bedrijven dat aan dit risico blootstaat (zie tabel 4.6). Van alle werknemers werkt 35% ten minste 2 uur per dag achter een beeldscherm. Van alle werknemers werkt 4% (ook) regelmatig met een laptop⁵⁸. Het percentage werknemers dat regelmatig overige werkzaamheden in een statische lichaamshouding (anders dan beeldschermwerk) uitvoert is 4% en ook het percentage werknemers dat regelmatig overig repeterend werkt uitvoert is 4%.

Tabel 4.6 Percentage werknemers dat blootstaat aan RSI-risico, naar sector

Sector	als % van werknemers in alle bedrijven (n=1997)		
	beeldschermwerk 2+ uur	statische lichaams- houding	repeteerend werk
Landbouw, visserij en delfstoffenwinning	7%	15%	22%
Industrie en nutsbedrijven	24%	5%	7%
Bouwnijverheid	14%	3%	5%
Reparatie en handel	35%	4%	3%
Horeca	3%	5%	3%
Vervoer, opslag en communicatie	34%	13%	12%
Financiële instellingen	83%	1%	-
Zakelijke dienstverlening	47%	2%	1%
Openbaar bestuur	54%	6%	5%
Onderwijs	30%	1%	-
Gezondheidszorg	28%	2%	-
Overige dienstverlening	30%	10%	8%
Totaal	35%	4%	4%

De sectoren waar relatief de meeste werknemers ten minste 2 uur per dag beeldschermwerk uitvoeren zijn de ‘financiële instellingen’ (83%), ‘openbaar bestuur’ (54%) en ‘zakelijke dienstverlening’ (47%).

Het percentage werknemers dat regelmatig werkzaamheden in een overige statische lichaamshouding (anders dan beeldschermwerk) uitvoert is het hoogst in de sectoren ‘landbouw, visserij en delfstoffenwinning’ (15%), ‘vervoer, opslag en communicatie’ (13%) en ‘overige dienstverlening’ (10%). Het hoogste aandeel werknemers dat overig repeterend werk uitvoert (anders dan beeldschermwerk) wordt gevonden in de sectoren ‘landbouw, visserij en delfstoffenwinning’ (22%) en ‘vervoer, opslag en communicatie’ (12%).

⁵⁸ Dit percentage is niet in tabel 4.6 opgenomen.

Arbeidsrisico in de RI&E

Tabel 4.7 geeft aan in welke mate RSI-oorzaken in de RI&E worden onderkend. De tweede kolom geeft de percentages weer van de bedrijven waar werknemers aan één van de genoemde oorzaken van RSI blootstaan en de derde kolom geeft de percentages weer over alle bedrijven. In de bedrijven met een RI&E waar werknemers regelmatig beeldschermwerk verrichten heeft 82% dit als arbeidsrisico in de RI&E opgenomen. Voor statische lichaamshouding en repeterend werk liggen deze percentages lager (respectievelijk 73% en 60%). Deze resultaten geven aan dat zelfs de bedrijven met een RI&E die onderkennen dat hun werknemers blootstaan aan één of meer oorzaken van RSI, deze oorzaken niet altijd als arbeidsrisico in de RI&E opnemen.

Tabel 4.7 Percentage bedrijven dat oorzaken van RSI in de RI&E noemt, onderscheiden naar oorzaak

Oorzaak RSI	als % van bedrijven met RI&E waar werknemers blootstaan aan oorzaak	als % van alle bedrijven (n=1997)
RSI		
Beeldschermwerk	82% (n=911)	27%
(Overig) statische lichaamshouding	73% (n=157)	10%
(Overig) repeterend werk	60% (n=138)	6%
Totaal RSI*	86% (n=1126)	33%

* De som van de percentages is hoger dan de totaalpercentages (86% respectievelijk 33%) omdat in één bedrijf meerdere oorzaken van RSI kunnen voorkomen.

Figuur 4.5 geeft schematisch de samenhang weer tussen de blootstelling aan het arbeidsrisico van RSI, de aanwezigheid van een RI&E per 1-7-2006, de onderkenning van het arbeidsrisico in de RI&E en maatregelen ten aanzien van het arbeidsrisico.

In kolom 1 van de figuur staat het percentage bedrijven waar het risico voorkomt en in kolom 2 het percentage bedrijven dat beschikt over een RI&E. Het blijkt dat de risicobedrijven ten aanzien van RSI relatief vaker over een al dan niet getoetste RI&E beschikken (55%) dan de bedrijven waar het arbeidsrisico niet meer aanwezig is (46%)⁵⁹.

In kolom 3 is, voor de bedrijven met een RI&E, weergegeven hoeveel procent RSI als arbeidsrisico in de RI&E heeft opgenomen. Van de risicobedrijven onderkent 86% RSI als arbeidsrisico in de RI&E (een onderverdeling naar de verschillende oorzaken van RSI is weergegeven in tabel 4.8). Zoals te verwachten is, is dit percentage lager in de bedrijven waar dit risico niet meer aanwezig is, namelijk 61%⁶⁰.

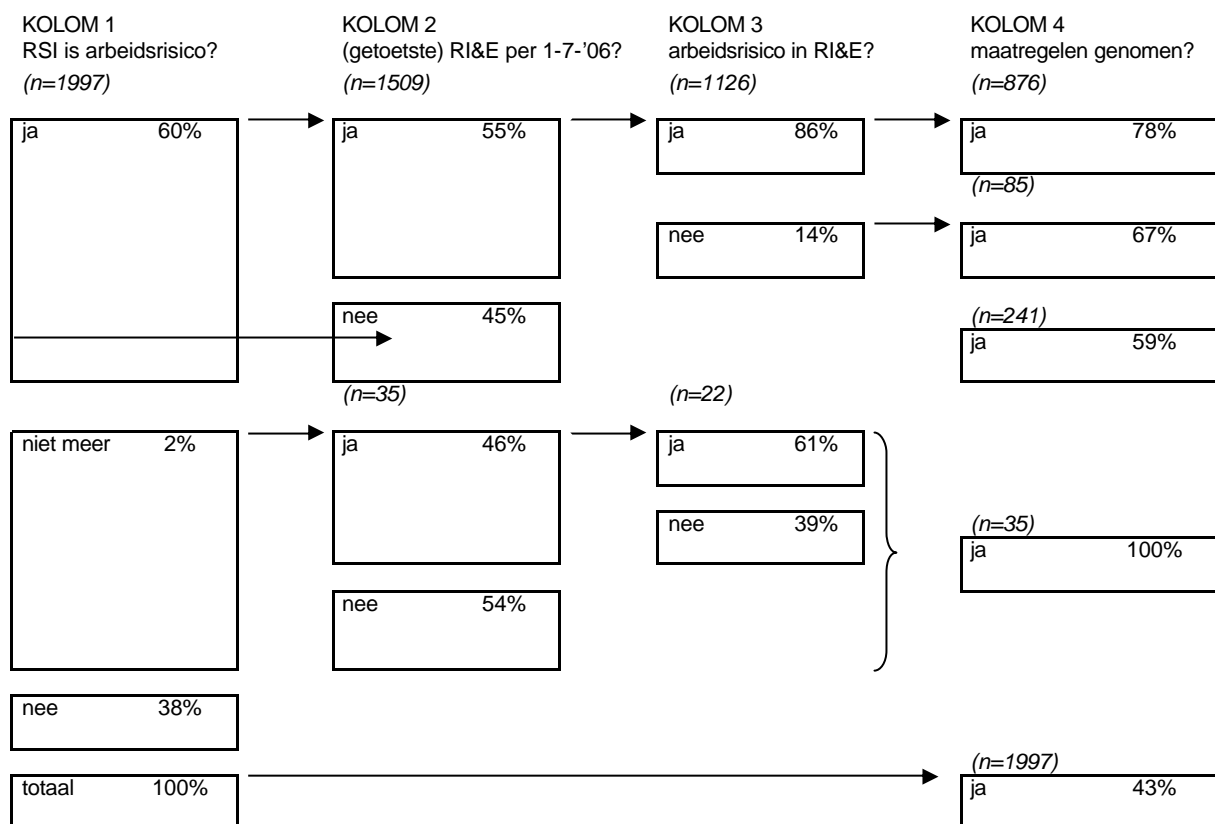
Kolom 4 ten slotte geeft weer hoeveel procent van de bedrijven maatregelen heeft genomen. Uit deze kolom blijkt dat risicobedrijven relatief gezien vaker maatregelen nemen als er in de RI&E aandacht is voor het arbeidsrisico (78%), dan wanneer dit niet het geval is (67%). Bedrijven zonder RI&E nemen relatief gezien minder vaak maatregelen (59%).

⁵⁹ Dit percentage is gebaseerd op minder dan 50 waarnemingen en moet worden beschouwd als indicatief.

⁶⁰ Idem.

Figuur 4.5 Aanwezigheid arbeidsrisico RSI, aanwezigheid RI&E en genomen maatregelen

De resultaten in kolom 3 en 4 laten zien dat de meeste bedrijven met een onvolledige of ontbrekende RI&E toch maatregelen nemen. Uit het ontbreken van een (volledige) RI&E kan men daarom niet concluderen dat er helemaal geen aandacht is voor de bestrijding van het arbeidsrisico⁶¹.

Wanneer we kijken naar alle bedrijven waar RSI een arbeidsrisico is, ongeacht de status van de RI&E, dan heeft 69% maatregelen genomen ter bestrijding van dit risico⁶². Daarnaast zijn er bedrijven waar het arbeidsrisico volgens de werkgever niet meer aanwezig is dankzij genomen maatregelen. Over het totaal van alle bedrijven heeft 43% maatregelen genomen ter beperking van het risico van RSI.

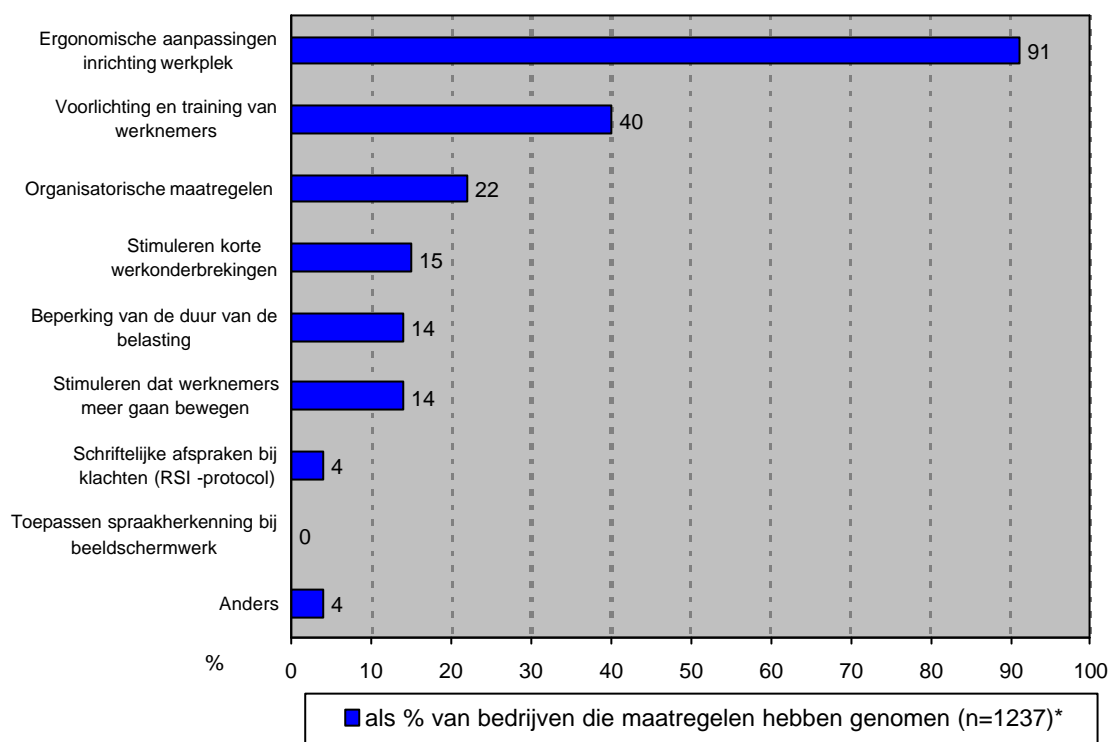
Door bedrijven genomen maatregelen

In figuur 4.6 wordt weergegeven welke maatregelen bedrijven treffen om RSI te voorkomen en de gevolgen te beperken. Het ergonomisch aanpassen van de werkplek is de maatregel die het meest wordt getroffen (91%). Daarnaast worden vooral niet materiele maatregelen getroffen. Deze maatregelen betreffen met name voorlichting en training van werknemers (40%), organisatorische maatregelen (22%) en het stimuleren van korte werkonderbrekingen, bijvoorbeeld door middel van pauze-software (15%).

⁶¹ Er kan wel een verschil zijn in de aard van de getroffen maatregelen. Dit is niet nader onderzocht.

⁶² Dit percentage staat niet in figuur 4.5.

Figuur 4.6 Percentage bedrijven dat maatregelen heeft genomen om RSI te voorkomen en/of te beperken, naar genomen maatregelen

* Inbegrepen de bedrijven waar het risico aanwezig is of was totdat maatregelen werden genomen.

Van de bedrijven waar maatregelen zijn genomen om het risico van RSI te voorkomen of te beperken, zijn deze in bijna alle gevallen (99%) beoordeeld door de inspecteur. In 87% van de beoordeelde bedrijven werden de genomen maatregelen als goed of voldoende gekwalificeerd. Bij 11% van de beoordeelde bedrijven waren de getroffen maatregelen matig. 2% van de bedrijven scoorde een onvoldoende.

4.4 Psychosociale arbeidsbelasting

Psychische klachten zijn de meest voorkomende en de snelst groeiende oorzaak van arbeidsongeschiktheid. Dit arbeidsrisico wordt ook wel aangeduid met de term *Psychosociale Arbeidsbelasting* (PSA). In de Arbowet worden expliciet als oorzaken van psychosociale arbeidsbelasting genoemd werkdruk, agressie en geweld, seksuele intimidatie en pesten verstaan. In de werksituatie kan psychosociale arbeidsbelasting ook worden veroorzaakt door andere stressfactoren. In het onderzoek is gekeken naar de volgende oorzaken⁶³:

- *Werkdruk: kwantitatieve en kwalitatieve taakeisen* (hoog werktempo, grote hoeveelheid werk, strakke deadlines, mismatch tussen werk en opleiding);
- *Agressie en geweld*;
- *Seksuele intimidatie*;
- *Pesten*;
- *Autonomie en regelmogelijkheden* (opgelegd werktempo, opname verlofdagen);
- *Werk- en rusttijden* (structureel overwerk, afwijkende werktijden);
- *Financiële en/of economische aspecten* (slechte financieel-economische positie van het bedrijf, verlies functie-inhoud of werkzekerheid als gevolg van een reorganisatie);
- *Emotionele belasting* (traumatische gebeurtenissen, confrontatie met het lijden of dood van anderen);
- *Onbalans werk en privé* (echscheiding, ziekte in gezin, problemen met kinderen, problemen met combinatie ouderschap en werk, etc.);
- *Gebrek aan sociale steun door collega's*;
- *Manier van leidinggeven*;
- *Overig* (alle andere factoren).

Bedrijven met arbeidsrisico's

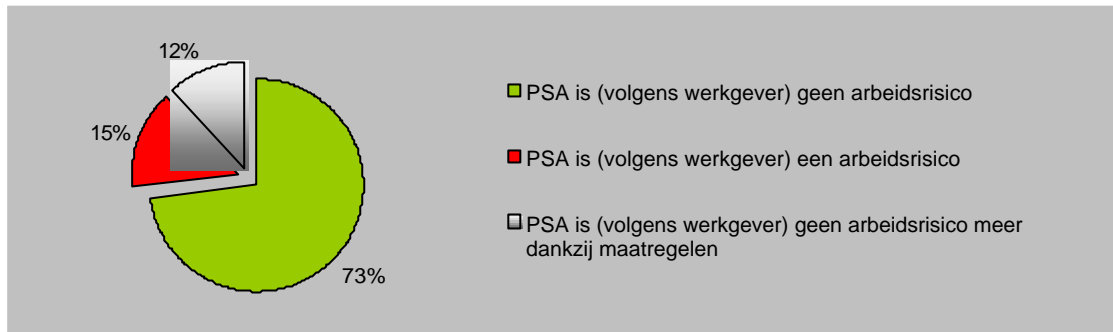
Volgens opgave van de werkgever hebben in 15% van de bedrijven werknemers regelmatig te maken met een vorm van psychosociale arbeidsbelasting. In 12% van de bedrijven zijn er maatregelen getroffen om psychosociale arbeidsbelasting te voorkomen dan wel te beperken en is het risico volgens opgave van de werkgever niet (meer) regelmatig aanwezig. In figuur 4.7 zijn deze resultaten grafisch weergegeven.

In de 73% van de bedrijven wordt psychosociale arbeidsbelasting niet als arbeidsrisico onderkend. Het niet onderkennen van dit arbeidsrisico door de werkgever kan wijzen op de afwezigheid of het niet regelmatig voorkomen van psychosociale arbeidsbelasting in de uitvoering van de dagelijkse werkzaamheden. Evenzeer kan dit echter een aanwijzing zijn dat psychosociale arbeidsbelasting als arbeidsrisico door de werkgever onvoldoende serieus wordt genomen.

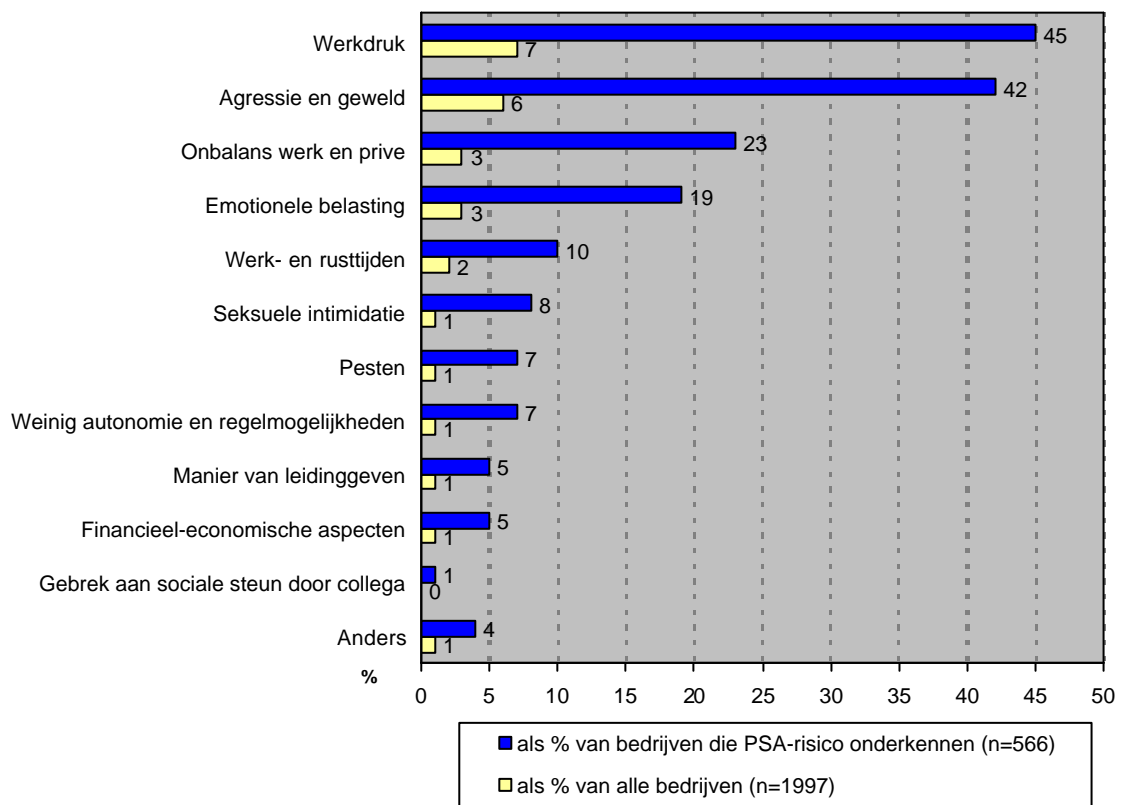
⁶³ De oorzaken *gebrek aan sociale steun door collega's* en *manier van leidinggeven* zijn voor het eerst in deze meting meegenomen. Vanaf deze meting is de tijdens vorige metingen gehanteerde categorie ongewenste omgangsvormen opgedeeld in drie afzonderlijke categorieën, te weten *seksuele intimidatie, agressie en geweld* en *pesten*.

Figuur 4.7 Percentage bedrijven waar PSA als arbeidsrisico wordt onderkend (n=1997)

Wanneer het percentage van 2006 (15%) wordt vergeleken met dat van de vorige twee metingen, dan ligt het percentage bedrijven waar psychosociale arbeidsbelasting wordt onderkend ongeveer op hetzelfde niveau. In 2005 onderkende 15% van de bedrijven het risico van psychosociale arbeidsbelasting en in 2004 14%.

Figuur 4.8 Percentage bedrijven waarin werknemers blootstaan aan PSA, onderscheiden naar oorzaak van psychosociale arbeidsbelasting (PSA)*

* Meerdere antwoorden mogelijk.

In figuur 4.8 zijn de bedrijven waar het risico van psychosociale arbeidsbelasting wordt onderkend (15%) onderverdeeld naar de onderscheiden oorzaken. In 7% van de bedrijven wordt psychosociale arbeidsbelasting toegeschreven aan werkdruk (kwantitatieve en/of kwalitatieve taakeisen), in 6% aan agressie en geweld, in 1% aan seksuele intimidatie en eveneens in 1% aan pesten. De drie laatstgenoemde oorzaken van psychosociale arbeidsbelasting (samen 8%) kunnen worden samengevat onder de term ‘ongewenste omgangsvormen’. In 2005 waren de uitkomsten identiek: 7% werkdruk en 8% ongewenste omgangsvormen (agressie en geweld, seksuele intimidatie en pesten)⁶⁴.

Afgemeten aan de bedrijven waar psychosociale arbeidsbelasting als risico wordt onderkend, wordt dit in 45% toegeschreven aan werkdruk (kwantitatieve en kwalitatieve taakeisen), in 42% aan agressie en geweld, in 8% aan seksuele intimidatie en in 7% aan pesten. Andere oorzaken waaraan psychosociale arbeidsbelasting relatief vaak wordt toegeschreven zijn onbalans werk en privé (23%) emotionele belasting (19%) en werk- en rusttijden (structureel overwerk, afwijkende werktijden, 10%).

In tabel 4.8 wordt per sector het percentage bedrijven weergegeven dat het risico van psychosociale arbeidsbelasting onderkent. Uitgaande van het oordeel van de werkgever komt het risico van psychosociale arbeidsbelasting vooral voor in de sectoren ‘openbaar bestuur’ (74%), ‘onderwijs’ (54%) en ‘gezondheidszorg’ (39%).

Tabel 4.8 Percentage bedrijven dat aangeeft dat PSA een risico is, naar sector

Sector	als % van alle bedrijven (n=1997)
Landbouw, visserij en delfstoffenwinning	6%
Industrie en nutsbedrijven	9%
Bouwnijverheid	5%
Reparatie en handel	12%
Horeca	16%
Vervoer, opslag en communicatie	15%
Financiële instellingen	8%
Zakelijke dienstverlening	18%
Openbaar bestuur	74%
Onderwijs	54%
Gezondheidszorg	39%
Overige dienstverlening	16%
Totaal	15%

Werknemers blootgesteld aan het arbeidsrisico

Tevens is aan de werkgever gevraagd om een schatting te maken hoeveel werknemers regelmatig te maken hebben met psychosociale arbeidsbelasting en bij hoeveel werknemers dit tot ziekteverzuim heeft geleid. In tabel 4.9 wordt per sector weergegeven hoeveel werknemers naar het oordeel van de werkgever worden blootgesteld aan psychosociale arbeidsbelasting en hoeveel werknemers volgens inschatting van de werkgever hierdoor verzuimen.

⁶⁴ In 2005 werden de elementen agressie en geweld, seksuele intimidatie en pesten niet als afzonderlijke oorzaken van PSA onderscheiden, maar samengevat onder de term ‘ongewenste omgangsvormen’.

Tabel 4.9 Percentage werknemers dat wordt blootgesteld aan PSA, en dat door PSA verzuimt, naar sector

Sector	als % van werknemers in alle bedrijven (n=1997)	
	blootstelling aan PSA	ziekteverzuim door PSA
Landbouw, visserij en delfstoffenwinning	10%	0,3%
Industrie en nutsbedrijven	5%	0,7%
Bouwnijverheid	4%	0,5%
Reparatie en handel	6%	0,5%
Horeca	14%	0,3%
Vervoer, opslag en communicatie	11%	0,8%
Financiële instellingen	10%	0,4%
Zakelijke dienstverlening	11%	1,0%
Openbaar bestuur	27%	1,9%
Onderwijs	29%	1,2%
Gezondheidszorg	18%	1,8%
Overige dienstverlening	18%	1,4%
Totaal	13%	1,0%

De tabel toont aan dat in totaal 13% van de werknemers naar het oordeel van de werkgever blootstaan aan psychosociale arbeidsbelasting. In 2005 was dit 17%. Werknemers die blootstaan aan psychosociale arbeidsbelasting worden relatief het meeste gevonden in de sectoren ‘onderwijs’ (29%), ‘openbaar bestuur’ (27%) en ‘gezondheidszorg’ (18%).

Dit zijn dezelfde sectoren waar het percentage bedrijven met risico op PSA hoog ligt. Hieruit blijkt dat het arbeidsrisico in het openbaar bestuur kleiner is wanneer het wordt afgemeten aan het percentage werknemers (27%) dan wanneer dit wordt afgemeten aan het percentage bedrijven (74%, tabel 4.8). Dit hangt samen met het relatief grote aantal grote(re) bedrijven in deze sector.

Het door de werkgever geschatte percentage ziekteverzuim als gevolg van psychosociale arbeidsbelasting bedraagt over het totaal gezien 1,0%. Per sector bezien ligt dit het hoogst in de sectoren ‘openbaar bestuur’ (1,9%) en ‘gezondheidszorg’ (1,8%). Het laagst ligt dit percentage in de sectoren ‘horeca’ en ‘landbouw, visserij en delfstoffenwinning’, in beide gevallen 0,3%.

Arbeidsrisico in de RI&E

Tabel 4.10 geeft aan in welke mate PSA-factoren in de RI&E worden onderkend. De tweede kolom geeft de percentages weer van de bedrijven waar werknemers aan één van de zes genoemde oorzaken van psychosociale arbeidsbelasting blootstaan, en de derde kolom geeft de percentages weer over alle bedrijven.

Tabel 4.10 Percentage bedrijven dat PSA-factoren in de RI&E noemt, onderscheiden naar PSA-factor

Oorzaak PSA	als % van bedrijven met een RI&E waar werknemers blootstaan aan betreffende oorzaak PSA	als % van alle bedrijven (n=1997)
Werkdruk	69% (n=236)	16%
Seksuele intimidatie	63% (n=50)	12%
Agressie en geweld	85% (n=137)	18%
Pesten	48% (n=37)	4%
Emotionele belasting	65% (n=76)	5%
Totaal PSA*	78% (n=396)	26%

* Het totaal van de percentages is hoger dan 78% omdat in één bedrijf meer oorzaken van RSI kunnen voorkomen.

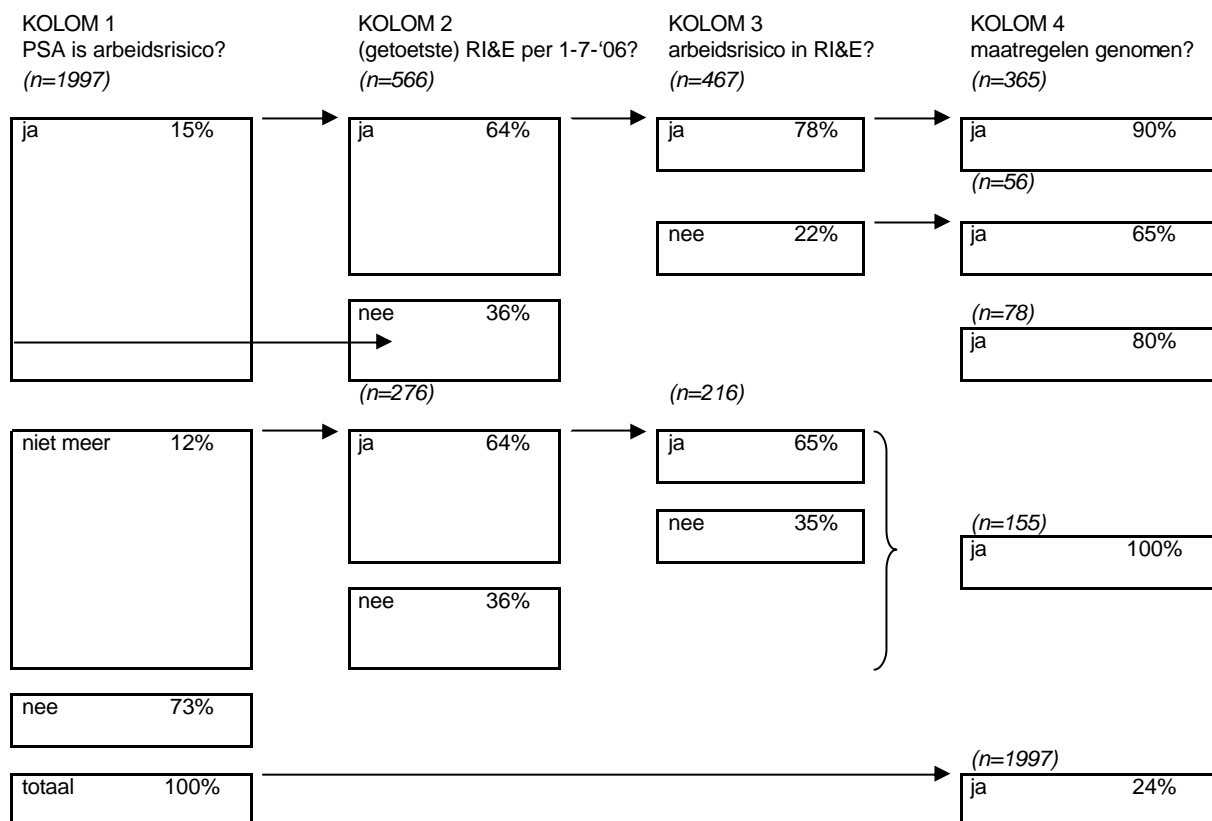
In de bedrijven met een RI&E waar werknemers regelmatig blootstaan aan agressie en geweld heeft 85% dit als arbeidsrisico in de RI&E opgenomen. Voor de andere oorzaken van psychosociale arbeidsbelasting liggen deze percentages lager. Deze resultaten geven aan dat zelfs de bedrijven met een RI&E die onderkennen dat hun werknemers blootstaan aan één of meer oorzaken van psychosociale arbeidsbelasting, deze oorzaken niet altijd als arbeidsrisico in de RI&E opnemen.

Figuur 4.9 geeft schematisch de samenhang weer tussen de aanwezigheid van het arbeidsrisico van psychosociale arbeidsbelasting, de aanwezigheid van RI&E per 1-7-2006, de onderkenning van het arbeidsrisico in de RI&E en het nemen van maatregelen ten aanzien van het arbeidsrisico.

In kolom 1 van de figuur staat het percentage bedrijven waar het risico voorkomt en in kolom 2 het percentage bedrijven dat beschikt over een RI&E. Het blijkt dat tussen de risicobedrijven en de bedrijven waar het arbeidsrisico niet meer aanwezig is geen verschil bestaat in het beschikken over een al dan niet getoetste RI&E. Met andere woorden: van beide groep bedrijven beschikt 64% over een al dan niet getoetste RI&E.

In kolom 3 is, voor de bedrijven met een RI&E, weergegeven hoeveel procent psychosociale arbeidsbelasting als arbeidsrisico in de RI&E heeft opgenomen. Van de risicobedrijven onderkent 78% psychosociale arbeidsbelasting als arbeidsrisico in de RI&E. Zoals te verwachten is, is dit percentage lager in de bedrijven waar dit risico niet meer aanwezig is, namelijk 65%.

Figuur 4.9 Aanwezigheid arbeidsrisico door PSA, aanwezigheid RI&E en genomen maatregelen

Kolom 4 ten slotte geeft weer hoeveel procent van de bedrijven maatregelen heeft genomen. Uit deze kolom blijkt dat risicobedrijven relatief gezien vaker maatregelen nemen als er in de RI&E aandacht is voor het arbeidsrisico (90%), dan wanneer dit niet het geval is (65%). Ook bedrijven zonder RI&E nemen relatief gezien iets minder vaak maatregelen (80%).

De resultaten in kolom 3 en 4 laten zien dat de meeste bedrijven met een onvolledige of ontbrekende RI&E toch maatregelen nemen. Uit het ontbreken van een (volledige) RI&E kan men daarom niet concluderen dat er helemaal geen aandacht is voor de bestrijding van het arbeidsrisico⁶⁵.

Wanneer we kijken naar alle bedrijven waar psychosociale arbeidsbelasting een arbeidsrisico is, ongeacht de status van de RI&E, dan heeft 83% maatregelen genomen ter bestrijding van dit risico⁶⁶. Daarnaast zijn er bedrijven waar het arbeidsrisico volgens de werkgever niet meer aanwezig is dankzij genomen maatregelen. Over het totaal van alle bedrijven heeft bijna één op de vier bedrijven (24%) maatregelen genomen ter beperking van het risico van psychosociale arbeidsbelasting. In 2005 was dit bijna één op de vijf bedrijven (19%).

⁶⁵ Er kan wel een verschil zijn in de aard van de getroffen maatregelen. Dit is niet nader onderzocht.

⁶⁶ Dit percentage staat niet in figuur 4.9.

Door bedrijven genomen maatregelen

In figuur 4.10 wordt weergegeven welke maatregelen deze bedrijven hebben getroffen ter bestrijding van psychosociale arbeidsbelasting. Binnen de bedrijven die maatregelen hebben getroffen is de meest voorkomende maatregel de vermindering van de taakbelasting (34%), het geven van voorlichting en training aan werknemers (29%) en het instellen van een vertrouwenspersoon (28%). Daarnaast wordt ook het expliciet aan de orde laten komen van psychosociale arbeidsbelasting bij werkoverleg of functioneringsgesprek tussen leidinggevende en werknemer en het bevorderen van sociale steun door collega's relatief vaak toegepast (beiden 25%).

Van de bedrijven waar maatregelen zijn genomen om het risico van psychosociale arbeidsbelasting te voorkomen of te beperken, zijn deze in bijna alle gevallen (96%) beoordeeld door de inspecteur. In 87% van de beoordeelde bedrijven werden de genomen maatregelen als goed of voldoende gekwalificeerd. Bij 12% van de beoordeelde bedrijven waren de getroffen maatregelen matig. Minder dan 1% van de bedrijven scoorde een onvoldoende.

Figuur 4.10 Percentage bedrijven dat maatregelen heeft genomen ter bestrijding van het risico van PSA, naar genomen maatregelen*

* Meerdere antwoorden mogelijk.

** Inbegrepen de bedrijven waar het risico aanwezig is of was totdat maatregelen werden genomen.

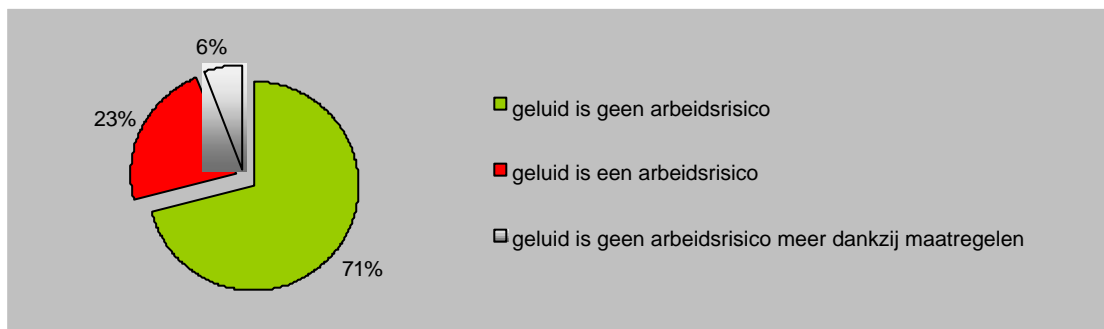
4.5 Schadelijk geluid

De gehoorschade als gevolg van geluid op de werkplek is afhankelijk van het geluidsniveau en de tijd dat een werknemer eraan blootstaat. Voor een werkdag van acht uur ligt de schadegrens bij een dagelijkse blootstelling van 80 dB(A). Dit is het niveau waarop stemverheffingen noodzakelijk zijn om zich verstaanbaar te maken. Boven deze grens neemt het risico dat het gehoor wordt beschadigd snel toe. Vanaf 85 dB(A) zijn werknemers ook wettelijk verplicht om gehoorbeschermers te dragen.

Bedrijven waar het arbeidsrisico aanwezig is

In ruim één op de vijf bedrijven (23%) hebben werknemers te maken met een arbeidsrisico door regelmatige blootstelling aan een schadelijk geluidsniveau. In 6% van de bedrijven zijn er maatregelen getroffen om schadelijk geluid te voorkomen dan wel te beperken en is het arbeidsrisico volgens opgave van de bedrijven niet (meer) regelmatig aanwezig. In figuur 4.11 zijn deze resultaten grafisch weergegeven.

Figuur 4.11 Percentage bedrijven waar geluid een arbeidsrisico is (n=1997)

Het percentage bedrijven waarin werknemers bij hun reguliere werkzaamheden regelmatig blootstaan aan schadelijk geluid is een stijgende trend zichtbaar vanaf 2004 (21%) en 2005 (22%) en 2004. Het gaat om een kleine maar statistisch significante toename.

In tabel 4.11 wordt per sector het percentage bedrijven weergegeven waar schadelijk geluid een arbeidsrisico is. Het hoogst zijn de percentages in de sectoren ‘bouwnijverheid’ (78%), ‘industrie en nutsbedrijven’ (56%), ‘landbouw, visserij en delfstoffenwinning’ (50%) en ‘openbaar bestuur’ (48%). In de laatstgenoemde sector betreft het instellingen zoals de brandweer, gemeentewerken, politie en defensieonderdelen.

Tabel 4.11 Percentage bedrijven waar schadelijk geluid een arbeidsrisico is, naar sector

Sector	als % van alle bedrijven (n=1997)
Landbouw, visserij en delfstoffenwinning	50%
Industrie en nutsbedrijven	56%
Bouwnijverheid	78%
Reparatie en handel	14%
Horeca	11%
Vervoer, opslag en communicatie	16%
Financiële instellingen	5%
Zakelijke dienstverlening	10%
Openbaar bestuur	48%
Onderwijs	9%
Gezondheidszorg	8%
Overige dienstverlening	12%
Totaal	23%

Werknemers blootgesteld aan risico

Naast het aantal bedrijven waar schadelijk geluid voorkomt, is ook het aantal werknemers dat aan schadelijk geluid wordt blootgesteld gemeten. In tabel 4.12 wordt per sector het percentage werknemers weergegeven dat aan het arbeidsrisico wordt blootgesteld. In de sectoren ‘bouwnijverheid’ (54%), ‘landbouw’ (25%) en ‘industrie en nutsbedrijven’ (27%) is de blootstelling procentueel gezien het hoogst.

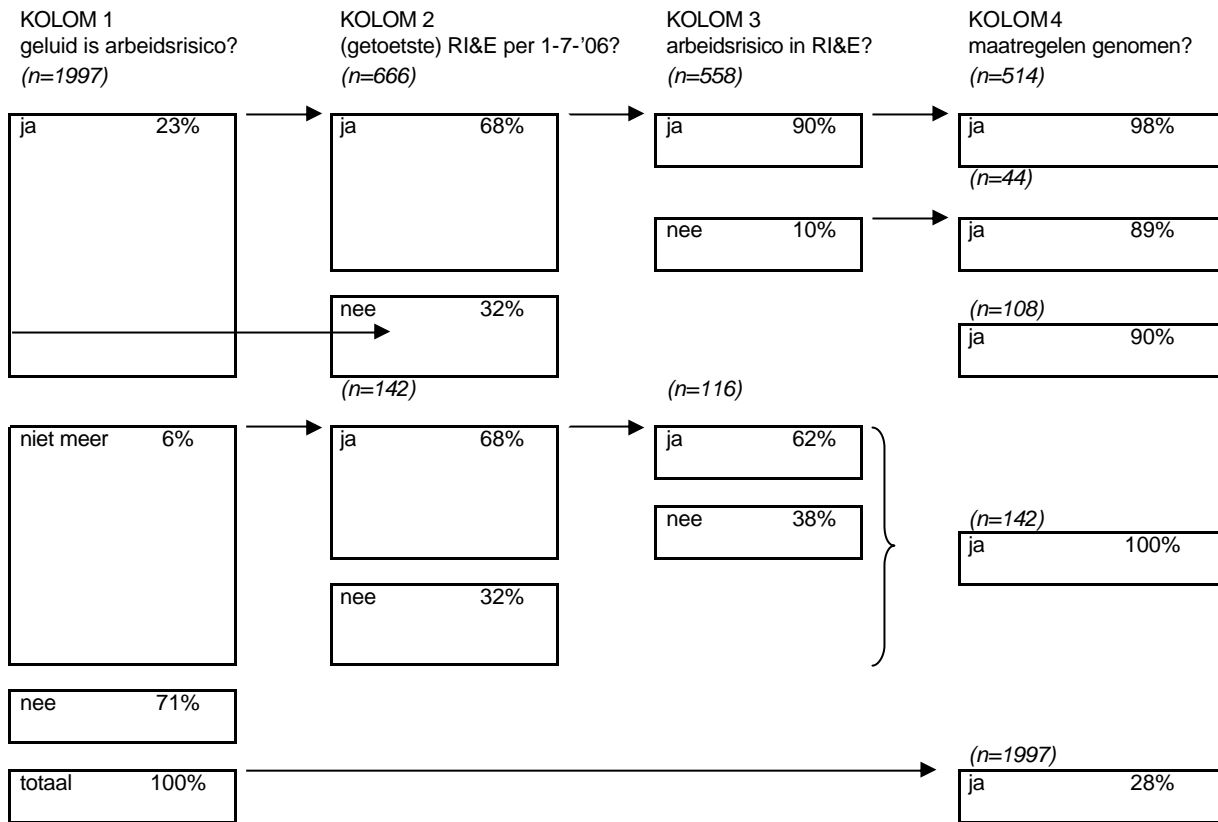
Tabel 4.12 Percentage werknemers die blootstaan aan schadelijk geluid, naar sector

Sector	als % van werknemers in alle bedrijven (n=1997)
Landbouw, visserij en delfstoffenwinning	25%
Industrie en nutsbedrijven	27%
Bouwnijverheid	54%
Reparatie en handel	5%
Horeca	7%
Vervoer, opslag en communicatie	7%
Financiële instellingen	2%
Zakelijke dienstverlening	3%
Openbaar bestuur	6%
Onderwijs	3%
Gezondheidszorg	1%
Overige dienstverlening	9%
Totaal	10%

Arbeidsrisico in de RI&E

Figuur 4.12 geeft schematisch de samenhang weer tussen de aanwezigheid van het arbeidsrisico van schadelijk geluid, de aanwezigheid van een RI&E per 1-7-2006, de onderkenning van het arbeidsrisico in de RI&E en het nemen van maatregelen ten aanzien van het arbeidsrisico.

Figuur 4.12 Aanwezigheid arbeidsrisico door blootstelling aan schadelijk geluid, aanwezigheid RI&E en genomen maatregelen

In kolom 1 van de figuur staat het percentage bedrijven waar het risico voorkomt en in kolom 2 het percentage bedrijven dat beschikt over een RI&E. De risicobedrijven ten aanzien van geluid beschikken relatief even vaak over een al dan niet getoetste RI&E (68%) als de bedrijven waar het arbeidsrisico niet meer aanwezig is (68%).

In kolom 3 is, voor de bedrijven met een RI&E, weergegeven hoeveel procent schadelijk geluid als arbeidsrisico in de RI&E heeft opgenomen. Van de risicobedrijven onderkent 90% schadelijk geluid als arbeidsrisico in de RI&E. Zoals te verwachten is, is dit percentage lager in de bedrijven waar dit arbeidsrisico niet meer aanwezig is (62%).

Kolom 4 ten slotte geeft weer hoeveel procent van de bedrijven maatregelen heeft genomen. Uit deze kolom blijkt dat risicobedrijven relatief gezien vaker maatregelen nemen als er in de RI&E aandacht is voor het arbeidsrisico (98%), dan wanneer dit niet het geval is (89%). Ook bedrijven zonder RI&E nemen iets minder vaak maatregelen (90%).

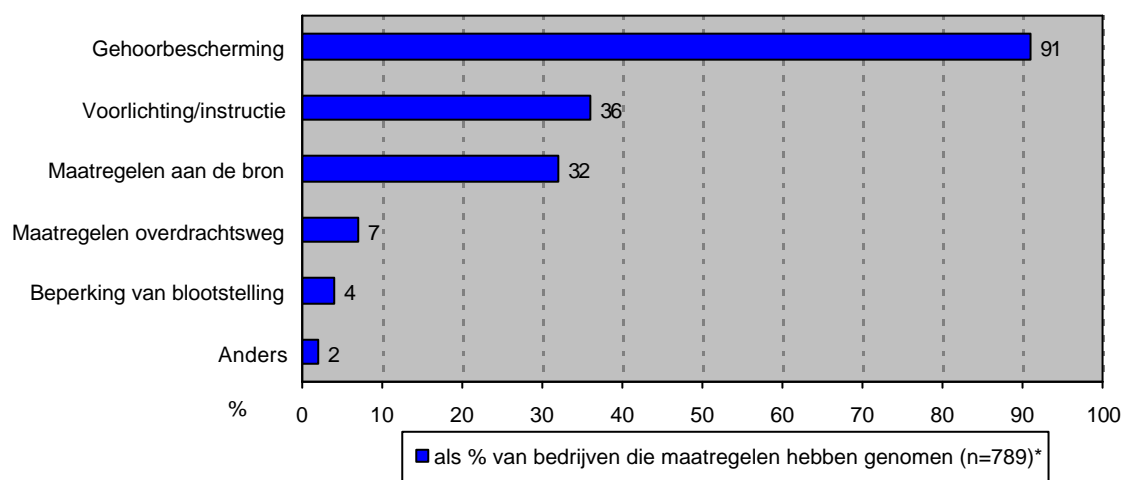
De resultaten in kolom 3 en 4 laten zien dat de meeste bedrijven met een onvolledige of ontbrekende RI&E toch maatregelen nemen ten aanzien van schadelijk geluid. Uit het ontbreken van een (volledige) RI&E kan men daarom niet concluderen dat er geen aandacht is voor de bestrijding van het arbeidsrisico⁶⁷.

Wanneer we kijken naar alle bedrijven waar geluid een arbeidsrisico is, ongeacht de status van de RI&E, dan heeft 95% van deze bedrijven maatregelen genomen ter bestrijding van dit risico⁶⁸. Daarnaast zijn er bedrijven waar het arbeidsrisico niet meer aanwezig is dankzij genomen maatregelen. Over het totaal van alle bedrijven heeft 28% maatregelen genomen ter beperking van het risico van schadelijk geluid.

Door bedrijven genomen maatregelen

In figuur 4.13 is voor alle bedrijven die maatregelen hebben genomen om blootstelling aan schadelijk geluid te voorkomen of te beperken geïnventariseerd waar deze maatregelen uit bestaan. De meest genoemde maatregel is het aanbieden van gehoorbeschermingsmiddelen (91%). Voorlichting of instructie aan werknemers (36%), maatregelen aan de bron (32%), maatregelen in de overdrachtsweg (7%) en de beperking van de blootstelling (4%) komen minder frequent voor.

Figuur 4.13 Percentage bedrijven dat maatregelen neemt om blootstelling aan schadelijk geluid te beperken, naar soort maatregel

* Inbegrepen de bedrijven waar het risico aanwezig is of was totdat maatregelen werden genomen.

In de bedrijven waar het risico van schadelijk geluid aanleiding was voor het nemen van maatregelen, zijn de maatregelen in bijna alle gevallen (99%) door de inspecteur beoordeeld. In 88% van de beoordeelde bedrijven werden de genomen maatregelen als goed of voldoende gekwalificeerd. Bij 10% van de beoordeelde bedrijven zijn de getroffen maatregelen matig. In 2% van de beoordeelde bedrijven werden de maatregelen als slecht gekwalificeerd.

⁶⁷ Wel kan er een verschil zijn in de aard van de getroffen maatregelen. Dit is niet nader onderzocht.

⁶⁸ Dit percentage staat niet in figuur 4.12.

4.6 Gevaarlijke stoffen

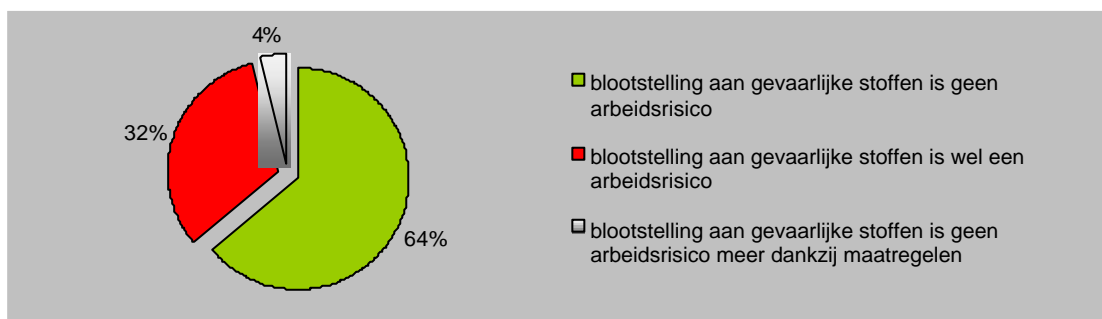
Door beroepsmatige blootstelling aan gevaarlijke stoffen kunnen gezondheidsklachten ontstaan, eventueel met een chronisch karakter. In 'Arbo in bedrijf' 2006 wordt specifiek ingegaan op de volgende gevaarlijke stoffen:

1. *Kankerverwekkende of mutagene⁶⁹ stoffen*, zoals asbest, kwarts, houtstof, (diesel)uitlaatgassen en teerproducten stoffen.
2. *Op termijn gevaarlijke stoffen*, zoals: lasrook, vluchtige organische oplosmiddelen, graan- of meelstof, gewasbeschermingsmiddelen, biocide, schoonmaakmiddelen, corrosieve stoffen, reprotoxische stoffen, niet kankerverwekkende houtstof en overige toxische stoffen.
3. *Direct gevaarlijke stoffen*, zoals explosieve stoffen, brandbare stoffen, hete stoffen, (extreem) koude stoffen en stoffen onder hoge druk.

Bedrijven waar het arbeidsrisico aanwezig is

In 32% van alle bedrijven hebben werknemers te maken met een arbeidsrisico door blootstelling aan gevaarlijke stoffen. In 4% van alle bedrijven zijn maatregelen getroffen met betrekking tot de risico's van gevaarlijke stoffen waardoor werknemers niet (meer) aan gevaarlijke stoffen worden blootgesteld. In figuur 4.14 zijn deze resultaten grafisch weergegeven.

Figuur 4.14 Percentage bedrijven waar werknemers blootstaan aan gevaarlijke stoffen (n=1997)

Het percentage bedrijven waarin werknemers bij hun reguliere werkzaamheden regelmatig blootstaan aan gevaarlijke stoffen is gestegen ten opzichte van 2005 (30%). Het percentage is gelijk aan dat van 2004.

⁶⁹ Mutagene stoffen zijn chemische stoffen die het DNA beschadigen en zo erfelijke veranderingen (mutaties) kunnen veroorzaken.

In tabel 4.13 is het vóórkomen van gevaarlijke stoffen per sector gespecificeerd. Het hoogst scoren de sectoren ‘landbouw, visserij en delfstoffenwinning’ (73%), ‘bouwnijverheid’ (72%) en ‘industrie en nutsbedrijven’ (54%). Daarnaast wordt ook meer dan gemiddeld met gevaarlijke stoffen gewerkt in de sectoren ‘openbaar bestuur’ (46%) en de ‘horeca’ (37%). Alleen in de sector ‘financiële instellingen’ komt blootstelling aan gevaarlijke stoffen vrijwel niet voor (1%).

Tabel 4.13 Percentage bedrijven waar gevaarlijke stoffen een arbeidsrisico zijn, naar sector

Sector	als % van alle bedrijven (n=1997)
Landbouw, visserij en delfstoffenwinning	73%
Industrie en nutsbedrijven	54%
Bouwnijverheid	72%
Reparatie en handel	22%
Horeca	37%
Vervoer, opslag en communicatie	15%
Financiële instellingen	1%
Zakelijke dienstverlening	12%
Openbaar bestuur	46%
Onderwijs	20%
Gezondheidszorg	30%
Overige dienstverlening	23%
Totaal	32%

In de 32% van alle bedrijven waar werknemers regelmatig werken met één of meerdere gevaarlijke stoffen is nagegaan met welke stoffen zij in aanraking (kunnen) komen. Tabel 4.14 geeft een uitsplitsing naar de verschillende categorieën gevaarlijke stoffen. In 27% van alle bedrijven komen werknemers in aanraking met één of meer op termijn gevaarlijke stoffen. Uitgesplitst naar soort stof gaat het daarbij relatief vaak om schoonmaakmiddelen (8%), vluchtige organische oplosmiddelen (7%), corrosieve stoffen (6%), gewasbeschermingsmiddelen (4%) en lasrook (4%). In 13% van alle bedrijven werken werknemers regelmatig met kankerverwekkende stoffen. Het gaat daarbij relatief vaak om dieseluitlaatgassen (dme) en asbest (beide 5%) en kwarts (4%). In 10% van alle bedrijven werken werknemers regelmatig met direct gevaarlijke stoffen⁷⁰. Meestal betreft dit brandbare stoffen (8%).

⁷⁰ Een aantal direct gevaarlijke stoffen zijn tevens kankerverwekkende/mutagene en/of op termijn gevaarlijke stoffen.

Tabel 4.14 Percentage bedrijven waar gevaarlijke stoffen een arbeidsrisico zijn, naar soort gevaarlijke stof

Gevaarlijke stof	als % van alle bedrijven (n=1997)
<u>Kankerverwekkende of mutagene stoffen*</u>	13%
Asbest	5%
Kwarts	4%
Houtstof (kankerverwekkend)	2%
Dieseluitlaatgassen (dme)	5%
Teerproducten	1%
Mutagene stoffen	1%
Overige kankerverwekkende stoffen	2%
<u>Op termijn gevaarlijke stoffen*</u>	27%
Lasrook	4%
Vluchtige organische oplosmiddelen	7%
Graan- of meelstof	1%
Gewasbeschermingsmiddelen	4%
Biocide	1%
Gevaarlijke schoonmaakmiddelen	8%
Corrosieve stoffen (zuren/logen)	6%
Reprotoxische stoffen	1%
Overige toxische stoffen	2%
Houtstof (niet kankerverwekkend)	4%
Overige gevaarlijke stoffen	3%
<u>Direct gevaarlijke stoffen*</u>	10%
Explosieve stoffen	1%
Brandbare stoffen	8%
Hete stoffen	1%
(Extreem) koude stoffen	<1%
Stoffen onder hoge druk	2%
Totaal*	32%

* De som van de afzonderlijke percentages is hoger dan de weergegeven (sub)totalen, omdat binnen één bedrijf blootstelling aan meerdere gevaarlijke stoffen kan voorkomen.

Werknemers blootgesteld aan risico

In Tabel 4.15 wordt weergegeven hoeveel werknemers worden blootgesteld aan de verschillende categorieën gevaarlijke stoffen. Globaal zijn de stoffen die vaak in bedrijven voorkomen, ook de stoffen waaraan de meeste werknemers blootstaan.

Tabel 4.15 Percentage werknemers die blootstaan aan gevaarlijke stoffen, naar soort gevaarlijke stof*

Gevaarlijke stof	als % van werknemers in alle bedrijven (n=1997)
<i><u>Kankerverwekkende of mutagene stoffen</u></i>	
Asbest	1%
Kwarts	1%
Houtstof (kankerverwekkend)	1%
Dieseluitlaatgassen (dme)	2%
Teerproducten	<1%
Mutagene stoffen	1%
Overige kankerverwekkende stoffen	<1%
<i><u>Op termijn gevaarlijke stoffen</u></i>	
Lasrook	1%
Vluchtige organische oplosmiddelen	2%
Graan- of meelstof	<1%
Gewasbeschermingsmiddelen	1%
Biocide	<1%
Gevaarlijke schoonmaakmiddelen	3%
Corrosieve stoffen (zuren/logen)	2%
Reprotoxische stoffen	1%
Overige toxische stoffen	1%
Houtstof (niet kankerverwekkend)	1%
Overige gevaarlijke stoffen	1%
<i><u>Direct gevaarlijke stoffen</u></i>	
Explosieve stoffen	<1%
Brandbare stoffen	3%
Hete stoffen	<1%
(Extreem) koude stoffen	<1%
Stoffen onder hoge druk	<1%

* Er zijn geen gegevens beschikbaar over het totaal aantal werknemers per hoofdcategorie gevaarlijke stoffen.

Arbeidsrisico in de RI&E

In tabel 4.16 is het percentage bedrijven met een RI&E uitgesplitst naar de soort gevaarlijke stoffen waarmee wordt gewerkt. Voor alle gevaarlijke stoffen geldt dat, wanneer bedrijven met deze stoffen werken, deze niet altijd in de RI&E als arbeidsrisico worden opgenomen. Hierbij wordt de kanttekening geplaatst dat waar de percentages zijn gebaseerd op minder dan 50 waarnemingen, deze alleen mogen worden beschouwd als een indicatie van het werkelijke percentage.

Tabel 4.16 Percentage bedrijven dat blootstelling aan gevaarlijke stoffen in de RI&E heeft opgenomen, naar soort gevaarlijke stof

Gevaarlijke stof	als % van bedrijven met een RI&E waar betreffende stof aanwezig is	aantal waarnemingen (ongewogen)*
<i>Kankerverwekkende of mutagene stoffen</i>		
Asbest	21%	101
Kwarts	67%	73
Houtstof (kankerverwekkend)	66%	70
Dieseluitlaatgassen (dme)	58%	109
Teerproducten	54%	14
Mutagene stoffen	70%	33
Overige kankerverwekkende stoffen	75%	28
<i>Op termijn gevaarlijke stoffen</i>		
Lasrook	77%	171
Vluchtige organische oplosmiddelen	78%	223
Graan- of meelstof	50%	16
Gewasbeschermingsmiddelen	94%	68
Biocide	82%	28
Gevaarlijke schoonmaakmiddelen	72%	206
Corrosieve stoffen (zuren/logen)	75%	166
Reprotoxische stoffen	60%	32
Overige toxische stoffen	73%	64
Houtstof (niet kankerverwekkend)	60%	90
Overige gevaarlijke stoffen	83%	40
Totaal gevaarlijke stoffen**	90%	663

* Bij minder dan 50 waarnemingen mogen de percentages alleen als indicatief worden beschouwd.

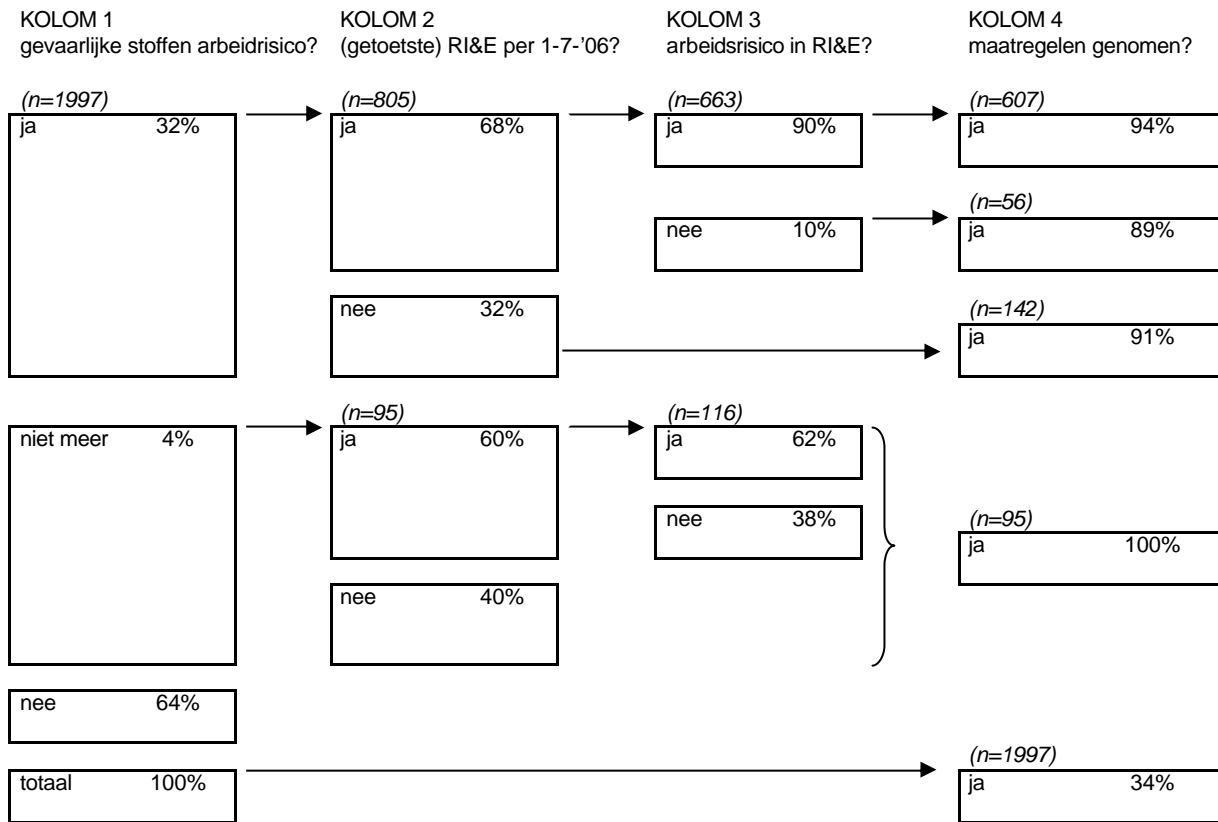
** Het totaalpercentage is inclusief de direct gevaarlijke stoffen (er zijn geen gegevens beschikbaar over de afzonderlijke direct gevaarlijke stoffen in de RI&E). Het totaal van de percentages is hoger dan 92% omdat in een aantal bedrijven met meerdere gevaarlijke stoffen wordt gewerkt.

Figuur 4.15 geeft schematisch de samenhang weer tussen de aanwezigheid van het arbeidsrisico van gevaarlijke stoffen, de aanwezigheid van een RI&E per 1-7-2006, de onderkenning van het arbeidsrisico in de RI&E en het nemen van maatregelen ten aanzien van het arbeidsrisico.

In kolom 1 van de figuur staat het percentage bedrijven waar het risico voorkomt en in kolom 2 het percentage bedrijven dat beschikt over een RI&E. Het blijkt dat de risicobedrijven ten aanzien van gevaarlijke stoffen relatief vaker over een al dan niet getoetste RI&E beschikken (68%) dan de bedrijven waar het arbeidsrisico niet meer aanwezig is (60%).

In kolom 3 is, voor de bedrijven met een RI&E, weergegeven hoeveel procent gevaarlijke stoffen als arbeidsrisico in de RI&E heeft opgenomen. Van de risicobedrijven onderkent 90% gevaarlijke stoffen als arbeidsrisico in de RI&E (voor specificatie naar soort gevaarlijke stof zie tabel 4.16). Zoals te verwachten is, is dit percentage lager in de bedrijven waar het risico niet meer aanwezig is, namelijk 62%.

Figuur 4.15 Aanwezigheid arbeidsrisico door blootstelling aan gevaarlijke stoffen, aanwezigheid RI&E en genomen maatregelen.

Kolom 4 ten slotte geeft weer hoeveel procent van de bedrijven maatregelen heeft genomen. Uit deze kolom blijkt dat risicobedrijven iets vaker maatregelen nemen als er in de RI&E aandacht is voor het arbeidsrisico (94%) dan wanneer dit niet het geval is (89%). Ook bedrijven zonder RI&E nemen relatief gezien minder vaak maatregelen (91%) dan bedrijven met een RI&E.

De resultaten in kolom 3 en 4 laten zien dat de meeste bedrijven met een onvolledige of ontbrekende RI&E toch maatregelen nemen. Uit het ontbreken van een (volledige) RI&E kan men daarom niet concluderen dat er helemaal geen aandacht is voor de bestrijding van het arbeidsrisico⁷¹.

Wanneer we kijken naar alle bedrijven waar gevaarlijke stoffen een arbeidsrisico zijn, ongeacht de status van de RI&E, dan heeft 93% maatregelen genomen ter bestrijding van dit risico⁷². Daarnaast zijn er bedrijven waar het arbeidsrisico niet meer aanwezig is dankzij genomen maatregelen. Over het totaal van alle bedrijven heeft 34% maatregelen genomen ter beperking van het risico van gevaarlijke stoffen.

⁷¹ Wel kan er een verschil zijn in de aard van de getroffen maatregelen. Dit is niet nader onderzocht.

⁷² Dit percentage staat niet in figuur 4.15.

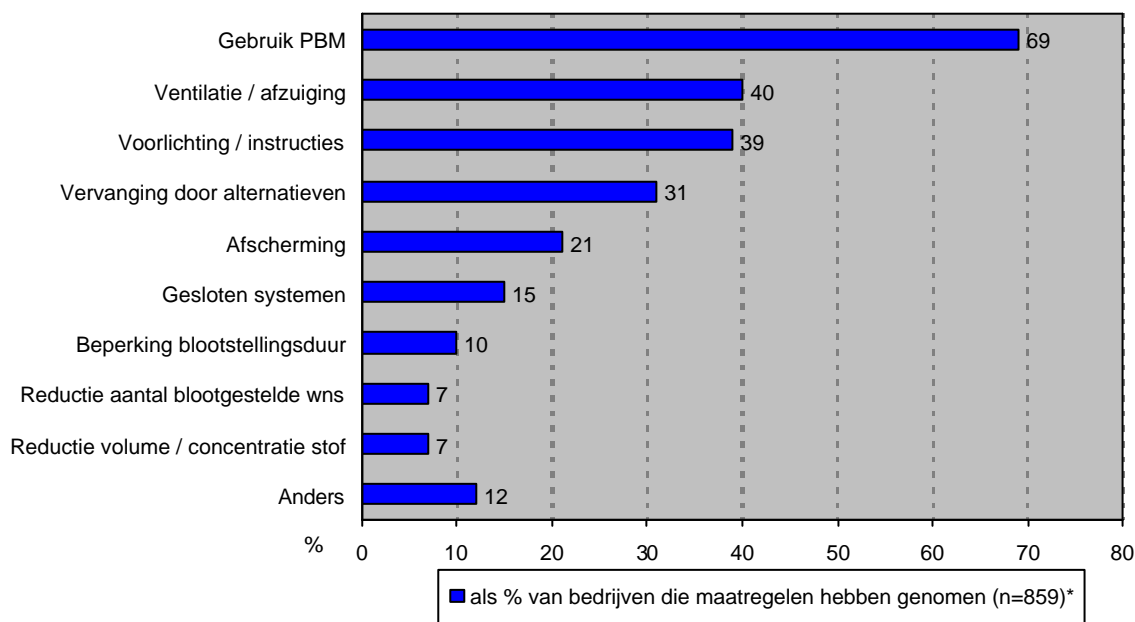
In 8% van de bedrijven waar het werken met gevaarlijke stoffen als risicofactor wordt onderkend in de RI&E, bevat de RI&E tevens een blootstellingbeoordeling. In de bedrijven met een blootstellingbeoordeling is deze in ruim de helft van de gevallen (54%) gemaakt aan de hand van *alle* aanwezig gevaarlijke stoffen. Daarnaast is de blootstellingbeoordeling in 20% van de bedrijven gebaseerd op de *meeste* en in 26% op *enkele* van de aanwezig gevaarlijke stoffen.

Bedrijven met een blootstellingbeoordeling hebben deze in meerderheid (82%) gemaakt aan de hand van een MAC-waarde. Daarnaast heeft 11% de blootstellingbeoordeling gemaakt aan de hand van een bedrijfsnorm en 3% aan de hand van beiden. De resterende 4% bedrijven heeft blootstellingbeoordeling niet aan een (gezondheidskundige) norm getoetst.

Door bedrijven genomen maatregelen

Figuur 4.16 geeft een overzicht van de genomen maatregelen door alle bedrijven die maatregelen hebben genomen om het risico van gevaarlijke stoffen te beperken. Het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen (69%), ventilatie of afzuiging (40%) en voorlichting (39%) zijn de maatregelen die het meest worden getroffen. Onder de categorie *anders* worden maatregelen genoemd als het gebruik van detectiesystemen (voor onder andere kooldioxide), nat slijpen (kwarts) en uitbesteding van (schoonmaak)werkzaamheden.

Figuur 4.16 Percentage bedrijven dat maatregelen neemt om blootstelling aan gevaarlijke stoffen te beperken, naar soort maatregel

* Inbegrepen de bedrijven waar het risico aanwezig is of was totdat maatregelen werden genomen.

Volgens opgave van de werkgever worden de maatregelen in 20% van de bedrijven *altijd* en in 47% van de bedrijven *doorgaans* volgens de arbeidshygiënische strategie getroffen. In 32% van de bedrijven worden de maatregelen (*doorgaans*) *niet* volgens de arbeidshygiënische strategie getroffen.

Tabel 4.17 geeft aan welk deel van de bedrijven dat maatregelen neemt, deze maatregelen baseert op het plan van aanpak. Dit blijkt in een minderheid van de bedrijven het geval te zijn. Bijna een op de vijf (19%) bedrijven baseert *alle* maatregelen op het plan van aanpak en een kwart (25%) van de bedrijven een deel van de maatregelen (*de meeste* of *enkele*). In de resterende bedrijven zijn de maatregelen niet gebaseerd op het plan van aanpak: in 16% van de bedrijven zijn de maatregelen niet in het plan van aanpak opgenomen en in 40% van de bedrijven ontbreekt het plan van aanpak⁷³.

Tabel 4.17 Percentage bedrijven dat maatregelen baseert op plan van aanpak

Gebaseerd op plan van aanpak	als % van alle bedrijven die maatregelen hebben genomen (n=859)
Alle maatregelen	19%
Meeste maatregelen	15%
Enkele maatregelen	10%
Niet gebaseerd op PVA	16%
Geen PVA	40%
Totaal	100%

Van de bedrijven waar maatregelen zijn genomen om het risico van schadelijke stoffen te voorkomen of te beperken, zijn deze in bijna alle gevallen (97%) beoordeeld door de inspecteur. In 86% van de beoordeelde bedrijven werden de genomen maatregelen als goed of voldoende gekwalificeerd. Bij 13% van de beoordeelde bedrijven zijn de getroffen maatregelen matig. In minder dan 1% van de beoordeelde bedrijven zijn de maatregelen als slecht gekwalificeerd.

⁷³ Het is mogelijk dat er een verschil bestaat in de aard van de getroffen maatregelen die op basis van het plan van aanpak worden genomen, en de maatregelen die dat niet zijn. Dit is niet nader onderzocht.

4.7 Werken op hoogte

Bij het werken op hoogte hebben werknemers te maken met valgevaar. Om het risico op vallen te beperken is de Europese Richtlijn werken op hoogte opgesteld, welke van kracht is geworden op 19 juli 2001. Deze richtlijn schrijft voor dat werkzaamheden op hoogte uitgevoerd moeten worden vanaf een veilige en ergonomisch verantwoorde steiger, stelling, bordes of werkvloer. Het op hoogte werken vanaf ladders, lijnen en vergelijkbare arbeidsmiddelen is alleen onder specifieke voorwaarden toegestaan. Deze richtlijn is per 8 juni 2004 met een wijziging van het Arbobesluit in de Nederlandse wet- en regelgeving geïmplementeerd.

Bedrijven waar het arbeidsrisico aanwezig is

In 12% van alle bedrijven hebben werknemers te maken met een arbeidrisico doordat regelmatig werkzaamheden plaatsvinden op hoogten van meer dan 2,5 meter boven vloeroppervlak. In 3% van de bedrijven is sprake van een arbeidrisico doordat werknemers regelmatig werken op hoogten van maximaal 2,5 meter. In totaal wordt in 14% van alle bedrijven regelmatig op hoogte gewerkt⁷⁴. In 2% van alle bedrijven zijn maatregelen getroffen om werken op hoogte te voorkomen of te beperken en is volgens opgave van de bedrijven het risico niet (meer) regelmatig aanwezig. In figuur 4.17 zijn deze resultaten grafisch weergegeven.

Figuur 4.17 Percentage bedrijven waar werken op hoogte een arbeidsrisico is (n=1997)

Het percentage bedrijven waarin werknemers bij hun reguliere werkzaamheden regelmatig op meer dan 2,5 meter hoogte werken ligt op hetzelfde niveau als in 2005 (13%) en 2004 (12%)⁷⁵.

⁷⁴ De percentages bedrijven waar op meer dan 2,5 meter en maximaal 2,5 wordt gewerkt zijn naar boven afgerond. Op één decimaal nauwkeurig gaat het respectievelijk om 11,6% en 2,7%. Opgeteld is dit 14,3%.

⁷⁵ In 2004 en 2005 is niet gevraagd naar werkzaamheden op minder dan 2,5 meter hoogte.

In tabel 4.18 wordt per sector weergegeven in hoeveel procent van de bedrijven er regelmatig op hoogte wordt gewerkt⁷⁶. Werkzaamheden op meer dan 2,5 meter hoogte vinden verreweg het meeste plaats in de sector ‘bouwnijverheid’. In driekwart (75%) van de bouwbedrijven werken werknemers regelmatig op hoogte. Meer dan gemiddeld wordt boven 2,5 meter gewerkt in de sectoren ‘industrie en nutsbedrijven’ (18%), ‘openbaar bestuur’ (17%) en ‘landbouw, visserij en delfstoffenwinning’ (16%). Met uitzondering van de industriesector wordt in deze sectoren ook meer dan gemiddeld op maximaal 2,5 meter hoogte gewerkt. In de sector ‘openbaar bestuur’ betreft het instellingen als de brandweer, gemeentelijke diensten en defensieonderdelen.

Tabel 4.18 Percentage bedrijven waar werknemers regelmatig op hoogte werken, naar sector

Sector	als % van alle bedrijven (n=1997)		
	Max. 2,5 m	Meer dan 2,5 m	Totaal
Landbouw, visserij en delfstoffenwinning	16%	16%	32%
Industrie en nutsbedrijven	1%	18%	19%
Bouwnijverheid	5%	75%	79%
Reparatie en handel	3%	3%	5%
Horeca	2%	1%	3%
Vervoer, opslag en communicatie	2%	10%	12%
Financiële instellingen	-	1%	1%
Zakelijke dienstverlening	1%	8%	10%
Openbaar bestuur	4%	17%	21%
Onderwijs	1%	1%	1%
Gezondheidszorg	-	1%	1%
Overige dienstverlening	-	1%	1%
Totaal	3%	12%	14%

Tabel 4.19 Percentage bedrijven waar met arbeidsmiddelen op hoogte wordt gewerkt, naar sector

Sector	als % van alle bedrijven (n=1997)				
	ladders en trappen	steigers	hoogwerkers	lijnen	anders
Landbouw, visserij en delfstoffenwinning	21%	2%	10%	8%	9%
Industrie en nutsbedrijven	13%	11%	9%	7%	2%
Bouwnijverheid	65%	62%	33%	24%	3%
Reparatie en handel	4%	<1%	<1%	<1%	1%
Horeca	2%	-	-	-	1%
Vervoer, opslag en communicatie	2%	1%	3%	3%	4%
Financiële instellingen	<1%	<1%	-	<1%	1%
Zakelijke dienstverlening	9%	6%	6%	2%	1%
Openbaar bestuur	17%	9%	14%	9%	-
Onderwijs	1%	-	1%	-	-
Gezondheidszorg	1%	<1%	<1%	-	-
Overige dienstverlening	1%	<1%	<1%	<1%	<1%
Totaal	11%	7%	5%	4%	2%

⁷⁶ Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen groepen werknemers. Zodra er één werknemer is die op meer dan 2,5 meter hoogte werkt dan valt het betreffende bedrijf in de categorie ‘meer dan 2,5 meter’.

In tabel 4.19 wordt per sector het percentage bedrijven weergegeven waarin met verschillende arbeidsmiddelen op hoogte wordt gewerkt. Over alle bedrijven gezien wordt het meest frequent (11%) op hoogte gewerkt met ladders en trappen. Minder frequent wordt er gebruik gemaakt van steigers (7%), hoogwerkers (5%) en lijnen (4%). In 2% van alle bedrijven wordt bij het werken op hoogte gebruik gemaakt van andere dan genoemde arbeidsmiddelen. In de sector ‘bouwnijverheid’ zijn ladders en trappen het meest gebruikte arbeidsmiddel bij werken op hoogte (in 65% van de bedrijven). Daarnaast werkt in de bouw 62% van de bedrijven met steigers, 33% met hoogwerkers en 24% met lijnen.

Werknemers blootgesteld aan risico

In tabel 4.20 wordt per sector het percentage werknemers weergegeven dat van de verschillende arbeidsmiddelen bij het werken op hoogte gebruik maakt. Kijken we naar alle bedrijven, dan blijkt dat 4% van de werknemers regelmatig op ladders en trappen werkt, 3% op steigers, 2% op hoogwerkers en 1% met behulp van lijnen. In de sector ‘bouwnijverheid’ zijn deze percentages 46% voor ladders en trappen, 45% voor steigers, 20% voor hoogwerkers en 11% voor lijnen. In de bouw wordt door 1% van de werknemers van andere arbeidsmiddelen dan de genoemde gebruik gemaakt, zoals vaste hekwerkconstructies.

Tabel 4.20 Percentage werknemers dat regelmatig met arbeidsmiddelen op hoogte werkt, naar sector

Sector	als % van werknemers in alle bedrijven (n=1997)				
	ladders en trappen	steigers	hoogwerkers	lijnen	anders
Landbouw, visserij en delfstoffenwinning	8%	2%	5%	1%	6%
Industrie en nutsbedrijven	5%	4%	2%	1%	<1%
Bouwnijverheid	46%	45%	20%	11%	1%
Reparatie en handel	1%	<1%	<1%	<1%	1%
Horeca	<1%	<1%	<1%	<1%	<1%
Vervoer, opslag en communicatie	1%	<1%	<1%	<1%	1%
Financiële instellingen	<1%	<1%	<1%	<1%	1%
Zakelijke dienstverlening	3%	2%	1%	1%	<1%
Openbaar bestuur	2%	1%	1%	1%	<1%
Onderwijs	<1%	<1%	<1%	<1%	<1%
Gezondheidszorg	<1%	<1%	<1%	<1%	<1%
Overige dienstverlening	3%	2%	<1%	<1%	1%
Totaal	4%	3%	2%	1%	<1%

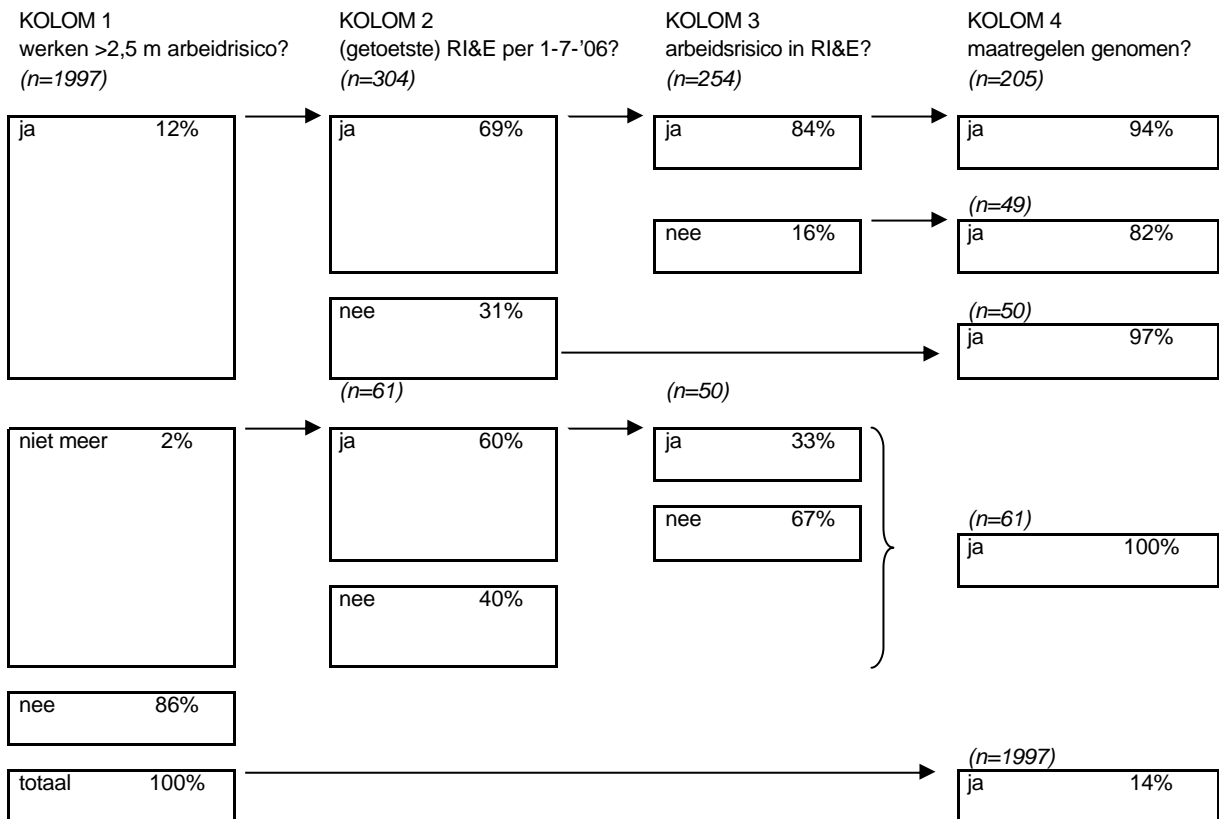
Arbeidsrisico in de RI&E

Figuur 4.18 geeft schematisch de samenhang weer tussen de aanwezigheid van het arbeidsrisico van werken op hoogte, de aanwezigheid van RI&E per 1-7-2006, de onderkenning van het arbeidsrisico in de RI&E en het nemen van maatregelen ten aanzien van het arbeidsrisico.

In kolom 1 van de figuur staat het percentage bedrijven waar het risico voorkomt en in kolom 2 het percentage bedrijven dat beschikt over een RI&E. Het blijkt dat de risicobedrijven ten aanzien van werken op hoogte relatief vaker over een al dan niet getoetste RI&E beschikken (69%) dan de bedrijven waar het arbeidsrisico niet meer aanwezig is (60%).

Figuur 4.18 Aanwezigheid arbeidsrisico door werken op hoogte, aanwezigheid RI&E en genomen maatregelen

In kolom 3 is, voor de bedrijven met een RI&E, weergegeven hoeveel procent werken op hoogte als arbeidsrisico in de RI&E heeft opgenomen. Van de risicobedrijven onderkent 84% werken op hoogte als arbeidsrisico in de RI&E. Zoals te verwachten is, is dit percentage lager in de bedrijven waar dit risico niet meer aanwezig is, namelijk 33%.

Kolom 4 ten slotte geeft weer hoeveel procent van de bedrijven maatregelen heeft genomen. Uit deze kolom blijkt dat risicobedrijven relatief gezien vaker maatregelen nemen als er in de RI&E aandacht is voor het arbeidsrisico (94%) dan wanneer dit niet het geval is (82%). Opvallend genoeg nemen bedrijven zonder RI&E relatief gezien nog iets vaker maatregelen (97%).

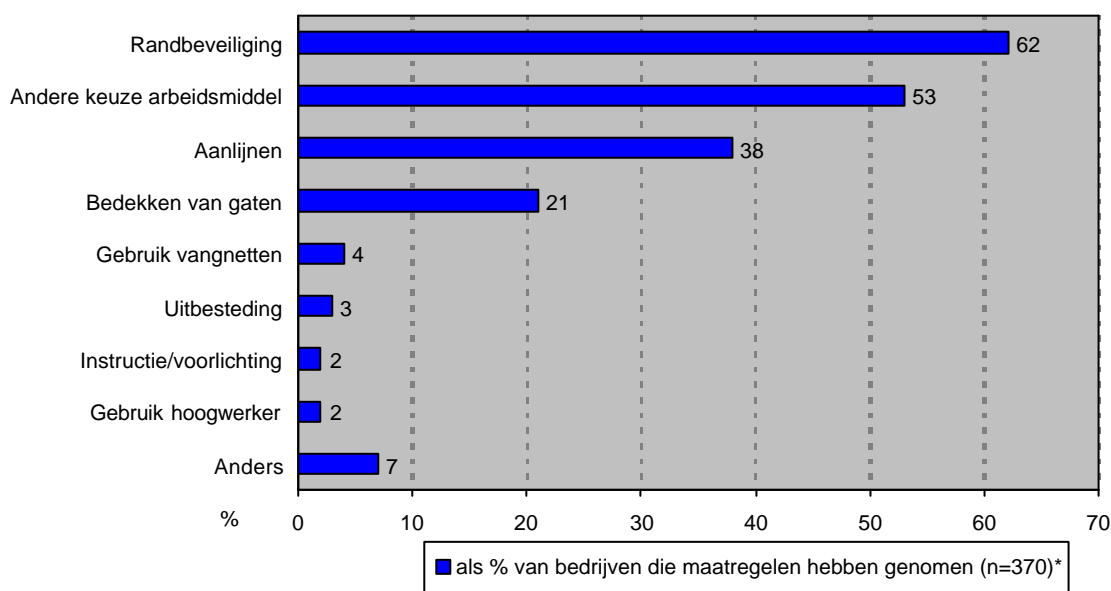
De resultaten in kolom 3 en 4 laten zien dat de meeste bedrijven met een onvolledige of ontbrekende RI&E toch maatregelen nemen. Uit het ontbreken van een (volledige) RI&E kan men daarom niet concluderen dat er helemaal geen aandacht is voor de bestrijding van het arbeidsrisico⁷⁷.

Wanneer we kijken naar alle bedrijven waar werken op hoogte een arbeidsrisico is, ongeacht de status van de RI&E, dan heeft 89% maatregelen genomen ter bestrijding van dit risico⁷⁸. Daarnaast zijn er bedrijven waar het arbeidsrisico niet meer aanwezig is dankzij genomen maatregelen. Over het totaal van alle bedrijven heeft 14% maatregelen genomen ter beperking van het risico van werken op hoogte.

Door bedrijven genomen maatregelen

In figuur 4.19 is weergegeven welke maatregelen bedrijven inzetten om werkzaamheden op hoogte veiliger te laten verlopen. De meest genomen maatregelen zijn het gebruik van randbeveiliging (62%) en de keuze voor een ander, veiliger arbeidsmiddel (53%). Daarnaast zijn veel toegepaste maatregelen het gebruik van lijnen (38%) en het bedekken van gaten (21%). Minder genoemde maatregelen zijn het gebruik van vangnetten, het geven van instructie/voorlichting/training en gebruik van een (ingehuurde) hoogwerker. Ten slotte noemt 3% van de bedrijven het uitbesteden van werk op hoogte als maatregel.

Figuur 4.19 Percentage bedrijven dat maatregelen neemt om risico's van werken op hoogte te beperken, naar genomen maatregel

* Inbegrepen de bedrijven waar het risico aanwezig is of was totdat maatregelen werden genomen

⁷⁷ Wel kan er een verschil zijn in de aard van de getroffen maatregelen. Dit is niet nader onderzocht.

⁷⁸ Dit percentage staat niet in figuur 4.18.

In 39% van de bedrijven die maatregelen treffen voor werken op hoogte wordt de Europese richtlijn voor het werken op hoogte toegepast. Binnen de bedrijven die de richtlijn toepassen maakt 51% gebruik van de VNO/NCW leidraad "Veilig werken op hoogte: keuze voor het juiste arbeidsmiddel". Deze leidraad biedt werkgevers en werknemers een handreiking bij het beoordelen van de vraag of het gebruik van de ladder als werkplek geoorloofd is.

Van de bedrijven waar maatregelen zijn genomen om het risico van werken op hoogte te voorkomen of te beperken, zijn deze in bijna alle gevallen (96%) beoordeeld door de inspecteur. In 92% van de beoordeelde bedrijven heeft de inspecteur de getroffen maatregelen gekwalificeerd als goed of voldoende. In 8% van de bedrijven zijn de maatregelen gekwalificeerd als matig. In minder dan 1% van de beoordeelde bedrijven zijn de genomen maatregelen als slecht aangeduid.

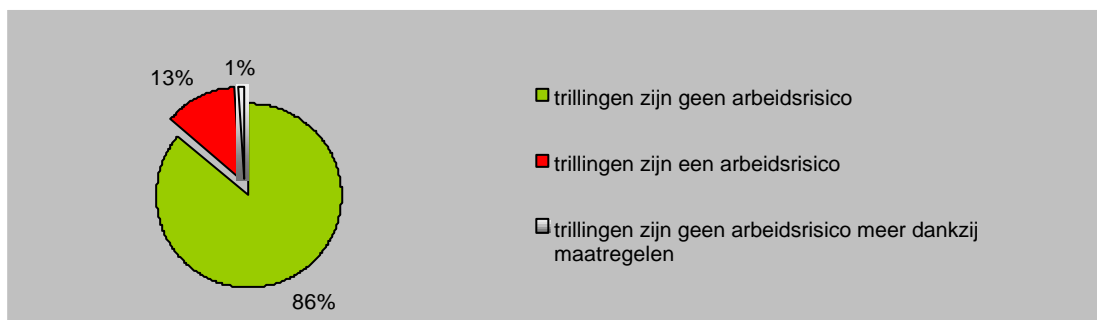
4.9 Trillingen

Onder het arbeidsrisico 'trillingen' worden verstaan zowel lichaamstrillingen als hand- en armtrillingen. Lichaamstrillingen kunnen worden veroorzaakt door interne transportmiddelen, dat wil zeggen transportmiddelen die op de bedrijfslocatie gebruikt worden. Voorbeelden van interne transportmiddelen die lichaamstrillingen kunnen veroorzaken zijn een heftruck, bulldozer, tractor of grasmaaier. Bij langdurige blootstelling hieraan kunnen werknemers (lage) rugklachten krijgen. Hand- of armtrillingen worden veroorzaakt door het werken met elektrisch aangedreven gereedschap. Op termijn kan dit bij werknemers leiden tot het zogenaamde witte vingersyndroom. Dit is het gevolg van een verstoorde bloedtoevoer en/of (gedeeltelijke) afsterving van zenuwen in de vingers.

Bedrijven waar het arbeidsrisico aanwezig is

In 13% van de bedrijven hebben werknemers te maken met een arbeidsrisico doordat zij regelmatig werken met machines en/of transportmiddelen die trillingen veroorzaken. In 1% van de bedrijven zijn zodanige maatregelen getroffen, dat het arbeidsrisico van trillingen niet (meer) regelmatig aanwezig is. In figuur 4.20 zijn deze resultaten grafisch weergegeven.

Figuur 4.20 Percentage bedrijven waar trillingen een arbeidsrisico zijn (n=1997)

In tabel 4.21 is gespecificeerd aan welke vorm van trillingen werknemers blootstaan. In 10% van de bedrijven werken werknemers met gereedschap of apparaten die *hand- of armtrillingen* veroorzaken en in 6% van de bedrijven zitten of staan werknemers regelmatig op transportmiddelen die *lichaamstrillingen* veroorzaken. Het betreft hier deels dezelfde bedrijven: in 2% van alle bedrijven zijn er werknemers die blootstaan aan hand- of armtrillingen én aan lichaamstrillingen⁷⁹.

Tabel 4.21 Percentage bedrijven waar trillingen een arbeidsrisico zijn, naar soort trillingen (meerdere antwoorden mogelijk)

Soorten trillingen	als % van alle bedrijven (n=1997)
Hand- of armtrillingen	10%
Lichaamstrillingen	6%
Totaal*	13%

* In 2% van de bedrijven zijn er zowel werknemers die blootstaan aan hand- of armtrillingen als werknemers die blootstaan aan lichaamstrillingen. Door afrondingsverschillen komt het totaalpercentage uit op 13% in plaats van 14%.

Het percentage bedrijven waar werknemers aan trillingen blootstaan is de laatste twee jaar toegenomen, van 10% in 2004 naar 13% in 2006⁸⁰. Deze toename in blootstelling betreft beide vormen van trillingen. Het percentage bedrijven waar lichaamstrillingen een arbeidsrisico vormen is in de periode 2004-2006 significant toegenomen van 5% naar 6%. Het percentage bedrijven waar hand- en armtrillingen een arbeidsrisico vormen is in de periode 2004-2006 significant gestegen van 8% naar 10%.

In tabel 4.22 wordt per sector het percentage bedrijven weergegeven waar trillingen een arbeidsrisico vormen. Het gebruik van gereedschap en apparaten die *hand- of armtrillingen* veroorzaken komt relatief het meeste voor in de ‘bouwnijverheid’ (59%). Daarnaast komen hand- of armtrillingen meer dan gemiddeld voor in de sectoren ‘landbouw visserij en delfstoffenwinning’, ‘openbaar bestuur’ en ‘industrie en nutsbedrijven’. Het gebruik van transportmiddelen die *lichaamstrillingen* komt relatief het meest voor in de sector ‘vervoer, opslag en communicatie’ (25%). Ook in een aantal andere sectoren transportmiddelen wordt relatief veel gebruik gemaakt van transportmiddelen, met name in de sectoren ‘landbouw visserij en delfstoffenwinning’ en ‘openbaar bestuur’.

⁷⁹ Uit het materiaal kan niet worden afgeleid of het daarbij gaat om dezelfde werknemers of om verschillende groepen werknemers, die binnen hetzelfde bedrijf aan beide vormen van trillingen blootstaan.

⁸⁰ In 2005 is het arbeidsrisico ‘trillingen’ niet in het onderzoek opgenomen.

Tabel 4.22 Percentage bedrijven waar trillingen een arbeidsrisico zijn, naar sector

Sector	als % van alle bedrijven (n=1997)		
	Hand- of armtrillingen	Lichaamstrillingen	Beide
Landbouw, visserij en delfstoffenwinning	29%	20%	12%
Industrie en nutsbedrijven	15%	12%	6%
Bouwnijverheid	59%	10%	7%
Reparatie en handel	4%	4%	1%
Horeca	2%	2%	1%
Vervoer, opslag en communicatie	2%	25%	2%
Financiële instellingen	-	<1%	-
Zakelijke dienstverlening	2%	1%	1%
Openbaar bestuur	27%	17%	12%
Onderwijs	1%	10%	-
Gezondheidszorg	<1%	<1%	<1%
Overige dienstverlening	1%	2%	<1%
Totaal	10%	6%	2%

Arbeidsrisico in de RI&E

Figuur 4.21 geeft schematisch de samenhang weer tussen de aanwezigheid van het arbeidsrisico van trillingen, de aanwezigheid van RI&E per 1-7-2006, de onderkenning van het arbeidsrisico in de RI&E en het nemen van maatregelen ten aanzien van het arbeidsrisico.

In kolom 1 van de figuur staat het percentage bedrijven waar het arbeidsrisico trillingen voorkomt en in kolom 2 het percentage bedrijven dat beschikt over een RI&E. De risicobedrijven ten aanzien van trillingen beschikken relatief even vaak over een al dan niet getoetste RI&E (72%) dan de bedrijven waar het arbeidsrisico niet meer aanwezig is (61%)⁸¹.

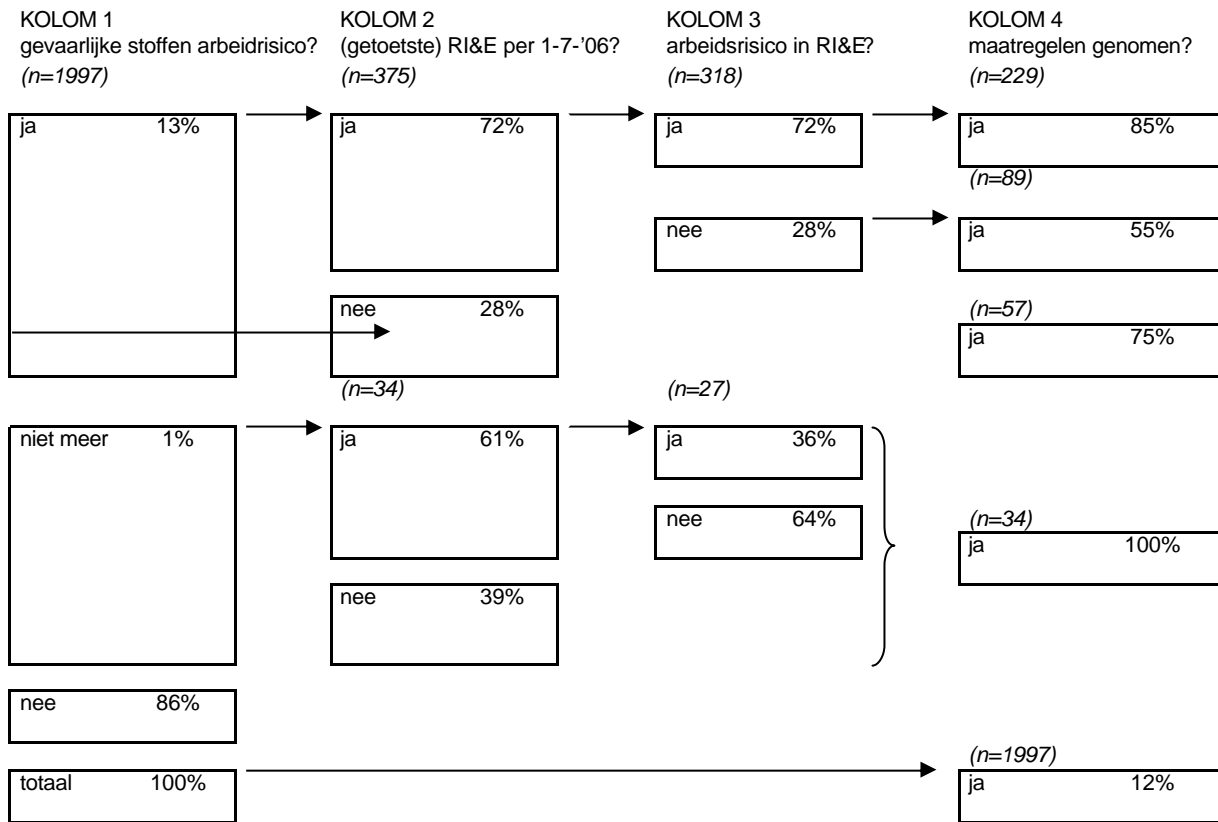
In kolom 3 is, voor de bedrijven met een RI&E, weergegeven hoeveel procent schadelijk geluid als arbeidsrisico in de RI&E heeft opgenomen. Van de risicobedrijven onderkent 72% schadelijk geluid als arbeidsrisico in de RI&E. Zoals te verwachten is, is dit percentage lager in de bedrijven waar dit arbeidsrisico niet meer aanwezig is (36%)⁸².

Kolom 4 ten slotte geeft weer hoeveel procent van de bedrijven maatregelen heeft genomen. Uit deze kolom blijkt dat risicobedrijven relatief gezien vaker maatregelen nemen als er in de RI&E aandacht is voor het arbeidsrisico (85%), dan wanneer dit niet het geval is (55%). Ook bedrijven zonder RI&E nemen minder vaak maatregelen (75%).

⁸¹ Dit percentage is gebaseerd op minder dan 50 waarnemingen en moet worden beschouwd als indicatief.

⁸² Idem.

Figuur 4.21 Aanwezigheid arbeidsrisico door trillingen, aanwezigheid RI&E en genomen maatregelen

De resultaten in kolom 3 en 4 laten zien dat de meeste bedrijven met een onvolledige of ontbrekende RI&E toch maatregelen nemen. Uit het ontbreken van een (volledige) RI&E kan men daarom niet concluderen dat er geen aandacht is voor de bestrijding van het arbeidsrisico⁸³.

Wanneer we kijken naar alle bedrijven waar trillingen een arbeidsrisico zijn, ongeacht de status van de RI&E, dan heeft 77% van deze bedrijven maatregelen genomen ter bestrijding van dit risico⁸⁴. Daarnaast zijn er bedrijven waar het arbeidsrisico niet meer aanwezig is dankzij genomen maatregelen. Over het totaal van alle bedrijven heeft 12% maatregelen genomen ter beperking van het risico van trillingen.

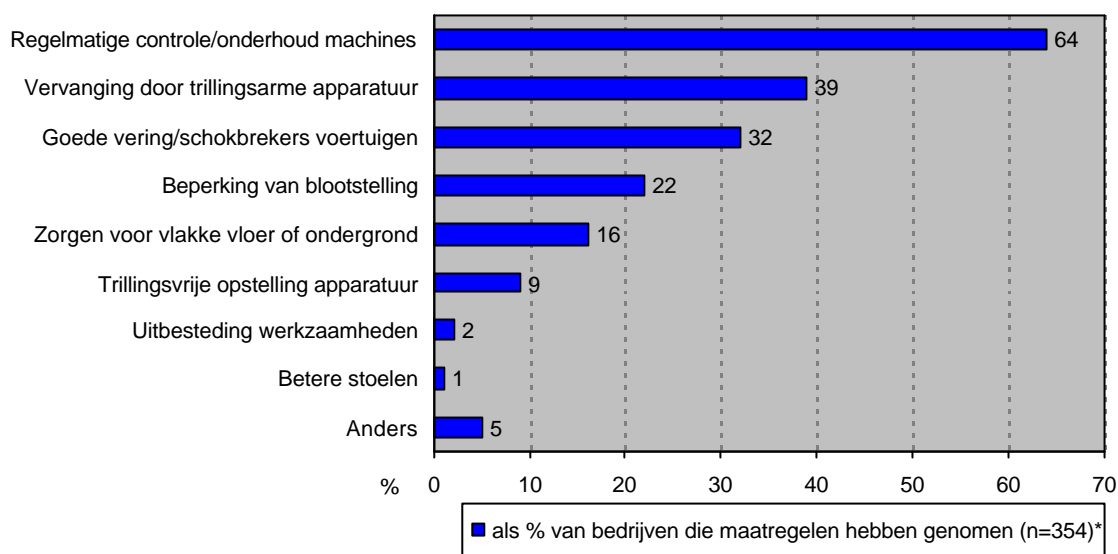
Specificatie van de maatregelen

Figuur 4.22 geeft weer waar de genomen maatregelen uit bestaan. De meest genoemde maatregelen betreffen aanpassingen aan de machines die trillingen veroorzaken. Het gaat daarbij om een regelmatige controle en onderhoud van de apparatuur (64%), het vervangen door trillingsarme apparaten of machines met het juiste vermogen waardoor trillingen worden gereduceerd (39%), zorgen voor een goede vering en schokbreking van voertuigen (32%) en zorgen voor betere stoelen in voertuigen (1%).

⁸³ Wel kan er een verschil zijn in de aard van de getroffen maatregelen. Dit is niet nader onderzocht.

⁸⁴ Dit percentage staat niet in figuur 4.21.

Figuur 4.22 Percentage bedrijven dat maatregelen neemt om bloots telling aan trillingen te beperken, naar soort maatregel

* Inbegrepen de bedrijven waar het risico aanwezig is of was totdat maatregelen werden genomen.

Andere maatregelen hebben betrekking op de omgeving waarin de apparatuur wordt gebruikt: het zorg dragen voor een vlakke vloer of ondergrond (16%) en het trillingsvrij opstellen van de apparatuur (9%). Op het niveau van de werknemers ten slotte bestaan de maatregelen uit het beperken van de blootstelling door afwisseling van werkzaamheden (22%) en uitbesteding (2%).

In de bedrijven waar het risico van schadelijk geluid aanleiding was voor het nemen van maatregelen, zijn de maatregelen in bijna alle gevallen (97%) door de inspecteur beoordeeld. In 97% van de beoordeelde bedrijven werden de genomen maatregelen als goed of voldoende gekwalificeerd. Bij 3% van de beoordeelde bedrijven zijn de getroffen maatregelen matig. In geen van de beoordeelde bedrijven werden de maatregelen als slecht gekwalificeerd.

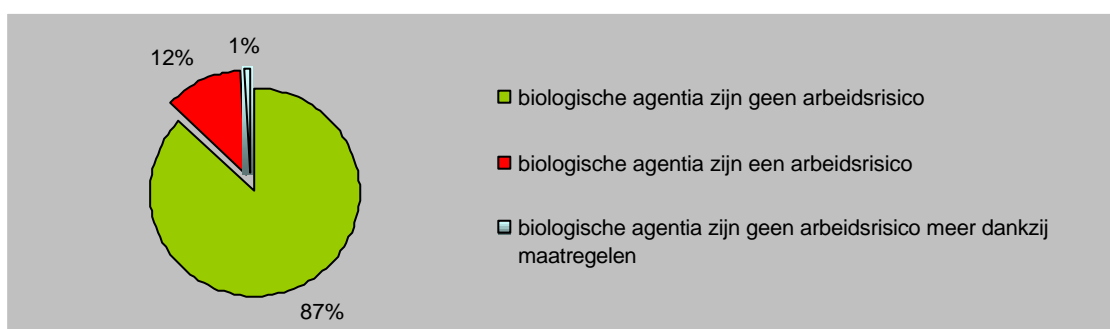
4.10 Biologische agentia

Blootstelling van werknemers aan biologische agentia speelt in tal van arbeidssituaties een rol. In sectoren waar een gereede kans op blootstelling aan biologische agentia bestaat, zijn werkgevers en werknemers zich niet altijd bewust van de risico’s die daaraan verbonden zijn. Biologische agentia kunnen drie verschillende soorten gezondheidseffecten veroorzaken: een infectie, een allergie of een vergiftiging. Vooral voor infecties en allergische reacties geldt dat het optreden ervan individueel bepaald is en van een groot aantal factoren afhangt. Daarom is het belangrijk dat bedrijven op de hoogte zijn van factoren waardoor personen gevoeliger zijn voor het oplopen van een infectie of allergie, zoals verminderde weerstand of ziekte.

Bedrijven waar het arbeidsrisico aanwezig is

In één op de acht bedrijven (12%) hebben werknemers *volgens de werkgevers* te maken met een arbeidsrisico door regelmatige blootstelling aan (bronnen van) biologische agentia. In 1% van de bedrijven zijn er maatregelen getroffen om blootstelling aan biologisch materiaal te voorkomen dan wel te beperken, waardoor het risico volgens opgave van de bedrijven niet (meer) regelmatig aanwezig is. In figuur 4.23 zijn deze resultaten grafisch weergegeven.

Figuur 4.23 Percentage bedrijven waar biologische agentia een arbeidsrisico zijn (n=1997)

In figuur 4.24 zijn de 12% bedrijven waar werknemers mogelijk blootstaan aan biologische agentia ingedeeld naar de oorzaak van blootstelling. De meest voorkomende oorzaken zijn contact met bloed of injectienaalden (38%), werken met besmettelijke personen (31%), contact met dieren of producten van dierlijke herkomst (25%) en werken met afval (16%). Mogelijke blootstelling aan legionella wordt in 10% van de bedrijven genoemd. In 19% van de bedrijven worden andere oorzaken van blootstelling genoemd, zoals het werken met uitwerpselen/riolering, werken met overledenen, werken met meel (meelstof) en werken met schimmels.

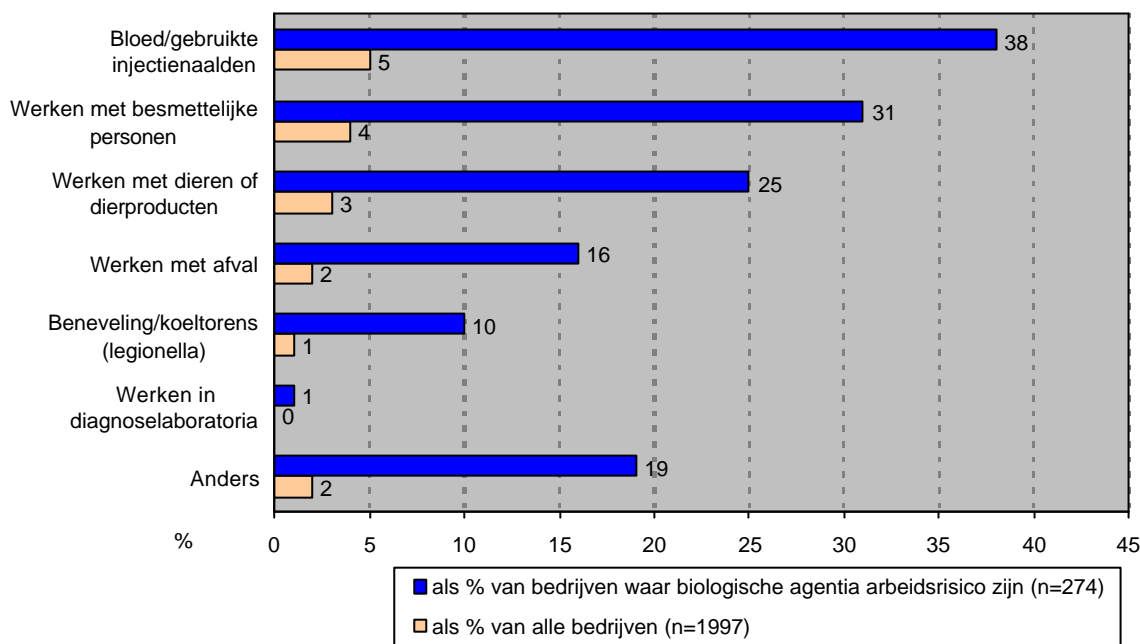
Het percentage bedrijven waar met biologische agentia wordt gewerkt is gelijk gebleven ten opzichte van 2004 (12%)⁸⁵.

⁸⁵ De risicomodule ‘biologische agentia’ is in 2005 niet opgenomen in het onderzoek.

Over alle bedrijven gezien wordt mogelijke blootstelling aan biologische agentia in 5% van de bedrijven veroorzaakt door contact met bloed of injectienaalden, in 4% door contact met besmettelijke personen, in 3% door werken met producten van dierlijke herkomst, in 2% door werken met afval. In 1% van alle bedrijven treedt mogelijk blootstelling aan de legionella-bacterie op.

Figuur 4.24 Percentage bedrijven waar biologische agentia een arbeidsrisico zijn, naar oorzaak blootstelling

De activiteiten die in een sector plaatsvinden bepalen de soort biologische agentia waar werknemers aan bloot kunnen staan (zie tabel 4.23). Kans op contact met bloed of injectienaalden concentreert zich in de sectoren 'gezondheidszorg' en 'openbaar bestuur' (brandweer, politie, justitiële instellingen). In dezelfde sectoren komt contact met besmettelijke personen relatief veel voor. Mogelijke blootstelling door dieren of producten van dierlijke afkomst en door afval vinden we relatief veel in de sectoren 'landbouw, visserij en delfstoffenwinning' en 'openbaar bestuur' (vooral gemeentelijke diensten). Kans op blootstelling aan de legionella-bacterie ten slotte komt relatief veel voor in de sector 'openbaar bestuur'.

Tabel 4.23 Percentage bedrijven waar biologische agentia een arbeidsrisico zijn, naar sector

Sector	als % van alle bedrijven (n=1997)				
	bloed/ injectie- naalden	besmettelijke personen	dieren/ dier- producten	afval	legionella
Landbouw, visserij en delfstoffenwinning	2%	-	19%	13%	4%
Industrie en nutsbedrijven	<1%	<1%	<1%	<1%	1%
Bouwnijverheid	<1%	-	-	2%	3%
Reparatie en handel	1%	1%	2%	<1%	<1%
Horeca	<1%	-	4%	4%	<1%
Vervoer, opslag en communicatie	1%	1%	-	<1%	1%
Financiële instellingen	-	<1%	3%	-	<1%
Zakelijke dienstverlening	1%	-	-	1%	<1%
Openbaar bestuur	32%	26%	14%	24%	13%
Onderwijs	3%	2%	2%	1%	3%
Gezondheidszorg	46%	40%	6%	5%	2%
Overige dienstverlening	2%	3%	6%	1%	1%
Totaal	5%	4%	3%	2%	1%

Arbeidsrisico in de RI&E

Figuur 4.25 geeft schematisch de samenhang weer tussen de aanwezigheid van het arbeidsrisico van biologische agentia, de aanwezigheid van een RI&E per 1-7-2006, de onderkenning van het arbeidsrisico in de RI&E en het nemen van maatregelen ten aanzien van het arbeidsrisico.

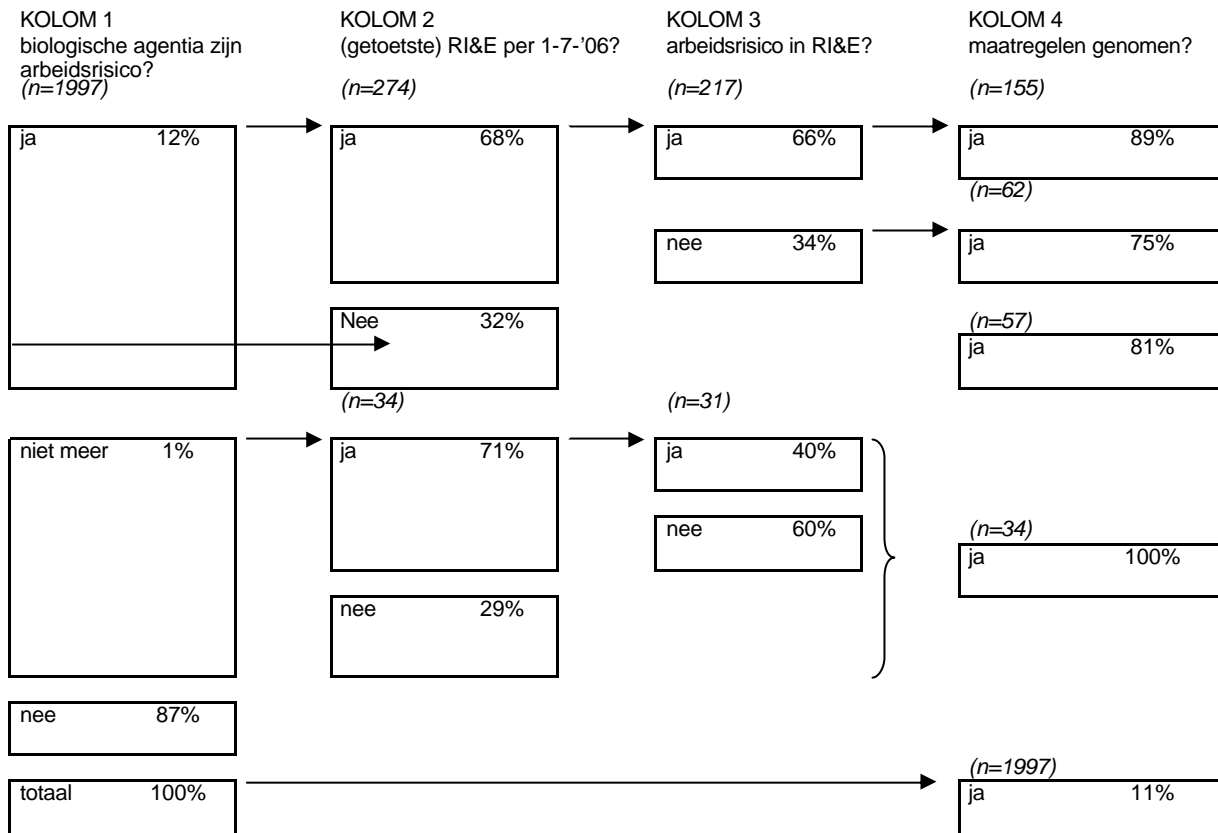
In kolom 1 van de figuur staat het percentage bedrijven waar het risico voorkomt en in kolom 2 het percentage bedrijven dat beschikt over een RI&E. Tweederde van de risicobedrijven ten aanzien van biologische agentia (68%) beschikt over een al dan niet getoetste RI&E. In de bedrijven waar het arbeidsrisico niet meer aanwezig is dit percentage 71%⁸⁶.

In kolom 3 is, voor de bedrijven met een RI&E, weergegeven hoeveel procent biologische agentia als arbeidsrisico in de RI&E heeft opgenomen. Van de risicobedrijven onderkent 66% biologische agentia als arbeidsrisico in de RI&E. In de bedrijven waar dit arbeidsrisico niet meer aanwezig is, is dit percentage 40%⁸⁷.

⁸⁶ Dit percentage is gebaseerd op minder dan 50 waarnemingen en moet worden beschouwd als indicatief.

⁸⁷ Idem

Figuur 4.25 Aanwezigheid arbeidsrisico door blootstelling aan biologische agentia, aanwezigheid RI&E en genomen maatregelen

Kolom 4 ten slotte geeft weer hoeveel procent van de bedrijven maatregelen heeft genomen ten aanzien van het risico van biologische agentia. Uit deze kolom blijkt dat risicobedrijven relatief gezien vaker maatregelen nemen als er in de RI&E aandacht is voor het arbeidsrisico (89%), dan wanneer dit niet het geval is (75%). Ook bedrijven zonder RI&E nemen ongeveer even vaak maatregelen (81%).

De resultaten in kolom 3 en 4 laten zien dat de meeste bedrijven met een onvolledige of ontbrekende RI&E toch maatregelen nemen. Uit het ontbreken van een (volledige) RI&E kan men daarom niet concluderen dat er helemaal geen aandacht is voor de bestrijding van het arbeidsrisico⁸⁸.

Wanneer we kijken naar alle bedrijven waar biologische agentia een arbeidsrisico is, ongeacht de status van de RI&E, dan heeft 83% maatregelen genomen ter bestrijding van dit risico⁸⁹. Daarnaast zijn er bedrijven waar het arbeidsrisico niet meer aanwezig is dankzij genomen maatregelen. Over het totaal van alle bedrijven heeft 11% maatregelen genomen ter beperking van het risico van biologische agentia.

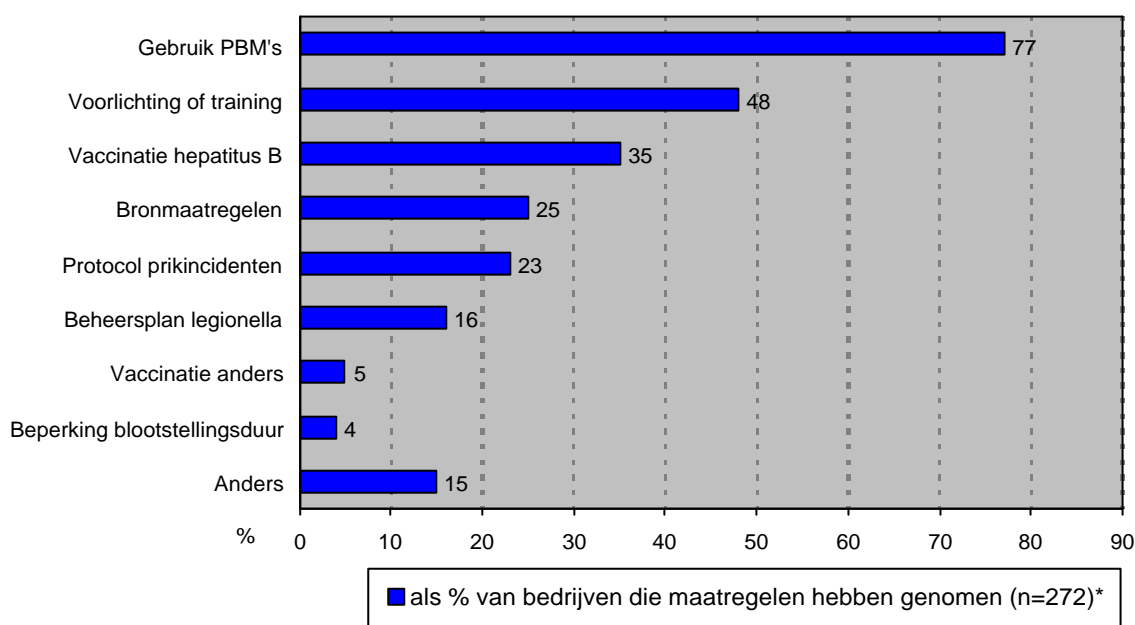
⁸⁸ Wel kan er een verschil zijn in de aard van de getroffen maatregelen. Dit is niet nader onderzocht.

⁸⁹ Dit percentage staat niet in figuur 4.25.

Door bedrijven genomen maatregelen

Figuur 4.26 geeft weer waar de genomen maatregelen uit bestaan. De meest genomen maatregelen zijn het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen (77%) en het geven van voorlichting en/of training (48%). Een aantal maatregelen hangt specifiek samen met de aard van de besmettingsrisico's. Daaronder vallen de vaccinatie tegen hepatitis B (35%) of andere overdraagbare ziekten (5%), het hanteren van een protocol voor prikincidenten (23%) en het gebruik van een beheersplan voor legionella (16%). Daarnaast neemt een kwart van de bedrijven bronmaatregelen. Maatregelen die worden genoemd in de categorie "anders" zijn het hanteren van een protocol (voor andere besmetting dan door prikincidenten) en het opstellen van een HACCP⁹⁰ door bedrijven in de voedselketen.

Figuur 4.26 Percentage bedrijven dat maatregelen neemt om blootstelling aan biologische agentia te beperken, naar soort maatregel

* Inbegrepen de bedrijven waar het risico aanwezig is of was totdat maatregelen werden genomen.

Van de bedrijven waar maatregelen zijn genomen om het risico van biologische agentia te voorkomen of te beperken, zijn deze in bijna alle gevallen (96%) beoordeeld door de inspecteur. In 95% van de beoordeelde bedrijven werden de genomen maatregelen als goed of voldoende gekwalificeerd. Bij 5% van de beoordeelde bedrijven waren de getroffen maatregelen volgens de inspecteur matig. Minder dan 1% van de bedrijven scoorde een onvoldoende.

⁹⁰ Een HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Points) is een risico-inventarisatie voor de bereiding, verwerking, behandeling, verpakking, vervoer en distributie van voedingsmiddelen.

4.11 Niet-ioniserende straling

Niet-ioniserende straling (NIS) is een verzamelnaam voor een aantal soorten straling en magnetische velden die alleen in hogere doseringen of concentraties gevaarlijk zijn voor de mens. In lage doseringen en zonder langdurige blootstelling is blootstelling aan NIS niet schadelijk.

Onder niet-ioniserende straling valt:

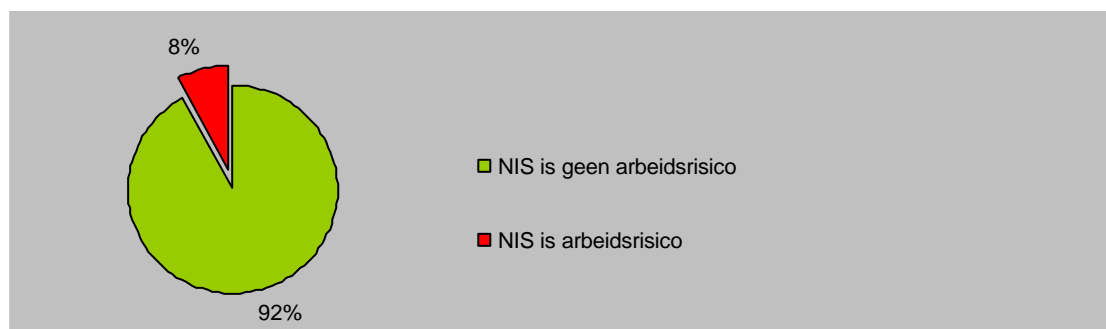
1. elektromagnetische velden en golven (EMV), w.o.
  - *extreem laagfrequente en statische velden* (zoals apparatuur/opstellingen voor elektrolyse, hoogspanningsleidingen, bepaalde lasapparatuur)
  - *radiofrequente velden en golven* (zoals radio en televisiezenders, telecommunicatiezenders en verwarmingsapparatuur in de industrie)
2. optische straling
  - *ultraviolet*
  - *infrarood*
  - *zichtbaar licht/lasers*

De schadelijke effecten van blootstelling aan NIS verschillen per NIS-bron. Extreem laagfrequente en statische velden kunnen onder meer leiden tot verstoring van elektronische hulpmiddelen (pacemakers, gehoorapparaten e.d.), stimulatie van zenuwen en spieren (het zien van lichtflitsen, ongewenste spiertrekkingen), inductie van lichaamsstromen. Radio-frequente velden en golven kunnen de opwarming van weefsels tot gevolg hebben ('magnetron effect'). Optische straling kan leiden tot beschadiging van het oog en opwarming en verbranding van lichaamsweefsels.

Blootstelling

Ongeveer één op de 12 bedrijven (8%) geeft aan dat daar werknemers regelmatig worden blootgesteld aan NIS-bronnen. In figuur 4.27 is dit grafisch weergegeven.

Figuur 4.27 Percentage bedrijven waar NIS een arbeidsrisico is (n=1997)

Ten opzichte van 2004 is het percentage bedrijven waar werknemers blootstaan aan NIS ongewijzigd gebleven⁹¹.

⁹¹ De module NIS is in 2005 niet in het onderzoek opgenomen.

In tabel 4.24 is een uitsplitsing gemaakt van het percentage bedrijven per sector waar werknemers volgens de werkgever blootstaan aan één of meer NIS-bronnen. De tabel laat zien dat de oorzaken van blootstelling aan NIS sectorgebonden zijn. Blootstelling aan optische straling wordt relatief het meest gerapporteerd door bedrijven in de sectoren ‘openbaar bestuur’ (20%), ‘landbouw, visserij en delfstoffenwinning’ (19%), ‘bouwnijverheid’ (12%) en ‘gezondheidszorg’ (12%). In de eerste drie sectoren betreft dit met name blootstelling aan zonlicht (UV). In de bouw wordt de blootstelling tevens veroorzaakt door lasers. In de gezondheidszorg wordt blootstelling aan optische straling voornamelijk veroorzaakt door het gebruik van lasers, en tevens door infrarood en UV.

Tabel 4.24 Percentage bedrijven waar werknemers blootstaan aan NIS-bronnen, naar sector

Sector	als % van alle bedrijven (n=1997)			
	Optische straling	Electro-magnetische velden en -golven		totaal NIS
		<i>extr. laagfrequente golven</i>	<i>radiofrequente golven en -velden</i>	
Landbouw, visserij en delfstoffenwinning	19%	4%	1%	22%
Industrie en nutsbedrijven	5%	9%	2%	11%
Bouwnijverheid	12%	1%	1%	13%
Reparatie en handel	1%	1%	1%	3%
Horeca	1%	1%	-	2%
Vervoer, opslag en communicatie	<1%	2%	2%	4%
Financiële instellingen	<1%	-	<1%	1%
Zakelijke dienstverlening	1%	<1%	1%	2%
Openbaar bestuur	20%	18%	6%	24%
Onderwijs	3%	2%	-	4%
Gezondheidszorg	12%	11%	11%	24%
Overige dienstverlening	6%	<1%	3%	8%
Totaal	5%	3%	2%	8%

Blootstelling aan extreem laagfrequente golven komt relatief veel voor in de sectoren ‘openbaar bestuur’ (18%) en ‘industrie en nutsbedrijven’ (9%) en ‘gezondheidszorg’ (11%). In de twee eerstgenoemde sectoren is lasapparatuur verreweg de belangrijkste bron van blootstelling, maar wordt de blootstelling (in beperkte mate) ook veroorzaakt door inductieve verwarmingsapparatuur, hoogspanningsleidingen/transformatoren en magnetische hijskranen. In de gezondheidszorg wordt de blootstelling aan extreem laagfrequente golven vrijwel uitsluitend veroorzaakt door MRI apparatuur voor medische diagnostiek en door NMR apparatuur voor chemisch / natuurkundig onderzoek.

Blootstelling aan radiofrequente golven en –velden wordt relatief vaak gerapporteerd in de sectoren ‘gezondheidszorg’ (11%) en ‘openbaar bestuur’ (6%). In de gezondheidszorg wordt de blootstelling met name veroorzaakt door paramedische toepassingen, in de sector ‘openbaar bestuur’ zijn de oorzaken divers.

Arbeidsrisico in de RI&E

Tabel 4.25 geeft aan in welk percentage van de bedrijven met een RI&E waar werknemers regelmatig blootstaan aan NIS dit arbeidsrisico in de RI&E hebben onderkend. In deze categorie bedrijven heeft 12% elektromagnetische velden als arbeidsrisico in de RI&E opgenomen. Voor optische straling is dit 26%. In 2% van de bedrijven waar werknemers blootstaan aan NIS zijn zowel elektromagnetische velden als optische straling in de RI&E als arbeidsrisico benoemd. Deze resultaten geven aan dat een groot deel van de bedrijven met een RI&E, die onderkennen dat hun werknemers blootstaan aan NIS, dit niet als arbeidsrisico in de RI&E opnemen.

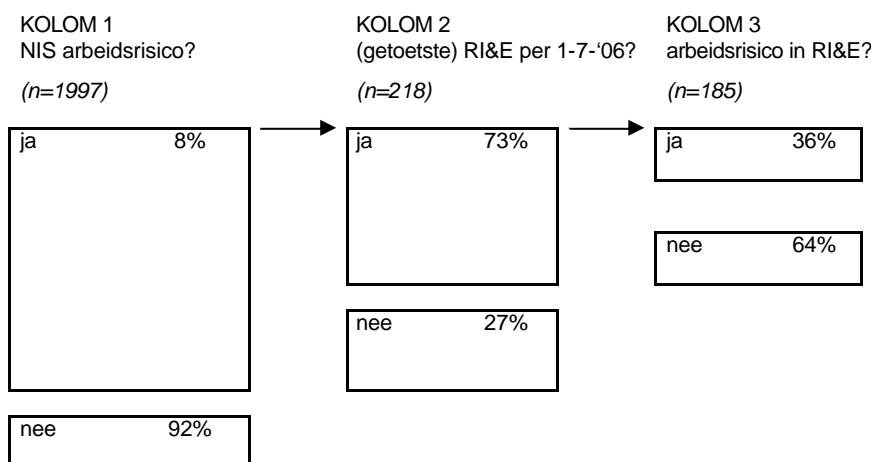
Tabel 4.25 Percentage bedrijven dat NIS in de RI&E noemt, naar oorzaak NIS

Oorzaak NIS	als % van bedrijven met RI&E waar werknemers blootstaan aan NIS (n=218)
Elektromagnetische velden	12%
Optische straling	26%
Beide	2%
Totaal	36%

Figuur 4.28 geeft schematisch de samenhang weer tussen de aanwezigheid van het arbeidsrisico van NIS, de aanwezigheid van een RI&E per 1-7-2006 en de onderkenning van het arbeidsrisico in de RI&E⁹².

In kolom 1 van de figuur staat het percentage bedrijven waar het risico voorkomt en in kolom 2 het percentage bedrijven dat beschikt over een RI&E. Het blijkt dat 73% van de risicobedrijven ten aanzien van NIS over al dan niet getoetste RI&E beschikt. Uit kolom 3 blijkt dat ruim een derde van deze bedrijven (36%) het risico van NIS in de RI&E heeft onderkend (voor een onderverdeling naar NIS-bron zie tabel 4.25).

Figuur 4.28 Aanwezigheid arbeidsrisico en aanwezigheid RI&E

⁹² Voor de risicomodule 'NIS' zijn geen gegevens verzameld over de genomen maatregelen.

4.12 Besloten ruimten⁹³

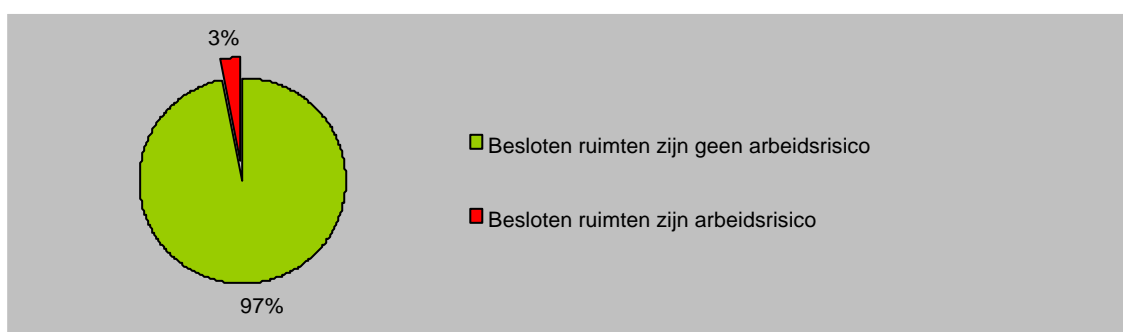
Onder besloten ruimten wordt verstaan ruimten met een beperkte toegankelijkheid waarin het gevaar bestaat voor verstikking, bedwelming of vergiftiging, brand of explosie. In besloten ruimten kunnen verschillende soorten gevaren voorkomen. Een tekort aan zuurstof kan leiden tot verstikking. Een verhoogde zuurstofconcentratie kan daarentegen het brandgevaar verhogen. Ook kan er brand- of explosiegevaar bestaan door de aanwezigheid van brandbare stoffen. Een apart gevaar vormen de stofexplosies, die ontstaan wanneer in de lucht aanwezig stof tot ontsteking komt. Bedwelming of vergiftiging ontstaat wanneer giftige stoffen het lichaam binnendringen, bijvoorbeeld via de ademhalingsorganen, de spijsverteringsorganen en de huid. Andere gevaren in besloten ruimten zijn het onverwachts in beweging komen van onderdelen of apparaten, en het gevaar voor vallen, uitglijden en vallende voorwerpen. Het werken met elektrische apparatuur levert vooral in ruimten met geleidende wanden extra gevaar op.

Om de risico's van besloten ruimten te beheersen zijn diverse maatregelen beschikbaar, zoals beheersing van de atmosfeer door het schoonmaken en ventileren van de ruimten. Apparatuur moet zodanig worden opgesteld dat ze geen gevaar kan vormen. Een persoon kan worden belast met het toezicht op de werkzaamheden en voorlichting geven over de gevaren en de te nemen maatregelen. De omgeving van de besloten ruimte moet worden afgezet en onbevoegden worden geweerd. Ter bevordering van de communicatie en het eenduidig vastleggen van afspraken wordt veelal gebruikgemaakt van een werkplan. Wanneer er desondanks toch een noodsituatie ontstaat, treedt de noodprocedure in werking.

Bedrijven waar het arbeidsrisico aanwezig is

In 3% van de bedrijven hebben werknemers te maken met een arbeidsrisico doordat regelmatig besloten ruimten moeten worden betreden. In figuur 4.29 is dit grafisch weergegeven.

Figuur 4.29 Percentage bedrijven waar werknemers regelmatig besloten ruimten betreden (n=1997)

⁹³ Het arbeidsrisico 'besloten ruimten' is in 2006 voor het eerst in 'Arbo in bedrijf' opgenomen.

In tabel 4.26 wordt per sector het percentage bedrijven weergegeven waar besloten ruimten een arbeidsrisico vormen. Het hoogst zijn de percentages in de sectoren ‘bouwnijverheid’ (15%) en ‘openbaar bestuur’ (12%). In de bouw betreft het onder andere de woning- en utiliteitsbouw, bedrijven die elektrotechnische installaties aanleggen en bedrijven die C.V.- en luchtbehandelingsapparatuur installeren. In de sector ‘openbaar bestuur’ betreft het onder andere waterschappen, brandweer en defensie-onderdelen. Daarnaast komen besloten ruimtes vaker dan gemiddeld voor in de sectoren ‘horeca’ (7%), ‘landbouw, visserij en delfstoffenwinning’ (5%), ‘vervoer, opslag en communicatie’ (met name bedrijven in de zee- en binnenvaart, 5%) en ‘industrie en nutsbedrijven’ (4%).

Tabel 4.26 Percentage bedrijven waar besloten ruimten een arbeidsrisico zijn, naar sector

Sector	als % van alle bedrijven (n=1997)
Landbouw, visserij en delfstoffenwinning	5%
Industrie en nutsbedrijven	4%
Bouwnijverheid	15%
Reparatie en handel	1%
Horeca	7%
Vervoer, opslag en communicatie	5%
Financiële instellingen	1%
Zakelijke dienstverlening	1%
Openbaar bestuur	12%
Onderwijs	2%
Gezondheidszorg	1%
Overige dienstverlening	<1%
Totaal	3%

Werknemers blootgesteld aan risico

In alle bedrijven betreft 1% van de werknemers regelmatig besloten ruimten. In tabel 4.27 is dit percentage naar sector gespecificeerd.

Tabel 4.27 Werknemers die regelmatig besloten ruimten betreden, in procenten naar sector

Sector	als % van werknemers in alle bedrijven (n=1997)
Landbouw, visserij en delfstoffenwinning	3%
Industrie en nutsbedrijven	2%
Bouwnijverheid	7%
Reparatie en handel	<1%
Horeca	6%
Vervoer, opslag en communicatie	<1%
Financiële instellingen	<1%
Zakelijke dienstverlening	1%
Openbaar bestuur	<1%
Onderwijs	1%
Gezondheidszorg	<1%
Overige dienstverlening	<1%
Totaal	1%

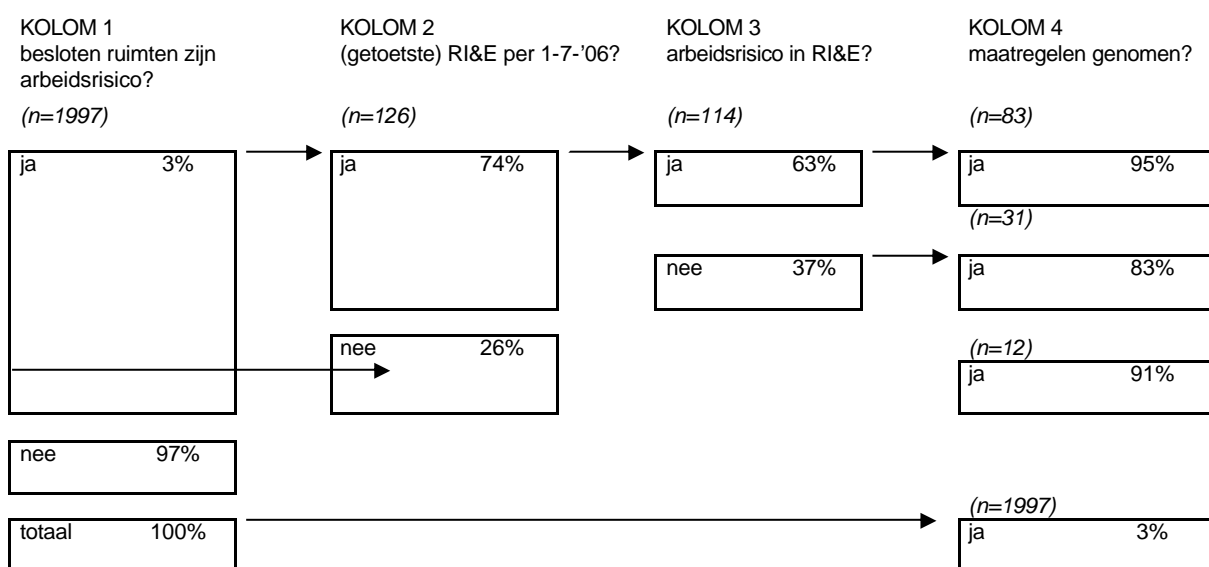
In de sectoren 'bouwnijverheid' (7%), 'horeca' (6%), 'landbouw' (3%) en 'industrie en nutsbedrijven' (2%) is het percentage werknemers dat regelmatig besloten ruimten moet betreden het hoogst. In een aantal sectoren waar besloten ruimten relatief veel voorkomen is desondanks het percentage werknemers dat aan het risico blootstaat relatief laag. Dit geldt met name voor de sectoren 'openbaar bestuur' en 'vervoer, opslag en communicatie', waar minder dan 1% van de werknemers regelmatig besloten ruimten betreedt.

Arbeidsrisico in de RI&E

Figuur 4.30 geeft schematisch de samenhang weer tussen de aanwezigheid van het arbeidsrisico door het betreden van besloten ruimten, de aanwezigheid van een RI&E per 1-7-2006, de onderkenning van het arbeidsrisico in de RI&E en het nemen van maatregelen ten aanzien van het arbeidsrisico.

In kolom 1 van de figuur staat het percentage bedrijven waar het risico voorkomt en in kolom 2 het percentage bedrijven dat beschikt over een RI&E. In 74% van de risicobedrijven ten aanzien van besloten ruimten is een al dan niet getoetste RI&E aanwezig. In deze bedrijven met een RI&E heeft 63% het risico van het betreden van besloten ruimten expliciet in de RI&E opgenomen (kolom 3).

Figuur 4.30 Aanwezigheid arbeidsrisico door betreden van besloten ruimten, aanwezigheid RI&E en genomen maatregelen

In kolom 4 ten slotte is te zien dat van de risicobedrijven die in de RI&E aandacht besteden aan het arbeidsrisico, 95% maatregelen neemt. In de risicobedrijven die in de RI&E geen aandacht besteden aan het arbeidsrisico neemt 83% maatregelen⁹⁴. In de risicobedrijven zonder RI&E is dit 91%⁹⁵.

⁹⁴ Dit percentage is gebaseerd op minder dan 50 waarnemingen en moet worden beschouwd als indicatief.

⁹⁵ Idem

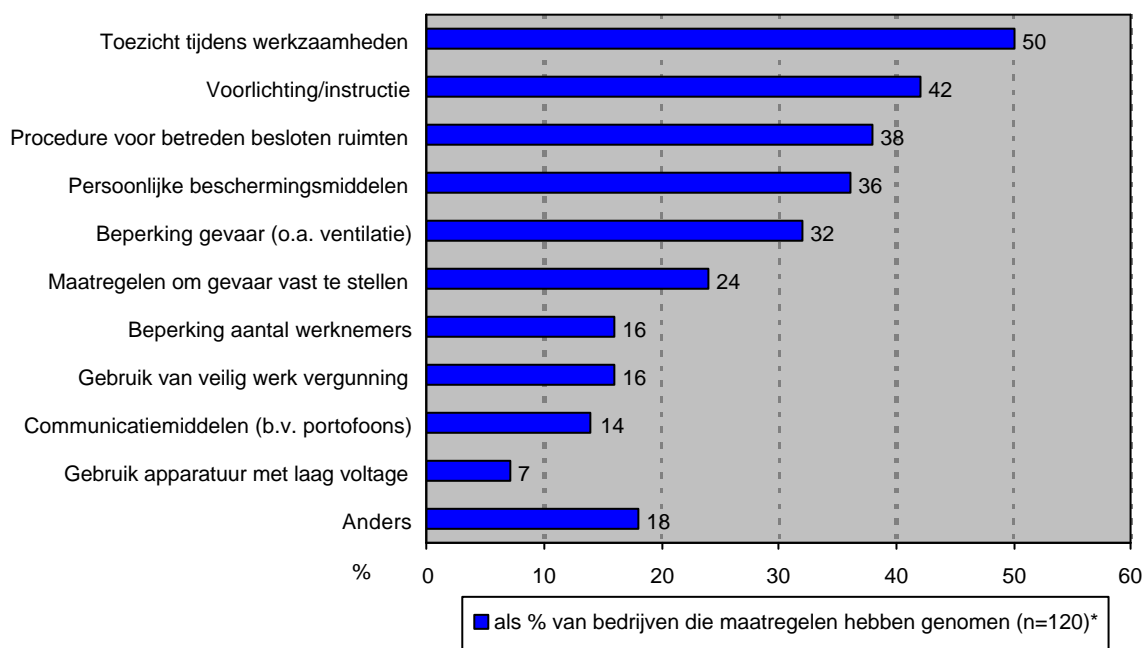
De resultaten in kolom 3 en 4 laten zien dat de meeste bedrijven met een onvolledige of ontbrekende RI&E toch maatregelen nemen ten aanzien van de risico's van besloten ruimten. Uit het ontbreken van een (volledige) RI&E kan men daarom niet concluderen dat er geen aandacht is voor de bestrijding van het arbeidsrisico⁹⁶.

Wanneer we kijken naar alle bedrijven waar het betreden van besloten een arbeidsrisico is, ongeacht de status van de RI&E, dan heeft 91% van deze bedrijven maatregelen genomen ter bestrijding van dit risico⁹⁷. Over het totaal van alle bedrijven heeft 3% maatregelen genomen ter beperking van het risico van besloten ruimten.

*Door bedrijven genomen maatregelen*⁹⁸

In figuur 4.31 zijn de maatregelen die bedrijven hebben genomen om gevaren bij het betreden van besloten ruimten te voorkomen of te beperken geïnventariseerd. De meest genoemde maatregelen liggen op het organisatorische vlak. In dit verband worden genoemd: het houden van toezicht tijdens werkzaamheden in besloten ruimten (50%), het geven van voorlichting of instructie (42%), het hanteren van een procedure voor het betreden van besloten ruimten (38%), beperking van het aantal werknemers dat deze ruimten betreedt (16%), gebruik van een veilig werk vergunning (16%) en het gebruik van communicatiemiddelen zoals portofoons (14%).

Figuur 4.31 Percentage bedrijven dat maatregelen neemt om het gevaren van het betreden van besloten ruimten te beperken, naar soort maatregel

* Inbegrepen de bedrijven waar het risico aanwezig is of was totdat maatregelen werden genomen.

⁹⁶ Wel kan er een verschil zijn in de aard van de getroffen maatregelen. Dit is niet nader onderzocht.

⁹⁷ Dit percentage staat niet in figuur 4.30.

⁹⁸ Er heeft geen beoordeling door inspecteurs plaatsgevonden van de maatregelen t.a.v. besloten ruimten.

Verder worden maatregelen genomen met betrekking tot de risico's in besloten ruimten zoals de beperking van het gevaar door o.a. ventilatie (32%) en het uitvoeren van metingen om de mate van gevaar vast te stellen (24%). Ten slotte wordt ook relatief vaak gebruik gemaakt van persoonlijke beschermingsmiddelen.

5 Jongere werknemers

Een kwetsbare groep werknemers zijn jongeren onder de 18 jaar die *naast* hun opleiding betaald werk verrichten. Omdat deze werknemers nog fysiek en geestelijk in ontwikkeling zijn, dient de werkgever extra aandacht aan deze groep te besteden. Jongeren onder de 18 jaar mogen geen gevaarlijk of ongezond werk verrichten. Ze mogen bijvoorbeeld niet werken met gevaarlijke machines of giftige stoffen. Voor werknemers onder de 18 jaar die *in het kader van hun opleiding* specifieke werkzaamheden verrichten (zoals stagiaires) maakt de Arbowet een uitzondering. Voor deze categorie jongere werknemers gelden andere regels.

In deze module wordt zowel ingegaan op de groep werknemers onder de 18 jaar die *naast hun opleiding* betaald werk verrichten, als op de werknemers onder de 18 jaar die *in het kader van hun opleiding* werkzaam zijn (stagiaires). Onder de eerstgenoemde groep jongeren moeten we denken aan reguliere arbeidskrachten en uitzend- en vakantiekrachten⁹⁹. Deze groepen tezamen zullen hierna kortweg worden aangeduid met de term "jongere werknemers". Aan de orde komen de volgende onderwerpen: het soort bedrijven dat jongere werknemers in dienst heeft, het aantal jongere werknemers naar sector, de arbeidsduur en -tijden, en in welke mate bij het verrichten van de werkzaamheden sprake is van arbeidsrisico's.

Bij de analyse van de resultaten worden de volgende leeftijdscategorieën onderscheiden:

- de groep van 13 en 14 jaar oud die onder strenge voorwaarden een beperkt aantal werkzaamheden (hulpwerk) mogen verrichten;
- als tweede groep de 15-jarigen die relatief gezien nog iets langer mogen werken en een aantal extra taken kunnen uitoefenen;
- ten slotte personen van 16 en 17 jaar. Deze groep mag langer werken en ook veel meer soorten arbeid verrichten. Niettemin zijn werkzaamheden en omstandigheden die tot specifieke gevaren kunnen leiden alleen toegestaan als het toezicht daarop zodanig georganiseerd is dat de gevaren worden voorkomen.

De Arbowet eist dat de werkzaamheden van werknemers onder 18 jaar altijd onder toezicht plaatsvinden. Hoe jonger de werknemer hoe meer toezicht wordt vereist. In de Arbowet is tevens bepaald dat de werkgever, indien hij jongere werknemers in dienst heeft, bij het geven van voorlichting en onderricht rekening dient te houden met de aan de leeftijd inherente beperkte werkervaring en onvoltooide geestelijke en lichamelijke ontwikkeling van deze werknemers.

---

⁹⁹ In tegenstelling tot de vorige meting (2004) zijn in 2006 de jongeren die op moment van het bedrijfsbezoek (periode juli-november 2006) als vakantiekracht werken en de jongeren die als stagiaire werkzaamheden verrichten, wel meegenomen in de analyses.

In de Arbowet (artikel 5) is tevens voorgeschreven dat een organisatie met werknemers jonger dan 18 jaar in de RI&E aandacht moet besteden aan de risico’s die deze jonge werknemers lopen. Voorts moet worden aangegeven wat er aan gedaan is om die risico’s te beperken dan wel te voorkomen.

Frequentie

Ruim één op de 10 bedrijven (11%) geeft aan jongere werknemers in dienst te hebben. In figuur 5.1 is dit grafisch weergegeven.

Figuur 5.1 Percentage bedrijven met jongere werknemers (N=1997)

In 2004 gaf ongeveer één op de 12 bedrijven (8%) aan jongere werknemers in dienst te hebben¹⁰⁰. De ogenschijnlijke stijging ten opzichte van 2004 is een artefact. In de meting in 2004 zijn jongere werknemers niet meegeteld indien zij werkzaam waren als vakantiekrachten en stagiaires. Het feit dat vakantiekrachten en stagiaires in 2006 wel zijn meegeteld verklaart de geconstateerde stijging. Gezien de gunstige ontwikkeling van de economie in de afgelopen tijd is het denkbaar dat meer bedrijven jongeren in dienst hebben dan in 2004, echter dit kan niet uit de onderzoeksgegevens worden afgeleid.

In tabel 5.1 is een uitsplitsing gemaakt van het percentage bedrijven per sector die jongere werknemers van verschillende leeftijden in dienst heeft. Meestal gaat het daarbij om werknemers van 16 en/of 17 jaar (10% van alle bedrijven). Het aantal bedrijven dat 15-jarigen in dienst heeft is 2%. Bijna 1% van de bedrijven heeft jongeren van 13 en/of 14 jaar in dienst. Gezien het geringe aantal waarnemingen in de leeftijdscategorie 13 en 14 jarigen kunnen voor deze leeftijdscategorie geen cijfers naar sector worden gepresenteerd. In het vervolg van het hoofdstuk worden geen nadere specificaties opgenomen voor de leeftijdscategorie 13 en 14 jaar.

¹⁰⁰ In 2005 is de module ‘Arbeid door jongeren’ niet in het onderzoek opgenomen.

Tabel 5.1 Percentage bedrijven met jongere werknemers per leeftijdscategorie, onderscheiden naar sector

Sector	als % van alle bedrijven (n=1997)			
	13/14 jaar*	15 jaar	16/17 jaar	Totaal**
Landbouw, visserij en delfstoffenwinning	-	14%	29%	32%
Industrie en nutsbedrijven	-	1%	12%	12%
Bouwnijverheid	-	-	4%	4%
Reparatie en handel	-	2%	12%	12%
Horeca	-	7%	27%	28%
Vervoer, opslag en communicatie	-	-	3%	3%
Financiële instellingen	-	-	8%	8%
Zakelijke dienstverlening	-	1%	2%	3%
Openbaar bestuur	-	-	3%	3%
Onderwijs	-	-	3%	3%
Gezondheidszorg	-	<1%	3%	3%
Overige dienstverlening	-	1%	11%	11%
Totaal	<1%	2%	10%	11%

* Gezien het kleine aantal waarnemingen in deze leeftijdscategorie is geen specificatie per sector mogelijk en dient het totaalcijfer te worden gezien als indicatief.

** Omdat één bedrijf werknemers uit verschillende leeftijdscategorieën in dienst kan hebben, kan de optelsom van de percentages van de afzonderlijke leeftijdscategorieën hoger zijn dan het totaal.

Het aandeel bedrijven met jongere werknemers verschilt per sector. Verreweg het hoogste percentage bedrijven met jongere werknemers wordt aangetroffen in de sector ‘landbouw, visserij en delfstoffenwinning’ (32%). Daarnaast is het aantal bedrijven met jongere werknemers ook relatief hoog in de sectoren ‘horeca’ (28%), ‘industrie en nutsbedrijven’ (12%), ‘reparatie en handel’ (12%) en ‘overige dienstverlening’ (11%). In de sectoren ‘zakelijke dienstverlening’, ‘openbaar bestuur’, ‘onderwijs’ en ‘gezondheidszorg’ komen bedrijven met jongere werknemers in geringe mate voor (allen 3%).

In tabel 5.2 is het aantal jongere werknemers per sector weergegeven. Naar schatting zijn in totaal ruim 160 duizend jongere werknemers in dienst van bedrijven en instellingen. De schatting valt bijna tweemaal hoger uit als in 2004 (84 duizend) doordat in dit onderzoek ook vakantiekrachten en stagiaires zijn meegenomen. Voorts zijn door de gunstige economische ontwikkeling in 2006 mogelijk meer jongeren werkzaam dan in 2004.

De helft van de jongere werknemers (80 duizend) is werkzaam in de sector ‘reparatie en handel’, 15% in de sector ‘horeca’ (24 duizend), 10% in de sector landbouw, visserij en delfstoffenwinning’ (16 duizend) en 6% in de sector ‘gezondheidszorg’ (10 duizend).

De tabel laat verder zien dat de 15 jarigen vooral werkzaam zijn in de sectoren ‘reparatie en handel’ (11 duizend) en ‘landbouw, visserij en delfstoffenwinning’ (4 duizend). De 16-17 jarigen werken daarentegen meer verspreid over de sectoren: behalve in de ‘reparatie en handel’ (69 duizend) en ‘landbouw, visserij en delfstoffenwinning’ (8 duizend) vooral in de sectoren ‘horeca’ (22 duizend), ‘gezondheidszorg’ (10 duizend) en ‘overige dienstverlening’ (8 duizend).

Tabel 5.2 Aantal werkzame jongere werknemers in bedrijven per leeftijdscategorie, naar sector (weergegeven in duizendtallen)

Sector	Op basis van alle bedrijven (n=1997)			
	13/14 jaar*	15 jaar	16/17 jaar	Totaal
	(*1000)	(*1000)	(*1000)	(*1000)
Landbouw, visserij en delfstoffenwinning	-	4	8	16
Industrie en nutsbedrijven	-	<1	5	6
Bouwnijverheid	-	-	2	2
Reparatie en handel	-	11	69	80
Horeca	-	2	22	24
Vervoer, opslag en communicatie	-	-	2	2
Financiële instellingen	-	-	<1	<1
Zakelijke dienstverlening	-	<1	8	9
Openbaar bestuur	-	-	<1	<1
Onderwijs	-	-	<1	<1
Gezondheidszorg	-	-	10	10
Overige dienstverlening	-	-	8	8
Totaal	4	19	137	160

* Gezien het kleine aantal waarnemingen in deze leeftijdscategorie is geen specificatie per sector mogelijk en dient het totaalcijfer te worden gezien als indicatief.

Werkzaamheden

De soort werkzaamheden die jongere werknemers verrichten verschilt per leeftijdscategorie. Naarmate jongere werknemers ouder worden, staat de Arboret meer werkzaamheden toe. In de resultaten zien we dit terug in een grotere diversiteit van werkzaamheden voor werknemers van 16 en 17 jaar (tabel 5.3). Werknemers van 15 jaar worden met name ingezet voor afwassen, bedienen en keukenwerkzaamheden (25%), schoonmaakwerkzaamheden (15%), vakken vullen (14%) en verkoop (13%).

Tabel 5.3 Percentage bedrijven met jongeren in dienst naar type werk

Werkzaamheden*	% van bedrijven met 15 jarigen in dienst (n=59)	% van bedrijven met 16/17 jarigen in dienst (n=256)
Afwassen/bedienen/keukenwerkzaamheden	25%	23%
Schoonmaakwerkzaamheden	15%	23%
Verkoopwerkzaamheden	13%	17%
Vakken vullen	14%	15%
Kassawerk	5%	14%
Magazijnwerkzaamheden	3%	10%
Anders	49%	49%

* Meerdere antwoorden mogelijk.

Voor werknemers van 16 en 17 jaar komen daar kassawerk (14%) en magazijnwerkzaamheden (10%) bij. Daarnaast zijn 16 en 17 jarigen relatief veel vaker dan jongere werknemers actief als schoonmaker (23%) en verkoopmedewerker (17%).

Naast de genoemde werkzaamheden verrichten jongere werknemers ook andere werkzaamheden zoals allerhande voorkomende werkzaamheden, hand- en spandiensten, planten stekken/oppotten, bloemen knippen/bossen, wandelen met honden en administratieve en kapperswerkzaamheden verrichten.

Arbeidsrisico's

In bedrijven met werknemers in de leeftijdscategorie 16/17 jaar in dienst, wordt 60% daarvan blootgesteld aan één of meerdere arbeidsrisico's. In bedrijven met 15-jarigen in dienst is dit 50%.

Mede als gevolg van de verschillende werkzaamheden, variëren de arbeidsrisico's waaraan jongere werknemers worden blootgesteld per leeftijdscategorie (tabel 5.4). De voornaamste arbeidsrisico's in bedrijven met jongere werknemers betreffen *tillen of dragen*, *gevaarlijke stoffen* en *RSI*. Voor bedrijven met werknemers in de leeftijdscategorie 16/17 jaar komen daar *schadelijk geluid*, *gevaarlijke machines* en *psychosociale arbeidsbelasting* als belangrijk arbeidsrisico's bij.

Tabel 5.4 Arbeidsrisico's waar jongere werknemers mee worden geconfronteerd naar leeftijdscategorie

Arbeidsrisico's*	% van bedrijven met 15 jarigen in dienst (n=59)	% van bedrijven met 16/17 jarigen in dienst (n=256)
Tillen of dragen	37%	40%
Gevaarlijke stoffen	15%	18%
RSI (statische lichaamshouding, repeterend werk of beeldschermwerk)	8%	13%
Schadelijk geluid	4%	12%
Gevaarlijke machines	4%	11%
Psychosociale arbeidsbelasting	1%	9%
Werken op hoogte	3%	5%
Anders	7%	3%
Totaal	50%	60%

* Meerdere antwoorden mogelijk.

Arbeidsduur en -tijden

In tabel 5.5 zijn de dagen waarop bedrijven jongere werknemers inzetten, de tijden waarop doorgaans wordt gewerkt en de gemiddelde werkweek weergegeven. De tabel laat zien dat bedrijven de 15-jarigen vooral in het weekend (66%) inzetten. Slechts een klein deel van de bedrijven (7%) zet de 15-jarigen zowel door de week als in het weekend in. Wordt gekeken naar de bedrijven met 16/17 jarigen in dienst, dan blijkt dat deze bedrijven jongeren iets vaker door de week (36%) inzetten dan in het weekend (32%).

De tabel laat verder zien dat de meeste bedrijven kinderen en jongeren uitsluitend overdag inzetten. Wel blijken bedrijven werknemers van 16 en/of 17 jaar minder vaak overdag in te zetten (69%) dan werknemers van 15 jaar (86%), en juist vaker op andere tijdstippen in te zetten, zoals 's avonds.

De gemiddelde werkweek voor 15-jarigen bedraagt 6 uur en de gemiddelde werkweek voor 16/17 jarigen 13 uur.

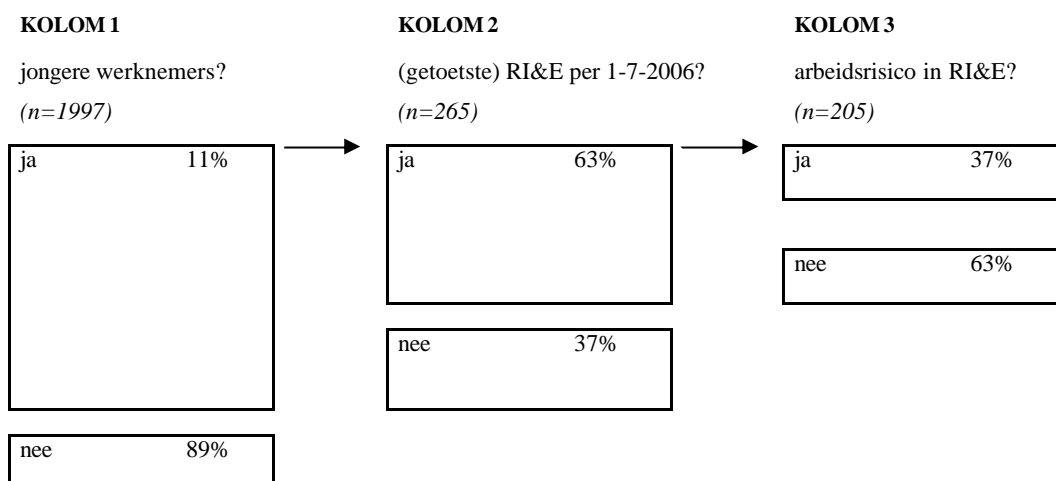
Tabel 5.5 De werkdagen van jongere werknemers naar leeftijdscategorie

	% van bedrijven met 15 jarigen in dienst (n=59)	% van bedrijven met 16/17 jarigen in dienst (n=256)
<i>Dagen waarop wordt gewerkt</i>		
Door de week (maandag t/m vrijdag)	27%	36%
In het weekend (zaterdag of zondag)	66%	32%
Zowel door de week als in het weekend	7%	32%
Totaal	100%	100%
<i>Werktijden</i>		
Tussen 6.00 en 18.00	86%	69%
Tussen 18.00 en 23.00	5%	16%
Op alle voorkomende tijdstippen	8%	11%
Anders	1%	4%
Totaal	100%	100%
<i>Gemiddelde werkweek in uren</i>	6	13

Aandacht kwetsbare groepen in RI&E

Figuur 5.2 geeft schematisch de samenhang weer tussen de aanwezigheid van jongere werknemers, de aanwezigheid van een RI&E per 1-7-2006 en de onderkenning van het arbeidsrisico in de RI&E.

Figuur 5.2 Percentage bedrijven met jongere werknemers en aanwezigheid RI&E

In kolom 1 van de figuur staat het percentage bedrijven waar jongere werknemers in dienst zijn en in kolom 2 het percentage bedrijven dat beschikt over een RI&E. Het blijkt dat 63% van de bedrijven met jongere werknemers over een al dan niet getoetste RI&E beschikt. Ruim éénderde deel van deze bedrijven (37%) heeft in de RI&E *arbeid door jongeren* als risicofactor onderkend (kolom 3).

Kijken we naar alle bedrijven met jongere werknemers in dienst (ongeacht aanwezigheid RI&E) dan voldoet minder dan een kwart (23%) aan de wettelijke eis om in de RI&E specifiek aan deze groep werknemers aandacht te besteden. Hieruit volgt dat 77% niet aan deze wettelijke eis voldoet.

LITERATUURLIJST

Arbeidsinspectie, '*Arbo in bedrijf*' 2005, maart 2007¹⁰¹

Arbeidsinspectie, *Arbomonitor* 2003, juli 2004

Arbeidsinspectie, *Arbomonitor* 2002, oktober 2003

Arbeidsinspectie, *Arbomonitor* 2001, oktober 2002

Arbeidsinspectie, *Arbomonitor* 2000, oktober 2001

Arbeidsinspectie, *Arbomonitor* 1999, juli 2000

Arbeidsinspectie, *Arbomonitor Arbeidsinspectie: rapportage over 1998*, oktober 1999

---

¹⁰¹ Waarin opgenomen de resultaten van 'Arbo in bedrijf' 2004.

BIJLAGEN

BIJLAGE I Onderzoeksresultaten uitgesplitst naar sector en grootteklasse**Tabel I-1a Percentage bedrijven met een risico inventarisatie en –evaluatie (RI&E) op 1-7-2006, naar grootteklasse**

Grootteklasse	RI&E getoetst	RI&E (nog) niet getoetst	RI&E totaal (kolom 2 + 3)*
1 - 4 werknemers	27%	15%	42%
5 - 9 werknemers	39%	14%	53%
10 - 99 werknemers	68%	13%	81%
100 of meer werknemers	91%	6%	97%
Totaal	36%	14%	50%

* Door afrondingen kan het voorkomen dat de som van de afzonderlijke percentages in kolom 2 en 3 niet gelijk is aan het percentage in kolom 4.

Tabel I-1b Percentage bedrijven met een risico inventarisatie en –evaluatie (RI&E) op 1-7-2006, naar sector

Sector	% bedrijven met een getoetste RI&E	% bedrijven met een (nog) niet getoetste RI&E	% bedrijven met een RI&E totaal (kolom 2 + 3)*
landbouw, visserij en delfstoffenwinning	57%	12%	70%
industrie en nutsbedrijven	53%	10%	63%
bouwnijverheid	52%	18%	69%
reparatie en handel	30%	12%	42%
horeca	22%	9%	31%
vervoer, opslag en communicatie	41%	15%	56%
financiële instellingen	40%	14%	53%
zakelijke dienstverlening	30%	16%	46%
openbaar bestuur	76%	9%	85%
onderwijs	55%	1%	55%
gezondheidszorg	37%	28%	65%
overige dienstverlening	27%	15%	42%
Totaal	36%	14%	50%

* Door afrondingen kan het voorkomen dat de som van de afzonderlijke percentages in kolom 2 en 3 niet gelijk is aan het percentage in kolom 4.

Tabel I-2a Percentage bedrijven met een plan van aanpak van bedrijven met een RI&E per 1-7-2006, naar grootteklasse

Grootteklasse	% van bedrijven met een RI&E		
	plan van aanpak voor <u>alle</u> in de RI&E onderkende risico's	plan van aanpak voor <u>deel</u> van in de RI&E onderkende risico's	totaal plan van aanpak*
1 - 4 werknemers	64%	10%	74%
5 - 9 werknemers	62%	15%	77%
10 - 100 werknemers	72%	14%	86%
100 of meer werknemers	80%	15%	95%
Totaal	66%	12%	79%

* Door afrondingen kan het voorkomen dat de som van de afzonderlijke percentages in kolom 2 en 3 niet gelijk is aan het percentage in kolom 4.

Tabel I-2b Percentage bedrijven met een plan van aanpak van bedrijven met een RI&E per 1-7-2006, naar sector

Sector	% van bedrijven met een RI&E		
	plan van aanpak voor <u>alle</u> in de RI&E onderkende risico's	plan van aanpak voor <u>deel</u> van in de RI&E onderkende risico's	totaal plan van aanpak*
landbouw, visserij en delfstoffenwinning	54%	26%	79%
industrie en nutsbedrijven	71%	12%	83%
bouwnijverheid	58%	22%	80%
reparatie en handel	75%	9%	84%
horeca	52%	9%	61%
vervoer, opslag en communicatie	65%	16%	81%
financiële instellingen	68%	3%	71%
zakelijke dienstverlening	71%	8%	79%
openbaar bestuur	60%	31%	91%
onderwijs	72%	25%	98%
gezondheidszorg	67%	3%	70%
overige dienstverlening	64%	9%	73%
Totaal	66%	12%	79%

* Door afrondingen kan het voorkomen dat de som van de afzonderlijke percentages in kolom 2 en 3 niet gelijk is aan het percentage in kolom 4.

Tabel I-3a Percentage bedrijven met een ongevallenregistratie, naar grootteklasse

Grootteklasse	wél een ongevallenregistratie	géén ongevallenregistratie	n.v.t., afgelopen 5 jaar geen arbeidsongeval	totaal*
1 t/m 4 werknemers	2%	<1%	98%	100%
5 t/m 9 werknemers	3%	1%	95%	100%
10 t/m 99 werknemers	19%	1%	79%	100%
100 of meer werknemers	52%	<1%	47%	100%
Totaal	6%	<1%	94%	100%

* Door afrondingen kan het voorkomen dat de som van de afzonderlijke percentages niet gelijk is aan 100%.

Tabel I-3b Percentage bedrijven met een ongevallenregistratie, naar sector

Sector	wél een ongevallenregistratie	géén ongevallenregistratie	n.v.t., afgelopen 5 jaar geen arbeidsongeval	totaal
landbouw, visserij en delfstoffenwinning	3%	2%	95%	100%
industrie en nutsbedrijven	15%	1%	84%	100%
bouwnijverheid	15%	1%	84%	100%
reparatie en handel	4%	<1%	95%	100%
horeca	1%	1%	98%	100%
vervoer, opslag en communicatie	13%	<1%	86%	100%
financiële instellingen	1%	-	99%	100%
zakelijke dienstverlening	1%	-	99%	100%
openbaar bestuur	51%	6%	43%	100%
onderwijs	6%	1%	93%	100%
gezondheidszorg	3%	<1%	96%	100%
overige dienstverlening	4%	<1%	96%	100%
Totaal	6%	<1%	94%	100%

* Door afrondingen kan het voorkomen dat de som van de afzonderlijke percentages niet gelijk is aan 100%.

Tabel I-4a Percentage bedrijven met een contract met een arbodienstverlener, naar grootteklasse

Grootteklasse	% bedrijven dat een contract heeft met een:				Totaal **
	interne arbodie nst	externe gecertif iceerde arbodie nst	externe niet- gecertif iceerde arbodie nst	andere arbo- deskundi ge*	
1 - 4 werknemers	1%	79%	1%	2% (4%)	82%
5 - 9 werknemers	1%	87%	3%	2% (4%)	92%
10 - 100 werknemers	1%	93%	2%	1% (8%)	98%
100 en meer werknemers	6%	88%	1%	5% (17%)	100%
Totaal	1%	82%	1%	2% (5%)	86%

* Dit percentage betreft de bedrijven die uitsluitend een contract met een andere arbodeskundige hebben afgesloten. Tussen haakjes het totale percentage bedrijven dat een contract heeft met een andere arbodeskundige, al dan niet in combinatie met een contract met de arbodienst.

** Door afrondingen kan het voorkomen dat de som van de afzonderlijke percentages in kolom 2-5 niet gelijk is aan het percentage in kolom 6.

Tabel I-4b Percentage bedrijven met een contract met een arbodienstverlener, naar sector

Sector	% bedrijven dat een contract heeft met een:				Totaal **
	interne arbodie nst	externe gecertif iceerde arbodie nst	externe niet- gecertif iceerde arbodie nst	andere arbo- deskundi ge*	
landbouw, visserij en delfstoffenwinning	<1%	75%	2%	4% (10%)	80%
industrie en nutsbedrijven	<1%	89%	1%	2% (8%)	92%
bouwnijverheid	-	93%	2%	- (4%)	95%
reparatie en handel	<1%	90%	1%	<1% (4%)	91%
horeca	-	58%	1%	1% (4%)	60%
vervoer, opslag en communicatie	<1%	80%	5%	1% (2%)	86%
financiële instellingen	13%	75%	-	2% (2%)	89%
zakelijke dienstverlening	0%	81%	3%	3% (5%)	86%
openbaar bestuur	14%	88%	-	2% (11%)	100%
onderwijs	4%	84%	-	6% (10%)	95%
gezondheidszorg	<1%	84%	-	3% (7%)	87%
overige dienstverlening	1%	75%	1%	4% (5%)	81%
Totaal	1%	82%	1%	2% (5%)	86%

* Dit percentage betreft de bedrijven die uitsluitend een contract met een andere arbodeskundige hebben afgesloten. Tussen haakjes het totale percentage bedrijven dat een contract heeft met een andere arbodeskundige, al dan niet in combinatie met een contract met de arbodienst.

** Door afrondingen kan het voorkomen dat de som van de afzonderlijke percentages in kolom 2-5 niet gelijk is aan het percentage in kolom 6.

Tabel I-5a Percentage bedrijven dat in de afgelopen 12 maanden niet verplichte sociaal-medische diensten heeft ingekocht, naar grootteklasse*

Grootteklasse	% bedrijven dat diensten inkoop
1 - 4 werknemers	4%
5 - 9 werknemers	8%
10 - 100 werknemers	30%
100 of meer werknemers	72%
Totaal	10%

* De afgelopen 12 maanden zijn gerekend vanaf het bedrijfsbezoek in de periode juli-november 2006.

Tabel I-5b Percentage bedrijven dat in de afgelopen 12 maanden niet verplichte sociaal-medische diensten heeft ingekocht, naar sector*

Sector	% bedrijven dat diensten inkoop
landbouw, visserij en delfstoffenwinning	7%
industrie en nutsbedrijven	13%
bouwnijverheid	9%
reparatie en handel	9%
horeca	3%
vervoer, opslag en communicatie	14%
financiële instellingen	10%
zakelijke dienstverlening	12%
openbaar bestuur	61%
onderwijs	36%
gezondheidszorg	12%
overige dienstverlening	5%
Totaal	10%

* De afgelopen 12 maanden zijn gerekend vanaf het bedrijfsbezoek in de periode juli-november 2006.

Tabel I-6a Percentage bedrijven met een ziekteverzuimbeleid, naar grootteklasse

Grootteklasse	% bedrijven met een ziekteverzuimbeleid			
	<u>volledig</u> schriftelijk vastgelegd	<u>deels</u> schriftelijk vastgelegd	mondeling overeen- gekomen	totaal*
1 - 4 werknemers	21%	10%	42%	74%
5 - 9 werknemers	36%	16%	34%	86%
10 - 100 werknemers	64%	11%	18%	94%
100 of meer werknemers	93%	6%	1%	100%
Totaal	31%	11%	37%	79%

* Door afrondingen kan het voorkomen dat de som van de afzonderlijke percentages in kolom 2-4 niet gelijk is aan het percentage in kolom 5.

Tabel I-6b Percentage bedrijven met een ziekteverzuimbeleid, naar sector

Sector	% bedrijven met een ziekteverzuimbeleid			
	<u>volledig</u> schriftelijk vastgelegd	<u>deels</u> schriftelijk vastgelegd	mondeling overeen- gekomen	totaal*
landbouw, visserij en delfstoffenwinning	17%	15%	43%	75%
industrie en nutsbedrijven	41%	10%	32%	82%
bouwnijverheid	33%	16%	19%	68%
reparatie en handel	27%	12%	40%	79%
horeca	20%	4%	43%	67%
vervoer, opslag en communicatie	34%	12%	33%	79%
financiële instellingen	37%	9%	46%	92%
zakelijke dienstverlening	34%	11%	34%	79%
openbaar bestuur	94%	5%	1%	100%
onderwijs	67%	3%	20%	90%
gezondheidszorg	42%	11%	40%	94%
overige dienstverlening	27%	9%	43%	80%
Totaal	31%	11%	37%	79%

* Door afrondingen kan het voorkomen dat de som van de afzonderlijke percentages in kolom 2-4 niet gelijk is aan het percentage in kolom 5.

Tabel I-7a Percentage bedrijven met bedrijfshulpverlening, naar grootteklasse

Grootteklasse	% bedrijven met BHV door		
	werknemers of externen	werkgever zelf	totaal
1 t/m 4 werknemers	27%	30%	56%
5 t/m 9 werknemers	56%	20%	76%
10 t/m 99 werknemers	85%	4%	89%
100 of meer werknemers	99%	-	99%
Totaal	41%	24%	65%

* Door afrondingen kan het voorkomen dat de som van de afzonderlijke percentages in kolom 2 en 3 niet gelijk is aan het percentage in kolom 4.

Tabel I-7b Percentage bedrijven met bedrijfshulpverlening, naar sector

Sector	% bedrijven met BHV door		
	werknemers of externen	werkgever zelf	totaal
landbouw, visserij en delfstoffenwinning	31%	49%	80%
industrie en nutsbedrijven	56%	17%	73%
bouwnijverheid	39%	36%	75%
reparatie en handel	45%	20%	65%
horeca	42%	24%	66%
vervoer, opslag en communicatie	40%	12%	52%
financiële instellingen	46%	8%	54%
zakelijke dienstverlening	38%	14%	52%
openbaar bestuur	90%	-	90%
onderwijs	56%	10%	66%
gezondheidszorg	32%	39%	71%
overige dienstverlening	36%	38%	62%
Totaal	41%	35%	65%

* Door afrondingen kan het voorkomen dat de som van de afzonderlijke percentages in kolom 2 en 3 niet gelijk is aan het percentage in kolom 4.

Tabel I-8a Percentage bedrijven met een ontruimingsplan, naar grootteklasse

Grootteklasse	% bedrijven met een ontruimingsplan
1 t/m 4 werknemers	16%
5 t/m 9 werknemers	29%
10 t/m 99 werknemers	62%
100 of meer werknemers	95%
Totaal	27%

Tabel I-8b Percentage bedrijven met een ontruimingsplan, naar sector

Sector	% bedrijven met een ontruimingsplan
landbouw, visserij en delfstoffenwinning	17%
industrie en nutsbedrijven	36%
bouwnijverheid	22%
reparatie en handel	23%
horeca	29%
vervoer, opslag en communicatie	30%
financiële instellingen	28%
zakelijke dienstverlening	23%
openbaar bestuur	74%
onderwijs	58%
gezondheidszorg	42%
overige dienstverlening	23%
Totaal	27%

Tabel I-9a Percentage bedrijven met een preventiemedewerker, naar grootteklasse

Grootteklasse	% bedrijven met preventiemedewerker			
	op vestiging (werknemers)	werkgever zelf	op andere vestiging*	totaal**
1 - 4 werknemers	8%	34%	4%	47%
5 - 9 werknemers	20%	32%	4%	55%
10 - 100 werknemers	54%	14%	5%	74%
100 of meer werknemers	81%	-	6%	87%
Totaal	19%	30%	5%	53%

* Bijvoorbeeld een of meer preventiemedewerkers op de hoofdvestiging van het bedrijf.

** Door afrondingen kan het voorkomen dat de som van de afzonderlijke percentages in kolom 2-4 niet gelijk is aan het percentage in kolom 5.

Tabel I-9b Percentage bedrijven met een preventiemedewerker, naar sector

Grootteklasse	% bedrijven met preventiemedewerker			
	op vestiging (werknemers)	werkgever zelf	op andere vestiging*	totaal**
landbouw, visserij en delfstoffenwinning	10%	57%	<1%	67%
industrie en nutsbedrijven	30%	21%	3%	54%
bouwnijverheid	21%	35%	<1%	56%
reparatie en handel	16%	29%	8%	53%
horeca	10%	39%	<1%	48%
vervoer, opslag en communicatie	25%	21%	7%	54%
financiële instellingen	17%	34%	9%	60%
zakelijke dienstverlening	22%	25%	7%	54%
openbaar bestuur	68%	-	14%	82%
% onderwijs	35%	13%	4%	52%
gezondheidszorg	17%	32%	6%	54%
overige dienstverlening	19%	26%	<1%	45%
Totaal	19%	30%	5%	53%

* Bijvoorbeeld een of meer preventiemedewerkers op de hoofdvestiging van het bedrijf.

** Door afrondingen kan het voorkomen dat de som van de afzonderlijke percentages in kolom 2-4 niet gelijk is aan het percentage in kolom 5.

Tabel I-10a Percentage bedrijven waar werknemers regelmatig tillen of dragen, naar grootteklasse

Grootteklasse	% bedrijven
1 t/m 4 werknemers	41%
5 t/m 9 werknemers	51%
10 t/m 99 werknemers	57%
100 of meer werknemers	67%
Totaal	46%

Tabel I-10b Percentage bedrijven waar werknemers regelmatig tillen of dragen, naar sector

Sector	% bedrijven
landbouw, visserij en delfstoffenwinning	84%
industrie en nutsbedrijven	68%
bouwnijverheid	87%
reparatie en handel	55%
horeca	38%
vervoer, opslag en communicatie	44%
financiële instellingen	11%
zakelijke dienstverlening	16%
openbaar bestuur	46%
onderwijs	15%
gezondheidszorg	30%
overige dienstverlening	23%
Totaal	46%

Tabel I-11a Percentage bedrijven waar werknemers werkzaamheden verrichten die RSI kunnen veroorzaken, naar grootteklasse

Grootteklasse	% bedrijven
1 t/m 4 werknemers	51%
5 t/m 9 werknemers	67%
10 t/m 99 werknemers	86%
100 of meer werknemers	99%
Totaal	60%

Tabel I-11b Percentage bedrijven waar werknemers werkzaamheden verrichten die RSI kunnen veroorzaken, naar sector

Sector	% bedrijven
landbouw, visserij en delfstoffenwinning	44%
industrie en nutsbedrijven	71%
bouwnijverheid	42%
reparatie en handel	53%
horeca	16%
vervoer, opslag en communicatie	61%
financiële instellingen	92%
zakelijke dienstverlening	88%
openbaar bestuur	93%
onderwijs	83%
gezondheidszorg	68%
overige dienstverlening	62%
Totaal	60%

Tabel I-12a Percentage bedrijven dat onderkent dat werknemers mogelijk blootstaan aan psychosociale arbeidsbelasting, naar grootteklasse

Grootteklasse	% bedrijven
1 t/m 4 werknemers	11%
5 t/m 9 werknemers	20%
10 t/m 99 werknemers	25%
100 of meer werknemers	66%
Totaal	15%

Tabel I-12b Percentage bedrijven dat onderkent dat werknemers mogelijk blootstaan aan psychosociale arbeidsbelasting, naar sector

Sector	% bedrijven
landbouw, visserij en delfstoffenwinning	6%
industrie en nutsbedrijven	9%
bouwnijverheid	5%
reparatie en handel	12%
horeca	16%
vervoer, opslag en communicatie	15%
financiële instellingen	8%
zakelijke dienstverlening	18%
openbaar bestuur	74%
onderwijs	54%
gezondheidszorg	39%
overige dienstverlening	16%
Totaal	15%

Tabel I-13a Percentage bedrijven waar werknemers regelmatig blootstaan aan schadelijk geluid, naar grootteklasse

Grootteklasse	% bedrijven
1 t/m 4 werknemers	19%
5 t/m 9 werknemers	29%
10 t/m 99 werknemers	35%
100 of meer werknemers	46%
Totaal	23%

Tabel I-13b Percentage bedrijven waar werknemers regelmatig blootstaan aan schadelijk geluid, naar sector

Sector	% bedrijven
landbouw, visserij en delfstoffenwinning	50%
industrie en nutsbedrijven	56%
bouwnijverheid	78%
reparatie en handel	14%
horeca	11%
vervoer, opslag en communicatie	16%
financiële instellingen	5%
zakelijke dienstverlening	10%
openbaar bestuur	48%
onderwijs	9%
gezondheidszorg	8%
overige dienstverlening	12%
Totaal	23%

Tabel I-14a Percentage bedrijven waar werknemers regelmatig blootstaan aan gevaarlijke stoffen, naar grootteklasse

Grootteklasse	% bedrijven
1 t/m 4 werknemers	28%
5 t/m 9 werknemers	33%
10 t/m 99 werknemers	44%
100 of meer werknemers	59%
Totaal	32%

Tabel I-14b Percentage bedrijven waar werknemers regelmatig blootstaan aan gevaarlijke stoffen, naar sector

Sector	% bedrijven
landbouw, visserij en delfstoffenwinning	73%
industrie en nutsbedrijven	54%
bouwnijverheid	72%
reparatie en handel	22%
horeca	37%
vervoer, opslag en communicatie	15%
financiële instellingen	1%
zakelijke dienstverlening	12%
openbaar bestuur	46%
onderwijs	20%
gezondheidszorg	30%
overige dienstverlening	23%
Totaal	32%

Tabel I-15a Percentage bedrijven waar werknemers regelmatig werken op meer dan 2,5 meter hoogte, naar grootteklasse

Grootteklasse	% bedrijven
1 t/m 4 werknemers	9%
5 t/m 9 werknemers	13%
10 t/m 99 werknemers	18%
100 of meer werknemers	21%
Totaal	12%

Tabel I-15b Percentage bedrijven waar werknemers regelmatig werken op meer dan 2,5 meter hoogte, naar sector

Sector	% bedrijven
landbouw, visserij en delfstoffenwinning	16%
industrie en nutsbedrijven	18%
bouwnijverheid	75%
reparatie en handel	3%
horeca	1%
vervoer, opslag en communicatie	10%
financiële instellingen	1%
zakelijke dienstverlening	8%
openbaar bestuur	17%
onderwijs	1%
gezondheidszorg	1%
overige dienstverlening	1%
Totaal	12%

Tabel I-16a Percentage bedrijven waar werknemers regelmatig blootstaan aan trillingen, naar grootteklasse

Grootteklasse	% bedrijven
1 t/m 4 werknemers	11%
5 t/m 9 werknemers	15%
10 t/m 99 werknemers	21%
100 of meer werknemers	24%
Totaal	13%

Tabel I-16b Percentage bedrijven waar werknemers regelmatig blootstaan aan trillingen, naar sector

Sector	% bedrijven
landbouw, visserij en delfstoffenwinning	38%
industrie en nutsbedrijven	22%
bouwnijverheid	62%
reparatie en handel	6%
horeca	3%
vervoer, opslag en communicatie	26%
financiële instellingen	<1%
zakelijke dienstverlening	3%
openbaar bestuur	23%
onderwijs	10%
gezondheidszorg	<1%
overige dienstverlening	3%
Totaal	13%

Tabel I-17a Percentage bedrijven waar werknemers regelmatig blootstaan aan biologische agentia, naar grootteklasse

Grootteklasse	% bedrijven
1 t/m 4 werknemers	13%
5 t/m 9 werknemers	9%
10 t/m 99 werknemers	10%
100 of meer werknemers	31%
Totaal	12%

Tabel I-17b Percentage bedrijven waar werknemers regelmatig blootstaan aan biologische agentia, naar sector

Sector	% bedrijven
landbouw, visserij en delfstoffenwinning	37%
industrie en nutsbedrijven	5%
bouwnijverheid	4%
reparatie en handel	3%
horeca	10%
vervoer, opslag en communicatie	6%
financiële instellingen	4%
zakelijke dienstverlening	4%
openbaar bestuur	55%
onderwijs	10%
gezondheidszorg	62%
overige dienstverlening	13%
Totaal	12%

Tabel I-18 Percentage bedrijven waar werknemers regelmatig blootstaan aan niet-ioniserende straling, naar grootteklasse

Grootteklasse	% bedrijven
1 t/m 4 werknemers	7%
5 t/m 9 werknemers	9%
10 t/m 99 werknemers	9%
100 of meer werknemers	21%
Totaal	8%

Tabel I-18b Percentage bedrijven waar werknemers regelmatig blootstaan aan niet-ioniserende straling, naar sector

Sector	% bedrijven
landbouw, visserij en delfstoffenwinning	22%
industrie en nutsbedrijven	11%
bouwnijverheid	13%
reparatie en handel	3%
horeca	2%
vervoer, opslag en communicatie	4%
financiële instellingen	1%
zakelijke dienstverlening	2%
openbaar bestuur	24%
onderwijs	4%
gezondheidszorg	24%
overige dienstverlening	8%
Totaal	8%

Tabel I-19 Percentage bedrijven waar werknemers regelmatig besloten ruimten betreden, naar grootteklasse

Grootteklasse	% bedrijven
1 t/m 4 werknemers	2%
5 t/m 9 werknemers	4%
10 t/m 99 werknemers	7%
100 of meer werknemers	14%
Totaal	3%

Tabel I-19b Percentage bedrijven waar werknemers regelmatig besloten ruimten betreden, naar sector

Sector	% bedrijven
landbouw, visserij en delfstoffenwinning	5%
industrie en nutsbedrijven	4%
bouwnijverheid	15%
reparatie en handel	1%
horeca	7%
vervoer, opslag en communicatie	5%
financiële instellingen	1%
zakelijke dienstverlening	1%
openbaar bestuur	12%
onderwijs	2%
gezondheidszorg	1%
overige dienstverlening	<1%
Totaal	3%

Tabel I-20a Percentage bedrijven met jongere werknemers, naar grootteklasse

Grootteklasse	% bedrijven
1 t/m 4 werknemers	8%
5 t/m 9 werknemers	13%
10 t/m 99 werknemers	19%
100 of meer werknemers	18%
Totaal	11%

Tabel I-20b Percentage bedrijven met jongere werknemers, naar sector

Sector	% bedrijven
landbouw, visserij en delfstoffenwinning	32%
industrie en nutsbedrijven	12%
bouwnijverheid	4%
reparatie en handel	12%
horeca	28%
vervoer, opslag en communicatie	3%
financiële instellingen	8%
zakelijke dienstverlening	3%
openbaar bestuur	3%
onderwijs	3%
gezondheidszorg	3%
overige dienstverlening	11%
Totaal	11%

Tabel I-21a Percentage bedrijven met een (on)voldoende housekeeping op de werkvloer naar het oordeel van de inspecteur*, naar grootteklasse

Grootteklasse	% bedrijven		
	voldoende of goed	matig of slecht	totaal
1 t/m 4 werknemers	89%	11%	100%
5 t/m 9 werknemers	89%	11%	100%
10 t/m 99 werknemers	90%	10%	100%
100 of meer werknemers	95%	5%	100%
Totaal	89%	11%	100%

* In 5% van de bedrijven heeft de inspecteur over de housekeeping geen mening gegeven, omdat hij/zij bijvoorbeeld niet in de gelegenheid was om een werkplekinspectie uit te voeren.

Tabel I-21b Percentage bedrijven met een (on)voldoende housekeeping op de werkvloer naar het oordeel van de inspecteur*, naar sector

Grootteklasse	% bedrijven		
	voldoende of goed	matig of slecht	totaal
landbouw, visserij en delfstoffenwinning	80%	20%	100%
industrie en nutsbedrijven	82%	18%	100%
bouwnijverheid	91%	9%	100%
reparatie en handel	89%	11%	100%
horeca	89%	11%	100%
vervoer, opslag en communicatie	92%	8%	100%
financiële instellingen	97%	3%	100%
zakelijke dienstverlening	89%	11%	100%
openbaar bestuur	96%	4%	100%
onderwijs	93%	7%	100%
gezondheidszorg	96%	4%	100%
overige dienstverlening	92%	8%	100%
Totaal	89%	11%	100%

* In 5% van de bedrijven heeft de inspecteur over de housekeeping geen mening gegeven, omdat hij/zij bijvoorbeeld niet in de gelegenheid was om een werkplekinspectie uit te voeren.

BIJLAGE II   Ontwikkelingen door de tijd

Getoetste RI&E*

Grootteklasse	Arbomonitor						Arbo in bedrijf		
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1 t/m 9 werknemers, w.o.	32%	35%	41%	57%	68%	72%	29%	28%	28%
1 t/m 4 werknemers							26%	25%	27%
5 t/m 9 werknemers							47%	46%	39%
10 t/m 99 werknemers	61%	66%	64%	80%	85%	89%	68%	71%	68%
100 of meer werknemers	89%	84%	81%	92%	94%	95%	89%	94%	91%
Totaal	38%	42%	46%	62%	71%	76%	37%	36%	36%

* Vanaf de Arbomonitor 2000 wordt een expliciet onderscheid gemaakt tussen getoetste en niet-getoetste RI&E's. In de daaraan voorafgaande monitor werd een RI&E die (nog) niet goedgekeurd was door de arbodienst, niet beschouwd als RI&E en dus in feite niet meegeteld.

Plan van aanpak (gebaseerd op de bedrijven met een al dan niet getoetste RI&E)

Grootteklasse	Arbomonitor						Arbo in bedrijf		
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1 t/m 9 werknemers, w.o.	78%	80%	85%	81%	74%	82%	75%	78%	75%
1 t/m 4 werknemers							72%	77%	74%
5 t/m 9 werknemers							86%	83%	77%
10 t/m 99 werknemers	69%	85%	86%	82%	85%	88%	89%	90%	86%
100 of meer werknemers	81%	88%	90%	93%	90%	92%	93%	95%	95%
Totaal	76%	82%	86%	82%	77%	83%	80%	82%	79%

Ongevallenregistratie *

Grootteklasse	Arbomonitor						Arbo in bedrijf		
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1 t/m 9 werknemers, w.o.				10%	8%	3%	1%	2%	2%
1 t/m 4 werknemers							1%	1%	2%
5 t/m 9 werknemers							3%	4%	3%
10 t/m 99 werknemers				32%	31%	22%	21%	18%	19%
100 of meer werknemers				71%	65%	56%	55%	58%	52%
Totaal				15%	14%	8%	5%	5%	6%

* De percentages in deze tabel geven een onderschatting van het werkelijke percentage bedrijven met een arbeidsongevallenregistratie. De vraag naar de aanwezigheid van een ongevallenregistratie is nl. uitsluitend voorgelegd aan bedrijven met één of meer arbeidsongevallen in de laatste vijf jaar. Hierdoor worden de bedrijven buiten beschouwing gelaten die wél over een arbeidsongevallenregistratie beschikken, maar in de afgelopen vijf jaar geen arbeidsongevallen hadden. Het onderwerp 'ongevallenregistratie' is voor het eerst opgenomen in Arbomonitor 2001.

Contract arbodienst/arbodienstverlener*

Grootteklasse	Arbomonitor						Arbo in bedrijf		
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1 t/m 9 werknemers, w.o.	92%	93%	97%	97%	97%	98%	88%	84%	84%
1 t/m 4 werknemers							86%	82%	82%
5 t/m 9 werknemers							97%	95%	92%
10 t/m 99 werknemers	99%	99%	100%	100%	100%	100%	99%	98%	98%
100 of meer werknemers	100%	99%	99%	100%	100%	100%	100%	99%	100%
Totaal	94%	94%	98%	98%	98%	98%	90%	87%	86%

* Tot en met 2004 is het percentage bedrijven met een contract met een gecertificeerde arbodienst weergegeven. Vanaf 1 juli 2005 is het niet langer verplicht om een gecertificeerde arbodienst in te schakelen. Vanaf dat jaar is het percentage bedrijven weergegeven dat een contract heeft met een arbodienst (al dan niet gecertificeerd) of andere arbodeskundige.

Diensten in contract arbodienst*

Diensten	Arbomonitor						Arbo in bedrijf		
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Verzuimbegeleiding	93%	97%	97%	99%	97%	96%	85%	85%	83%
Arbospreekuur	62%	69%	76%	67%	76%	74%	63%	60%	54%
Toetsing van de RI&E	43%	49%	70%	63%	69%	72%	51%	44%	25%
PAGO	30%	41%	42%	32%	40%	43%	35%	37%	19%
Aanstellingskeuringen**			9%	8%	9%	8%	7%	9%	4%
Geén van bovenstaande***					2%	2%	12%	14%	16%

* Vanaf Arbomonitor 2002 wordt een onderscheid gemaakt tussen diensten in het basiscontract en diensten die volgens het contract op verrichtingenbasis kunnen worden afgenomen. In de tabel zijn deze diensten samengevoegd.

** Het onderdeel 'aanstellingskeuringen' is voor het eerst opgenomen in Arbomonitor 2000. Vanaf 1 november 1999 is de werkgever verplicht zich bij aanstellingskeuringen te laten bijstaan door een arbodienst.

*** De optie 'geen van bovenstaande diensten' is in Arbomonitor 2002 voor het eerst meegenomen.

Inkoop diensten buiten contract arbodienst om*

Grootteklasse	Arbomonitor						Arbo in bedrijf		
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1 t/m 9 werknemers, w.o.		5%	7%	11%	10%	10%	9%	6%	4%
1 t/m 4 werknemers							8%	6%	4%
5 t/m 9 werknemers							13%	9%	8%
10 t/m 99 werknemers		16%	24%	21%	31%	34%	30%	28%	30%
100 of meer werknemers		37%	53%	52%	58%	61%	70%	63%	72%
Totaal		7%	11%	13%	15%	16%	14%	11%	10%

* Dit onderwerp is voor het eerst opgenomen in de Arbomonitor van 1999.

Schriftelijk en/of mondeling ziekteverzuimbeleid*

Grootteklasse	Arbomonitor						Arbo in bedrijf		
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1 t/m 9 werknemers, w.o.			86%	94%	97%	95%	75%	72%	76%
1 t/m 4 werknemers							72%	69%	74%
5 t/m 9 werknemers							88%	87%	86%
10 t/m 99 werknemers			96%	97%	99%	100%	94%	95%	94%
100 of meer werknemers			99%	98%	100%	99%	100%	100%	100%
Totaal			88%	95%	97%	96%	79%	76%	79%

* Door een aanpassing in de vraagstelling in 2000 is een vergelijking met percentages afkomstig uit voorafgaande metingen niet goed mogelijk. De gegevens over de jaren 1998 en 1999 zijn daarom niet opgenomen in de tabel.

Bedrijfs hulpverlening

Grootteklasse	Arbomonitor						Arbo in bedrijf		
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1 t/m 9 werknemers, w.o.	79%	82%	74%	75%	72%	74%	61%	57%	59%
1 t/m 4 werknemers							58%	54%	56%
5 t/m 9 werknemers							74%	74%	76%
10 t/m 99 werknemers	70%	83%	83%	85%	86%	91%	88%	90%	89%
100 of meer werknemers	86%	90%	92%	94%	90%	97%	98%	99%	99%
Totaal	78%	83%	76%	77%	75%	78%	66%	63%	65%

Ontruimingsplan*

Grootteklasse	Arbomonitor						Arbo in bedrijf		
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1 t/m 9 werknemers, w.o.						29%	19%	18%	18%
1 t/m 4 werknemers							16%	15%	16%
5 t/m 9 werknemers							30%	33%	29%
10 t/m 99 werknemers						58%	53%	57%	62%
100 of meer werknemers						90%	92%	93%	95%
Totaal						36%	26%	26%	27%

* Dit onderwerp is voor het eerst opgenomen in de Arbomonitor van 2003.

Preventiemedewerker*

Grootteklasse	Arbomonitor						Arbo in bedrijf		
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1 t/m 9 werknemers, w.o.								27%	48%
1 t/m 4 werknemers								25%	47%
5 t/m 9 werknemers								31%	55%
10 t/m 99 werknemers								43%	74%
100 of meer werknemers								64%	87%
Totaal								30%	53%

* Dit onderwerp is voor het eerst opgenomen in 'Arbo in bedrijf' 2005.

Werknemersvertegenwoordiging (OR of PV)*)

Grootteklasse	Arbomonitor						Arbo in bedrijf		
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1 t/m 9 werknemers, w.o.				9%		11%		3%	
1 t/m 4 werknemers								3%	
5 t/m 9 werknemers								6%	
10 t/m 99 werknemers				42%		41%		27%	
100 of meer werknemers				90%		89%		88%	
Totaal				17%		19%		9%	

* Dit onderwerp is voor het eerst opgenomen in de Arbomonitor van 2001. Het is niet opgenomen in 'Arbo in bedrijf' 2006.

Veiligheidsdeskundige (al dan niet gecertificeerd)*

Grootteklasse	Arbomonitor						Arbo in bedrijf		
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1 t/m 9 werknemers, w.o.							4%	4%	
1 t/m 4 werknemers							4%	3%	
5 t/m 9 werknemers							8%	9%	
10 t/m 99 werknemers							18%	21%	
100 of meer werknemers							43%	45%	
Totaal							8%	8%	

* Dit onderwerp is voor het eerst opgenomen in 'Arbo in bedrijf' 2004. Het is niet opgenomen in 'Arbo in bedrijf' 2006.

Risicomodules

Arbeidsrisico	Arbomonitor						Arbo in bedrijf		
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
tillen of dragen (>25 kg)	13%	14%						11%	10%
tillen of dragen (>25 kg)*			7%	6%	5%	6%	6%		
belasting van arm, nek en schouders (RSI-risico)			42%	40%	58%	54%	41%	47%	
belasting van arm, nek en schouders (RSI-risico)**									60%
PSA			23%	18%	22%	18%	14%	15%	15%
schadelijk geluid	23%	17%	22%	22%	23%	25%	21%	22%	23%
gevaarlijke stoffen		19%	37%	30%	38%	39%	33%	30%	32%
werken op hoogte				12%	12%	13%	12%	13%	15%
gevaarlijke machines ***				39%		49%		38%	
trillingen ***					11%		10%		13%
biologische agentia ***					8%		12%		12%
NIS ***							8%		8%
besloten ruimten ****									3%

* Vanwege een trendbreuk in de vraagstelling zijn m.b.t. tillen of dragen twee cijferreeksen opgenomen. De cijferreeks over de jaren 2000 t/m 2003 geeft het percentage bedrijven weer waar doorgaans 25 kg of meer getild of gedragen wordt. Hierin blijft een groot deel van de bedrijven waar één of enkele werknemers regelmatig 25 kg of meer tillen of dragen buiten beeld. De tijdreeks over de jaren 1998, 1999 en 2005 geeft het percentage bedrijven weer waar ten minste één werknemer 25 kg of meer tilt of draagt.

** Tot en met 2005 werd de aanwezigheid van het RSI-risico vastgesteld aan de hand van een voorvraag. Vanaf 'Arbo in bedrijf' 2006 wordt het voorkomen van het RSI-risico vastgesteld aan de hand van de volgende werkzaamheden in het bedrijf: beeldschermwerk, overige werkzaamheden in een statische lichaamshouding (anders dan beeldschermwerk) en overige repeterende handelingen. Door de wijziging in de vraagstelling komt het percentage in 2006 hoger uit dan in voorgaande jaren.

*** Deze risicomodules worden een keer per twee jaar opgenomen in het onderzoek.

**** Deze risicomodule is voor het eerst opgenomen in 'Arbo in bedrijf' 2006.

BIJLAGE III Vragenlijst Arbo in bedrijf 2006

VRAGENLIJST

ARBO in bedrijf 2006

Projectnummer A790

Naam (vestiging van) bedrijf: _____

Zaaknummer: _____

Naam inspecteur: _____

Naam gesprekspartner: _____

Datum bezoek: _____

Introductie

Deze vragenlijst wordt op vestigingsniveau afgenomen. Met het begrip *vestiging* wordt bedoeld de vestiging van het bedrijf waar u op dat moment aanwezig bent en waar u de monitor afneemt. Sommige vragen hebben daarnaast betrekking op het bedrijf waar de vestiging eventueel deel van uitmaakt. In die gevallen wordt dit specifiek aangegeven met het begrip *bedrijf*. Bestaat het bedrijf uit één vestiging, dan is er geen onderscheid tussen het begrip *bedrijf* en *vestiging*.

Bij sommige vragen is kort in de vragenlijst een toelichting gegeven. Een uitgebreidere toelichting op de vragen is te vinden in de onderzoeksaanwijzing (OA). Er wordt van uit gegaan dat vooraf uitgebreid kennis is genomen van de onderzoeksaanwijzing. Als een vraag ook of uitgebreider wordt toegelicht in de onderzoeksaanwijzing dan is dat in de betreffende vraag aangegeven met een "*" teken.

0. ALGEMENE VRAGEN**TABBLAD GISAI1-3***Toelichting vraag 0_1:*

Hier moeten de eerste vier posities ingevuld worden inclusief de voorloophulp. Dat laatste is belangrijk, omdat de vestiging anders achteraf mogelijk verkeerd ingedeeld wordt.

Bijvoorbeeld: Akkerbouw (bikcode='011101') wordt '0111'.

Zonder voorloophulp zou dit bedrijf gezien worden als behorend tot 'aardolie en aardgaswinning ('111').

Indien men niet beschikt over de volledige BIK-code, dan vult men deze cijfers aan met nullen.

Bijvoorbeeld: '158' wordt dan '1580' en '20' wordt '2000'.

0_1   **BIK-code***

--	--	--	--	--

Toelichting vraag 0_2:

Het gaat hier om het totale aantal werknemers van de vestiging (inclusief eventueel langdurig zieken), die onder de verantwoordelijkheid van de werkgever vallen. Dit zijn alle werknemers in vaste loondienst, plus de op het moment van onderzoek in het bedrijf werkende oproep- vakantie- en uitzendkrachten, stagiaires, meewerkende gezinsleden en WAO'ers zonder loon. Als een bedrijf meerdere vestigingen heeft, dan alleen de werknemers meetellen die op de bezochte vestiging werkzaam zijn.

0_2 Totaal aantal werknemers in de vestiging

--	--	--	--	--	--	--	--

Toelichting vraag 0_3:

Dit is het aantal werknemers zonder oproep- vakantie- en uitzendkrachten, stagiaires, meewerkende gezinsleden en WAO'ers zonder loon. Als een bedrijf meerdere vestigingen heeft, dan alleen de werknemers meetellen die op de bezochte vestiging in vaste loondienst werken.

0_3 Hoeveel daarvan zijn in vaste loondienst bij de vestiging?

--	--	--	--	--	--	--	--

Toelichting vraag 0_4a:

Het gaat hier alleen om vestigingen in Nederland. Eventuele vestigingen in het buitenland kunt u buiten beschouwing laten.

0_4a Bestaat uw bedrijf alleen uit deze vestiging?*
 ja

→ Ga naar 0_5a

 nee, bedrijf bestaat uit meerdere vestigingen
Toelichting vraag 0_4b:

Dit is het totaal aantal werknemers in vaste dienst van alle *Nederlandse* vestigingen van het bedrijf, zonder oproep- vakantie- en uitzendkrachten, stagiaires, meewerkende gezinsleden en WAO'ers zonder loon.

0_4b Totaal aantal werknemers in loondienst bij het bedrijf waar de bezochte vestiging deel van uitmaakt

--	--	--	--	--	--	--	--

Toelichting vraag 0_5a:

Het is de bedoeling dat de afname van de vragenlijst wordt gecombineerd met een **volledige** rondgang door de vestiging. Indien alle werkzaamheden in de vestiging vanuit één plaats volledig te overzien zijn dan geldt dit ook als een volledige rondgang (b.v. bij een makelaarskantoor met een beperkt aantal medewerkers). Er zijn situaties denkbaar dat een (volledige) rondgang niet mogelijk is, bijvoorbeeld bij een aannemer waar de feitelijke werkzaamheden op een andere locatie plaatsvinden. Als dit het geval is dan dient u dit bij vraag 0_5b toe te lichten.

0_5a Is de afname van de vragenlijst gecombineerd met een volledige rondgang door de vestiging?
 ja, met een volledige rondgang op de vestiging

→ Ga naar 0_6

 nee, alleen met een gedeeltelijke rondgang

 nee, helemaal geen rondgang
0_5b Wat is de reden dat er geen (volledige) rondgang door de vestiging is geweest?
 Een deel van de werkzaamheden vindt op een andere locatie plaats (b.v. bouwlocatie)

 Anders, namelijk _____

0_6 Is er een vertegenwoordiger van de OR / PVT (personeelsvertegenwoordiging) aanwezig bij afname van het onderzoek?

- ja
 nee

1. ARBODIENSTVERLENING***TAB 3-9***Toelichting:*

De werkgever is vooraf gevraagd om het contract met de arbodienst gereed te houden om in te kijken. Als de werkgever aangeeft dat er geen contract met de arbodienst vraag dan door of er misschien sprake is van indirecte contractering (zie ook toelichting vraag 1_c). Als de vestiging een **interne** arbodienst heeft, dan vraagt u naar het document waarin de arbodienstverlening door de interne arbodienst is vastgelegd. Dit document beschouwt u dan als het contract met de arbodienst. Op basis van het contract dient u als inspecteur te bepalen of de arbodienst gecertificeerd is en welke diensten zijn gecontracteerd. De lijst met gecertificeerde externe arbodiensten is te vinden op de voor alle inspecteurs toegankelijke n-schijf (N:\ARBO in bedrijf 2006\gecertificeerde externe arbodiensten.doc). Indien gewenst kan een papieren versie opgevraagd worden bij John Samadhan (070-3044541).

1_1a Heeft de werkgever een contract met een (of meer) arbodienst(en)?*

- ja
 nee

→ Ga naar 1_2a

1_1b Met welke arbodienst(en) heeft de werkgever een contract?**(meerdere antwoorden mogelijk)*

- een interne arbodienst
 een gecertificeerde externe arbodienst
 een niet-gecertificeerde externe arbodienst

CONTRACT MET DE ARBODIENST*Toelichting vraag 1_1c:*

De arbodienst kan ook 'indirect' gecontracteerd zijn. Bijvoorbeeld wanneer de verzuimverzekeraar van de werkgever een arbodienst gecontracteerd heeft voor dienstverlening aan deze werkgever. Ook zogeheten "brancheloketten" kennen een dergelijke constructie. Een "brancheloket" is een voorziening op brancheniveau die ondersteuning biedt aan de aangesloten werkgevers, door het verlenen van branchespecifieke dienstverlening op het terrein van arbo, preventie, verzuimmanagement, reïntegratie en arbeidsongeschiktheid.

1_1c Heeft de werkgever zelf een contract met de arbodienst gesloten, of is er sprake van indirecte contractering?**(meerdere antwoorden mogelijk)*

- direct door de werkgever zelf
 indirect via branche-alternatief voor arbodienst (bijv. reïntegratiecentrum wegvervoer)
 indirect via reïntegratiebedrijf
 indirect via verzekeraar
 indirect anders, namelijk: _____

1_1d Welke van onderstaande wettelijk voorgeschreven diensten staan in het contract met de arbodienst?**(meerdere antwoorden mogelijk)*

- arbeidsomstandighedensprekkuur
 ziekteverzuimbegeleiding
 toetsing RI&E
 aanstellingskeuringen
 periodiek arbeidsgezondheidskundig onderzoek (PAGO)
 geen van bovengenoemde

1_1e Is (of wordt) het contract met de arbodienst in 2006 (nog) gewijzigd?

- ja, contract wordt opgezegd in 2006
- ja, contract is gewijzigd in 2006
- ja, contract wordt nog gewijzigd in 2006
- nee

Contracten met andere arbodienstverleners (“maatwerkregeling”)*Toelichting:*

Werkgevers kunnen vanaf 1 juli 2005 de wettelijke verplichte arbodienstverlening zonder arbodienst regelen in een zogeheten “maatwerkregeling”. Deze regeling houdt in dat zij ook buiten de arbodienst om gecertificeerde **kerndeskundigen** mogen inschakelen, als hiervoor middels een CAO-afpraak of een schriftelijk vastgelegde overeenstemming met OR of PVT toestemming is verkregen. Een gecertificeerde kerndeskundige is een bedrijfsarts, veiligheidsdeskundige, arbeidshygiënist of arbeidsorganisatiedeskundige. Als de werkgever de arbodienstverlening in een maatwerkregeling heeft geregeld, dan dienen de contracten met deze arbodienstverleners te worden ingezien. Let op: als er sprake is van **meerdere contracten**, vul de onderstaande vragen dan in op basis van **al deze contracten**

1_2a Zijn er één of meer contracten met andere arbodienstverleners dan de arbodiensten?*

- ja, alleen op basis van een CAO-afpraak
  - ja, alleen op basis van schriftelijk vastgelegde overeenstemming met OR of PVT
  - ja, op basis van CAO-afspraken en schriftelijke vastgelegde overeenstemming met OR of PVT
  - ja, maar niet op basis van CAO-afspraken of overeenstemming met OR of PVT
  - nee
- Ga naar 1_3

1_2b Heeft de werkgever zelf de contracten afgesloten met andere arbodienstverleners of is er indirecte contractering?

- direct door de werkgever zelf
- indirect via branche-alternatief voor arbodienst (bijv. reïntegratiecentrum wegvervoer)
- indirect via reïntegratiebedrijf
- indirect via verzekeraar
- indirect anders, namelijk: _____

1_2c Hoe lang heeft u dit contract \ deze contracten?

- korter dan 1 jaar
- tussen 1 en 2 jaar
- tussen 2 en 3 jaar
- langer dan 3 jaar

1_2d Welke van onderstaande wettelijk voorgeschreven diensten staan in het contract / deze contracten?

(meerdere antwoorden mogelijk)

- arbeidsomstandighedenspreekuur
- ziekteverzuimbegeleiding
- gecertificeerde deskundige voor toetsing RI&E
- aanstellingskeuringen
- periodiek arbeidsgezondheidskundig onderzoek (PAGO)
- geen van bovengenoemde

1_2e In welke kerndeskundigheid voorziet het contract / voorzien de contracter?*(meerdere antwoorden mogelijk)*

- gecertificeerde bedrijfsarts
- gecertificeerde veiligheidsdeskundige
- gecertificeerde arbeidshygiënist
- gecertificeerde arbeidsorganisatiedeskundige
- andere deskundigheid, namelijk: _____

Inkoop van diensten**1_3 Welke van onderstaande wettelijke diensten zijn de afgelopen 12 maanden daadwerkelijk afgenomen van de arbodienst en / of andere arbodienstverleners?***(meerdere antwoorden mogelijk)*

- arbeidsomstandighedenspreekuur
- ziekteverzuimbegeleiding
- toetsing RI&E
- aanstellingskeuringen
- periodiek arbeidsgezondheidskundig onderzoek (PAGO)
- geen

1_4a Zijn er de afgelopen 12 maanden nog andere, niet verplichte, sociaal-medische diensten afgenomen van een arbodienst en / of andere arbodienstverleners?*

- ja
- nee

→ Ga naar 2_1a

1_4b Om welke van onderstaande diensten gaat het dan?*(meerdere antwoorden mogelijk)*

- conflictbemiddeling
- kortdurende psychische hulp / langdurige psychische hulp (traumabegeleiding)
- fysiotherapie (inclusief rugtraining)
- wachtlijstbemiddeling
- hulp bij opzetten van arbo- en verzuimbeleid
- inzet sociaal medisch team (interdisciplinaire benadering)
- voorlichting en training
- bedrijfsmaatschappelijk werk
- ondersteuning op ergonomisch vlak (bijvoorbeeld een werkplekonderzoek)
- begeleiding bij reïntegratie
- anders, namelijk _____

2. RI&E (Risico-inventarisatie en –evaluatie)**Tab 10-21****Toelichting:**

De werkgever is vooraf gevraagd de RI&E gereed te houden om in te kijken. Indien er volgens de werkgever wel een RI&E is, maar deze **niet** kan worden getoond (bv. omdat de RI&E volgens de werkgever bij de boekhouder ligt), dan vult u bij vraag 2_1a “nee” in. Als er wel een RI&E is, dan dient u als inspecteur dit document **altijd** in te zien. Voor een goede uitvoering van het onderzoek is het **niet mogelijk** de RI&E vragen op **deskundige** wijze te beantwoorden zonder de RI&E ingezien te hebben.

2_1a Heeft de vestiging een risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E) op het moment van onderzoek?*

- ja, getoetst (dwz opgesteld of goedgekeurd door de arbodienst of gecertificeerde kerndeskundige (bedrijfsarts, veiligheidsdeskundige, arbeidshygiënist of arbeidsorganisatiedeskundige)).
- ja, (nog) niet getoetst door de arbodienst / een gecertificeerde kerndeskundige
- nee

→ Ga naar 4_1a

2_1b Bestond deze RI&E ook al op 1-7-2006?*

- ja, en getoetst
- ja, maar (nog) niet getoetst
- nee

2_2a Heeft u als inspecteur de RI&E ingezien?*

- ja
- nee

→ Ga naar 2_3a

2_2b Wat is de reden dat de RI&E niet ingezien is?*

_____

2_3a Hoe lang geleden is de laatste geactualiseerde RI&E opgesteld?

- korter dan 1 jaar
- tussen 1 en 2 jaar
- tussen 2 en 3 jaar
- tussen 3 en 5 jaar
- langer dan 5 jaar

2_3b Wie is betrokken bij het inventariseren van de risico's in de vestiging?*(meerdere antwoorden mogelijk)*

- leidinggevende van het bedrijf of de vestiging
- werknemers (of personeelsvertegenwoordiging of ondernemingsraad)
- arbodienst
- deskundige binnen het bedrijf of de vestiging / interne arbocoördinator / preventiemedewerker
- externe deskundige / adviesbureau
- (vertegenwoordiger van) (onder)aannemer(s)
- anders, namelijk _____

Toelichting vraag 2_3c:

Sommige werkgevers maken gebruik van een goedgekeurd en branchespecifiek RI&E-model dat in een CAO is opgenomen. Als dit het geval is, dan dient u het nummer aan te geven van de betreffende CAO. Dit hoeft niet dezelfde CAO te zijn als de CAO waar de vestiging formeel onder valt. Let op: het is ook mogelijk dat de werkgever wél gebruik maakt van een branchespecifiek RI&E-model, maar dat deze **niet** in een CAO is opgenomen! Op de n-schijf is een lijst met CAO-nummers te vinden (N:\ARBO in bedrijf 2006\CAO-lijst.doc). Indien gewenst kan een papieren versie opgevraagd worden bij John Samadhan (070-3044541).

2_3c Hoe is de RI&E tot stand gekomen?*

- er is een branche-RI&E toegepast die is opgenomen in een CAO
namelijk (nr. CAO): _____
- er is een branche-RI&E toegepast die **niet** is opgenomen in een CAO
- er is gebruik gemaakt van een model RI&E van de arbodienst
- er is gebruik gemaakt van een RI&E van een moeder-/collega-bedrijf
- de RI&E is een eigen ontwerp/opgesteld door de preventiemedewerker/arbo-coördinator
- er is gebruik gemaakt van de IMA-methode van TNO
- anders, namelijk _____

Toelichting vraag 2_4:

Bij vraag 2_4 dient u **zelf** in de RI&E na te gaan welke risicofactoren in de RI&E worden onderkend. Hieronder vallen ook de risicofactoren waarvoor reeds afdoende maatregelen zijn getroffen, waardoor het risico nu niet (meer) aanwezig is. Risico's die wel in de RI&E worden genoemd, maar die niet aan de orde zijn, en waarvoor ook geen maatregelen zijn genomen, hoeft u niet over te nemen. Het is uitdrukkelijk niet de bedoeling om deze vragen uitsluitend te beantwoorden op basis van de antwoorden van de werkgever.

2_4 Welke van de onderstaande risicofactoren worden in de RI&E onderkend?**(meerdere antwoorden mogelijk)***Fysieke belasting, w.o.:***(Let op: in Gisai is dit vraag 2_4a)*

- 1. tillen en dragen
- 2. beeldschermwerk
- 3. statische lichaamshouding (excl beeldschermwerk)
- 4. repeterend werk (excl beeldschermwerk)

Psychische arbeidsbelasting, w.o.:

- 5. werkdruk
- 6. seksuele intimidatie
- 7. agressie
- 8. geweld
- 9. pesten
- 10. emotionele belasting

Niet-ioniserende straling (NIS), w.o.: *(zie toelichting bij vraag 16_1a)*

- 11. elektromagnetische velden (EMV)
- 12. optische straling

Overige risicofactoren, w.o. ..:*(Let op: in Gisai is dit vraag 2_4b)*

- 13. geluid
- 14. gevaarlijke stoffen
- 15. werken op hoogte
- 16. trillingen
- 17. biologische agentia
- 18. arbeid door jongeren
- 19. besloten ruimten
- 20. basisveiligheid machines
- 21. beleid voor zwangeren
- 22. brandveiligheid

*→ Ook vraag 2_5a t/m 2_6c invullen**→ Ook vraag 2_7 invullen***Indien geen van bovenstaande risicofactoren**

- 23. geen

*→ Ga naar 3_1a***Sprongvragen in Gisai voor het invoeren van de vragenlijst**

- S0** Indien antwoord (23) aangekruist bij vraag 2_4 *→ Ga naar 3_1a*
- S1** Indien antwoord (14) aangekruist bij vraag 2_4 *→ Ook 2_5a t/m 2_6c invullen*
- S2** Indien antwoord (15) aangekruist bij vraag 2_4 *→ Ook 2_7 invullen*

RI&E: Gevaarlijke stoffen

Toelichting vraag 2_5a t/m vraag 2_6c:

Deze vragen hoeft u alleen beantwoorden indien bij vraag 2_4 mbt de risicofactoren in de RI&E antwoordcode 14. (gevaarlijke stoffen) is aangekruist.

2_5a Welke van onderstaande kankerverwekkende of mutagene stoffen worden in de RI&E genoemd als risicofactor?*

(meerdere antwoorden mogelijk)

- asbest
- kwarts
- houtstof
- (diesel)uitlaatgassen
- teerprodukten
- mutagene stoffen
- anders, namelijk _____

2_5b Welke van onderstaande overige gevaarlijke (niet-kankerverwekkende) stoffen worden in de RI&E genoemd als risicofactor?

(meerdere antwoorden mogelijk)

- lasrook
- vluchtige organische oplosmiddelen (VOS)
- graan- of meelstof
- bestrijdingsmiddelen, gewasbescherming
- bestrijdingsmiddelen, biocide
- gevaarlijke schoonmaakmiddelen
- andere bijtende/corrosieve stoffen (zuren/logen)
- reproductietoxische stoffen
- overige toxische stoffen
- houtstof (niet kankerverwekkend)
- anders, namelijk _____

2_5c Welke van onderstaande explosieve of brandgevaarlijke stoffen worden in de RI&E genoemd als risicofactor?

(meerdere antwoorden mogelijk)

- explosieve stoffen
- brandbare stoffen
- hete stoffen
- (extreem) koude stoffen
- stoffen onder hoge druk
- anders, namelijk _____

2_6a Bevat de RI&E een blootstellingbeoordeling?

- ja, voor alle bij vraag 2_5 aangekruiste stoffen
- ja, voor de meeste bij vraag 2_5 aangekruiste stoffen
- ja, voor enkele bij vraag 2_5 aangekruiste stoffen
- nee

→ Ga naar 2_7

2_6b Is de blootstelling beoordeeld aan de hand van een (gezondheidskundige) norm?

- ja, aan de hand van (een) MAC-waarde (-n)
- ja, aan de hand van (een) bedrijfsnorm (-en) \ (door de werkgever) vast te stellen waarde, als bedoeld in Arbobesluit art. 4.2
- ja, aan de hand van beide
- nee, noch aan de hand van een MAC-waarde, noch bedrijfsnorm → Ga naar 2_7

2_6c Wordt voor alle bij vraag 2_5 aangekruiste gevaarlijke stoffen een norm toegepast?

- ja, voor alle bij vraag 2_5 aangekruiste gevaarlijke stoffen
- ja, voor de meeste bij vraag 2_5 aangekruiste gevaarlijke stoffen
- ja, voor enkele bij vraag 2_5 aangekruiste gevaarlijke stoffen
- nee

RI&E: Werken op hoogte**Toelichting vraag 2_7:**

Deze vraag hoeft u alleen te beantwoorden indien bij vraag 2_4 mbt de risicofactoren in de RI&E antwoordcode 15 (werken op hoogte) is aangekruist.

2_7 Wordt de keuze voor de inzet van de gebruikte arbeidsmiddelen bij werken op hoogte toegelicht in de RI&E?

- ja, voor alle arbeidsmiddelen
- ja, voor een deel van de arbeidsmiddelen
- nee

3. PLAN VAN AANPAK**Tab 21-24****Toelichting:**

De werkgever is vooraf gevraagd het plan van aanpak gereed te houden om in te kijken. Als er een plan van aanpak is, dan dient u als inspecteur dit document **altijd** in te zien. Voor een goede uitvoering van het monitoronderzoek is het **niet mogelijk** om de onderstaande vragen op **deskundige** wijze te beantwoorden zonder het plan van aanpak ingezien te hebben.

3_1a Is er een op schrift gesteld plan van aanpak aanwezig?*

- ja, voor alle in de RI&E onderkende risico's
- ja, voor een deel van de in de RI&E onderkende risico's
- nee

→ Ga naar 4_1a

3_1b Is het plan van aanpak voorzien van advies door de arbodienst of andere gecertificeerde deskundige?

- ja
- nee

3_1c Op welke risico's in de RI&E hebben de maatregelen in het plan van aanpak betrekking?*(meerder antwoorden mogelijk)***Fysieke belasting:***(Let op: in Gisai is dit vraag 3_1c1)*

- 1. tillen en dragen
- 2. beeldschermwerk
- 3. statische lichaamshouding (excl. beeldschermwerk)
- 4. repeterend werk (excl. beeldschermwerk)

Psychische arbeidsbelasting, w.o.:

- 5. werkdruk
- 6. seksuele intimidatie
- 7. agressie
- 8. geweld
- 9. pesten
- 10. emotionele belasting

Niet-ioniserende straling (NIS), w.o. (zie toelichting in onderzoeksaanwijzing bij vraag 16_1a)

- 11. elektromagnetische velden (EMV)
- 12. optische straling

Overige risicofactoren:*(Let op: in Gisai is dit vraag 3_1c2)*

- 13. geluid
- 14. gevaarlijke stoffen
- 15. werken op hoogte
- 16. trillingen
- 17. biologische agentia
- 18. arbeid door jongeren
- 19. besloten ruimten
- 20. basisveiligheid machines
- 21. beleid voor zwangeren
- 22. brandveiligheid

Indien geen van bovenstaande risicofactoren

- 23. geen

3_1d Is in het plan van aanpak aangegeven op welke datum de maatregelen moeten zijn doorgevoerd?*

- ja, voor alle relevante risico's
- ja, maar niet voor alle relevante risico's
- nee

Toelichting vraag 3_1e:

Om te bepalen of het plan van aanpak in de praktijk wordt uitgevoerd kunt u de werkgever vragen om concrete maatregelen te noemen die ófwel in de laatste 12 maanden zijn uitgevoerd, ófwel in de komende 12 maanden zeker uitgevoerd zullen worden.

3_1e Wordt het plan van aanpak in de praktijk ook uitgevoerd?*

- ja
- nee

3_1f Wordt het plan van aanpak periodiek geëvalueerd en bijgesteld?

- ja, naar aanleiding van nieuwe risico's
- ja, naar aanleiding van genomen maatregelen
- ja, zowel naar aanleiding van nieuwe risico's als van genomen maatregelen
- nee

4. ARBEIDSONGEVALLEN (-REGISTRATIE)*Tab 24-30***Toelichting:**

Onder het begrip "arbeidsongeval" wordt verstaan: een incident waarbij een werknemer in verband met het verrichten van arbeid is betrokken, en dat (vrijwel) direct tot schade aan de gezondheid heeft geleid én heeft geleid tot ziekteverzuim, of de dood tot (vrijwel) onmiddellijk gevolg heeft gehad.

4_1a Hebben zich de afgelopen 5 jaar op de vestiging arbeidsongevallen voorgedaan die hebben geleid tot ziekteverzuim, of de dood tot gevolg hebben gehad?*

- ja
  - nee
- Ga naar vraag 4_2

4_1b Worden de arbeidsongevallen schriftelijk bijgehouden (ongevallenregistratie)?

- ja
  - nee
- Ga naar vraag 4_2

Toelichting vraag 4_1c:

Sommige werkgevers registreren alle ongevallen, ongeacht of er daarbij sprake is van verzuim. Het is dan niet altijd goed mogelijk om in de registratie de “lichtere” ongevallen te onderscheiden van de ongevallen met verzuim. Als dit het geval is vult u hier “nee” in. Als u wél het aantal arbeidsongevallen dat geleid heeft tot ziekteverzuim (of de dood tot gevolg heeft gehad) uit de registratie kunt halen, dan vult u hier “ja” in. In beide gevallen neemt u de in de registratie genoemde aantallen over bij vraag 4_1f.

4_1c Zijn in de ongevallenregistratie alléén die arbeidsongevallen opgenomen, die hebben geleid tot ziekteverzuim (of de dood tot gevolg hebben gehad)?

- ja
- nee

Toelichting vraag 4_1d:

Bij grotere bedrijven bestaat de kans dat er alléén een ongevallenregistratie voor het gehele bedrijf aanwezig is, waarin het aantal arbeidsongevallen van de vestiging waar de monitor wordt afgenomen niet te achterhalen is. Als dit het geval is vult u hier “nee” in. Als de arbeidsongevallen wel per vestiging bekend zijn, dan vult u hier “ja” in.

4_1d Zijn in de ongevallenregistratie de arbeidsongevallen per vestiging bekend?

- ja
- nee

Toelichting vragen 4_1e en 4_1f:

De volgende vragen invullen op basis van de registratie van de vestiging. Indien er alleen een registratie voor het gehele bedrijf is (en de aantallen ongevallen niet herleidbaar zijn tot de vestiging), dan de vragen 4_1e en 4_1f voor het gehele bedrijf invullen.

4_1e Vanaf welk kalenderjaar is de ongevallenregistratie beschikbaar?

- vóór 2002
- 2002
- 2003
- 2004
- 2005
- 2006

4_1f Hoeveel geregistreeerde ongevallen hebben zich in de volgende jaren voorgedaan? Hoeveel werknemers waren bij deze ongevallen betrokken?*

2002:	aantal geregistreeerde ongevallen	_____
	aantal betrokken werknemers	_____
2003:	aantal geregistreeerde ongevallen	_____
	aantal betrokken werknemers	_____
2004:	aantal geregistreeerde ongevallen	_____
	aantal betrokken werknemers	_____
2005:	aantal geregistreeerde ongevallen	_____
	aantal betrokken werknemers	_____
2006:	aantal geregistreeerde ongevallen	_____ (alleen ongevallen voor 1-7-2006 meetellen)
	aantal betrokken werknemers	_____

Toelichting vraag 4_2:

Bijna ongevallen kunnen een aanwijzing zijn dat er sprake is (geweest) van een onveilige arbeidsituatie. Een **bijna** ongeval kan daarom voor werkgevers aanleiding zijn (geweest) om (extra) maatregelen te treffen.

4_2 Wordt schriftelijk bijgehouden hoeveel bijna ongevallen zich hebben voorgedaan?*

- ja
- nee, dit wordt niet bijgehouden
- nvt, er hebben zich geen bijna ongevallen voorgedaan

4_3a Indien er zich één of meerdere ongevallen of bijna ongevallen hebben voorgedaan, zijn deze dan aanleiding geweest om maatregelen te treffen op het gebied van veiligheid?

- ja, alleen op basis van feitelijke ongevallen
- ja, alleen op basis van bijna ongevallen
- ja, op basis van feitelijke en bijna ongevallen
- nee, geen maatregelen genomen → Ga naar 5_1
- nee, er hebben zich geen (bijna) ongevallen voorgedaan → Ga naar 5_1

4_3b Wat voor maatregelen zijn er getroffen naar aanleiding van het ongeval of bijna ongeval?

(meerdere antwoorden mogelijk)

- procesmatige verbeteringen/organisatorische veranderingen
- technische voorzieningen
- uitbreiding gebruik PBM (persoonlijke beschermingsmiddelen)
- betere voorlichting / training
- verbeteringen in toezicht/inspectie/monitoren
- verbeteringen in het gebruik van arbeidsmiddelen
- verbeteringen in het onderhoud
- anders, namelijk _____

5. ZIEKTEVERZUIMBELEID**Tab 30-32****Toelichting vraag 5_1:**

Een ziekteverzuimbeleid bestaat niet alleen uit een beschrijving van de procedures rondom ziekmeldingen, ("meldingsprotocol") maar bevat ook elementen van **preventie** en **reïntegratie**. Om deze vraag goed te beantwoorden is het belangrijk door te vragen naar wat het ziekteverzuimbeleid concreet inhoudt.

5_1 Heeft de vestiging een ziekteverzuimbeleid?*

- ja, dit is volledig schriftelijk vastgelegd
- ja, dit is deels schriftelijk vastgelegd en deels mondeling afgesproken
- ja, dit is mondeling afgesproken
- nee → Ga naar 6_1a

5_2a Als een werknemer ziek is, binnen welke periode wordt er uiterlijk contact opgenomen met de werknemer door (of namens) de vestiging?*

- uiterlijk binnen 1 week na de 1° ziektedag
- uiterlijk binnen 2 weken na de 1° ziektedag
- uiterlijk binnen ___ weken na de 1° ziektedag
- hier bestaan geen algemene richtlijnen voor

5_2b Na hoeveel weken vraagt de werkgever de bedrijfsarts een oordeel over het betreffende ziektegeval?*

- uiterlijk binnen 2 weken na de 1° ziektedag
- uiterlijk binnen 4 weken na de 1° ziektedag
- uiterlijk binnen ___ weken na de 1° ziektedag
- hier bestaan geen algemene richtlijnen voor

6. BHV / ONTRUIMING**Tab 32-35***Toelichting:*

De werkgever is verplicht om zich bij te laten staan door één of meerdere werknemers die door hem zijn aangewezen als bedrijfshulpverleners. De bedrijfshulpverlening (BHV) is bedoeld om de gevolgen van brand en ongevallen te beperken. De BHV-ers dienen bij incidenten snel en effectief hulp te kunnen bieden totdat de professionele hulpverlening (brandweer, ambulance en politie) ter plaatse is. In bedrijven met minder dan 15 werknemers mag de werkgever zelf de taak van BHV-er vervullen.

6_1a Zijn er werknemers van de vestiging aangewezen als bedrijfshulpverleners (BHV-ers)?*

- ja, alleen werknemers
 ja, werknemers aangevuld met ingehuurd externe BHV-ers (bv. van een beveiligingsdienst)
 nee, BHV taken zijn uitbesteed aan externe BHV-ers (bv. van een beveiligingsdienst)
 nee, werkgever doet het zelf
 nee

→ Ga naar 6_4a

6_1b Hoeveel BHV-ers zijn er op de vestiging aangesteld?*

- Aantal interne BHV-ers _____
 Aantal externe BHV-ers _____

6_2a Hoe zijn de interne BHV-ers opgeleid?**(meerdere antwoorden mogelijk)*

- instructies ontvangen
 deelname aan cursus / herhalingscursus
 beschikken over diploma / certificaat
 anders, namelijk _____

6_2b Wordt er tenminste eens in de 2 jaar door de BHV-ers van de vestiging geoefend in het gebruik van brandblusapparatuur?*

- ja
 nee

Toelichting vraag 6_2c:

De wetgeving stelt als voorwaarde dat een BHV-er minimaal is opgeleid voor het verlenen van levensreddende eerste hulp (LEH) aan slachtoffers. Een opleiding tot het verlenen van LEH is minder uitgebreid dan een EHBO opleiding. Als er geoefend wordt op EHBO dan omvat dit altijd ook LEH.

6_2c Wordt er tenminste eens in de 2 jaar door de BHV-ers van de vestiging geoefend in het verlenen van levensreddende eerste hulp (LEH)?*

- ja
 nee

Toelichting vraag 6_3a:

Vanaf 1-1-2007 zijn bedrijven verplicht om hun BHV-organisatie te baseren op de RI&E. De BHV-organisatie moet vanaf die datum specifiek gericht zijn op de risico's die in de RI&E beschreven staan. Deze vraag is bedoeld om te bepalen of dit nu al het geval is.

6_3a Is de BHV-organisatie gebaseerd op de in de RI&E genoemde risico's?

- ja
 nee

Toelichting vraag 6_3b:

Bij bedrijven waar de werkzaamheden verspreid plaatsvinden, kan de tijdspanne waarin de BHV-ers bij een incident aanwezig kunnen zijn variëren. Ga in dat geval uit van het **maximaal** aantal minuten, dus het aantal minuten waarin de BHV-ers **zeker** ter plaatse zijn.

6_3b Binnen hoeveel minuten kunnen de BHV-ers operationeel (bij een incident aanwezig) zijn?

- in minder dan 3 minuten
- tussen 3 en 5 minuten
- tussen 5 en 10 minuten
- meer dan 10 minuten
- weet niet

6_3c Is er vervanging geregeld bij afwezigheid van de BHV-ers ?

- ja, voor alle BHV-ers is er een vervanger
- ja, voor een deel van BHV-ers is er een vervanger
- nee, dat wordt per geval bekeken en geregeld
- nee, er is geen vervanging geregeld.

Toelichting vraag 6_4a:

Het ontruimingsplan is bedoeld om mensen en eventueel materialen snel in veiligheid te brengen in het geval van een calamiteit. In het ontruimingsplan moeten onder meer de taken en verantwoordelijkheden van de BHV-ers, de procedures die moeten worden gevolgd bij een calamiteit, en de locaties van vluchtwegen en blusmiddelen duidelijk zijn omschreven.

6_4a Is er op de vestiging een ontruimingsplan aanwezig?

- ja
- nee

Toelichting vraag 6_4b:

De wet geeft als richtlijn om tenminste één keer per jaar een ontruimingsoefening te houden. Dit is echter geen wettelijke verplichting.

6_4b Hoe vaak vindt er op de vestiging een gehele of gedeeltelijke ontruimingsoefening plaats?

- meer dan 1 keer per jaar
- ongeveer 1 keer per jaar
- ongeveer 1 keer per 2 jaar
- minder dan 1 keer per 2 jaar
- nooit

7. PREVENTIEMEDEWERKER (ARBO-COÖRDINATOR)

Tab 36-38

Toelichting:

Werkgevers moeten zich laten bijstaan door één of meer deskundige werknemers die aandacht besteden aan veiligheid en gezondheid bij de dagelijkse werkzaamheden. In de wet worden deze werknemers aangeduid als 'preventiemedewerker'. Veel bedrijven hebben al zo iemand, vaak met de titel 'arbocoördinator'. Bij organisaties met 15 of minder werknemers mag de werkgever zelf de rol van preventiemedewerker vervullen.

7_1a Zijn er op de vestiging één of meer werknemers als preventiemedewerker aangewezen?*

- ja, één werknemer
- ja, meerdere werknemers
- de werkgever vervult zelf de taken van de preventiemedewerker
- nee, alleen op een andere vestiging / op de hoofdvestiging → *Ga naar 8_1a*
- nee, er is / zijn geen preventiemedewerkers aangesteld → *Ga naar 8_1a*

7_1b Hoe lang is het geleden dat een preventiemedewerker is aangesteld?

- < 1 jaar
- 1-2 jaar
- 2-3 jaar
- > 3 jaar

7_1c Op welke wijze hebben de preventiemedewerkers de deskundigheid / bekwaamheid verworven?*(meerdere antwoorden mogelijk)*

- instructies ontvangen
- deelname aan cursus(sen)
- beschikken over diploma / certificaat
- ervaring
- anders, namelijk _____

Toelichting vraag 7_1d:

In de RI&E moet zijn aangegeven hoeveel preventiemedewerkers er nodig zijn en wat ze precies moeten (gaan) doen.

7_1d Is het aantal en het deskundigheidsniveau van de preventiemedewerker(s) in de RI&E vastgelegd?*

- ja, aantal en het deskundigheidsniveau
- ja, alleen het aantal deskundigen
- ja, alleen het deskundigheidsniveau
- nee

7_1e Zijn de preventiemedewerkers (gezamenlijk) deskundig op alle relevante risicogebieden?*

- op alle risicogebieden
- op enkele risicogebieden
- nee

RISICO VRAAGMODULES**TOELICHTING OP HET BEGRIP “REGELMATIG”**

In alle hierna volgende risico vraagmodules gaat het om regelmatig voorkomende risico's. Met regelmatig voorkomende risico's wordt hier bedoeld vaker, vrijwel dagelijks terugkerende, risico's die samenhangen met de reguliere werkzaamheden. Het gaat hier dus niet om incidentele arbeidsrisico's.

WERKNEMERS

Waar in de risico vraagmodules wordt gesproken over “werknemers” wordt bedoeld: het totale aantal werknemers dat onder de verantwoordelijkheid van de werkgever valt. Dit zijn alle werknemers in vaste loondienst, plus de op het moment van onderzoek in het bedrijf werkende oproep- vakantie- en uitzendkrachten, stagiaires, meewerkende gezinsleden en WAO'ers zonder loon. Dit aantal komt overeen met het bij vraag 0_2 ingevulde aantal werknemers.

8. TILLEN OF DRAGEN*Tab 39-40***8_1a Zijn er werknemers die regelmatig handmatig lasten tillen of dragen?***

- ja
- nee

→ *Ga naar 8_2a*

Toelichting vraag 8_1b:

Als werknemers gewichten uit meerdere categorieën tillen of dragen dan deze werknemers alleen meetellen voor de zwaarste categorie lasten.

8_1b Hoeveel werknemers tillen of dragen naar schatting regelmatig lasten?*

25 kg of meer : _____

10-25 kg : _____

Minder dan 10 kg : _____

Toelichting vraag 8_2a:

Ook als vraag 8_1a met “nee” beantwoord is, moet onderstaande vraag toch gesteld worden om na te gaan of het risico zich niet meer voordoet omdat er maatregelen zijn genomen. Dit kunnen ook maatregelen zijn die in het verleden zijn genomen.

8_2a Zijn er maatregelen genomen met betrekking tot het risico van tillen of dragen? ja nee

→ Ga naar 9_1a

8_2b Waar bestaan de genomen maatregelen uit?*(meerdere antwoorden mogelijk)* aanschaf van tilhulpmiddelen aanschaf van transportmiddelen zware lasten lichter maken organisatorische maatregelen om tilwerk te verlichten (b.v. roulatie) instructie / voorlichting (b.v. over verantwoord tilgedrag) anders, namelijk _____**8_3 Hoe beoordeelt u als inspecteur de maatregelen die zijn genomen?** goed voldoende matig slecht geen mening**9. RSI-ACHTIGE KLACHTEN*****Tab 41-47****Toelichting:**

RSI (ook wel “klachten aan arm, nek en schouders” genoemd) is een verzamelnaam voor klachten die samenhangen met het (veelvuldig) verrichten van beeldschermwerk, werkzaamheden in een statische lichaamshouding en/of repeterend werk.

9_1a Zijn er werknemers die regelmatig beeldschermwerk verrichten? ja nee

→ Ga naar 9_2a

9_1b Hoeveel werknemers verrichten naar schatting regelmatig beeldschermwerk?*

• minder dan 2 uur per dag _____

• 2 uur of meer, maar minder dan 4 uur per dag _____

• 4 uur of meer, maar minder dan 6 uur per dag _____

• 6 uur of meer per dag _____

Toelichting vraag 9_1c:

Onder werken met een laptop wordt verstaan het gebruik van een laptop zonder hulpmiddelen, dat wil zeggen dat de laptop niet is aangesloten op een 'echte' PC, toetsenbord of beeldscherm

9_1c Zijn er binnen de groep beeldschermwerkers werknemers die regelmatig met een laptop werken?

- ja
 nee

→ Ga naar 9_2a

9_1d Hoeveel werknemers werken naar schatting regelmatig met een laptop?*

- minder dan 2 uur per dag _____
- 2 uur of meer, maar minder dan 4 uur per dag _____
- 4 uur of meer, maar minder dan 6 uur per dag _____
- 6 uur of meer per dag _____

9_2a Zijn er werknemers die bij de beoefening van hun functie regelmatig te maken hebben met een statische lichaamshouding (excl. werknemers die beeldschermwerk verrichten)?

- ja
 nee

→ Ga naar 9_3a

9_2b Hoeveel werknemers hebben naar schatting bij de beoefening van hun functie regelmatig te maken met een statische lichaamshouding?*

Aantal : _____

9_3a Zijn er werknemers die regelmatig repeterend werk uitvoeren (excl. werknemers die beeldschermwerk verrichten)?*

- ja
 nee

→ Ga naar 9_4a

9_3b Hoeveel werknemers voeren naar schatting regelmatig repeterend werk uit?*

- minder dan 2 uur per dag _____
- 2 uur of meer, maar minder dan 4 uur per dag _____
- 4 uur of meer, maar minder dan 6 uur per dag _____
- 6 uur of meer per dag _____

Toelichting vraag 9_4a:

Ook als vragen 9_1a, 9_2a en 9_3a met "nee" beantwoord zijn, moet onderstaande vraag toch gesteld worden om na te gaan of het risico zich niet meer voordoet omdat er maatregelen zijn genomen. Dit kunnen ook maatregelen zijn die in het verleden zijn genomen.

9_4a Zijn er maatregelen genomen met betrekking tot het risico van RSI?

- ja
 nee

→ Ga naar 10_1a

9_4b Waar bestaan deze maatregelen dan uit?**(meerdere antwoorden mogelijk)*

- maatregelen op ergonomisch vlak (inrichting werkplek)
- maatregelen op organisatorisch vlak (verandering in werktaken en -processen)
- beperken van de duur van werk dat RSI tot gevolg kan hebben
- gedragsaspecten en werktijd aanpassing, bv. stimuleren dat werknemers regelmatig korte pauzes nemen (b.v. d.m.v. pauze-software)
- invoer spraakherkenning (specifiek voor beeldschermwerkers)
- voorlichting / training voor werknemers (preventief)
- stimuleren dat werknemers meer gaan bewegen
- RSI-protocol (schriftelijke afspraken wie wat doet wanneer een werknemer klachten heeft)
- anders, namelijk _____

9_5 Hoe beoordeelt u als inspecteur de maatregelen die zijn genomen?

- goed
 voldoende
 matig
 slecht
 geen mening

10. PSYCHISCHE ARBEIDSBELASTING**Tab 47-51***Toelichting:*

De term “psychische arbeidsbelasting” verwijst naar factoren in de arbeidssituatie die stress veroorzaken, zoals werkdruk, seksuele intimidatie, agressie en pesten.

10_1a Komt het regelmatig voor dat werknemers te maken krijgen met psychische arbeidsbelasting die schadelijk kan zijn voor de gezondheid?*

- ja
 nee

→ Ga naar 10_2a

10_1b Binnen welke van onderstaande categorieën zijn de factoren die deze psychische arbeidsbelasting veroorzaken, onder te brengen?*(meerdere antwoorden mogelijk)*

- kwantitatieve en kwalitatieve taakeisen (hoog werktempo / grote hoeveelheid werk etc.)
 weinig autonomie en regelmogelijkheden
 werk- en rusttijden (structureel overwerk etc.)
 seksuele intimidatie
 agressie en geweld
 pesten
 financiële / economische aspecten (fusie / reorganisatie etc.)
 emotionele belasting
 onbalans werk en privé (echscheiding, ziekte in gezin, problemen met kinderen, problemen met combinatie ouderschap en werk, etc.)
 gebrek aan sociale steun door collega's
 manier van leidinggeven
 anders, namelijk _____

10_1c Hoeveel werknemers hebben naar schatting regelmatig te maken met psychische arbeidsbelasting?

Aantal : _____

10_1d Bij hoeveel van deze werknemers heeft de psychische arbeidsbelasting naar schatting daadwerkelijk geleid tot ziekteverzuim?

Aantal : _____

Toelichting vraag 10_2a:

Ook als vraag 10_1a met “nee” beantwoord is, moet onderstaande vraag toch gesteld worden om na te gaan of het risico zich niet meer voordoet omdat er maatregelen zijn genomen. Dit kunnen ook maatregelen zijn die in het verleden zijn genomen.

10_2a Zijn er maatregelen genomen met betrekking tot het risico van psychische arbeidsbelasting?

- ja
 nee

→ Ga naar 11_1a

10_2b Waar bestaan deze maatregelen dan uit?**(meerdere antwoorden mogelijk)*

- vermindering van de taakbelasting (herverdeling werk / aanname personeel etc.)
- werknemers meer autonomie geven over de inrichting van hun werk
- verandering in werkprocessen
- voorlichting / training voor werknemers (stressmanagement / zelfverdediging etc.)
- training van leidinggevenden in omgang met psychische arbeidsbelasting bij werknemers
- instellen vertrouwenspersoon
- klachtencommissie
- gedragscode
- registratie van gevallen van seksuele intimidatie
- registratie van gevallen van agressie en geweld
- registratie van gevallen van pesten
- psychische arbeidsbelasting expliciet aan de orde stellen in het werkoverleg of functioneringsgesprekken
- protocol psychische arbeidsbelasting hanteren (schriftelijke afspraken wie wat doet wanneer een werknemer klachten heeft)
- bevorderen van sociale steun door collega's
- verbeteren afstemming werk en privé
- anders, namelijk _____

10_3 Hoe beoordeelt u als inspecteur de maatregelen die zijn genomen?

- goed
- voldoende
- matig
- slecht
- geen mening

11. GELUID*Tab 51-52***11_1a Zijn er werknemers die regelmatig bloot staan aan schadelijk geluid (meer dan 80db(A))?***

- ja
- nee

*→ Ga naar 11_2a***11_1b Hoeveel werknemers staan naar schatting regelmatig bloot aan schadelijk geluid?**

Aantal : _____

Toelichting vraag 11_2a:

Ook als vraag 11_1a met "nee" beantwoord is, moet onderstaande vraag toch gesteld worden om na te gaan of het risico zich niet meer voordoet omdat er maatregelen zijn genomen. Dit kunnen ook maatregelen zijn die in het verleden zijn genomen.

11_2a Zijn er maatregelen genomen met betrekking tot het risico van schadelijk geluid?

- ja
- nee

*→ Ga naar 12_1a***11_2b Waar bestaan deze maatregelen dan uit?****(meerdere antwoorden mogelijk)*

- maatregelen aan de bron
- maatregelen in de overdrachtsweg
- beperking van het aantal blootgestelde werknemers of van de blootstellingduur
- verschaffen van gehoorbeschermingsmiddelen
- voorlichting / instructies voor werknemers
- anders, namelijk _____

11_3 Hoe beoordeelt u als inspecteur de maatregelen die zijn genomen?

- goed
- voldoende
- matig
- slecht
- geen mening

12. GEVAARLIJKE STOFFEN

Tab 53-63

Toelichting:

In deze vraagmodule wordt ingegaan op diverse gevaarlijke stoffen. Er bestaat een expliciet onderscheid tussen stoffen en straling. Straling komt in deze vraagmodule **NIET** aan de orde. Voor biologische agentia is een afzonderlijke risicovraagmodule opgenomen. Biologische agentia worden dus ook **NIET** meegenomen in de vraagmodule ‘gevaarlijke stoffen’. Het transport van gevaarlijke stoffen (inclusief laden en lossen) moet alleen meegenomen worden als er kans op blootstelling aanwezig is.

12_1a Zijn er in de vestiging werknemers die werken met of bij hun werk kunnen worden blootgesteld aan gevaarlijke stoffen (exclusief biologische agentia en straling)?*

- ja
- nee

→ Ga naar 12_2a

12_1b Hoeveel werknemers werken met, of staan bloot aan, kankerverwekkende of mutagene stoffen uit de onderstaande categorieën?*

- asbest _____
- kwarts _____
- houtstof (kankerverwekkend) _____
- (diesel)uitlaatgassen _____
- teerprodukten _____
- mutagene stoffen _____
- anders, namelijk _____

12_1c Hoeveel werknemers werken met, of staan bloot aan, gevaarlijke stoffen uit de onderstaande categorieën?*

- lasrook _____
- vluchtige organische oplosmiddelen (VOS) _____
- graan- of meelstof _____
- bestrijdingsmiddelen, gewasbescherming _____
- bestrijdingsmiddelen, biocide _____
- gevaarlijke schoonmaakmiddelen _____
- andere bijtende/corrosieve stoffen (zuren/logen) _____
- reproductietoxische stoffen _____
- overige toxische stoffen _____
- houtstof (niet kankerverwekkend) _____
- anders, namelijk _____

12_1d Hoeveel werknemers werken met gevaarlijke stoffen uit de onderstaande categorieën?*

- explosieve stoffen _____
- brandbare stoffen _____
- hete stoffen _____
- (extreem) koude stoffen _____
- stoffen onder hoge druk _____
- anders, namelijk _____

Toelichting vraag 12_2a:

Ook als vraag 12_1a met “nee” beantwoord is, moet onderstaande vraag toch gesteld worden om na te gaan of het risico zich niet meer voordoet omdat er maatregelen zijn genomen. Dit kunnen ook maatregelen zijn die in het verleden zijn genomen.

12_2a Zijn er maatregelen genomen met betrekking tot het risico van gevaarlijke stoffen?

- ja
 nee

→ Ga naar 13_1a

12_2b Waar bestaan deze maatregelen uit?

(meerdere antwoorden mogelijk)

- vervanging van de gevaarlijke stoffen door minder schadelijke alternatieven
 ventilatie / afzuiging
 toepassen gesloten systemen
 afscherming
 beperking van de blootstellingduur
 reductie van het aantal blootgestelde werknemers
 reductie van het aanwezige volume of de aanwezige concentratie van de stof
 gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen
 voorlichting / instructies voor werknemers
 anders, namelijk _____

Toelichting vraag 12_2c:

De bedoelde maatregelen zijn bijvoorbeeld bronaanpak, gesloten systeem, beperking van blootstelling van personen en persoonlijke beschermingsmiddelen.

12_2c Zijn de maatregelen genomen volgens de arbeidshygiënische strategie?*

- ja, altijd
 ja, doorgaans wel
 nee, doorgaans niet
 nee

12_2d Zijn de getroffen maatregelen opgenomen in het plan van aanpak?

- ja, alle
 ja, de meeste
 ja, enkele
 nee
 nvt, geen plan van aanpak

12_3 Hoe beoordeelt u als inspecteur de maatregelen die zijn genomen?

- goed
 voldoende
 matig
 slecht
 geen mening

13. WERKEN OP HOOGTE

Tab 64-66

Toelichting vraag 13_1a:

Indien op meer dan 2,5 meter wordt gewerkt, maar ook op minder dan 2,5 meter, dient u hier “ja, op meer dan 2,5 meter” in te vullen.

13_1a Vinden er werkzaamheden plaats op hoogte?*

- ja, op meer dan 2,5 meter
 ja, op minder dan 2,5 meter
 nee

→ Ga naar 13_2a

Toelichting vraag 13_1b:

Het kan voorkomen dat werknemers van verschillende arbeidsmiddelen gebruik maken. In dat geval dient u deze werknemers voor elk van deze categorieën arbeidsmiddelen mee te tellen.

13_1b Hoeveel werknemers maken naar schatting gebruik van onderstaande arbeidsmiddelen bij het werken op hoogte?	<i>Aantal</i>
<i>werknemers</i>	
• ladders en trappen ((dubbele) ladders, (dubbele) reformladder, (tweezijdige) trap met platform, ladderbok, klimladder, kooiladder)	_____
• steigers (steiger, rolsteiger, hangsteiger, daksteiger, uittreksteiger)	_____
• hoogwerkers (hoogwerker, werkbak, hangbruginstallatie)	_____
• lijnen (positioneringslijnen, beveiligingslijnen, harnas, bootsmanstoeltje)	_____
• anders, namelijk _____	_____

Toelichting vraag 13_2a:

Ook als vraag 13_1a met “nee” beantwoord is, moet onderstaande vraag toch gesteld worden om na te gaan of het risico zich niet meer voordoet omdat er maatregelen zijn genomen. Dit kunnen ook maatregelen zijn die in het verleden zijn genomen.

13_2a Zijn er maatregelen genomen om valgevaar te voorkomen?

- ja
 nee

→ Ga naar 14_1a

13_2b Waar bestaan deze maatregelen uit?

(meerdere antwoorden mogelijk)

- andere keuze arbeidsmiddel (bijvoorbeeld een steiger ter vervanging van een ladder)
 randbeveiliging
 aanlijnen
 vangnet
 bedekken van gaten
 anders, namelijk _____

Toelichting vraag 13_2c:

Om het valrisico te verkleinen heeft de Europese Commissie een aparte richtlijn “Werken op hoogte” vastgesteld. Het uitgangspunt van de nieuwe Europese Richtlijn Werken op hoogte is dat het gebruik van de ladder als werkplek op hoogte zoveel mogelijk moet worden beperkt. Deze richtlijn is op 15 juli 2004 in Nederland in werking getreden, met een overgangstermijn van twee jaar. Bedrijven moeten zich dus vanaf 15 juli 2006 **volledig** aan de richtlijn houden.

13_2c Wordt de Europese richtlijn voor het werken op hoogte toegepast?*

- ja
 nee

→ Ga naar 13_3

Toelichting vraag 13_2d:

De “Leidraad Veilig werken op hoogte: keuze van het juiste arbeidsmiddel” vormt een handreiking voor werkgevers en werknemers bij het beoordelen van de vraag of het gebruik van de ladder als werkplek geoorloofd is. Het document is beschikbaar op de n-schijf (N:\ARBO in bedrijf 2006\werken op hoogte.pdf).

13_2d Wordt daarbij gebruik gemaakt van de VNO/NCW leidraad “Veilig werken op hoogte”?

- ja
 nee

13_3 Hoe beoordeelt u als inspecteur de maatregelen die zijn genomen?

- goed
 voldoende
 matig
 slecht
 geen mening

14. TRILLINGEN**Tab 67-69****14_1a Zijn er werknemers die regelmatig blootstaan aan trillingen?***

- ja
 nee

→ Ga naar 14_2a

14_1b Zijn er werknemers die gedurende hun werk op de bedrijfslocatie regelmatig zitten of staan op transportmiddelen die lichaamstrillingen veroorzaken?*

- ja
 nee

14_1c Zijn er werknemers die bij hun werk regelmatig gebruik maken van gereedschap of andere apparaten die hand- of armtrillingen veroorzaken?*

- ja
 nee

Toelichting vraag 14_2a:

Ook als vraag 14_1a met “nee” beantwoord is, moet onderstaande vraag toch gesteld worden om na te gaan of het risico zich niet meer voordoet omdat er maatregelen zijn genomen. Dit kunnen ook maatregelen zijn die in het verleden zijn genomen.

14_2a Zijn er maatregelen genomen ter bestrijding van het risico van trillingen?

- ja
 nee

→ Ga naar 15_1a

14_2b Waar bestaan deze maatregelen uit?*(meerdere antwoorden mogelijk)*

- werkzaamheden spreiden over meerdere werknemers
 regelmatige controle en onderhoud apparatuur
 vervanging door trillingsarme apparatuur of keuze van machines met juiste vermogen
 trillingsarme opstelling en installatie vaste apparatuur, door o.a. rubberverbindingen
 vlakke vloer of ondergrond bij rijdende machines/apparatuur
 goede vering, schokbreking bij rijdende voertuigen
 anders, namelijk _____

14_3 Hoe beoordeelt u als inspecteur de maatregelen die zijn genomen?

- goed
 voldoende
 matig
 slecht
 geen mening

15. BIOLOGISCHE AGENTIA**Tab 69-72***Toelichting:*

Biologische agentia zijn die micro-organismen (schimmels/gisten), bacteriën, uitscheidingsproducten, virussen, celculturen en endoparasieten) die een schadelijke invloed kunnen hebben op organismen waaronder de mens. Als er wijzigingen aan het genetisch materiaal (DNA) van deze organismen zijn aangebracht, vallen deze organismen onder de definitie van GGO's (genetisch gemodificeerde organismen). Blootstelling aan bio-logische agentia kunnen drie verschillende soorten gezondheidseffecten veroorzaken: infecties, allergieën en vergiftigingen.

15_1a Zijn er werknemers die tijdens hun arbeid in contact kunnen komen met mogelijk besmettelijke dieren, personen of materialen?*

- ja
 nee

→ Ga naar 15_2a

15_1b Waardoor is blootstelling van werknemers aan biologische agentia mogelijk?
(meerdere antwoorden mogelijk)

- werken met dieren of producten van dierlijke herkomst
 werken in diagnoselaboratoria
 kans op bloedcontact of contact met gebruikte injectienaalden
 werken met besmettelijke patiënten/cliënten (anders dan bloedcontact)
 werken met afval (inclusief GFT-afval)
 blootstelling aan legionella bij gebruik van luchtbevochtiging en/of gebruik van koeltorens
 anders, namelijk _____

Toelichting vraag 15_2a:

Ook als vraag 15_1a met “nee” beantwoord is, moet onderstaande vraag toch gesteld worden om na te gaan of het risico zich niet meer voordoet omdat er maatregelen zijn genomen. Dit kunnen ook maatregelen zijn die in het verleden zijn genomen.

15_2a Zijn er maatregelen genomen in het kader van het werken met biologische agentia?

- ja
 nee

→ Ga naar 16_1a

15_2b Waar bestaan deze maatregelen uit?*

(meerdere antwoorden mogelijk)

- bronmaatregelen
 gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen
 voorlichting of training m.b.t. het werken met biologische agentia voor werknemers
 protocol waarin wordt beschreven wat te doen bij prikincidenten
 vaccinatie tegen hepatitis B
 vaccinatie tegen een andere infectieziekte, namelijk _____
 beheersplan voor bestrijding van legionella
 beperking duur blootstelling
 anders _____

15_3 Hoe beoordeelt u als inspecteur de maatregelen die zijn genomen?

- goed
 voldoende
 matig
 slecht
 geen mening

16. NIET-IONISERENDE STRALING (NIS)

Tab 72-74

Toelichting:

Niet-ioniserende straling (NIS) is een verzamelnaam voor een aantal verschillende soorten straling, die in lage doseringen en zonder langdurige blootstelling niet schadelijk zijn. In sommige gevallen kunnen hogere doseringen of concentraties ontstaan die wel gevaarlijk zijn. Binnen de NIS-bronnen worden twee hoofdgroepen onderscheiden: optische straling en elektromagnetische velden (EMV's). EMV's worden verder onderverdeeld in extreem laagfrequente velden en radiofrequente velden. Het onderstaande schema geeft de belangrijkste bronnen van niet-ioniserende straling weer (de zgn. NIS-bronnen).

LET OP: Radioactieve (=ioniserende) straling valt NIET onder NIS!

Schema: Bronnen van niet-ioniserende straling (NIS)**A. Optische straling**

- UV (zon (buitenwerkers), gasontladingslampen, UV-lampen, lasbogen, hete voorwerpen)
- Infrarood (warmtetherapie, IR-lampen en IR-cabine's)
- Lasers (medische, technische en industriële toepassingen, scanners)

B. Elektromagnetische velden (EMV)

- **Extreem laagfrequente - en statische velden**
  - MRI-apparatuur voor medische (en veterinaire) diagnostiek
  - NMR-apparatuur voor chemisch en natuurkundig onderzoek
  - Apparatuur/opstellingen voor elektrolyse
  - Magnetische hijskranen
  - Hoogspanningsleidingen, transformatoren
  - Lasapparatuur
  - Inductieve verwarmingsapparatuur
- **Radiofrequente velden en -golven**
  - Radio- en televisiezendmasten
  - Telecommunicatiezendmasten (mobiele telefonie, UMTS, marifoon, satellietverbindingen)
  - Draadloze computernetwerken (Wireless LAN of Wi-Fi)
  - Radarinstallaties
  - Industriële verwarmingsapparatuur (smeltovens voor metaal, kunststof en rubber; sealers)
  - (Para-)Medische toepassingen (apparatuur voor diathermie, botgroeistimulatie)

Toelichting vraag 16_1a:

Omdat het lastig is om te beoordelen of er sprake is van een NIS-risico, wordt hier volstaan met inventariseren van NIS-bronnen. Deze vraag wordt met 'ja' beantwoord als het risico van NIS in de RI&E wordt genoemd en/of als de werkgever zelf aangeeft dat dit risico aanwezig is. U hoeft als inspecteur dus niet zelf na te gaan of het risico zich voordoet, en ook niet de mate waarin het risico zich voordoet vast te stellen.

16_1a Zijn er werknemers, die werkzaam zijn aan, of in de nabijheid van, één of meerdere bovengenoemde NIS-bronnen?*

- ja
 nee

→ Ga naar 17_1a

16_1b Om welke NIS-bronnen gaat het?*

(meerdere antwoorden mogelijk)

Optische straling

(Let op: in Gisai is dit vraag 16_1b1)

1. UV (zon, gasontladingslampen, UV-lampen, lasbogen, hete voorwerpen)
 2. Infrarood (warmtetherapie, IR-lampen en IR-cabine's)
 3. Lasers (medische, technische en industriële toepassingen, scanners)

Extreem laagfrequente- en statische velden

4. MRI-apparatuur voor medische (en veterinaire) diagnostiek
 5. NMR-apparatuur voor chemisch en natuurkundig onderzoek
 6. Apparatuur/opstellingen voor elektrolyse
 7. Magnetische hijskranen
 8. Hoogspanningsleidingen, transformatoren
 9. Lasapparatuur
 10. Inductieve verwarmingsapparatuur

Radiofrequente velden en –golven (Let op: in Gisai is dit vraag 16_1b2)

- 11. Radio- en televisiezendmasten
- 12. Telecommunicatiezenders (mobiele telefonie, UMTS, marifoon, satellietverbindingen)
- 13. Draadloze computernetwerken (Wireless LAN of “Wi-Fi”)
- 14. Radarinstallaties (verkeerscontrole, militaire toepassingen)
- 15. Industriële verwarmingsapp. (smeltovens voor metaal, kunststof en rubber; sealers)
- 16. (Para)Medische toepassingen (apparatuur voor diathermie, botgroeistimulatie)

Indien andere dan bovenstaande NIS-bronnen

- 17. Anders, namelijk: _____

17. ARBEID DOOR JONGEREN VAN 13 T/M 17 JAAR**Tab 74-81****Toelichting:**

De vragen zijn gericht op jongeren t/m 17 jaar die b.v. naast hun opleiding iets bijverdienen (jongeren met bijbanen), vakantiekrachten, en stagiaires die in het kader van hun opleiding werkzaamheden verrichten.

17_1a Zijn er op moment van het bezoek jongeren in dienst in de leeftijd t/m 17 jaar die arbeid verrichten naast hun opleiding?*

- ja
- nee

→ Ga naar 18_1a

17_1b Geef per leeftijdscategorie aan of de betreffende groep in de vestiging arbeid verricht en zo ja, om hoeveel jongeren het gaat.**(meerdere antwoorden mogelijk)*

- 13 of 14 jaar _____
- 15 jaar _____
- 16 of 17 jaar _____

17_1c hoeveel uur per week wordt de arbeid doorgaans verricht?

- 13 of 14 jaar _____
- 15 jaar _____
- 16 of 17 jaar _____

→ Ga naar 17_2a

→ Ga naar 17_2a

→ Ga naar 17_3a

Leeftijd: 13 t/m 15 jaar**17_2a Hoe zijn de werkzaamheden, die door de jongeren van 13 tot en met 15 jaar worden verricht, kort te omschrijven?***(meerdere antwoorden mogelijk)*

- vakken vullen
- kassawerk
- afwassen / bedienen / keukenwerkzaamheden
- verkoopmedewerker
- schoonmaakwerkzaamheden
- magazijnwerkzaamheden
- anders, namelijk _____

17_2b Worden de jongeren van 13 tot en met 15 jaar bij het verrichten van hun werkzaamheden geconfronteerd met één of meerdere arbeidsrisico's?

- ja
- nee

→ Ga naar 17_2d

17_2c Met welke risico's worden de jongeren van 13 tot en met 15 jaar geconfronteerd bij het verrichten van hun werkzaamheden?*(meerdere antwoorden mogelijk)*

- tillen of dragen
- statische lichaamshouding, repeterend werk of beeldschermwerk
- psychische arbeidsbelasting
- schadelijk geluid
- gevaarlijke stoffen
- gevaarlijke machines
- werken op hoogte
- anders, namelijk _____

17_2d Wordt de arbeid door jongeren van 13 tot en met 15 jaar voornamelijk in het weekend of door de week verricht?

- door de week (maandag t/m vrijdag)
- in het weekend (zaterdag of zondag)
- er wordt zowel door de week als in het weekend arbeid verricht

17_2e Op welk deel van de dag wordt de arbeid door jongeren van 13 tot en met 15 jaar doorgaans verricht?

- tussen 6.00 uur en 18.00 uur
- tussen 18.00 uur en 23.00 uur
- op alle voorkomende tijdstippen
- anders, namelijk _____

Leeftijd: 16 of 17 jaar**17_3a Hoe zijn de werkzaamheden, die door de jongeren van 16 of 17 jaar worden verricht, kort te omschrijven?***(meerdere antwoorden mogelijk)*

- vakken vullen
- kassawerk
- afwassen / bedienen / keukenwerkzaamheden
- verkoopmedewerker
- schoonmaakwerkzaamheden
- magazijnwerkzaamheden
- anders, namelijk _____

17_3b Worden de jongeren van 16 of 17 jaar bij het verrichten van hun werkzaamheden geconfronteerd met één of meerdere arbeidsrisico's?

- ja
- nee

→ Ga naar 17_3d

17_3c Met welke van onderstaande risico's worden de jongeren van 16 of 17 jaar geconfronteerd bij het verrichten van hun werkzaamheden?*(meerdere antwoorden mogelijk)*

- tillen of dragen
- statische lichaamshouding, repeterend werk of beeldschermwerk
- psychische belasting
- schadelijk geluid
- gevaarlijke stoffen
- gevaarlijke machines
- werken op hoogte
- anders, namelijk _____

17_3d Wordt de arbeid voornamelijk in het weekend of door de week verricht?

- door de week (maandag t/m vrijdag)
 in het weekend (zaterdag of zondag)
 er wordt zowel door de week als in het weekend arbeid verricht

17_3e Op welk deel van de dag wordt de arbeid doorgaans verricht?

- tussen 6.00 uur en 18.00 uur
 tussen 18.00 uur en 23.00 uur
 op alle voorkomende tijdstippen
 anders, namelijk _____

18. BESLOTEN RUIMTEN**Tab 81-83***Toelichting:*

Een besloten ruimte is een gesloten of deels open omgeving met een al dan niet vernauwde toegang, die niet ontworpen is voor het verblijf van personen, en waar activiteiten plaatsvinden die risico's met zich meebrengen op het gebied van veiligheid, gezondheid en welzijn.

In geheel of gedeeltelijk besloten ruimten kan er gevaar zijn voor verstikking, vergiftiging, bedwelming, brand of explosie. Kenmerkend aan deze besloten ruimten is dat er gebrekkige of onvoldoende ventilatie is, dat de ruimte soms beperkt toegankelijk is, dat er gewerkt wordt met gevaarlijke stoffen, dat gevaarlijke stoffen achterblijven, en/of dat een gevaarlijke atmosfeer gevormd wordt. Hierdoor kunnen gevaarlijke stoffen zich ophopen en kan het zuurstofpercentage te hoog of te laag zijn. Voorbeelden van besloten ruimten zijn, riolen, pijpleidingen, putten en sleuven, reactievaten en opslagtanks, tankwagens, en dubbele wanden in schepen.

Tegenwoordig wordt steeds meer gebruik gemaakt van het verlagen van het zuurstofpercentage in een ruimte om deze ruimte minder brandgevoelig te maken. Deze systemen worden inmiddels toegepast in koel- en vrieshuizen, opslagruimtes van gevaarlijke stoffen, archief ruimten en computerruimten. Hoewel het gecontroleerd plaatsvindt, kan ook hier sprake zijn van verstikkingsgevaar als werknemers deze ruimten moeten betreden of er in moeten werken. Ook dit valt onder de term "besloten ruimte".

18_1a Heeft de vestiging werknemers die voor het uitvoeren van hun werkzaamheden regelmatig besloten ruimten moeten betreden?*

- ja
 nee

→ Ga naar 19_1a

18_1b Hoeveel werknemers betreden naar schatting regelmatig besloten ruimten?

Aantal : _____

18_2a Zijn er maatregelen genomen met betrekking tot de risico's van het betreden van besloten ruimten?

- ja
 nee

→ Ga naar 19_1a

18_2b Zo ja, waar bestaan deze maatregelen dan uit?*(meerdere antwoorden mogelijk)*

- maatregelen om het gevaar vast te stellen (onderzoek, metingen van zuurstof en/of explosiegrens)
 maatregelen om gevaren te voorkomen, b.v. via ventilatie van de ruimte
 beperking van het aantal werknemers die werkzaamheden in deze ruimten mogen uitvoeren
 procedure voor het betreden van een besloten ruimte
 gebruik van een "veilig werk" vergunning
 persoonlijke beschermingsmiddelen
 toezicht tijdens de werkzaamheden in besloten ruimten, b.v. via een mangatwachter
 communicatiemiddelen, b.v. portofoons
 voorlichting / instructies voor werknemers
 anders, namelijk _____

19. OORDEEL INSPECTEUR

19_1a Bent u als inspecteur van mening dat alle belangrijke risico's, waaraan de werknemers van de vestiging blootstaan, in de RI&E zijn onderkend?*

- ja, alle risico's → Ga naar 19_2
- nee, alleen een deel van de risico's
- nee, geen van de risico's
- nvt, er is geen RI&E → Ga naar 19_2

Toelichting vraag 19_1b:

De bedoeling van deze vraag is om te achterhalen of een onvolledige RI&E het gevolg is van het toepassen van een verkeerde of ontoereikende model RI&E, of door een andere nalatigheid van de werkgever.

19_1b Kunt u aangeven waardoor niet alle risico's in de RI&E zijn onderkend?

- er is een model RI&E van een andere branche \ CAO toegepast
- de model-RI&E van de branche \ CAO is ontoereikend voor dit bedrijf \ deze vestiging
- de toegepaste model RI&E is wel toereikend, maar de werkgever heeft niet alle risico's in de vestiging geïnventariseerd
- anders, namelijk _____

19_2 Hoe beoordeelt de inspecteur de housekeeping (schoon, geordend, veilig, etc.) op de werkvloer?

- goed
- voldoende
- matig
- slecht
- geen mening

20. ALGEMENE OPMERKINGEN

Toelichting:

Hier kunt u alle opmerkingen kwijt die mogelijk bij het analyseren van de monitorresultaten van belang kunnen zijn.

20 Ruimte voor algemene opmerkingen:

EINDE VRAGENLIJST
